

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Aynur AYYILDIZ

SEVİNÇ ÇOKUM ROMANLARININ YAPI VE TEMA BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2023

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Aynur AYYILDIZ

SEVİNÇ ÇOKUM ROMANLARININ YAPI VE TEMA BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Tamella ALİYEVA

MUŞ-2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
TEŞEKKÜR	VII
KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SEVİNÇ ÇOKUM'UN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. SEVİNÇ ÇOKUM'UN HAYATI.....	3
1.2. EDEBİ HAYATI	5
1.3. ESERLERİ	8

İKİNCİ BÖLÜM

ROMANIN MATERYAL UNSURLARI

2.1. ANLATICI VE BAKIŞ AÇISI.....	11
2.2. VAK'A- OLAY ÖRGÜSÜ.....	13
2.3. KİŞİLER.....	15
2.4. ZAMAN.....	17
2.5. MEKÂN	19
2.6. DİL VE ÜSLUP.....	20
2.7. KONU (TEMA)	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEVİNÇ ÇOKUM'UN ROMANLARININ YAPI VE TEMA BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

3.1. DELİ ZAMANLAR	22
3.1.1. Eserin Tanıtımı.....	22
3.1.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı	23
3.1.3. Vak'a- Olay Örgüsü	24
3.1.4. Kişiler.....	26
3.1.5. Zaman.....	32
3.1.6. Mekân.....	33
3.1.8. Tema.....	38
3.2. GECE RÜZGÂRLARI	42
3.2.1. Eserin Tanıtımı.....	42

3.2.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı	43
3.2.3. Vak-a-Olay Örgüsü	44
3.2.4. Kişiler.....	47
3.3.5. Zaman.....	52
3.2.6. Mekân.....	53
3.2.7. Dil ve Üslup	55
3.2.8. Tema.....	56
3.3. LACİVERT TAŞI	59
3.3.1. Eserin Tanıtımı.....	59
3.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı	61
3.3.3. Vak-A- Olay Örgüsü	61
3.3.4. Kişiler.....	63
3.3.5. Zaman.....	67
3.3.6. Mekân.....	68
3.3.7. Dil ve Üslup	69
3.4. GÖZYAŞI ÇEŞMESİ	73
3.4.1. Eserin Tanıtımı.....	73
3.4.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı	75
3.4.3. Vak-a- Olay Örgüsü	75
3.4.4. Kişiler.....	77
3.4.5. Zaman.....	80
3.4.6. Mekân.....	81
3.4.7. Dil ve Üslup	81
3.4.8. Tema.....	82
3.5. KIRMALI ETEKLER	84
3.5.1. Eserin Tanıtımı.....	84
3.5.2. Anlatıcı, Bakış Açısı	86
3.5.3. Vak-a, Olay	87
3.5.4. Kişiler.....	89
3.5.5. Zaman.....	93
3.5.6. Mekân.....	94
3.5.7. Dil ve Üslup	95
3.5.8. Tema.....	96
3.6. TREN BURDAN GEÇMİYOR.....	100

3.6.1. Eserin Tanıtımı.....	100
3.6.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı	101
3.6.3. Vak-a- Olay Örgüsü	101
3.6.4. Kişiler:.....	103
3.6.5. Zaman.....	107
3.6.6. Mekân.....	107
3.6.7. Dil ve Üslup	108
3.6.8. Tema.....	109
3.7. ARADA KALMIŞ TEBESSÜM	112
3.7.1. Eserin Tanıtımı.....	112
3.7.2. Anlatıcı- Bakış Açısı	112
3.7.3. Vak-a- Olay Örgüsü	113
3.7.4. Kişiler.....	114
3.7.5. Zaman.....	118
3.7.6. Mekân.....	119
3.7.7. Dil ve Üslup	120
3.7.8. Tema.....	121
3.8. ÇOK YAPRAKLI İLİŞKİLER	123
3.8.1. Eseri Tanıtımı.....	123
3.8.2. Anlatıcı- Bakış Açısı	124
3.8.3. Vak-a, Olay Örgüsü	124
3.8.4. Kişiler.....	125
3.8.5. Zaman.....	129
3.8.6. Mekân.....	130
3.8.7. Dil ve Üslup	132
3.8.8. Tema.....	133
3.9. YÜZÜNÜ SIYIR KARANLIĞINDAN	134
3.9.1. Eserin Tanıtımı.....	134
3.9.2. Anlatıcı- Bakış Açısı	135
3.9.3. Vak-a, Olay Örgüsü	136
3.9.4. Kişiler.....	138
3.9.5. Zaman.....	144
3.9.6. Mekân.....	145
3.9.7. Dil ve Üslup	146

3.9.8. Tema.....	148
SONUÇ.....	153
KAYNAKÇA.....	156

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEVİNÇ ÇOKUM ROMANLARININ YAPI VE TEMA BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Aynur AYYILDIZ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Tamella ALİYEVA

2023, 166 sayfa

Edebiyat sözlüklerinde yer bulması zaman alan roman, insanların merak ihtiyaçlarını gidermesi özelliğiyle edebiyat dünyasında hızla ilerlemiştir. Bu ilerleme, romanın zamanla türlere ve unsurlara ayrılması ihtiyacını doğurur. Romanın yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayların anlatıldığı kurgusal bir tür olması, insan üzerinde bıraktığı etkiyi arttırır. Türk edebiyatına Tanzimat'la giren roman işlevi açısından zamanla en çok ilgi gören tür olma özelliği gösterir. İçerik ve teknik olarak dönemlere ayrılan roman, her dönemin siyasi ve sosyal ortamına göre şekil alır. Yakın dönemin ses getiren ve en üretken yazarlarından biri olan Sevinç Çokum, eserlerinde genellikle sosyal ve siyasal konuları işler, 2000 yılından sonra ise roman anlayışını değiştirerek daha çok bireysel konulara yönelir. Yazar, özellikle son romanlarını ters doğrular üzerine kurar. Bu çalışma Sevinç Çokum'un; Deli Zamanlar, Gece Rüzgarları, Kırmalı Etekler, Tren Burdan Geçmiyor, Arada Kalmış Tebessüm, Çok Yapraklı İlişkiler, Gözyaşı Çeşmesi ve Lacivert Taşı romanlarını yapı ve tema bağlamında analiz eder.

Anahtar Kelimeler: Roman, Yapı, Tema, Sevinç Çokum.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
THE ANALYSIS OF SEVİNÇ ÇOKUM NOVELS IN TERMS OF TERMS OF
THEME AND STRUCTURE

Aynur AYYILDIZ

Advisor: Professor Dr. Tamella ALİYEVA

2023, Page: 166

The novel, which takes time to find a place in literary dictionaries, has progressed rapidly with the feature of answering people's curiosity needs. This progress creates the need for the novel to be divided into genres and elements over time. As a fictional genre, the novel increases its impact on people through telling the events that have happened or likely to happen. It enters Turkish literature with Tanzimat showing the characteristic of being the most popular genre in time due to its function. The novel, which is divided into periods with regards to content and technique, takes shape according to the political and social environment of each period.

Sevinç Çokum, one of the most influential and prolific writers of the recent period, generally deals with social and political issues in her works until 2000, she changes her understanding of novel and turns to more individual subjects after 2000. This work analyzes Sevinç Çokum's *Deli Zamanlar*, *Gece Rüzgarları*, *Kırmalı Etekler*, *Tren Burdan Geçmiyor*, *Arada Kalmış Tebessüm*, *Çok Yapraklı İlişkiler*, *Gözyaşı Çeşmesi* ve *Lacivert Taşı* novels in terms of structure and theme.

Key Words: Novel, Structure, Theme, Sevinç Çokum.

TEŐEKKÖR

Tez çalıőmam süresince tüm sorularımı sabırla cevaplayarak bana yol gösteren ve yardımcı olan başta değerli danışman hocam Prof. Dr. Tamella Aliyeva'ya, fikirleriyle beni yönlendiren kıymetli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Servet ŐENGÖL ve Dr. Öğr. Üyesi Turan GÖLER'e tezime katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Muş-2023

Aynur AYYILDIZ

KISALTMALAR DİZİNİ

s.	: Sayfa
S.	: Sayı
C	: Cilt
D.Z.	: Deli Zamanlar
G.R.	: Gece Rüzgârları
G.Ç.	: Gözyaşı Çeşmesi
L.T.	: Lacivert Taşı
K.E.	: Kırmalı Etekler
T.B.G.	: Tren Burdan Geçmiyor
Ç.Y.İ.	: Çok Yapraklı İlişkiler
A.K.T.	: Arada Kalmış Tebessüm
Y.S.K.	: Yüzünü Sıyrır Karanlığından
S.Ç.S.	: Sokak Çocuğu Sonsuz
H. D.	: Hece Dergisi
S. Ç.	: Sevinç Çokum
D.D.H.	: Doğaya Dönüş Hareketi

GİRİŞ

Roman, dehanın en iyi ifade bulduğu, sempatemizi en çok talep eden edebi bir çeşittir. Romancının sanatı basittir. Roman bütün sanat dalları arasında, gerçeği en dolaylı bir şekilde ifade eden, kendisine hizmet edenlerin, bağlananların vicdani endişelerinin etkisiyle anlaşılması çok zorlaşan, her şeyin üstünde sanatçının yüreğine ve zekâsına en çok sorumluluk yükleyen bir sanattır. Romanda yeni bir dünyanın yaratılması, yaratıcı dehaya sahip olanlardan başkaları için çok büyük sorumluluktur. Gerçekte her romancı, gerçekten inandığı büyük veya küçük bir dünya yaratarak işine başlamak zorundadır. Romandaki bu dünya, sanatçının kendi dünya görüşünden bir başkasını yansıtmaz. Yani roman, tamamen bireysel, esrar dolu bir dünyanın imajıdır(Stevick,2017). Bu anlayış doğrultusunda sorgulanması gereken bir tür olan roman kendi hiyerarşik yapısı özünde incelenmiştir.

Türk Edebiyatının önemli yazarlarından olan Sevinç Çokum'un kaleme almış olduğu eserler ütöpik konular dışında Türk siyasi ve sosyal yapısına ışık tutacak bir yapıya sahiptir. Yazar, farklı türlerde eserler verir. Yakın tarih roman yazarları arasında saygın bir yere sahip olan Sevinç Çokum'un göç, tarihî, dönem ve bireysel romanları vardır. Sevinç Çokum, yaşadığı toplumun temellerinden uzak durmadan halkın içinde, halktan biri olarak sürdürdüğü hayatından kesitlerin de yer aldığı romanlarında, ideal ve olan arasında bağ kurmaya çalışmıştır. Özellikle son dönem romanlarında daha çok birey merkezli konulara yönelen Çokum, teknik olarak genellikle klasik roman çizgisinin dışına çıkmamıştır. "Sevinç Çokum Romanlarının Yapı ve Tema Bağlamında İncelenmesi" adlı bu çalışmada, yazarın 2000 sonrası romanları genel yapı özellikleri(materyal unsurlar) ve tematik olarak incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, Sevinç Çokum'un hayatı ve edebi eserleri incelenerek Çokum'un edebi anlayışı anlatılmıştır. Sevinç Çokum, romanlarına kendi yaşamından izler de katar. Hemen tüm romanlarında kendisiyle ilgili bir detay yer alır. Bu detaylar kimi zaman, sevdiği yazarlardan alıntılacağı şiirler, kimi zaman şarkı ve türküler, kimi zaman çok sevdiği mekânlar, kimi zaman en sevdiği çiçekler, kimi zaman da dünya görüşü olur. Tezin bu bölümünde verilen bilgiler, yazarla ilgili yapılan çalışmalar, kendisiyle gerçekleştirilen söyleşiler ya da kendisinin anlatıları doğrultusundadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, roman tahlil teknikleri incelenmiştir. Roman incelenirken dikkat edilmesi gereken hususlar belirtilmiştir. Yapı ve Tema Unsurları üzerinde kısaca durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Sevinç Çokum'un 2000 ve sonrasında yazdığı Deli Zamanlar, Gece Rüzgârları, Kırmalı Etekler, Tren Burdan Geçmiyor, Arada Kalmış Tebessüm, Çok Yapraklı İlişkiler, Gözyaşı Çeşmesi, Lacivert Taşı ve Yüzünü Sıyrır Karanlığından adlı romanları hakkında bilgi verilerek bu romanların yapısal ve tematik incelemeleri yapılmıştır. Bu bölümlere ek olarak son bölümde yazarın kendi buluşu olan ve bazı romanlarında sıklıkla yer verdiği Abukizm felsefesi hakkında bilgi verilmiştir. Verilen bu bilgiler, yine yazarın kaleminden yapılan açıklamalar ışığındadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEVİNÇ ÇOKUM'UN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. SEVİNÇ ÇOKUM'UN HAYATI

Sevinç Çokum, 25.08.1943'te İstanbul'un Beşiktaş semtinde dünyaya gelir. Aslen Siirtli olan yazarın ailesi göç etmeden önce bu bölgede(Siirt-Tillo) ticaretle uğraşmaktadır. Dedesinin ve amcalarının başına gelen birtakım talihsiz olaylar sonucunda babası bazı aile fertleriyle birlikte İstanbul'a göç etmek zorunda kalmıştır. Medrese eğitimi görmüş olan babası babaannesinin tarikat ehli bir kadın olmasından da çok etkilenmiştir. Çanakkale Savaşı sırasında da bazı aile bireylerini kaybeden babası Abdurrahim Efendi bir ayakkabı imalathanesinde çalışmaya başlar, burada hem sanat öğrenir hem de meslek edinir.

Çalıştığı mahallede esnafın sevgisini ve güvenini kazanan babası esnaftan birinin yeğeniyle evlendirilir. Çokum'un annesi Saadet Hanım babasıyla evlendirilmek üzere eniştesi tarafından Kastamonu'dan getirilir. O da tıpkı eşi gibi İstanbul'a göç etmiştir bir gençtir.

“Aile, maddi rahatlığa kavuştuktan sonra Beşiktaş'ta ahşap bir eve taşınır. Ermeni bir bayana ait olan bu ahşap, dört katlı, bahçeli evde Sevinç Çokum dünyaya gelir. Sevinç Çokum, dört yaşına gelince ailesinin maddi durumu düzelir. Babası Tuzbaba'da Meddah İsmet Yokuşu'nda ahşap bir ev satın alır. Çocukluk yıllarının hatıraları, yazarın roman ve hikâyelerinde geniş yer tutar, özellikle Sevinç Çokum'un Tuzbaba'da yaşadığı ahşap ev ve mahalle ortamı “Bir Eski Sokak Sesi” hikâyesinde anlatılan mekân olur” (Akın, 2009: 1).

Çokum'un iki ablası vardır. Kardeşlik ilişkileri oldukça iyidir.

Yazarın ailesi onun sanat ve edebiyata olan ilgisini ve yeteneğini fark ederek onu desteklerler. Özellikle ablası Sadiye Hanım onu tiyatro gösterilerinde yer alması konusunda yönlendirir. Yazar bunu daha sonra şu şekilde dile getirecektir:

“İşte o yıllarda ortanca ablamın da ön ayak olup düzenlediği müsamereler mahallemizin televizyon yerini tutan bir heyecan kaynağı idi. Bir ara ablamla beraber Karagöz de oynattık. Temsillerimize yaşlı başlı adamlar gelirdi. Bu müsamerelerde Cenap Şahabettin'in Kemalletin Kamu, Yahya Kemal, Faruk Nafiz Çamlıbel gibi şairlerin şiirlerini okurduk. Ayrıca çoğu kahramanlık temasını işleyen piyeslerde oynardık” (Lekesiz, 2001: 270).

İlkokula Büyük Esmâ Sultan'da başlayan Çokum, geçirdiği rahatsızlık sebebiyle okula uzun bir süre ara vermek zorunda kalmıştır. Evde olduğu zaman içinde okuma yazmayı kendi çabasıyla öğrenen yazar ortaokulu Beşiktaş Ortaokulu, liseyi ise Beşiktaş

Kız Lisesi'nde okumuştur. Lise yıllarında özellikle edebiyata karşı olan kabiliyeti öğretmenleri tarafından fark edilen yazar Beşiktaş Kız Lisesiyle ilgili şöyle bir anısını paylaşır:

“Beşiktaş Kız Lisesi’ne yazılmıştım. Çırağan Sarayının bir devamı sayılan butarihi yapının yeni yetişmekte olan genç kızları sokaktan tecrit eden yüksek duvarları büyük bir bahçeyi çevrelerdi. Bahçeyi hurma, ceviz, çınar, türünden asırlık ağaçlar gölgelendirirdi. Kısa zamanda yüksek notlarımla hocalarımla ilgisini çektim. Sevilen ve sürekli örnek gösterilen bir öğrenci oldum. Münazaralara katılıyım, parlak kompozisyonlar yazayım, temsillerde oynayayım diye büyük bir hırs vardı içimde” (Lekesiz, 2001: 270).

Çokum aynı zamanda müzikle ilgili de bazı çalışmalarda bulunmuştur. Özel müzik dersleri alarak kendisini bu alanda da yetiştirmiştir.

“Yedi yıl klasik batı müziği dalında özel keman dersleri alarak Türkiye ve değişik ülkelerin temsilcilerinden oluşan A. Kavafyan yönetimindeki İstanbul Amatör Senfoni Orkestrası’nda ikinci kemanlarda çaldı, konserlere katıldı” (Kırılmış, 2011: 1).

Kendisi sanatın her alanında yetiştirmek isteyen yazar bu dönemde açılan yarışmalara da katılmayı ihmal etmemiştir. Yine kendi ifadeleriyle:

“Lise ikinci sınıftayken Kudret Gazetesi’nin açtığı siyasi mahiyette makale yarışmasına katılma cesareti göstererek yaşlı başlı insanlar arasında ikinci oldum. Gazete mensupları “Ya Ben Ya O” başlıklı yazının yazarını liseli bir genç kız olarak karşılarında gördükleri zaman çok şaşırılmışlardı... Tabi öğretmenlerimden birçoğu resmi ideolojilerle “devlet memuru” felsefesiyle yetişmiş olduklarından benim bu gayretimi ve aldığım sonucu değersiz bulma yolunu tercih etmişlerdi” (Lekesiz, 2001: 271).

Üniversite eğitimi için İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü tercih eden yazar, babasının vefatından dolayı bir yıl ara vermiş olarak da olsa fakülteyi bitirmiştir. Çokum, aynı zamanda Umumi Sosyoloji eğitimi de almıştır. Üniversite öğrenciliği sırasında siyasete ilgi duyan Çokum, önce bir partinin İlçe Gençlik Kolları başkanı olur daha sonra ise aynı partinin İl Gençlik Teşkilâtına geçer ve burada bazı siyasi faaliyetler içinde bulunur. Kendisinin daha sonra ifade edeceği gibi bu görevleri esnasında karşılaştığı kirliliği siyasi oyunlar yüzünden siyasetten soğur ve böylece siyasetten uzak durmaya karar verir. Eşi Rıfat İzzet Çokum ile 1968 yıllarının siyasi kaos ortamında tanışan Çokum, üniversite öğrenimi devam ederken evlenir. Fakülteyi bitirdikten sonra bir süre Acıbadem Özel Anadolu Lisesinde ve Etfal Hastanesine bağlı hemşire okulunda Türkçe ve Edebiyat dersleri verir. Ancak öğretmenlik hayatı çok uzun sürmez.

1.2. EDEBİ HAYATI

Sevinç Çokum'un edebi kimliğinin oluşmasında ailesinin yanı sıra öğretmenlerinin de etkileri oldukça fazladır. Ortaokulda Türkçe öğretmeni Necmi Seren lise de ise Suzan Karamanlıoğlu yazarın edebiyata karşı olan ilgi ve yeteneğini fark ederek onu bu yönde motive etmişlerdir.

Henüz öğrenciyken Kudret gazetesinde yetişkinler için düzenlenen bir yarışmaya girerek bu yarışmada ikinci olur. Fakültede eğitim gördüğü yıllarda yazmış olduğu Bir Eski Sokak Sesi adlı hikâyesi Hisar dergisinde (Şubat 1972) yayınlanır. Yine aynı dönemlerde Yelken ve Eflatun dergilerinde de bazı hikâyeleri yayınlanır. Ahmet Nadir Caner'in yönettiği Başkent gazetesinde bazı şiirleri yer alır. İlk hikâyelerini Eğik Ağaçlar adlı kitabında toplayan yazar, Behçet Necatigil'in tavsiyesiyle öykü türü üzerinde yoğunlaşır. Kitabının yayınlamasının ardından Hisar dergisi ve Türk Edebiyatı dergisinde yazmaya başlar. 1975-76 yıllarında Kültür Bakanlığı bünyesinde düzenlenen komisyonlardan Halk ve Çocuk Yayınları Kurulundaki çalışmalara katılır. 1977-79 yıllarında Türk Edebiyatı dergisinin yazı işleri müdürlüğü görevinde bulunur Daha sonra, (1981-85) eşi Rıfat İzzet Çokum'la kurdukları Cönk Yayınlarını yönetir. Sevinç Çokum'un öykü, söyleşi ve diğer yazıları, Hisar, Türk Edebiyatı, Gösteri, Varlık dergilerinde ve Dünya- Kitap'ta yer alır. Çokum'un edebi kimliğini bulmasında yetiştiği ortamın ve ailesinin rolü oldukça fazladır. Çokum, eserlerinde işlediği kahramanlarını genellikle kendi yakın çevresinden seçerken çoğu eserinde kahramana kendi kişilik özelliklerini de katar. Göçmen bir aileden gelen Çokum, göç kavramını pek çok eserinde işler.(Lacivert Taşı, Zor)Yine Balkan ve Kırım kökenli olan eşinin ailesinden duyduklarını da eserlerine konu eder.(Bizim Diyar, Gözyaşı Çeşmesi Kırım'da Son Düğün, Hilal Görününce, Yüzünü Sıyrı Karanlığından) Güçlü kadın, güçlü anne motifi de eserlerinde sıkça karşılaştığımız öğelerdendir. (Ağustos Başağı, Karanlığa Direnen Yıldız, Deli Zamanlar, Yüzünü Sıyrı Karanlığından) Yazar, 2000 sonrasında yazdığı eserlerde daha çok bireysel konulara yönelmiştir.

Sevinç Çokum, Mehmet Narlı ile yaptığı bir söyleşide kendisine yöneltilen neden yazıyorsunuz, yazma amacınız nedir gibi sorulara şu şekilde cevap vermektedir:

“Aslında başlangıçla birlikte insanın peşindeyim ben. İnsanı anlamak ve en yaklaşıp olanı çizebilmek... Bunun için de öykülerimde olsun, romanlarımda olsun

dış dünyada tanıdığım veya benzerleri bulunan kişileri esas aldım. Elbette onlara, kendimden veya kurgularıyla bir şeyler ekleyerek...”(Narlı, 2018:101,102).

Yine bir başka zaman, yazma serüvenini kendi ifadeleriyle şöyle dile getirmiştir:

“Roman benim anlayışıma göre insanı yakalayabilmek, insanı en iyi en ustaca yakalayabilmek sanatı... Burada insanın etrafını koyu bir çizgiyle çiziyor ve bizi insanımız diyorum... Böyle olunca roman belki daralmış gibi görünüyor ama çizginin içinde yine insan var. Fakat kimliğiyle, çevresiyle adıyla, ait olduğu değerlerle...”(Çokum, 1992: 16).

Türk romanı ve romancısıyla ilgili fikirleri sorulduğunda Türk ve Batılı yazarları karşılaştıran Çokum:

“Türk yazarı Batı’dan gelen romanı iyi kavramış, kendi dünyasında kendi toplumuna başarıyla uygulamıştır. Mesela ben Anadolu’ya açılmış romancılarımızdan Yakup Kadri’yi Balzac kadar değerli bulurum. İç ürpertilerine kendisinden öncekilerden farklı biçimde giden Peyami Safa’yı Kafka veya Sartre’in yerine rahatlıkla koyabilirim”(Çokum, 2017:917).

ifadeleriyle Türk romanın aslında ne kadar kıymetli olduğunu anlatırken ülkemizde romanın ya da romancıya verilmesi gereken değer eksikliğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Bugün Türk romanı eski ustaların sağlam romancılıklarının devamı olarak, inkâr edilemez bir yerdedir ama iyiyi kötüyü ortaya koyacak ölçüler yerli yerinde değildir. Sizi destekleyen medya-kapital gücünüz yoksa birtakım iç ve dış örgütlerle bağlantılarınız, paranız pazarlamacılarınız yoksa ne kadar değerli olursa olsun eseriniz kapışılmayacağı aşikârdır” (Çokum, 2017: 65-67).

Çokum, edebi camiada oldukça takdir gören bir yazar olma özelliği gösterir. İsa Kocakaplan Çokum ile ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Son yıllarda çok gördüğümüz, reklâma dayalı bir roman ve hikâye yazarı değildir Sevinç Çokum, 15 günde 20 baskı yapıp(!) sonra adı anılmayan eserler vermez. O, 30 yılı aşkın süredir devamlı yazar, yayınlar ve bu eserler istikrarlı olarak okunur. Çabuk ve kolay kazanılan şöhret,saman alevine benzer. Sevinç Çokum romancılığının zirvesine kaleminin gücü ile tırmanmıştır. Bu istikrarlı ve uzun bir zaman içine yayılan yazarlık hayatı, istikrarlı ve gerçek okuyucuyu da gerektirir. Sevinç Çokum bu okuyucuyu da bulmuş görünüyor” (Kocakaplan, 2003:16).

Eserlerinde ara ara şiire de yer veren Çokum şiire karşı olan ilgisini ve şiir çalışmalarını şu şekilde anlatır:

“Ben aslında keşfedilmemiş bir şairim. Benim bu ses yapım, bazen konuyu bile aşar. Bu hâlimi Beyaz Bir Kıyı kitabımda küçük bir şiirle şöyle anlattım:

*Işır benim yıldızım, üşür
Alçaktan doğar alçaktan batar
Sabahları gün doğarken ölür
Utariddir, sümbüledir, rengi pembe mor arası*

*Geceleri elinde ya kalem var ya da sazi
Utariddir o, kâtibidir dünyanın
Söz dizmektir bütün işi hüneri.” (Kocakaplan,2003: 24).*

Çokum kendisiyle yapılan bir söyleşide şiirle iç içe oluşunu yine şu cümleleriyle anlatır:

“Ben şiirle edebiyata başlamıştım. Bazı şiirlerimi de siteye koydum örnek olsun diye. Bunları hiçbir zaman kitap falan yapmam ama birçok kitabımda böyle şiir parçaları vardır. Bilinen şairlerden diyelim Attila İlhan’dan veya Nazım Hikmet’ten almışumdur. Bir de benim yazdıklarım vardır. Onlarda imza ya da isim olmaz, öylece geçer. Örneğin Sonsuz’un şiirleri tamamen bana aittir. Nüzhet Fermanlı’nın yazdığı tekerlemeler yine bana aittir. Şiir önem taşıyor” (Dağ, 2012:286).

Yazar kendi düşünce ve hayal dünyasında ortaya attığı ve adına Abukizm dediği bir felsefeyle karşımıza çıkar Tren Burdan Geçmiyor ve Arada Kalmış Tebessüm romanlarına. Yerleşik anlayışlara karşı çıkan ters doğrular üzerine hayatı inşa etmeyi amaçlayan bir felsefe üzerine kurulan bir felsefedir Abukizm. Çokum kendisine sorulan bu felsefenin sırrını ve ortaya çıkışını şu cümlelerle özetler:

“Abuk saçmalık demek. Bizde kullanılan bir kelime, ben buna bir “-izm” getirerek böyle bir felsefeymiş gibi ortaya attım. Bu benim romanlarıma ironigirmesiyle güldüren taraflar veya trajikomik şeyler dediğimiz unsurların girmesiyle başladı. Ben buna bir felsefe adı verdim. Biz hep dışarıdan almışız felsefeleri ama mecbur değiliz buna. Kendimiz de yeni bir felsefe koyabiliriz ortaya. Fakat öyle iddialı bir felsefe değil. Bir mizah renginde bir felsefe bu. O da farklı bakış. Ezber dışında öğretiler dışında insanın gerçeği görmeye çalışması...” (Dağ, 2012:285).

Çokum roman adlarını da özenle seçer. Deli Zamanlar romanı gençlik telaşıyla hem fikirsel hem duygusal olarak oradan oraya savrulan bir genç kızın yaşadıklarını konu alır. Çok Yapraklı İlişkiler, bir ütopya romanıdır ve insanların bilinmeyen yönlerini ve gizli ilişkilerini anlatır. Yüzünü Sıyr Karanlığından romanı, karanlık suçların işlendiği, kaotik bir ortamda yaşanan aydınlanma çabası içindeki genç akademisyen ve sanatçıları konu alır. Bu örnekler yazarın diğer romanları açısından da çoğaltılabilir. Çokum’un bireyselliğe doğru ilerlediği edebi yolculuğunda romanlarına bakıldığında, romanlarının bazılarında (Gece Rüzgârları, Yüzünü Sıyr Karanlığından, Deli Zamanlar, Gözyaşı Çeşmesi...) “rüya” ve “intihar” kavramlarını da işlediği görülür.

Yazar, kendi romancı kimliğini 2000 öncesi ve sonrası olarak ayırmaktadır. 2000 öncesinde yazdığı eserlerde ideolojik tarafsızlığını koruyamadığını ve bu eserlerini düşüncelerinin ve siyasi olayların etkisinde kalarak yazdığını belirten yazar 2000

sonrasında ise bundan tamamen sıyrıldığını artık ‘bağımsız bir yazar’ olduğunu dile getirmektedir. Kendisini anlamak isteyenlerin 2000 sonrasında yazdığı eserlerini okumaları gerektiğini vurgulamaktadır.

1.3. ESERLERİ

Öyküleri:

Eğik Ağaçlar (1972), Bölüşmek (1974), Makina (1976), Derin Yara (1984), Onlardan Kalan (1987) Bu kitaplar birleştirilerek, Bir Eski Sokak Sesi, Evlerinin Önü, Onlardan Kalan adlarıyla yeniden yayımlandı. Rozalya Ana (1993- Türkiye Yazarlar Birliği Armağanı), Beyaz Bir Kıyı (Fas'ta geçen hikâyeleri 1998), Gece Kuşu Uzun Öter (2001), Al Çiçeğin Moru (2010).

Romanları:

Zor (1977), Bizim Diyar (1978), Hilal Görününce (1984- Milli Kültür Vakfı ve TYB Armağanları), Ağustos Başağı (1989), Çırpıntılar (1991), Karanlığa Direnen Yıldız (1996), Deli Zamanlar (2000), Gülyüzlüm (Tefrika roman olarak yazılışı 1988, kitaplaşması 2003), Gece Rüzgârları (2004), Tren Burdan Geçmiyor (2007), Arada Kalmış Tebessüm (2010), Lacivert Taşı (2011- Eskader Roman Armağanı), Çok Yapraklı İlişkiler (2013), Kırmalı Etekler (2014) Yüzünü Sıyrır Karanlığından (2021)

Gazete Yazıları: Güzele Bakan Karınca (1997), Vaktini Bekleyen Tohum (2000)

Anlatı: Hevenk- Kayıp İstanbul (1993-TYB Armağanı)

TRT radyolarında yayınlanan eserleri: Hilal Görününce, Ağustos Başağı(arkası yarın), Atatürk'le Mülakatlar Radyo programları ve TV senaryoları da bulunan Çokum, Yeniden Doğmak adlı dizi senaryosuyla Ankara Gazeteciler Cemiyeti, 1988 Basın Şeref Belgesine lâayık görülmüştür.

2020 Yılı Necip Fazıl Ödülleri ‘ Hikâye ve Roman’ armağanına layık görülmüştür.

Çevrilmiş Eserleri:

Çarmıh, Bir Geminin Getirdikleri, Der Neu Mensch İn Der Türkei – Almanya (Seçkiye Katılan Öyküler).

Bizim Diyar, Prof. Dr. Azize Cefarzade'nin çevirisiyle- Azerbaycan-Baku (Roman).

Tarifsiz Bir Sesin Hikâyesi, Moderne Turkse Verhalen- Hollanda (Seçkiye Katılan Öykü).

Denizin Dalgası Saçların, Racconti dell Anatolia-İtalya (Seçkiye Katılan Öykü).

Deli Zamanlar Arapçaya çevrilerek Mısır'da yayımlandı (Roman).

Tarlabası'nda Sabah Oluyor, Istanbul In Women's Short Stories-England (Seçkiye Katılmış Öykü).

Hilal Görününce - İngilizceye çevrilerek "The Crimean Times" adıyla ABD'de yayımlandı.

Abukizm

Sevinç Çokum'un Abukizmden ilk defa Tren Burdan Geçmiyor adlı romanında bahseder. Romanda sokak çocuğu Sonsuz adlı karakter, yazdığı şiirleri 'abuk' diye adlandırır. Okuyucu böylece Abukizmden haberdar olur. Daha sonra yazdığı Çok Yapraklı İlişkiler ve Arada Kalmış Tebessüm romanlarında ise sanatla uğraşan karakterler üzerinden bu felsefeyi okuyucusunun dünyasına sunar. Abukizmin resimde ve diğer sanatlardaki manası Arada Kalmış Tebessüm romanının başkışisi Ressam Feda'nın aracılığıyla onun düşünce dünyasından okuyucuya şu şekilde ulaştırılır.

"Abukizm yeni bir felsefe değildir, başlangıçtan beri vardır, hükümlüdür, belirli bir rengi yoktur; eflatundur, turuncudur, gridir, petrol rengidir, küf yeşilidir, toprak rengi, vişne morudur, narçiçeğidir, yavruağzıdır. Sınıf çatışması gerçeğini kabul eder; ama buna karşı direnir. Güçlülerle güç sahibi olamamışların kavgasını ezeli bir dram olarak ortaya koyar. Her türlü tutum ve inancı nefis baskılarının hem tetikleyeceği hem de sarsacağı, onlara yer değiştireceği kanısını benimsemiştir. Tutumlar her zaman kendisine bir kılıf ve ambalaj bulabilir.

Abukizm, bireyciliği ölçüsünde hedonist yanı faydacı fakat toplumcu algılamasıyla insansı ve köpeksidir. Köpeksilik, insanın insana çok yakın olması demektir. Birinin diğerini kollaması ve ona gerektiğinde merhamet duymasıdır. Abukizm, köpeklerin ve diğer cümle hayvanların asil duruşları, görev sorumlulukları, sevgi dol yürekleri ve gözleri ölçü alınarak dinlere hayvanlarla ilgili güzellemeler eklenmesini diler. Kadınların yalnızca doğurganlıkları ve evlerde işe yaramaları ölçüleriyle biçimlendirilmelerine karşı çıkar.

Abukizmin insanlığı kurtarmak gibi bir amacı; kuralları ve nasihatleri sevmez. Yalnızca dağılmış olan taşların, yap-et parçacıklarının yerlerine oturtulmasını diler. Abuk ressamlar tüm bu çelişkileri bir arada işler, konulara dikkat eder ve fırça ve spatulanın yanı sıra "lekeli" denilen tarzda parmak uçlarıyla çalışırlar. Bu yüzden onların elleri yağlı boyacının ellerini andırır. Kendilerini üst tabakaya ait sayanlar bu tür ressamlarla tokalaşmaktan hazzetmezler.

Abuk sanatçılar kendilerinden öncekileri reddetmezler; çünkü sanatın birbirine zincirlenerek sürdüğünü düşünürler. Fakat onları taklitten kaçınırlar. Bu akımın önemli bir özelliği kimseye benzememektir. Abukizm çıplak gözle algılanan evrene karşı çıkar. Çıplak göz, kişiden kişiye değiştiği gibi hiçbir gerçeği tam olarak algılayamaz. Çünkü

insan gözü içersinde binlerce göz vardır; ne ki bunlar atıl durumdadırlar. Ancak görmesini bilenler, bunlardan birkaçını açıp kullanabilirler. Onun için Abuk ressamların resimleri bir üçüncü gözden bakılarak yapılmış gibi dururlar. Bu, gökyüzüne derin bir çukurdan bakmak, bir sokağı kedi gözüyle görmek anlamına gelir. Kedigözü resimler gün ışığında yapılmışsa çizgiler halinde, akşama doğru yapılmışsa geniş ve yayvan şekillendirmelerdir. Bu akıma bağlı ressamlar her zaman çizimledikleri şeylerin içersinde bir nesneyi abartır ve ona önem verirler. Çünkü insan gözü daima en leziz olanın, en renklinin, en üstünün, en arananın üzerinde yoğunlaşır” (Y.S.K. : s.209, 210, 211).

Çok Yapraklı İlişkiler’de ve Tren Burdan Geçmiyor adlı romanda da bu felsefenin incelikleri okuyucuya aktarılır. Bu romanlarda yer alan ve Abukizm felsefesini benimseyen kahramanlar toplumda aykırı olarak görünen ancak tam tersi topluma faydalı olabilmeyi amaçlamış kişilerdir. Tren Burdan Geçmiyor romanında sokaklarda yaşayan Sokak Çocuğu Sonsuz kendi yazdığı şiirleri Abuk olarak ifade eder. Yine Çok Yapraklı İlişkilerde D.D.H.’nin hareketinin temsilcilerinden olana tiyatro oyuncuları da Abuk felsefeyi savunurlar ve bu yönde çalışmalar yaparlar.

İKİNCİ BÖLÜM

ROMANIN MATERYAL UNSURLARI

2.1. ANLATICI VE BAKIŞ AÇISI

Roman, her ne kadar kimi zaman konusunu gerçek hayattan almış olsa da kurmaca bir dünyadır. Okuyucu daha romanı okumaya başlamadan önce bu kurmaca dünyanın kurallarını kabul eder. Umberto Eco : “ anlatı, bizi bir dünyanın sınırları içine kapatır ve bizi, bir biçimde onu ciddiye almaya yöneltir” (Eco, 2012:104). diyerek anlatının roman açısından önemini vurgulamıştır. Tekin : “Romanın biri hayata diğeri edebiyata açılan kapıları vardır. Roman bu iki değer –edebiyatla hayatın- mutlu sentezinden doğar”(Tekin, 1991:11). ifadesiyle anlatıcının, romanın kabul görmesi açısından önemini dile getirmiştir. Roman yazarı, metinlerini kaleme almadan önce anlatıcının konumunu ve şeklini belirlemek zorundadır. Çünkü roman ile okuyucu arasında köprü görevi gören anlatıcı aslında en zor görevi üstlenmektedir. Roman okuyucusu, ilk önce anlatıcıyı tanır, onunla sağlam bir bağ kurduktan sonra olaya girer ve böylece romanın kurgusal öğelerine dâhil olur. Anlatıcının tanımını yaparken Tekin:

“Anlatıcı; destan, masal, hikâye, roman gibi ‘epik’ karakterli metinlerde sesini şu veya bu tonda duyduğumuz gizli ve açık kimliğine tanık olduğumuz bir varlıktır” (Tekin, 1991:63). diyerek anlatıcını da roman kahramanları kadar önemli olduğuna dikkat çeker. Şerif Aktaş yazarın okuyucuya vermek istediği mesaj doğrultusunda anlatıcıyı oluşturmak zorunda olduğunu belirtir. Aslına bakılırsa okuyucu çoğu zaman yazar ile anlatıcının bir olduğu hükmüne varır oysa bunun böyle olmadığını Aktaş şu şekilde vurgular: “Yazar üzerinde yaşadığımız gerçek dünyaya ait bir varlıktır. Anlatıcı ise itibari âleme aittir” (Aktaş, 1991:84) bundan hareketle anlatıcın yazar ile okuyucu arasında lokomotif görevi üstlendiğini söylemek mümkündür. Anlatıcı yazarın isteği doğrultusunda romandaki olayları nesnel ya da öznel bir biçimde aktarma inisiyatifine sahiptir. Okuyucu çoğu zaman, eğer kahramanlardan biri değilse anlatıcının yazar olduğunu düşünür. Oysa anlatıcının kurgu dünyasına ait olduğunu tekrar belirtmekte fayda vardır.

Yazar anlatıcıya kimlik kazandırırken birkaç farklı yöntem belirleyebilir. Romanda Gözlemci Anlatıcı, Özne Anlatıcı ve Çoğul Anlatıcı olmak üzere farklı anlatıcı tipleri kullanılabilir (Çetin, 2019:106-115). Roman anlatımında en özgür olan anlatıcı gözlemci

anlatıcıdır. Çünkü nesnel olmak gibi bir zorunluluğu yoktur. Tekin(1991) ‘O’ anlatıcı denilen gözlemci anlatıcının serüvenin destan döneminde başladığını oradaki buyurgan tavrının romanda hâlâ devam ettiğini belirtilir. O anlatıcı, olayları izler ve kendi yorumlarıyla okuyucun anlamasını istediği gibi ona aktarır. İkinci anlatıcı yöntemi ise özne anlatıcıdır. Bu anlatıcı biçimine ‘kahraman anlatıcı’, ‘tanık anlatıcı’, ‘ben anlatıcı’, ‘benzer anlatıcı’, ‘fist person’, ‘homodiegetic’ da denir.(Çetin, 2019:112). Özne anlatıcının kullanıldığı romanlarda genellikle kişi öyküleri işlenir böylece olayın öznesi olan kişi, fail aynı zamanda olayları okura aktaran kişi konumundadır. Yani Çetin’in (2019:112). de belirttiği gibi anlatıcı, olayın hem yapıcısı olan özne hem de aktarıcısı olan kişidir. Özne anlatıcı da romanda iki şekilde varlık gösterir, birincisi olayları bizzat yaşayarak aktarım yapan, aktarılan özne; ikincisi ise aktarılan özneyi sunan kişi, aktarıcı özne (Çetin, 2019:114). Son olarak da çoğul anlatıcı da bir yöntem olarak kullanılabilir. Bu yöntem iki farklı şekilde karşımıza çıkabilir. İlki romanda yer alan tüm kahramanların zamanı geldikçe kendilerini kendi ifadeleriyle anlatmaları ; bir diğeri ise aynı roman içinde birbirinden farklı anlatıcı kullanılması yöntemidir. Bir bölümde gözlemci anlatıcı kullanılırken bir başka bölümde özne anlatıcı kullanılabilir. Bu yöntemi kullanan yazarların amacının romana akıcılık ve hareket katma isteği olduğu söylenebilir. Anlatıcıyla birlikte roman incelenmesi esnasında bakılan diğer bir unsur da bakış açısıdır. Bakış açısının roman unsurları arasındaki anlamını Aktaş şu şekilde özetler: “ Bakış açısı anlatma esasına bağlı metinlerde, vak’a zincirinin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir”(Aktaş, 1991: 84).

Romanın okur nezdinde kimliğini kazanması veya ederini bulması noktasında bakış açısının önemini Stevick şöyle ifade eder:

“Herhangi bir romanı değerlendirirken, hikâyecinin bakış açısını kavramamız, romanın değerler sistemini ve romandaki karmaşık davranışları anlamamızı büyük ölçüde tayin eder. Hatta romanın değeri hakkında vereceğimiz hükmü oluşturmamız bile romandaki bakış açısını yakalamamıza dayanır, denebilir”(Stevick, 2017: 84)

Yazar, romanı kaleme alırken pek çok farklı bakış açısı geliştirebilir. Bu noktada James’in *bir hikâyeyi anlatmanın beş milyon şekli vardır*, sözü akıllara gelmektedir. Bakış açısını doğru belirleyen yazar, romanın eleştirmenler ve okuyucu nezdinde öne geçmesini sağlar. Roman yazılırken sadece okura hitap hedeflenmez. Eleştirmenin de

bakış açını ve romanı doğru tetkik emesini kolaylaştıracak yöntemler belirlenir. Eleştirmen tarafından doğru anlaşılacak eser edebi camiada yerini bulacaktır. Çünkü “bakış açısı” salt bir yöntem olmanın çok ötesinde, romanın kaderini tayin eden kapsamlı bir uygulamadır. Bir romanda, ”anlatıcı” ile “anlatılan” arasındaki mesafenin dengeli bir çizgide tutulmasında, romanın dil ve üslubunu biçimlenmesinde, nihayet romanın sağlıklı bir yapıya sahip olmasında, seçilen ve uygulanan bakış açısının önemi büyüktür (Tekin,1991:52). Bakış açısı, romanın kaderini tayin eder çünkü doğru anlaşılmayan okura ve daha çok eleştirmene doğru kanaldan ulaşamayan roman çoğu zaman hak ettiği yere gelememektedir. Bakış açısı belirlenirken farklı yöntemlere başvurulur. Bu yöntemleri Tekin (1991) “Tanrısal Bakış Açısı”, “Gözlemci Figürün Bakış Açısı”, “Tekil Bakış Açısı” ve “Çoğul Bakış Açısı” olarak adlandırırken Çetin(2019): “Gözlemci Anlatıcı”, “Özne Anlatıcı”, “Çoğul Anlatıcı” şeklinde sınıflandırır. Her iki yaklaşım da içerik olarak aynı özellikleri taşır.

2.2. VAK'A- OLAY ÖRGÜSÜ

Vak'a sözlük anlamı olarak olay hadise ya da ‘olup geçen şey’ anlamına gelir.

Mark Shroder romanın tanımı yaparken “Roman tecrübesizlikten tecrübeliliğe, cehaletin mutluluğundan hayatın gerçeklerini kabullenen bir olgunluk seviyesine geçiş sürecini hikâye eder” (Kantarcioglu, 1988:24). ifadelerini kullanır. Aslında yazma aşamasının en başında niyetini belirleyen yazar okuru hangi olay çerçevesinde düşündüreceğine karar vermek zorundadır. Vermiş olduğu bu kararlar okuyucuya kurmaca da olsa “bir romancı, bir durum, bir kişi ya da olay anlatmaktan çok, bir dünya sunar”(Wellek ve Warren, 2001:252) olay örgüsünü kurmanın kendi prensipleri vardır. Her yazar önce bu prensipleri gözden geçirir. “İlk olay başlamadan kurmaca anlatı başlamaz, ikinci olay ilerlemeden de ilerlemez” (Bolat, 2009: 52).prensibiyle yola çıkar. Romancı olay örgüsünü kurgularken öykülemekten faydalanır ancak öykülemenin sınırlılıklarını da bilir. Forster: “Öykü romanın temelidir, öykü yoksa roman da yoktur”(Forster, 1985:64). fikrini ortaya attıktan sonra bu tezi detaylandırarak şu şekilde ifade eder:

“Olay örgüsü de olayların anlatımıdır; ancak burada üstünde durulan nokta, olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkisidir. ‘Kral öldü, arkasından kraliçe de öldü.’ dersek, öykü olur. ‘Kral öldü, sonra üzüntüsünden kraliçe de öldü.’ dersek, olay örgüsü olur. Zaman sırası bozulmuş değildir, ancak neden sonuç ilişkisi yanında iyice gölgede kalmıştır. Şöyle diyelim: ‘Kraliçe öldü, nedenini kimse bilmiyordu;

sonradan anlaşıldı ki, kralın ölümüne duyduğu üzüntüden ölmüş.’ Bu, içine gizem katılmış bir olay örgüsüdür ve üstün gelişme olanakları bulunan bir örgü biçimidir. Zaman sırası bir yana, örgünün sınırlarının elverdiği ölçüde öyküden uzaklaşmıştır. Kraliçenin ölümünü düşünelim. Bu ölüm olayı öyküde geçerse, ‘Sonra ne olmuş?’ diye sorarız; olay örgüsünde geçerse, ‘Niçin ölmüş?’ deriz. Romanın bu iki yönü arasındaki temel ayrılık budur”(Forster, 1985:128,129).

Aslına bakılırsa kahramanın hayatından kesitlerin oluşturulduğu olay örgüsü iç içe geçen ya da son derece açık olan gidişatın okuyucuya sunulma şeklidir. Çeşitli, bu giriftliği anlatırken: “ vak’a halkaları, bir taraftan vak’a zincirini veya olay örgüsünü oluştururken; diğer taraftan taşıdıkları anlamla da ‘mana birlikleri’ne hayat verirler. Buna bağlı olarak mana birlikleri ‘metin halkaları’nı, metin halkaları ‘metin tabakaları’nı, metin tabakaları da ‘metin’i meydana getirirler”(Çeşitli, 2009:60). Fikrini savunur. Bu kurallar çerçevesinde oluşturulan metin yazarın niyetiyle birleşerek karakter kazanır ve olay halini alır. Roman teknikleri konulu doktora tezi hazırlayan Ay’ın:

“Romanda estetiğin öncelikle kendisini belli ettiği temel yer, olay örgüsüdür. Çünkü olaylar arasındaki bağların düzenlenmesi, çatışma durumunun meydana gelmesi, entrik yapının oluşumu ve entrikanın yürütülüşü, alt anlatı-üst anlatı ilişkisinin kuruluşu, anlatı için başlangıç seçimi, tek zincirli veya çok zincirli olay örgüsü tercihi vb. tekniklerin olay örgüsünün oluşturulmasında gerektiği yerlere itinayla yerleştirilip kullanılması romanda estetik oluşum açısından büyük önem arz eder”(Ay, 2014:44). ifadeleri olay örgüsünün oluşturulmasındaki önemi özetler niteliktedir. Olay örgüsüyle şekillendirilmek zorunda olan roman bir yapı kültürüne benzetilecek olursa yapıda sanatsal ahengi sağlayan unsurlar(renk uyumu, taş ahengi, işleme özelliği vs.) romanda olay örgüsüdür. Vak’a, romanın hayata dönük yüzü, romanın vitrinidir. Vak’a uydurulmaz hayattan ödünç alınır(Tekin, 1991:67). diyen Tekin aslında romanda olay örgüsünün birbiri ardınca nasıl gelişmesi gerektiği konusuna giriş yapar. Olaylardan birinin sonucu diğerin nedeni olacakken bu kurgu ne kadar sağlam kurulursa akış o kadar başarılı olacaktır. Ay(2014) olay örgüsünün bir başka özelliği olan tek zincirli ve çok zincirli olay örgüsünden bahsederken Çeşitli’nin bu konudaki düşüncelerini şöyle aktarır:

“Tek zincirli olay örgüsü, tek bir merkezi kişiye bağlı olarak başlayıp gelişen, dolayısıyla da dallanıp budaklanmayan olay örgüsü tarzı olarak şekillendiği halde, çok zincirli olay örgüsünde asıl vak’a zincirinin kendi içinde birçok dala ayrılması söz konusudur”(Çeşitli, 2009:62-63).

Çok zincirli olay örgüsü incelendiğinde görülür ki olayların biri diğerine sebep olur ya da biri bitip diğeri başlar. Dolayısıyla dikkat çekilmek istenen husus şudur aslında olay örgüsünün inşasında neden-sonuç ilişkisi doğru kurulmak zorundadır. Olay örgüsü çözümlenirken Mikhail Bakhtin tarafından geliştirilen ve adına ‘kronotop’ adını verdiği bir kavram çıkar karşımıza. Bu kavram özetle önce her şeyi bozmak - dengesiz olarak daha sonra toparlamak anlamına gelir. Kıran ve Kıran Eziler bu durumu oluşturdukları bir tablo ile görsel olarak bizlere şu şekilde sunarlar:

ANLATI	
BAŞLANGIÇ DURUMU	BİTİŞ DURUMU

Öykünün iyi tasarlanmasında dikkat edilecek hususları Moran da şu cümleleriyle özetler:

“Hayatta olaylar peş peşe sıra ile dizilir, roman ise olayları, hayattaki sırayı izleyerek anlatmaz; onları kendine özgü düzenler, kâh özetleyerek kısaltır olduğu gibi verir kâh sıralarını değiştirir vb. bu ham madde olayda olay örgüsüne dönüşürken sanatın gereklerine göre hayatta rastladığımız yapay bir şekilde düzenler. Bundan ötürü, alışılmışı kıran özellikle olay örgüsüdür, şiirde dil nasıl kendi özel düzenlenişleriyle kendi kendini sergiliyorsa, romanda olay örgüsüyle vücuda gelişini kendi kuruluşunu anlatır”(Moran, 1981:173).

Tüm bu inşâ süreci Aristoteles’in dünyasında şu cümlelerle değerlendirilir:

“Baş herhangi bir şeyin zorunlu sonucu olmayan şeydir. Ondandır ise, zorunlu olarak bir şey gelir. Son ise tersine, bir başka şeyden sonra zorunlu Düşüm Eylem Çözüm olarak gelmesi gereken ve gerçekten de gelen şeydir. Ne var ki, sonun ardından hiçbir şey gelmez. Son olarak orta ise, bir başka şeyden sonra gelen ve kendinden sonra da bir başka şeyin geleceği şeydir” (Aristoteles, 2006: 27).

Yazar, olay örgüsünü oluştururken; okur, olay örgüsünü çözümlerken romana bu değerlendirmeler ışığında yaklaşır.

2.3. KİŞİLER

Roman, “insanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleneyen itibarî veya gerçek olaylara dayanan uzun edebiyat türüdür”(Türkçe Sözlük, 1998:1864). Romanın en basit tanımına bakıldığında cümleye ‘insan’ ile başlamış olması tesadüf değildir. Romanın oluşum ve gelişim tarihi incelendiğinde Ortaçağın sonlarına doğru kimlik kazanmış olsa da hem Doğu’da hem Batı’da anlatı ihtiyacını karşılamak üzere ortaya çıkan masal, fablio, destan, halk hikâyeleri gibi başka ürünlerin insanın anlatı ihtiyacını karşıladığı görülür (Çetin, 2019:15). Romanın ana unsuru her ne kadar olay örgüsü gibi görünse de bu olayları yaşayan ya da bu olayların yapıcısı konumunda olan insan ve onun hayatı, asıl ilginin kaynağıdır. Bu türün tarihsel gelişiminde 19. yüzyıl romanı incelendiğinde Parla, romanı birey odaklı olarak nitelendirir ve şöyle anlatır: “...on dokuzuncu yüzyıl romanlarında birey önemliydi; romanda nesnelere ancak bu bireylerin özelliklerini vurgulamak

amacıyla yer verilirdi”(Parla, 2000:39) Roman bir olaylar bütünüyse bu olayların faili kişi ya da karakterdir. Roman özeline bakıldığında eylemi gerçekleştirenin illaki ‘insan’ olması gerekmez. İnsan özelliği taşıyan herhangi bir varlık da pekâlâ roman kişisi olabilir(Tekin, 1991: 76). Modern romanda kişi kurgusu oldukça büyük önem arz eder. Nitekim modern roman birey temellidir. Romanın birey merkezli olmasının bir sebebi de okuyucunun merak duygusunu gidermek arzusudur. Bu gerekçeyi Çıkla (2002:113) şöyle vurgular: “Hatta insanların, uzunluğuna bakmadan roman okumalarının nedenlerinden birisinin hayalî de olsa başka insanların ve hayatların sırlarına vakıf olmak istemeleri olduğunu söylemek mümkündür.” Zaman içinde roman kişinin misyonu da değişir. Gerçekçi roman anlayışını destekleyen sanatçılar, modern roman merkezinde kişinin tek görevinin olayı gerçekleştirmek olmadığını onun hikâye ve okur arasında lokomotif olduğunu savunur. Kişi hem serüveni sürükleyen, vak’ayı canlandıran hem de olayları anlatan sunan etkili bir elemandır artık(Tekin, 1991:82). Yazar kişiyi farklı tekniklerle okuyucunun karşısına çıkarabilir. Bunlardan birincisi anlatım ya da açıklama yöntemidir ki böyle durumlarda okuyucu kişiyi yazarın anlatıları ve tasvirleriyle tanır. Kişinin tüm özellikleri bilmemizi istediği kadarıyla yazar tarafından aktarılır. İkinci yöntem ise dramatik yöntemdir. Bu yöntemde kişi başrolde ve okuyucuya kendisini yaptıklarıyla ya da ifadeleriyle kendisi anlatır. Diyaloglar, bilinç akışı, iç monologlar kullanılacak diğer yöntemlerdir. Bu yöntemlerden hangisini kullanacağına ya da örgüyü nasıl kuracağına yazar kendisi karar verir. Tekin: “Klasik romanda, önce kişinin kim olduğunu öğreniriz sonraki okumalar, öğrendiklerimizin doğru olup olmadığını gösterecektir. Modern romanda ise okudukça kişiyi tanırız. Tanıma işi son sayfaya kadar sürebilir”(Tekin, 1991:87). Roman kişisini ‘karakter’ ve ‘tip’ olarak iki başlıkta incelemek mümkündür. Karakter kişilik özellikleri bakımından kendi özüne benzer. Tip ise taşıdığı özellikler bakımından toplumun sosyal bir kesitini temsil ederken bazen bir ideoloji bazen ahlâki durum bazen de dini duyarlılık olabilir. B. Emil tipin tanımıyla ilgi: “ferdî olmaktan ziyade başkalarında da mevcut ortak özellikler taşıyan ve bu özellikleri en belirgin şekilde temsil eden şahıstır” (Emil, 1989:27). ifadesini kullanır. Bu iki öznenin özelliklerini anlatırken Forster, *Roman Sanatı*’nda (*the aspect of novel*) geniş açıklamalara yer verirken karakteri “düz” ve “yuvarlak” olarak sınıflandırır:

“Roman kişilerini ‘yalınkat’ kişiler, ‘yuvarlak’ kişiler diye ikiye ayırabiliriz. Yalınkat kişilere on yedinci yüzyılda ‘humour’ adı verilirdi; bunlara kimi zaman ‘tip’ kimi zaman ‘karikatür’ de denmektedir. Katıksız biçimiyle yalınkat roman kişisi, tek

bir nitelik ya da düşünceden oluşur. Yapısına birden çok nitelik girdi mi, kenarlardan kıvrılarak yuvarlaklaşmaya başlar”(Forster, 1985: 108).

Bu yaklaşıma göre düz kişiler, her yerde rastlanan roman içinde saklanamamış, girift bir yapıya sahip olmayan okuyucunun hemen çözebileceği bir özellik taşıırken, boyutlu yani yuvarlak kişiler ise onların tam tersi olarak romana çok iyi gizlenmiş ne yapacağı ne düşündüğü noktasında romanın sonuna kadar okuru sürükleyen ve hiç ipucu vermeyen kişidir. Nurullah Çetin roman unsurlarından kişileri açıklarken tip ve karaktere ilave olarak “merkez kişi(temel kişi, başkişi, asıl kahraman, protagonist... ” , “yardımcı kişiler” , “kurgusal kişiler” şeklinde üç farklı başlık eklemiştir(Çetin, 2019). Roman; kişiye kişiden yola çıkarak kişi kanalıyla ulaşma yoludur, denebilir. Romanda bir başka tür karakter analizi de Stevick tarafından yapılır. Stevick, başkişi, norm karakter, fon karakter ve kart karakter şeklinde sınıflandırır. Başkişi, esas kahramandır, anlatıyı ayakta tutar; fon karakter, başkişinin sosyal çevresidir yani herkeştir; norm karakter, başkişiden sonra ana karakterdir, bazen başkişiye benzer, bazen de başkişiye zıt karaktere sahiptir; kart kişi ise romanda tek bir özelliğin sembolüdür ve romanın sonuna kadar değişmez. (1988:190) Böyle bir sınıflama aslında romanın aynı zamanda küçük bir sosyal yapı olduğu gerçeğini de vurgular. Buradan hareketle “mükemmel bir edebi eser, insanı bütünüyle veren eser.” (Kaplan, 2000:11) diyerek kişi merkezinde roman değerli kılınır.

2.4. ZAMAN

Roman çözümleme unsurlarından biri olan zamana kelime anlamı olarak da farklı anlamlar yüklenebilir. Sözlük tanımı 1. *bir iş veya oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit*, 2. *Bir sürenin belirli bir parçası, vakit*. (Türkçe Sözlük, 2000:2495) olan zaman roman tasarımı içinde de aslında bu manasından pek de uzaklaşmaz. İnsanoğlunun var oluşundan bu yana mücadele içinde olduğu bir kavramdır. Zaman bireyin sınırlı olduğunu bildiği ve içine pek çok şey sığdırmak istediği bir kavramdır. Onun kaçtığı ve kişinin daima –isteyerek ya da istemeyerek- kovalığı bu kavramın önemini Borst şu sözlerle dile getirir: “Zaman daima dünyanın bir numaralı harikasıydı ve hep de öyle kalacaktır” (Borst, 1997:12) Bu kavramı roman içine en doğru şekilde yerleştirmek ve ilgi çekici bir şekilde okurla buluşturmak romancı açısından hem çok zor hem de önemli bir detaydır. Forster, tüm romanlarda bir saat olduğunu ve hikâyenin manasının olayın zaman sıralamasına göre anlatılması olduğunu vurgular (Forster, 1985). Zaman kavramı, roman için iki anlama gelir. Okur için bunlardan sadece

birisi önemlidir: Eserde geçen zaman. Bunun anlamı şudur zaman olarak bir de eserin yazıldığı zaman da vardır ki bu okur açısından önemli değildir. Tekin bu ikilemi şu şekilde açıklar:

“Bütün bu noktaları bir cümle çerçevesinde toplayacak olursak, şöyle diyebiliriz: bir olay belli bir zamanda cereyan eder(vak’a zamanı), bu olay belirli bir süre sonra romancı tarafında öğrenilir/duyulur, yine aynı olay belli bir zamanda kaleme alınır (anlatma zamanı)ve yine belli bir sürede (anlatım süresi) sunulur, anlatılır” (Tekin, 1991:126).

Romancıyı teknik olarak güçlü kılacak şey zaman kavramını metnin içine hangi sıra ile ne şekilde yerleştirdiğidir. Çünkü “Anlatılan zaman ile anlatım zamanı arasındaki ilişkinin niteliği anlatım seyrini(hızını) belirler.” (Tepebaşı, 2012:123) Okur açısından romanın akıcılığını zamanın doğru ve yerinde kullanabilme unsuruyla doğrudan ilişkisi olduğunu söyleyen Eco, (2012) sözü gereksiz yere uzatmanın, ormanın derinliklerinden kaçabilme çabası içinde olan okuyucuyu zaman ormanına yeniden hapsedmek anlamına gelebileceğini söyler. Özellikle modern romanla edebiyata giren zamanda bilinç akışı tekniği okuru tek anda pek çok zamanla buluşturur. Kahramanın içsel hesaplaşmaları, monologlar halinde sunulduğunda ya da anlatım bir anlatıcıdan diğerine geçtiğinde yani çoğul anlatıcı tekniği kullanıldığında okur hızlı zaman geçişleri yaşar. Kaplan’ın “ çağdaş yazarlar zaman karışımı’na dayanarak hayatın çeşitli yönlerini verme imkânı bulmuşlardır”(2000:346) sözü tam da bunun için söylenmiştir. İster zamanda kronoloji kullanılsın ister bilinç akışıyla zaman geçişleri yapılsın romanda zaman ve romanın öznesi olan kişi iç içe ve birbirine bağlıdır. Romanın bir kahramanı vardır ve bu kahramanın ulaşmak istediği bir amaç ya da nesne vardır, bu ilişki zamanın belirleyicisidir. Roman yazarının anlatı öznesinin anlatı nesnesine uzaklığının anlatı zamanını belirlemesini Ay (2014), şu çizelgeyle ifade etmektedir.

Arada Geçen Zaman Aralığı
ÖZNE I-----I NESNE
Öznenin Eylemlerinin Zaman İçine Yayılış

Peki, romanda ya da anlatıda geçen zaman nasıl belirlenir?’e gelince. Okurun bu noktada bilmesi gereken şey şudur. Bir romana zaman üç farklı şekilde yerleştirilir. Bunlardan birincisi; yazar doğrudan tarih verir zaman son derece nettir. İkincisi ise olaylar esnasında zamanın ne kadar az ya da çok geçtiğinin okura hissettirilmesidir. Son

yöntem ise zamanın ve olayların anlatılışında ne kadar sürenin geçtiğinin okura hissettirilmesi yöntemidir.(Tekin,1991) Kullandığı zaman ve zamanı kullanma yöntemi yazarın edebi duruşuyla ilgilidir. Yazar bu duruşuyla kimlik kazanır. Miyasoğlu bu konuyu şöyle özetler:

“Romanın bir ‘zaman sanatı’ olduğu sık sık söylenir. Bir derece doğrudur da. Bütün sanat türleri içinde en fazla romanda bulabiliriz yaşanmış zamanı. Öteki eserlerde parça parça unsurlar hâlinde gördüğümüz zaman şuuru, adeta romanı idare eden, olay örgüsü ve insan münasebetiyle üslubu tek başına yöneten başlıca unsur durumundadır. Ne kadar parçalanmış olursa olsun, tamamlanmış bir roman, en azından yazılma süresinin şartlarını kendinde taşıyan bir zaman şuurunu yansıtır. Romancı ilk olarak, seçtiği zaman parçasıyla tavrını belli eder.” (Miyasoğlu, 1998: 26).

2.5. MEKÂN

Roman unsurları arasında şahıs ile en çok doğrudan ilişki kuran diğer bir unsur mekândır. Dilimize Arapçadan geçen sözcük ‘kevn’ kökünden türetilmiş olan mekân sözcüğü köken olarak sözlükte “var olmak, vuku bulmak, meydana gelmek” anlamında yer alır (TDV İslam Ansk. 2022, 25. Cilt 342). Roman anlatısında başrol kişidir. Bu başrolün tablo içinde bir zemine ya da konumlanmaya ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı karşılayan öge mekândır. Demir, mekânın anlatı unsurları bakımından önemini şu cümlelerle ifade eder:

“Hikâyeye bir mekân tasviri ya da tanımlanmasıyla başlanması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Yazarın bunu yapmakta başka sebepleri olmasına rağmen bu uygulamanın düşündürdüğü ilk şeylerden biri, öncelikle genel çerçevenin çizilmesi arzusudur. Bu tasarrufun bir getirisi olarak kurgu okuyucunun zihninde bir tablo gibi canlanır”(Demir, 2011:184).

Roman yazarı, bazen mekânı karakter tahlilinde araç olarak kullanılır. Kahramanın kişilik ve davranış özelliklerinin oluşmasında yaşadığı ya da yaşamakta olduğu mekânlar arasında psikolojik bağ kurar. Bachelard(2020: 34) “ yaşadığımız mekânı yaşamın tüm diyalektikleriyle uyum içinde nasıl doldurduğumuzu, ‘dünyanın bir köşesine’ günbegün nasıl kök saldığımızı söylemek gerekir.” Bu kök salışı mekândan bağımsız düşünemeyeceğimiz gibi tamamen mekân eksenli olduğunu da söyleyemeyiz. Demir (2011) romanda mekân tasviri yapıldıktan sonra harekete başlandığında mekânın işlevini kaybettiğini artık sadece bir fon olduğunu dile getirir. Ancak Narlı, mekânın olayın

oluşmasında etkili olduğunu ve hatta mekânın bazı romanlarda şahısları ‘engelleyen’ ya da onlara ‘yardım eden’ bir görev üstlenebildiklerini söyler (2002:99). Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda romanda mekân-şahıs ilişkisinin atlanamayacak önemde olduğu görülür. Kurmaca bir dünya ya da var olan bir dünya içinde değerlendirildiğinde mekân için “ ister gerçek ister hayali olsun, mekân, aksiyona veya zamanın akışına bağlı olarak kahramanlarla sıkı sıkıya bağlı ve kaynaşmış durumdadır (Bourneur, Quillet,1989: 91). Romanda kullanım şekilleri eserin konusuna ya da yazarın vermek istediği mesaja göre değişiklik gösterir Çetin, (2019). romanda mekânları ikiye ayırır. Bunlardan birincisi Somut(açık, kapalı) Mekan, ikincisi ise Soyut(fantastik, ütöpik, metafizik, duygusal) Mekânlardır. Bu mekânların okuyucuya hangi yöntemler kullanılarak verildiği ve romanda ne derece önemli olduğunu romana bazı sorular sorarak bulabiliriz. Bu sorular (Çetin, 2019:139): “ mekân tasvirleri olaylara bir dekor oluşturabilmek için mi yapıyor? roman kişilerinin ruhsal durumunu, iç dünyasını ortaya koymaya, çözümlenmeye yarayan işlevsel bir niteliğe mi sahip?” Mekân, romanlarda kaybolup gitmek istemeyen kahramanın tutunduğu “dışardaki içerdelik” özelliğinde bir yerdir. Romanda mekân anlatı şekline göre farklılık gösterir. Anlatma (narratiom/tahkiye) özelliği ağır basan romanlarda çevresel mekân; betimleme ağırlıklı mekânlarda algısal mekân olarak adlandırılır (Korkmaz, Şahin, 2017:11,12,13).

2.6. DİL VE ÜSLUP

İnsanlar arasında iletişimi sağlayan en önemli araç dildir. Dil canlı bir varlıktır ve sürekli gelişim ve değişim halindedir. Edebiyat ise malzemesi dil olan bir sanattır. Yazar, roman ve okuyucu arasındaki köprüyü dili kullanmadaki hüneriyle kurar. Üslup ise yazarın dili kullanma şeklidir. Her yazar kendi hayat rolü ederinde bir üslup geliştirir. Okuyucu, yazarın kişisel özelliklerinden çok eseri ne şekilde kendisine aktardığına, kurduğu cümleler, kullandığı sözcüklerle ruhuna ve dünyasına nasıl dokunduğuyla ilgilenir. Tekin (1991:175). Üslup, anlatımın kazandığı biçimdir. Bir metin; dil, imla, noktalama, cümle, konu, zaman, vak’a mekan...vs. gibi bir dizi birimden oluşur. Bunlar bir bakıma metnin ham malzemeleridir. Bu malzemelerin, ele alınıp işlenmesi, nihayet işlevsel mahiyet kazanması üslupla mümkün olabilir. Üslup muhtevanın kazandığı form’dur, denebilir.

Bir romanda kullanılan dil ve üslubu incelerken üslubun kaç farklı şekil kullanılabileceğini de bilmek gerekir. Abrams(1970) üslubun üç farklı şekilde sınıflandırmıştır. Tasnif; “yüksek”(high), “orta”(middle) ve “basit” (low) şeklindedir. Bu sınıflandırmalar, eserde kullanılan dilin şekline, (sadelik, ağırlık), üslubun sanatlı, sanatsız olmasına bağlı olarak yapılır. Çetin (2019) ise dil ve üslubu farklı alt başlıklarda değerlendirir. Dili unsurlarını: Konuşma Dili, Terimler, Simgeler. Dil sapmalarını: Yazım ve Noktalama Sapmaları, Kelime ve İfade Sapmaları, Dilbilgisi Sapmaları. Ve tüm bunlara ek olarak cümle ve sözdağarı şeklinde alt başlıklara ayırır. Dil ve üslup çalışmasında nelere dikkat edilmesi gerektiğini anlatırken sanatçının başarısının kişisel bir üslup sahibi olmasına bağlı olduğunu, üslubu doğrudan doğruya romancının dünya görüşü, hayat, zaman, varlığa bir tarz bakış açısının oluşturduğunu vurgular. Romanlarda kullanılan üslupları biçimsel özellik olarak mizah üslubu, bilinç akımı, dramatik üslup, düşünce üslubu, eleştirel, havas üslup gibi başlıklar altında incelenebilir.

2.7. KONU (TEMA)

Bir romanın konusunu belirlemek için romanda ne anlatılıyor? sorusu sorulur. Alınan cevap eserin konusudur. Verilen cevaplarda cümleler farklı olsa da eserde anlatılan değişmeyeceği için cevap aynıdır. Roman sosyal bir tarihtir ve şu kabul edilmiş bir gerçektir ki insan yaşamına dair her şey romanın konusu olabilir ve romanda yer alır. Yani roman için seçilen konu hayata dair yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan her şey olabilir. Çetin (2019), konunun romandan bağımsız olduğunu çünkü romana dair diğer tüm yapısal özelliklerin eserin yazılması esnasında ortaya çıktığını sadece konunun çok önceleri bir şekilde var olduğunu belirtir. Yine aynı şekilde romancının var olan konuyu ele alıp kendi edebi dünyasında, yeteneğiyle yoğurduğunu ve ortaya romanın çıktığını söyler. Konu, hacmi ne kadar olursa olsun okunan romandan geriye okuyucun aklında kalan bazen birkaç cümle bazen tek cümleye denir. Okuyucu romanı okurken iki farklı yöntemle konuya ulaşabilir. Bunlardan ilki eserin yazılma amacını saptamaya çalışmaktır. Eserin niçin yazıldığı bilinirse konuya daha çabuk ulaşılır. İkincisi ise romanın yapısal unsurlarını tespit etmek ve daha sonra bu öğelere 5N1K denilen soruları sormak. Çetin(2019:122,123), birinci yöntemin konuyu genel niteliğine göre adlandırmak, ikinci yöntemin ise konunun mahiyetini ortaya koymak olarak nitelendirir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEVİNÇ ÇOKUM'UN ROMANLARININ YAPI VE TEMA BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

3.1. DELİ ZAMANLAR

3.1.1. Eserin Tanıtımı

Deli Zamanlar Sevinç Çokum'un ideolojilerin insan yaşamında oluşturduğu karmaşayı işlediği, 2000 yılında yayınlanan romanıdır. Bu romanda, adı belli olmayan bir genç kızın gençlik yıllarının bir bölümü işlenir. Kahramanın ideolojik ve siyasi tercihleri noktasında yazarla olan benzerliği dikkat çeker. Roman kahramanı genç kız da Çokum gibi lisans öğrenimini Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde yapmaktadır. Kahramanımızın bu bölümü tercih etmesinin nedeni yazar olmak istemesidir.

“Neden bu fakültede olduğumu düşündüm yol boyunca. Buraya yazar olmak için gelmiştim ama böyle yazar olunmuyordu” (D.Z.: s.149).

Eserin kahramanı, komşuları Aypare ve Bayhan adında yeni evli bir çifte duyduğu hayranlık ile onların da üyesi olduğu bir partiye üye olur. Aypare oldukça güçlü bir kadın avukat figürü olarak karşımıza çıkar. Kahraman üyesi olduğu siyasi partinin içinde yaşanan çirkinliklere ve çekişmelere şahit oldukça var olan ideallerin gerçekliğini yitirdiğini, insanın olduğu yerde ideallerden bahsetmenin güçlüğü acı tecrübelerle öğrenir. Yine örnek olarak gördüğü Aypare ve Bayhan evliliğinde yaşanan aldatma ve şiddet olayları, genç kahramanın hayatı, aşkı, kadın erkek ilişkilerini sorgulamasına neden olmuştur. Kendilerinden farklı olana gösterilen düşmanlık ve tahammülsüzlük kahramanın İşçi Partisi ilçe başkanını bir organizasyona davet etmesiyle kendi partisinden arkadaşları arasında nasıl dışlandığını anlattığı bölümlerle su yüzüne çıkar. Tüm bu duygusal karmaşa içinde karşısına çıkan adı gibi kendisine Dost olan arkadaşı onu bu hengâmeden çıkarmak ister. Romanın sonlarına doğru kahramanın hayatında duruş olarak model aldığı Aypare'nin bir trafik kazasında hayatını kaybetmesi kahramanın, yaşamın sonuna geldiğini düşünmesine ve intihar eyleminde bulunmak istemesine neden olur. Ancak o sıralarda ziyaretlerine gelen ve tüm roman boyunca gücün ve sağduyunun sembolü olarak anlatılan anneanesi onu bu fikrinden caydırır. Yakın arkadaşı Dost ile hayata kaldıkları yerden ve umutla devam etme kararı alırlar. Okula yarım yamalak

devam eden ancak derslerden hiçbir haz almayan kahraman romanın sonunda okuluna dönecek ve fakülteyi bitirmeye karar verecektir

3.1.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Roman, anlatıcı ve bakış açısı bakımında incelendiğinde anlatıcı olarak ben anlatıcının kullanıldığı, bakış açısında ise buna paralel olarak kahraman bakış açısının kullanıldığı görülmektedir. Kahraman, üniversite öğrencisi bir genç kız olduğu kendi ifadeleriyle anlatılır. Tüm eser boyunca tipik bir ‘ben anlatıcı’ özelliği sergilenir.

“Var olmamla sönüşüm arasındaki bir kıvılcımdı bu ses, ama yürüyüşümü hiçbir şey engellemeliydi. Ne can alıcı bir öfke ne de inanabileceğim bir sevgi. Aypare’nin beni doğrulara çeken sesini duymayacaktım” (D. Z.:s.5).

Kahraman bakış açısının da eklenmesiyle eserin anlatımında objektiflik yerini subjektifliğe bırakır. Okuyucu eserde yer alan kişilerin özelliklerini, olayları, durumları...kahramanın anlattığı şekilde ve kadarıyla öğrenir. Kahramanın iyi gördüğü iyi; kötü gördüğü kötüdür.

“Korucu Hüseyin’in taşralı içtenliği, ilçe başkanı emekli Albay Maruf Bey’in duyarlı olduğu kadar da hesaplı yüzü, davranışlarını yumuşatmış politik hoşgörüsü, iş adamı İhsan Bey’in toparlacık, sevecen babacan çehresindeki pazarlıklar ve yine iş adamı Vahit Bey’in beyaz saçlarıyla zıtlaşan muhafazakar öfkesinin esmerliği gözüme çarpan özelliklerdi (D.Z, s.16).

Kahraman girmiş olduğu ortamda ilk defa karşılaştığı insanları okura tamamen kendi duygularıyla ve algıladığı gibi anlatır. Ben anlatıcı, kendi içsel yolculuklarını bazen iç monologlarla bazen de direk okurla dertleşir gibi anlatır.

“İnsanoğlunu yeni yeni anlamaya başlamıştım, o güne kadar kendi renklerle tanıyordum, kendi renklerle boyamaktaydım onu. Ve ben gökyüzünde serazat uçan bir kuştum. Şimdi kanatlarım yoktu” (D.Z.:s.86).

Bir başka yerde:

“O zaman aşağı mahallenin ruhunu taşıyorduk hepimiz. Sevgi doluyduk, fütursuz çingeneler gibi. Hiçbir şeyi umursamazdık, gökten mutluluk yağmıyordu üzerimize, ters giden ne vardı ki? Herkes sevgi dolu, herkes sevdalı... herkes sizin aşkınızı konuşmaktaydı. Bir hikâyeydi o, masaldı. Bunları Bayhan’ söyleyemedim.” (D.Z.:s.102).

3.1.3. Vak'a- Olay Örgüsü

Roman, kahramanın kendisiyle yolda yürürken yaptığı bir iç konuşmayla başlar. Yedi bölümden oluşan romanda tüm bölümler birbirine kronolojik olarak bağlıdır. Bölüm adları kahramanın hissiyatıyla doğrudan ilişkili olacak söz öbeklerinden oluşur:

“Uzun Yürüyüş, Çehreleri Aramak, Yalancı Kanatlar, Ölümlerle Baş Başa, Çiçekler, Işıklar ve Ezgiler, İnsan Çıkmazı, Umut Bir Dağ Çiçeği”
(D.Z).

Roman bir genç kızın hayatının bir bölümünden kesit özelliği taşımasının yanında 27 Mayıs askeri darbe sonrasında memlekette meydana gelen değişiklikleri de anlatır. Bu değişim hem sosyal hem de siyasaldır. Olaylar sırasında darbe geçmişte kalmıştır ancak izleri devam eder. Gençlerde başlayan milli duygulara karşı duyarsızlık ve Batı (Amerika) hayranlığı en büyük sorunlardandır.

“Kim olduğumu, hangi kültürlerle, hangi tıkma bilgilerle yetiştiğimi bilmeliydim, öyle değil mi?...Muhafazakar ama baskı yapmayan bir ortamda sinemanın öğrettiği, düşüncelerimize hatta yaşayışımıza eklediği o kadar çok şey vardı ki...Ortaokula giderken yabancı dergilerden sevdiğim Amerikalı oyuncuların ve şarkıcıların resimlerini keserek bir albüm meydana getirdiğim de bendeki özetenin insanoğluna has bir imreniş mi yoksa yabancılaştırma eğitiminin sonucu mu olduğunu bilmeliydim”(D.Z.:s.25).

Yine romanda anlatı zamanında yaşanan bazı siyasi olaylara da yer verilir.

“Sonra iri düğmeli radyolarımız Kennedy'nin suikast sonucu öldürüldüğünü haber vermişti.”(D.Z.: s.76).

“Kıbrıs'ta gözleri dönmüş Kıbrıslı Rum tedhişçileri kendi ırkdaşlarından müteşekkil muntazam zabıta kuvvetlerinin de yardımı ile kadın ve çocuk gözetmeksizin Kıbrıs Türklerine karşı önceden hazırlanmış bir planın icrası maksadıyla mezalime girişmiş bulunmaktadırlar (D.Z.: s.95-96).

Romanın başında kahramanın kendisiyle yaptığı iç konuşma olayların başlangıcı gibi görünse de aslında her şeyin bittiği noktadır. Kahraman bu bölümden itibaren geriye dönüş yöntemiyle o anki duygularının ve içsel çatışmalar yaşamasının nedenlerini anlatır. Olaylar, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde okuyan kahramanın, çok sevdiği ve her yönüyle örnek aldığı Aypare'nin teşvikiyle kendisinin de yakınlık duyduğu bir siyasi partinin ilçe teşkilatına üye olmasıyla başlar.

“Aypare ‘Bizim ilçeye gelin de ortalığı bir toplayın!’ ‘ Gençler neredesiniz? Hadi kıpırdanın biraz! Kantinlerde yazık etmeyin zamanınıza...’ Partiye çağrısını böyle olmuştu. Be n gönüllüydüm zaten. Politikaya tutulmuşum o ara ” (D.Z.: s.8).

Partiye son derece idealist duygularla üye olan genç kız yoğunluktan ve yaşadığı içsel çatışmalardan dolayı okulda da bir hayli uzaklaşır. Belli bir süre sonra, bazı

partililerin çıkar hesapları, kirli oyunları onu çok rahatsız eder. Yine aynı kişilerin parti binası dışında bazen evlerde bazen bir düğün salonunda düzenledikleri gece partilerinde yaşanan çirkin ve çarpık ilişkilerden duyduğu rahatsızlığın artmasıyla oradan soğur ve uzaklaşır.

“Bütün bu insanlar bana kabir azabı vermeye başlamışlardı. Nara atacak haldeydim. Hâlbuki içmemiştim. Neden içmiyordum ki? Namık o şeytani zekâ, Mefisto, aklımdan geçenleri elbette okuyacaktı. Okudu ve garsona işaret etti. Ve çok sürmedi ki içkiler tazelandı benim önüme şarabın en kızılından bir kadeh sürüldü. Namık hoşnut hoşnut baktı, başkanlar da içerdi, içmeliydi , böylece mesafeler daralır, böylece zirvalayan bir başkanın sonu çabuk gelirdi” (D.Z.: s.49).

Aypare ve eşi Bayhan kahramanın gözünde aşkın ve sevdanın vücut bulmuş şekliyen onlara yakınlaştıkça aslında ne kadar da yanıldığını fark eder. Aypare ve Bayhan’ın ilişkileri her geçen gün kötüye gider. Araları açılır, Bayhan Aypare’yi aldatır kahraman buna şahit olur. Aypare duygusal kırılmalar yaşadığı dönemde bir müddet kahraman ve ailesin yazlarını geçirdikleri tatil köyüne onların yanına gider fakat Bayhan buraya gelip olay çıkarır ve Aypare dönmek zorunda kalır. Aypare Bayhan’a döner.

“Bayhan’a baktım, o aşkı hiç hatırlamamış gibi görünüyordu. Karaşın yüzü piste dönük göz uçları dans eden Özlem’in yumuşak kadınsı çizgilerinde gezinmedeydi. Usanmış mıydı, yorulmuş muydu Aypare’den, bilemedim” (D.Z.: 49).

Aypare’ye şiddet:

“Kötü, istenmez olaylar... Kaba güç... Tekme tokat...Elinden kurtulup dışarıya attım kendimi...Merdivenlerden indim. Bir kurtarıcı arıyordum ya da karanlıklarda kaybolup gitme isteği vardı bu. Peşimden yetişti. Saçlarımdan yakaladı. Çok kötü...Bayhan’ın u ikinci kimliğini bilmiyordum ”(DZ.: s.140).

Aypere’nin kabullenışı:

“Aypare’nin onu kabullenmesini bağışlayabilmesini nasıl yorumlayabilirdim. Bayhan süfli sefahate batkın yanının kirinden çıkıp bir ak çiçeğe doğru uzanmaktaydı... Bayhan’ın doyumsuzluğuna teslim...” (D.Z.: s.181).

Kahraman, adı Dost olan ve daha sonra iyi dost oldukları kişiyle tanışır. Dost ile birbirlerine çok benzerler. İkisinin de hayata karşı kırılgan ve yorgun olduğu bir anda intihar kararı alır ama ikisi de yapamaz.

“Peki, o taşıyamadığım, taşımakta güçlük çektiğim yük neyin nesiydi?” (D.Z.:s.117).

“Gerçekten ölmeyi istemediğimi anlıyordum. Vazgeçmiştim. Ya Dost? Ona ulaşamıyordum. Sabah ondan ses geldi. Telefonda ymış...”(D.Z.:s.117).

Okula tekrar başladığında hiçbir şeyin ve hiç kimsenin bıraktığı gibi olmadığını anlatır. Çocukluk arkadaşı kardeşi dediği kişi bile çok değişmiştir. Bu dönemde bir Hattat'la tanışır ve onunla güzel sohbetleri olur.

“Bense hep bir başka masada dostlukların neden bitimli olduğunu çözememiş olarak yalnızdım. Sigara içiyor, derslere giriyor, anlatılanları bütün eksiklik ve devamsızlıklarına rağmen anlamaya çalışıyor, not alıyordum” (D.Z.:s.148).

Hattata içini açar:

“Evet ama size gelmek için yolum uzun... Burada bu külliyyede siz ayrı bir dünyadasınız ve benim bu kapıyı çalabilmem için ardımda bağlılıklarımı bırakmam ve kabuğumu delmem gerek. Bir kelebek oluş ümidi var mı, yok mu bilmiyorum. Bir şeyler yapacağım, evet ellerimle; ama nasıl, neyi yapacağım onu bilemiyorum” (D.Z.:s.77).

Kahraman lise sıralarından pek de sevmediği bir arkadaşının babasının ölüm haberini almasıyla ölüm gerçeğini sorgulamaya başlar. Romanın sonlarına doğru doğru bildikleri yanlışlar ve zaman içinde kıymetini anladığı değerler sayesinde hayat karşısındaki güçlü duruşuna hayran kaldığı Ayperi'nin trafik kazasında ölmesiyle allak bullak olur. Ve sonunda en dibi de gördükten sonra yeniden dirilir ve yeni kararlarla hayata kaldığı yerden devam eder.

3.1.4. Kişiler

Başkişi: Romanda başkişi, kahraman genç kızdır. Kahraman kişi var olma sebebini bulma, kendini ispatlama, o güne kadar bastırıldığı duygularını açığa çıkarma hepsinden önemlisi kadın olarak gücünü herkese gösterme çabası içindedir. Bu eksikliklerini gidermek amacıyla partiye üye olur:

“Ben sadece varlığımı kanıtlamak üzere partideydim. Daha uzağı, daha öteyi görmeye, düşünmeye niyetim yoktu. Kalabalıklara iyi şeyler söylemek, iyi şeyler götürmek. Bunun için vardım orda” (D.Z.:s.57).

Bir başka bölümde:

“Çünkü içimde kendimi anlatmak için zapt edilmez bir taşma vardı. Bir sürü insan tanıyacaktım, meydanlarda bağırarak, şiirler okuyacaktım. Kavgalarım olacaktı birileriyle. Kendime güvenim artacak , kişiliğimi bulacaktım” (D.Z.:s.8).

Ailesinin muhafazakâr ama asla gerici olmayan kurallarıyla yetişen başkişi, aidiyetini kazanma arzusundadır. Hem Batılı hem Doğulu olarak niteler kendini:

“Peki, neydim ben, kimdim? Bir yanımla Avrupalı, bir yanımla Doğuluyum ben... Bendeki ikiliğin farkında olabilmek için çok genç sayılırdım ama bu ikilikten gelen bir huzursuzluğum, bir perili halim vardı...” (D.Z.:s.39).

Romanın içine girdikçe başkahramanın değişimi dikkat çeker. hayatın gerçekleri onu acı tecrübelerle olgunlaştırır.

“Ölümü doğru dürüst derinlemesine hiç düşünmemiştim... Anlatmamışlardı. Neydi bu? Er geç olacak olan... Ama ben henüz uyku halinde, larva halindeydim.(...) Hayat bana karşı insaflıydı henüz, fırtınalar esmemiş, dolular inmemişti başıma. Onu kavramam öyle zordu ki” (D.Z.: s.84).

Romanın sonunda başkişi içsel hesaplaşmalarını yaparak umudunu kaybetmeden yeni kararlarla hayata yeni bir sayfa açar.

“Bundan sonrasını bilemiyordum. Bundan sonrasını bilememenin soğuk sularında ağır bilinçsiz kulaçlar atıyordum. Diplerde vurgun yemiş dalgıçlar gibi. Bilincim bulunmaktaydı. Ya Şeyyad Hamza ile boğuşacak ya Aypare'nin istediği yolda oklarımınla zırhımla savaşa çıkacak ya yazmanın kutlu başlangıcından ileriye doğru yürüyecektim” (D.Z. : s.203).

Romanda, başkişinin herhangi bir fiziksel tasvirine yer verilmemiştir.

Norm Karakterler

Aypare: Aypare karakteri başkişinin karakterize ettiği bir kadın kahramandır. Bu kahraman, başkişinin olmak istediği, örnek aldığı bir kişiliktir. Mesleki anlamda kendi bağımsızlığını ispatlamış, kadın olarak güçlü, siyasi camiada ve toplum içinde saygı duyulan. Yeterince güzel daha doğrusu güzelliğini gücünden alan bir kadındır.

“Aypare... Hiçbir suya karışmadan kendince akan su...Defterimdeki akarsu, en güzel köşe süsü Aypare Abl...Avukatlık cübbesinin bedeninden kaymış isyankar duruşu ve dalgalanan karaltısıyla seçiyorum onu.... Belki doğruları daha iyi görebildiğimiz bir zamanın insanı...Yeryüzünde gün bozumuna dönmemiş seher yelleriydi esen ve her şey yeni sağılmış süt ılıklığıncaydı” (D.Z.: s.6).

Aypare'nin fiziksel tasvirine de yer verilir romanda:

“Saçları solgun, yüzü solgun, bir kadın. Emresyonistlerin gözüyle içinde yeşil, mavi, tütün sarısı, az biraz da ballıbaba moru ola, pembenin kırmızının dalına konmamış bir yüz. Boyanmadığı zaman böyle göz aydınlığını kuşanmış olurdu(...)” (D.Z.: s.18).

Aypare'nin karakter olarak ne kadar güçlü olduğu ise şu cümlelerle anlatılır:

“Aypare erkeklerin hemen boyunduruk altına alabileceği kolay kadınlardan değildi... Kadın ezilmişliğine diş tırnakla karşı çıkıyordu. Erkeğin sırf dişili için ona

yaklaşmasına, etoburluluğunun iştahı ile sırf beden olarak algılanmasınaydı öfkesi”
(D.Z.: s.68).

Aypare, davranışları ve sözleriyle kahramana öğütler verir.

“Hayata bir pencereden bakıyorsun; camlar çok kalın ve çok kirli. Camları kırmasını öğren! Ama dikkat et, ellerin kesilmesi” (D.Z.: s.8).

“Kırılğan, narin, sırçadan biri olma. Eğer düzelemiyorsan güçlü biri gibi davran. Güçlüleri taklit et” (D.Z.: s.33).

Başkahraman üzerinde derin etkiler bırakan, onun uyanmasına yardımcı olan bu norm karakter romanın sonunda bir trafik kazasında hayatını kaybeder.

Başkişinin arkadaşı Dost: Dost, kahramanın en yakın arkadaşıdır. Çok zengin bir alenin çocuğudur. Romanda ara ara genellikle kahramanın ruhen kilitlendiği zamanlarda ortaya çıkar. Birlikte yol yürürler. Birlikte hayata dair kararlar alırlar. Hatta öyle ki bir içkili oldukları bir akşam birlikte intihar etme kararı alırlar. Romanda Dost’un ailesin hikâyesine de yer verilir.

“İnsanlarla kolay kaynaşan, hemence bir çekim alanı oluşturan biriydi Dost. Sormaktan, öğrenmekten, tanımaktan kaçınmayan biri.”(D.Z.:s.59).

“Ana baba kanatları arasında tek çocuk olarak büyüse de kendi hayatını kendisi kurma yolunda aşırı bir tutkusu olduğunu görüyordum.”
(D.Z.:s.159).

Kahramanın Anneanesi: Türk aile yapısında aile büyüklerinin her zaman önemli bir yeri vardır. Aile büyükleri ideal tipler olarak çıkar karşımıza. Bu romanda da kahramanın anneanesi bu rolüyle yer alır. Anneanne oldukça sağlam karakterli, olgun, anlayışlı, çalışkan, elinden her iş gelen hünerli bir kadındır. Yine kahramanın anlattığı kadarıyla dini bütün biri olduğu anlaşılır. Hayat ona çok cömert davranmamış olsa da yaşadığı kayıplar onu olgunlaştırmıştır. Kahramanın intihar etmeye karar verdiği gece haberi olmamasına rağmen yapmış olduğu konuşmalarla kahramanı bu fikrinden vazgeçirmiştir.

“Anneannem içinde durmayan çalışma enerjisini uykuları def ederek böylece boşaltıyordu.”(D.Z.:s.111).

“Uykusunda bile ibadetle meşgul olduğunu uykularında kelime-i tevhitlerle, vela havlelerle uyanışlarında anlıyordum.”(D.Z.:s.111)

“Anneannemin temiz tülbendinin kokusu beni yaşamaya doğru çağırıyordu. Yaşamının güzelliğini duyuyordum inadına. Yüreğime yaşama isteği pompalıyordu ha bire.”(D.Z:s.112).

Kart Karakterler:

Bayhan: Aypare’in eşi olan Bayhan, değişmeyen kişilik özellikleriyle romandaki kart karakterlerdendir. Kahramanın önce hayranlık duyduğu ancak tanıdıkça uzaklaştığı bir tiptir. Bayhan, kendini aydın, anlayışlı ve entelektüel gösteren bir kişiliktir. Aypare de onun öyle olduğunu düşünmektedir tanıştıkları ilk yıllarda. Roman boyunca Bayhan, eşini aldatır, ona şiddet gösterir ve bir süre terk eder. Romanın sonunda Aypare ile barışırlar.

“Bayhan da onun erkek cinsli bir benzeri miydi? Harut ile Marut’un dünyaya aksetmiş gölgeleri...Hayır, hayır! Fitne dokumuyordu onlar. Sadece akıllarına çokça inanmışlardı ve hayatı onunla çözecek ve bu yüzden de birbirlerine toslayacaklardı.”(D.Z:s.16).

“Savaştan vazgeçiyordu Bayhan ve elbette gönlüne başka bir eğlence ya da eğlenceler arıyor, buluyordu da. Sonuncusu Özlem’di tabi.”(D.Z:s.68).

Vahit Bey ve İhsan Bey: Bu iki karakter parti içinde aktif olan üyelerdir. Özellikle İhsan Bey aynı zamanda bir iş adamıdır. Düğün salonu işletir. Partinin eğlenceli toplantılarından bazıları onun düğün salonunda yapılır. Her iki karakter de siyaseti çıkar amaçlı kullanan kişilerdir. İnsan ilişkileri de bu bağlamda gelişir.

“Vahit Bey’i ise, sanki o arada değilmişçesine kayıtsız, tespih tanelerini yuvarlaması, ak saçları, pembe alnı, sürekli bir şeylerin hesabını yapan eğik yüzüyle hatırlayacaktım. ‘Biz gençlere değere veririz.’

Bunları söylerken tam tersi bir cümlenin kendisine daha yaraştığını bilseydi...ve karşısındakini, yeni tasarıları ve düşleriyle sarmaş dolaş beni, esnaf katibesi gibi görmeseydi...”(D.Z:s.12).

“Kültürle sanatla uğraşacak zamanımız yok. Önemli olan ilçedeki oy potansiyelini arttırmaktır. Mesela Nur Dedenin oralarda yoksul pek çok, onlara, bulgur, ekmeğe dağıtmak dururken...”(D.Z:s.12).

Özlem: Başkışının okuldan bir arkadaşıdır Özlem. Kahramanla tamamen zıt özelliklere sahip bir kişiliktir. Özlem arzularına kadınlığını kullanarak ulaşmaktan

çekinmeyen bir kadındır. Nişanlı olması bile onu derece rahat tavırlardan alıkoymayan bir karakterdedir. Nitekim bir ortam da karşılaştığı Bayhan'la da aralarında gizli bir münasebet olmuştur ve kahraman bunu görmüştür. Kahraman, gördüklerinden dolayı Özlem'e öfkeli ancak babasının ölümüyle bu öfke biraz dinerek yerini acıma duygularına bırakır. Özlem'in değişmeyen kötü özelliklerine şahit olan kahraman yeniden ona karşı öfke duyar.

Özlem, yine benim okul arkadaşım, bir sinema yıldızı kadar fotojenik, müzmin nişanlı, buna rağmen yuva yıkmaya, nişan bozmaya meyyal Özlem de insan arasına karışmaktan yarar umanlardandı.”(D.Z.:s.34).

Fon Karakterler

Başkişinin Ailesi: Kahramanın ailesi orta halli muhafazakar inançları olan, memleket meseleleriyle yakında ilgili, aile içi ilişkileri sağlıklı olan bir yapıya sahiptir. Bu aile baba, anne ve üç kız çocuğundan oluşur. Kahramanımız kızları en küçüğüdür. Ablalarının isimleri, romanda yer almaz 'büyük ablam', 'küçük ablam' şeklinde isimlendirilir. Anne figürü özverili, hamarat, anlayışlı; baba figürü, kollayıcı, koruyucu ve anlayışlıdır.

“Bir de annemi düşündüm. Babamın karşısında ezik, kul durumunda olamamasına karşılık, onun eve geldiği saatlerde evde bulunmaya özen gösterirdi. Bir yerlerde olmayı eve, ailesine karşı bir saygısızlık biçiminde yorumlardı. Bir bakıma erkeğin reisliğini kabullenmişti. Ama babamın nahif, daha korunması, yanları olmasına karşılık, annemin daha, güçlü, daha savaşçı, daha dayanıklı olduğunu biliyordum.”(D.Z.:s.46).

Maruf Bey: Maruf Bey, kahramanın çok sevdiği bir partilidir. Kendisi son derece nazik, anlayışlı, ileri görüşlü...bir insandır. Kahraman, partiye üye olduğu ilk andan itibaren Maruf Beyin diğerlerinden çok farklı olduğunu anlar. Bu kişinin Aypare ile duygusal bir yakınlaşmaları da olur, bunu sezen başkişi, bu duyguların ilişkiye dönüşmesini çokça arzular fakat böyle bir şey gerçekleşmez. Maruf Beyin fiziki özellikleri de tasvir edilir(D.Z.:s.11).

Korucu Hüseyin: Bu kahraman Anadolu insanını temsil eder. Son derece cesur, içten, samimi, dürüst bir kişiliktir. Kadınları her ortamda destekler ve onlara değer verir. Partisine karşı olan duygularında samimidir. Fiziksel tasvirine de yer verilir. (D.Z.:s.12).

Selime: Kahramanın mensubu olduğu partinin ilçe binasında temizlik işleriyle birlikte çay ocağına bakan kadındır. Herkesi tanır, herkes hakkında fikri vardır. Kendisini partinin demirbaşı sayar(D.Z.: s.10).

Kadın Kolları Başkanı Melek Hanım: Melek Hanım da partinin çıkarıcı grubundandır. Eşinin işleri kötüye gitmektedir ve Melek Hanım bunu düzeltebilmesi için partiyi kullanmak amacındadır. Yine kızı Hale adındaki kızının yer aldığı tiyatrodaki iyi bir rol kapması için çalışır(D.Z.: s.30)

Hale (Melek Hanımın kızı): Pasif bir kişiliktir. Annesin siyasi ilişkilerinden medet umar, tiyatro oyuncusudur(D.Z.:s.30).

Cengiz: Başkışinin üniversiten arkadaşıdır. Kahramanın karşıt görüşündendir. İşçi Partilidir. Okumayı ve siyasi tartışmalar yapmayı seven bir gençtir. Başkışiyle de zaman zaman siyasi diyaloglar içine girerler(D.Z.: s. 31,154).

Albay (emekli): Kahramanın apartman komşusudur. Emekli olmasına rağmen çalışır(D.Z.: s. 29).

Savaş ve Necati: Zamanın boşluktan kendini kaybetmiş gençlerini temsil ederler. Homoseksüel ilişkiler yaşarlar(D.Z.: s. 22).

Nevin-Namık: Başkışı ile Nevin liseden arkadaştır. Namık Nevin'in eşidir. Başkahraman, daha önceden tanımadığı Namık'la parti faaliyetleri esnasında tanışır(D.Z. : s. 32, 33).

Aypare'nin Anne- Babası ve Ablası Canan: Rumelili bir ailedirler. Kendi içlerine kapank,kendi halindedirler(D.Z. : s. 30).

Atıfet: Orta yaşın üzerinde olduğu halde tavır davranışlarında hafiflik olan, eğlence ortamlarını, giyinip süslenmeyi seven bir kişilik(D.Z. : s. 38).

Recep ve Kadir: Orta halli ailelerin üniversite okuyan gençlerini temsil ederler. Birisi hukukta diğeri İktisatta okur. Ülkenin geleceğiyle ilgili kaygıları olan partililerdendirler(D.Z. : s. 34).

Hattat: Okula dönen ama birtakım sıkıntılar yaşayan başkışinin arayış içindeyken karşılaştığı derin sohbetler yaptığı bir yaşlı sayılabilecek bir kişidir(D.Z. : s. 77).

Gülfem ve Ailesi: Yaşam standartları başkahramandan yüksek olan Gülfem, kahramanın çocukluk arkadaşıdır. Gülfem ile kardeş gibi büyümelerine rağmen fakülteye gittikten sonra kahramanın siyasi faaliyetlerinde dolayı aralarına uzaklık girer ve koparlar. Gülfem'in annesi ve babası kahramanı çok severler(D.Z. : s. 78, 79, 80).

Beyamca ve Eşi: Kahramanın Aşağı Mahalle dediği yerde otururlar(D.Z. : s. 84)

Necla: (D.Z. : s. 42).

Haluk: Bir İstanbul Beyefendisi (D.Z. : s.46).

Duman: Gittikleri gazinonun sahibi (D.Z. : s.161).

Çaça Mahmut: Gazinoda Hale'nin dans ettiği kişi (D.Z. : s. 44).

Nihat Bey: Kahramanın karşıt görüşünden biri (D.Z. : s.50).

Yervant: Yalova'da yazlıkta Aypare'ye keman çalarak serenat yapan genç (D.Z. : s. 140).

Rıza Bey ve Lütfiye Hanım: Aypare ve başkahraman ve ailesin kaldığı yazlığın sahipleri (D.Z. : s. 140).

Ermeni Aile: Yazlıkta tanışıp kaynaştıkları kişiler (D.Z. : s 130).

3.1.5. Zaman

Deli Zamanlar, kahramanın bir sonbahar günü yolda yürürken kendini anlatmasıyla başlar. Romanda geriye dönüşlerle zamanlar atlanır. Romanın başladığı zamanın, aslında romanın sonuna yakın bir an'ı anlattığını sonradan anlarız. Bu Aypare'nin ölümünden sonraki bir zamana denk gelir. Kahraman yürümeye başladığında yağmur yağmaktadır fakat gideceği yere ulaştığında yağmur durmuştur. Eserde, aslında bu kadarcık kısa bir zaman diliminde kahramanın kafasından geçirdiklerini okuruz. Romanın sonunda yağmurun dinmesi kahramanın ruhundaki sancuların iyileşmesinin sembolüdür.

“İnceden bir sonbahar yağmuru dökülüyordu. Yağmurun bana, benim yağmura karıştığım bir yürüyüştü bu ”(D.Z. : s.5).

Her ne kadar anlatı zamanı bu kadar kısa olsa da anlatılan zaman uzundur. Mevsimler değişir.

“Dışarda kar... Kar bizim için mavisinden yağıyor, ablamlar yılbaşına hazırlanıyor...” (D.Z:s.97).

“Zaten yaz gelmişti” (D.Z. : s. 116).

“Sonra ardından yaz geldi”(D.Z. : s. 180).

Romanda ele alınan konu 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra ülkede ve kahramanın dünyasında meydana gelen bazı değişikliklerdir. Romanın pek çok yerinde darbeye zamansal göndermelerde bulunulur. Yine romanda geçen bazı siyasi olaylardan yola çıkarak vak’a zamanının 1963-64 yılları olduğunu anlarız.

“Bak Süleyman Demirel genel başkan seçildi” (D.Z.:s.168).

Süleyman Demirel, 28 Kasım 1964’te yapılan genel kongrede partisinin genel başkanı olarak seçilmiştir. Dolayısıyla diyebilir ki olay 1963 sonbaharında başlar,1964 yazında sonlanır. Yine kahramanın gazete haberlerinden anlattığı olaylardan biri de Kıbrıs’ta yaşanan Rum saldırılarıdır. Bu olaylar da 1963 yılına denk gelir.

“Kıbrıs’ta gözleri dönmüş Kıbrıslı Rum tedhişçileri kendi ırkdaşlarından müteşekkil muntazam zabıta kuvvetlerinin de yardımı ile kadın ve çocuk gözetmeksizin Kıbrıs Türklerine karşı önceden hazırlanmış bir planın icrası maksadıyla mezalime girişmiş bulunmaktadırlar” (D.Z. : s.95-96).

Olay zamanını anlamamıza yardımcı olan bir diğer unsur da kahramanın aktardığı bir radyo anonsudur.

“Sonra iri düğmeli radyolarımız Kennedy’nin suikast sonucu öldürüldüğünü haber vermişti” (D:Z. : s.76).

Kennedy suikasti 22 Kasım 1963 tarihinde yapılmıştır.

Eserin yazılma tarihi ile eserde geçen olayın zamanının birbirinden farklı olabileceği gerçeğini de eserin sonunda yer alan ‘romanın yazılma tarihi’nde görürüz. “1999-2000”

3.1.6. Mekân

Romanda olaylar, yazar adayı genç kahramanın yolda yürürken bizlerle paylaştığı duygularla başlar. Yol düz ve açık bir mekândır. Romanın geneline mekân-şahıs diyalektiği açısından bakıldığında yazarın roman boyunca mekânlara şahıslara bağlı anlamlar yüklediğini görürüz. Romanlarda kahramanları tanımak için yaşadıkları

mekânlara, mekân tasvirlerini doğrulamak içinse kahraman açısından önemine bakılır. Yani ‘aslan yattığı yerden bellidir; aslan hakkında fikir sahibi olmak onu tanımak için yuvasına bakılır’ tezi önem arz eder.

“Kelimleri yitirdiğim yeniden ana rahmine döndüğüm, dönmek istediğim bir yürüyüş” (D.Z. : s.5).

“Ana rahmi” insanoğlunun ilk evi, ilk mekânı. Yeryüzünün en korunaklı, en şefkatli mekânıdır. Kahraman, yaşadığı umutsuzluk, yorgunluk, kırılmışlık hislerinin sadece ilk evinde onarılabileceğini düşünür.

Romanda genel mekânlara da yer verilir. Bu genel mekânları anlatırken Çokum, genelden özele ilerler. Önce dünya, ülke, şehir, ev...

“Yani daha az kirli bir dünyanın bakir sayılabilecek topraklarında iyi niyetimizle, genlerimizden henüz silinmemiş sevgilerimizle yaşıyorduk” (D.Z. : s.6).

Romanın sonunda kahraman, hayatın ve insanların tüm karanlıklarına karşı savunma ve direnç gösteren şehir: İstanbul ile kendisi arasında ilişki kurarak iki sayfa tasvir yapar(D.Z. : s.183,183).

Kahraman düşünsel geçişlerde, sokaklar, meydanlar, mahalleler, muhtelif semtler, pazar yeri, Mısır Çarşısı, Anadolu, Orta Asya gibi açık mekânlara sık sık yer verir.

“Artık caddeler ve meydanlar kapı önlerinde nadir olarak konuşulan siyasetin yaraştığı yerler olarak tarihi çizgilerine kavuşmaktaydı” (D.Z. : s.27).

Yine:

“Üsküdar’ın Fatih’in ahşap ve gölgeli odalarında birkaç hüner ehlinin uğraşageldiği, ciltçilik, tezhip, hat, ebru, sedefkârlık ana sanatlarımızı ihya etmeyelim mi?” (D.Z. : s.14).

Başka bir bölümde:

“Sahi, nereden dolandı dilime bu Orta Asya? Bırakalım Orta Asya’yı Anadolu’da desem Anadolu’yu anlamış anlatmış olur muyum?” (D.Z. : s.25).

Bir mahalle tasviri de:

“Evlendikten sonra Aypare ve Bayhan Yukarı Mahalleye bizim oraya taşınıp parka bakan apartmanlardan birine yerleştiler”(D.Z.:s.31).

Başkişi, kendi ruhu ve bulunduğu mekânı bağlar birbirine.

“Ve ben insanlara yararlı olma umudumu kaybetmeksizin, İstanbul’u dolaşıyordum. Güvercinli meydanlara, parklara, tavada balık kokan köprüden ruhumu salarak vatandaşları selamlıyordum”(D.Z. : s.33).

“Nedense o an meşe ormanlarında palamutların arasında yol alan bir kaplumbağa olmak istiyordum.”(D.Z. : s.50).

Başkahraman, çocukluk yıllarında geçirmiş olduğu ağır bir hastalığı anlatırken dini mekânlardan ve değerlerden bahsederek kendi inançları hakkında da bilgi vermiş olur.

“Arada bir uğruyordu poyraz esişli nöbetim. Pullanıyor, her şey telleniyordu. Annem ayazmalardan su içiriyor, türbelere götürüyor, üzerimde dualı nefesler geziniyor, sahabe mezarlarından yükselen baharatlı bir kokuyla tütsüleniyor, geçmiş zamanların yan yatmış mezar taşlarının, eliflerine çiçeğe dalıyor, fesinde sarığında eğleniyordum. (D.Z. : s.116).

Mekân olarak ‘ev’ de oldukça sık yer alır romanda. Yazar her bir kahramanın evini de –az da olsa- olsa anlatarak onu okuyucuya daha derin tanıtır. Başkahramanın evi, Aypare’nin evi, Aypare’nin ailesinin evi, Maruf’un evi, Atıfet Hanımın evi vs. Kahramanın ‘ev’i sembolize ettiği şu cümleler manidardır:

“Ah o evler! Geçirgen duvarların tanık olduğu beşik gıcırıltıları, bir savaşın baştan yenik kadınları, bahçelerde ay ışığınca gümüş tenlerinizle serin yatağınza girdiğinizde artık düş bile kuramadığınız gecelerde direnen bedeninizde yorgunluk acıları duyardınız” (D.Z. : s. 36).

“O evde bitmiş bir sevginin kırıntısını, görmeyi istemeden içimde bir yarımılık, bir buruklukla, mutfakta sofraya hazırlamıştık. Yemekleri işte bu masada yiyorlardı o küllenmiş aşkın kahramanları. Bu mavi çiçekli muşambanın üzerinde, bu beyaz tabaklarda” (D.Z. : s.119).

Kahraman, Atıfet Hanıma ve onun evinde yaşanan çirkinliklere karşı duyduğu öfkeyi atıfet Hanımın evini tasvir ederken okuyucuya hissettirir.

“Camlı abanoz dolapta duran tüm kristalleri alıp yere çalma arzusu duydum....Tütün, vermut, şampanya, vücut teri, Paris marka esansların kronikleştiği bu pezevenkhanenin içinde içimin kabarışını nasıl engelleyebilirdim?”(D.Z. : s.56).

Yazar bazı sembol mekânlar da kullanmayı da ihmal etmez. Ölüm ile Cami avlusunu ve morgu, hayaller ile pembe panjurlu evi, aşk ile sevgililer yokuşunu bu bağlamda birleştirir.

“Orada dar kiler benzeri bir yer gözüme çarpmıştı. Yine bu koşuşta, fakat bağımsız daracık bir mekan... Oraya doğru yürümeye, uyuşuk ve benden kopmuş ayaklarımı ulaştırmaya çalıştım. Bütün bunları yaparken yanından geçtiğim cansız bedenlere sürünmemek için var gücümle çabalarken bu sahnenin yabancısı olmadığımı, benzeri pek rüya düşünmüştüm” (D.Z. : s.86).

“Sizin de oldu mu küçük bir eviniz hayal bahçesinde? İçinde eksiklikleriyle ama mutlaka eksikleriyle. Panjurlarınız pembe miydi, yeşil

miydi? Kapınız küçük çingıraklı muhakkak. Mutlaka denize açılan bir kapınız olmalıydı. Denizin mavisine karışıp giderdiniz.” (D.Z.: s.147).

Aypare'nin ölümünden sonra Sevgililer Yokuşundaki yürüyüşünü anlatır ve o anki ruh halini. Bu yokuş önemlidir. Çünkü Bayhan ve Aypare'nin aşkını sembolize eder (D.Z.: s.187).

Romanda yer alan diğer mekânlar ise gençlerle ilgili olan mekânlardır.

Fakülte binası (D.Z.: s.40).

Hilton Oteli (D.Z : s.45).

Kantin/ kahvehane (D.Z. : s.8).

Parti binası (D.Z. : s.9,65).

Sinema salonları (D.Z. : s.26).

Ender Pastanesi

Bir başka etkileyici mekân tasviri de tuvaletler üzerinden yapılır. Umumi halk helaları, Atıfet Hanım'ın evinin tuvaleti, ve genel tuvalet kavramı. Başkahraman psikolojik olarak en dipte olduğu ve aynı gece intihar kararı aldığı bir anda girdiği umumi tuvaleti anlatır. Aslında anlattığı tuvaletten ziyade insanlar ve kirlenen dünyadır:

“Sonra bir halk helasını duvarları arasında buldum kendimi. Helanın duvarlarına sürünmemek için vücudumu kağıt gibi büktüm. Dışarsı esnaf ve halk kalabalığıyla kaynıyordu. İçerde yılanmış dışkı ve idrar kokusu. Böbreklerimin atığını tiksint,ylr bitaktım. Ve düşürülmüş ceninlerin, atılmış aybaşı pamuklarının, milyonlarca viğır viğır kaynayan mikrobun içerisine giden idrarımla oradan bir duman tüttü... Küçük ve rengi esmerleşmiş yosunlu lavaboda mikroplarla besli pembe sabunla ellerimi yıkadım, yıkadım. Yıkadıkça ruhum kirlendi. Kirim içimden taştı. İçimin boşluğundan doğru öğürdüm”(D.Z : s.110).

Bir mekânda başlayan roma yine bir mekânda son bulur.

“Kemerli bir kapıdan gün ışığının kırıldığı, puslandığı eski çarşıya geldik...”(D.Z. : s.206).

3.1.7. Dil ve Üslûp

Romanın kahramanı yazar olmayı hedefleyen aynı zamanda edebiyat fakültesinde okuyan bir genç kızdır. Dolayısıyla eserin tamamında akıcı, hatasız cümleler yer alır. Günlük konuşma dilini sanata dönüştüren yazar bu romanda da bunu sağlamıştır. Romancı, günlük hayatta basit bir anlatım aracı olan dili, sanatın sağladığı imkânlarla, günlük konuşmanın ötesine taşır ve dile, yeni bir boyut kazandırır. Bu yönüyle dil, bilgi ve gerçeği değiştirme, iletme yeteneğine kavuşur(Tekin,1991:165) Deli Zamanlar adlı romanda kimi zaman şiirlere kimi zaman şiirselliğe yer verilerek bu sanatsallık yakalanır. Maruf Bey'in şiir kitabından bazı kesitlere yer alır. Bu şiirler bir asker şaire aittir.

Bahçemde nefesinden kalan ıtır

*Kitabımda bulduğum bit tutam saç
Çok eski bir şarkıyı hatırlatır
Sırtımızı dayadığımız ağaç (D.Z. : s.53).*

Yine Attila İlhan'ın bir şiirini Aypare- Bayhan aşkını anlatmak için kullanır.

*Ben sana mecburum bilemezsin
Adını mih gibi aklımda tutuyorum
Büyüdükçe büyüyor gözlerim (D.Z. : s.97).*

Parti olarak katıldıkları toplantılarda söylenen şarkılar da esere eklenerek ahenk unsuru sağlanmıştır.

*“Hâreli gözlerin hayale döndü
Aşkımın ateşi melale döndü
Gönlümde hüznün var yaklaştı akşam
Ömrümün güneşi zevale döndü” (D.Z. : s.176).*

Edebiyat öğrencisi olan başkişi romanın bir bölümünde anlık duygu değişkenliğiyle dilinden dökülen kendi şiirine yer verir.

*“Akşamın garipliği kol geziyor yine.
Yine silahlı köşebaşları
Yağmurlar kurşuni... Ben dolunay arıyorum gökte
En irisinden en sarısından
Boşu boşuna, bir dolunay...
Bu sönmüş gecenin bekçisiyim ben
Akşamın garipliği kol geziyor yine (D.Z. : s. 106).*

Divan edebiyatına ait bazı şairlerin şiirlerinden alıntılar yapılır. Şair Şeyyad Hamza bir sınav sorusu olarak çıkar kahramanın karşısına.

Romanda anlatıma akıcılık katmak amacıyla diyaloglara, vurgulu ifadelere de sıklıkla yer verilir.

*“Üzülme .” diyordu. “Ben seni koruyacağım.”
“Sen mi küçük kız? Fakat nasıl?” (D.Z. : s.145).*

Kahraman kendi iç konuşmalarını da okurla paylaşarak hem esere hareket hem de akıcılık samimiyet katar.

“Kimdi engelleyen Aypare’yi? O bir akış değil miydi? Kimdi tutsak eden onu? Aypare’yi ağlamanın kıyasına getiren neydi? Yoksa Bayhan mı?” (D.Z. : s.177).

Romanda yer alan Attila İlhan ve Nazım Hikmet şiirleri Çokum ile Kahraman arasındaki benzerliklerden biridir. Çünkü Çokum, bir söyleşisinde bu iki şairin şiirlerini okuduğunu belirtir.

3.1.8. Tema

Romanda her ne kadar bir genç kızın hayatından bir bölüm anlatılsa da aslında belli başlı konulara yer verilmiştir. Bu konular aşağıda sıralanmıştır.

1. Kadın: Romanın başkişisinin ve norm karakterlerden birinin kadın olması eserin genelinde ‘kadın’ fikrinin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Aypare adındaki kadın avukat son derece güçlü bir kadındır. Sosyal ve siyasal içinde tüm varlığıyla yer alan, evinde eşine karşı, iş yerinde mesai arkadaşlarına karşı çok güçlüdür. Aypare kadın gücüne inana bir kadındır. Yine etkili karakterlerden biri olan kahramanın anneannesi, ailenin olgun, her işten anlayan, okumamış olmasına karşın hayata dair farkındalığı yüksek olan güçlü bir kadını temsil eder. Bu iki karakter eğitimleri ve kuşakları farklı olmasına rağmen ‘güç’ imgesinde buluşurlar. Eserde Aypare’nin toplumdaki kadınlar hakkındaki sözleri aslında değişim içinde bulunan sosyal yapıyı tanımamızı sağlar.

“Çünkü kadının yazgısı budur. Öncelik erkeklerindir. Bizim görevimiz onları koltuklamaktır. Bizler ise güzelliğimizle, zarafetimizle kurabiye pastalarımızla, el işlerimizle çay parti düzenlemelerimizle hatırlanır ve kendimizi gösteririz. Bizsiz olamayacaklarını bilirler ancak saygıdeğer olmalarında bizim payımızı hatırlamazlar bile” (D.Z. : s.18).

Kahraman ise Aypare’yi destekler nitelikte:

“Aypare’nin iç azabını o an kendimi de bundan ayırmaksızın hücrelerimde duydum. Aypare aydın kadın olmanın yalnızlığını sadece erkek çoğunluğun değil, kadın çoğunluğunda dışlamasından doğan bir yalnızlığı yaşıyordu. Dostsuz, yarensiz...Akli tek değer olarak böylesine yüceltip bulutlara değdirmesi de o sebeple olsa gerek (D.Z. : s.18).

Bununla birlikte:

“Biliyordum ki anneannem bir yanıyla buralıydı, bir yanıyla başka âlemde. Bizi algılaması da dünyevi olmaktan çok farklıydı. Bizi she loves you ye ye’lerden arındırarak, zamane alışkanlıklardan tecrit edilmiş olarak kabulleniyordu. İşte gözlerinin o yüzde altmış görürlüğü gibi algılaması da bütün zekâ inceliklerine ve üstünlüklerine rağmen yüzde altmıştı. Biz birer melek suretinde görünüyorduk ona diyebilirim.” (D.Z. : s.111).

Eserdeki diğer kadınlardan Atıfet Hanım ve Özlem başkişinin dilinden toplumdaki hafif kadınları temsil ederler. Yazar da tam da bu sebeple okuyucunun onlara karşı antipati beslemesi için onların tüm çirkinliklerini gözler önüne serer.

“Vermut bulaşığı evin o yüksek tavanlı salonunun ta ucundaki piyanosunun başına geçmiş, yuvarlacık gövdesi, yıldız ışması simli bluzu iri bir ananası andıran hotozlu saçlarıyla vişneçürüğü dudaklarını büze büze ‘bekledim de gelmedin’i çalıp söyleyen Atıfet’i o an bağışlayamazdım” (D.Z. : s.55).

Bir başka yerde:

“Ya Özlem? Bir konak yavrusunun loş merdivenlerinde hatırlıyorum seni. Sahi nereliydiniz siz? Belki İzmirli? Çünkü sende İzmir sarışınlığı ve suhluğu vardı. Baban bankacı mıydı? Beden eğitiminde birinciydi. Sendeki yaşama coşkusu ve kaynaması kimsede yoktu. Ama senin de acınılası yanın şu müzmin nişanlı rolünü bir türlü benimseyememendi...” (D.Z. : s.48).

Çokum, Cumhuriyetin kadında yaptığı olumlu değişiklikleri karşılaştırma yoluyla başkişinin ağzından okuyucuya anlatır. Kahraman, kadınların kendileriyle ilgili yaptıkları devrimleri doğru olarak anlayamadıklarını sadece kıyafet devrimine uyum gösterdiklerinden yakınır.

“Toplumun başkaldıramaz kadınları olarak kendinizi kitaplardan bile. Hayatınızı içgüdülerinizle, el yordamıyla bulup yaşadınız. Siyah yeldirmelerinizle, sıkma baş örtülerinizle, iri topuz inci düğmelerinizle ya da yakası kürklü tayyörleriniz, alnınıza yarı düşmüş şapkalarınız, İstanbul’un görkemli abidelerinin önünde – çalıntı özgür günlerinizdi- ayaklı fotoğraf makinesi önünde çekilmiş arkası perdeli resimlerinizle...” (D.Z. : s.36,37).

Başka bir bölümde:

“Cumhuriyet sonrasının etekleri dizinde modern öğretmeni; lacivert tayyörü, koyu renk ruj, içe kıvrık saçları, uygun adım yürüyen ama hesaplı, başı dik, daha dışa dönük, daha erkeksi, erkeklerin yanında çoğu zaman sönük söz dinleyen durumunda değil miydi?” (D.Z. : s.37).

Romanda yer alan tüm anne figürleri vefakâr, koruyucu ve anlayışlı rolündedir. Kadına şiddetin de yer aldığı romanda feminist ve güçlü bir kadın olmasına rağmen eşinden gördüğü şiddeti ilk önce kabullenmeyip ardından toplum nezdinde ‘dul kadın’ olma kaygılarıyla eşini affeden Aypare’yi bir türlü anlayamayan kahramanın duygularına yer verilir. Yine kahramanın kadın konusunda Aypare ile yapmış olduğu konuşmalar aslında bu konuda yaşanan çatışmaları temsil eder (D.Z. : s.124,125).

2. Dönemin Siyasi ve Sosyal Olayları: Romanın anlatı zamanı ülkenin darbe sonrasında gelişen siyasi atmosferini konu alır. Darbe toplumu derinden etkiler. Ülkenin içinde bulunduğu durum, bazı gençler açısından başıbozukluk, tüm milli ve manevi değerlerden kopma; bazı gençler üzerinde ise ideolojik ayrışmaya neden olur. Batılılaşma sayılan ancak şekilcilikten öteye gidilmeyen özellikleri eleştirir yazar.

“Bu mağrur halk abdesthanesini evinin içine sokmayacak kadar medeniydi...” (D.Z. : s.20).

“Ne yani bizim insanımız, klozeti, şu modern oturağı kullanmasını becerdiğinde mi adam sayılacaktı?” (D.Z.:s.24).

Yazar, duygusal buhranlar geçiren bazı gençlerin homoseksüelliğe yönelmelerini acıyarak anlatır. Çünkü bu gençlerin çoğu fakir aile çocuğudur ve buna maddi yoksunluk sebebiyle bulaşmışlardır.

“Birisi Savaş’tı. Çakmak , fular karşılığı erkeklerle beraber olduğunu alışılmış, günlük bir olaymış gibi söylüyordu. Öbürü ise Necati...Kentli çocuklardı bunlar...Disiplinli, töreli ailelerin çocukları nasıl olur da bu işlere bulaşır, diye düşünüyordum ama bu onları arkadaşça sevmeme engel olmuyordu.”

Gençlerin nasıl düzeleceğinin cevabı da vardır yazarda.

“Mürekkebin, kurşunun, kâğıdın kokusuna alışmalıydı insanlar ve vapurlarda, kuyruklarda, duraklarda, otobüslerde okumayı; -ama nasıl-köpeğin kenesiyle gezmesi gibi insanın da kitapları, gazeteleri, dergileriyle iç içe yaşaması gerektiğini öğrenmeliydiler” (D.Z.:s. 13).

Başkahramanın arkadaşlarından biri komünist bir gençtir. Yazar, başkişi ile Cengiz’i konuşturarak dönem gençliği hakkında bilgi verir. Gençler arasındaki ideolojik ayrılıkları: (D.Z.:s.23,32).

“Benim sokaklarımın radyoların yanı başına çekilmiş solgun yüzlü gençlerinin yerini Nişantaşı’nın yokluğu, darlığı bilmeyen çocukları almaktaydı. Anadolu çocuklarına gelince, kimileri muti ve sadık, devletinin bekçisi kimliğinde okula gidip gelirken, kimileri kabuğunu sol adına kırmaktaydı.” (D.Z.:s.23).

Romanda Kıbrıs Türklerinin maruz kaldığı mezalime de yer verilir (D.Z. : s.95,96)

Cengiz Topel’in şehit olması bilgisi de gençleri bilgilendirmek amacıyla paylaşılır (D.Z. : s.132).

Yine Menderes döneminde yapılan toplumsal reformlar, Demirel’in Adalet Partisi genel başkanlığına seçilmesi, yerel seçimler yazarın kahraman aracılığıyla anlattığı

olaylardır.(s.76,124,184). Amerika Başkanı Kennedy'nin suikast başkişinin paylaşılmasından sonra başkahramanın yaptığı yorum Çokum'un dönemin siyasi ilişkileri hakkında paylaştığı bir yorumudur (D.Z. : s.76).

2. Dini ve Geleneksel Değerler: Romanda güçlü ve idealize edilmiş kahramanların hepsi sağlıklı bir aile yaşantısına sahiptir. Bu da yazarın aile kavramına verdiği değerin açıklamasıdır. Aile toplumun temel taşıdır ve sağlıklı ailelerde yetişen bireyler sağlıklı olurlar. Hem çekirdek aile hem de geniş aile örneklerine yer verir. Bu aileler anlatılırken yaşadıkları mekân tasvirleri de yine geleneklerden gelir. Ya küçük konaklar ya da mütevazı evler. Yazar da ahşap bir konak da geçirmiştir çocukluğunu. Aypare'nin ailesindeki, Dost'un ailesindeki Rumelili olma durumu Yazarın pek çok romanda işlediği bir kavramdır. Bu aileler dini değerlere bağlı geleneksel ailelerdir. Ölüler için düzenlenen dini ritüeller dini mekânlarda yapılır (D.Z. : s.196).

Hasta çocukların şifası için düzenlenen kurşun döktürme merasimi yine kültürümüz de var olan bir gelenektir (D.Z. : s.113).

Hat sanatına merak salan kahramanın yolunu ararken bu yolun 'vav' ile 'elif'ten geçmesi yazarın bu konudaki hassasiyetidir (D.Z. : s.82).

Orta Asya ve Anadolu'ya yapılan atıflar köklerinden vazgeçmeyecek olmanın sembolüdür (D.Z. : s.25) .

Aypare'nin yazlığa gittiği dönemde dilek ağacından dilek dilemesi kültürümüzde hala yaygın olan bir ritüeldir (D.Z. : s.180).

Yazarın romanda, başkişinin en yakın arkadaşının 'beşik kertmeli' biri olarak seçmesi ve kişiye duygularını anlattırması bu kavramın gençleri ne kadar yaraladığını bilinmesi açısından değerlidir (D.Z. : s.157).

4. Aşk: Romanda aşk kavramı Aypare ve Bayhan üzerinden tüm iyi ve kötü yanlarıyla işlenmiştir. Gerçek aşkı arayan kahraman bu ikilin aşkına hayrandır ancak zaman içinde ne kadar yanıldığını fark eder. Bayhan'ın Aypare'yi aldatması, bunu normalleştirmesi, Aypare'nin bunu öğrenmesi ancak kahraman açısından doğru tepkiyi vermiş olmaması hayal kırıklığıdır. Aypare ile Maruf Bey arasında yaşanması mümkün bir aşkın kahraman tarafından desteklenmesi yazarın aşk kriterlerini anlatır (D.Z. : s.127, 177).

3.2. GECE RÜZGÂRLARI

3.2.1. Eserin Tanıtımı

Sevinç Çokum'un romanının arkasında 2003 yazan ancak 2004 basımlı Gece Rüzgârları adlı romanı kadın bir yazarın başından geçen bazı olayların anlatıldığı romanıdır. Süsen Divitçi başkahramandır. Romanda aslında iki hikâyeye anlatılır. Romanda hikâyeler iç içe yerleştirilerek anlatılır. Bunlardan ilki kahramanın başından geçenler diğeri ise kahramanın kitabına konu olan olaylar. Süsen oturdukları apartmanda komşularıyla çok da samimi olmayan ancak hepsini yeterince tanıyan bir kadındır. Eşinden ayrılmıştır ve oğlu yurt dışında okumaktadır. Dolayısıyla evinde yalnızdır. Ara sıra annesi gelir ziyaretine. Komşusu Nilece adındaki kadın bir bahaneyle Süsen'in evine girip çıkmaya başlar ve bu sırada kendisinin de bir şeyler karaladığını söyler. Karaladığı yazılardan birini Süsen'le paylaşır ve bu yazı Süsen'in dikkatini çeker. Daha sonra gelişecek olaylar böylece başlar. Belirli aralıklarla Nilece Süsen'e yazılarını getirir, süsen ise onları materyal olarak kullanır. Fakat bir süre sonra Nilece'nin yazdıklarının gerçek hayatla ilişkili olabileceğini fark eden kahraman bunu peşine düşer ve böylece hiç tanımadığı insanlar ve mekânlar arasında bulur kendini. Aynı zamanda gazete yazarlığı da yapan kahraman bu kimliğinden faydalanarak pek çok araştırma içine girer. Zaman ilerledikçe olaylar karışmaya ve kahramanın kafasını karıştırmaya başlar. Bu arada yalnızlığın etkisiyle duygusal zamanlar geçirir ve boşanma kararında acele ettiği kanısına kapılır. Doktor olan eski eşiyile ara ara görüşürler. Kahraman bu görüşmeler esnasında eski eşiyile yakınlaşır. Kendi kafanda yavaş yavaş barışmayı düşünürken eski eşinin nişanlanma haberini alır. Bu haberi ortak bir yakın arkadaşlarından çok incitici bir şekilde alan yazar ciddi duygusal kırılmalar yaşar. Ancak bu durumu gururunda eşine belli etmez. Nilece'nin hikâyesi iyice enteresan ve merak çekici bir hal almıştır. Artık Nilece değil kahraman onun evine gitmeyi kolluyordur. Bu sırada bir çocuk sahibi Nilece'nin de eşi evi terk eder. Bir dedektif gibi Nilece'nin hikâyelerinde geçen gecekondu mahallesi olan Tepebaşı'na giden yazar orada başını belaya sokar ve bir komiserle tanışır. Komiser ona duygusal hisler besler ve evlenme teklif eder. Ancak Süsen, bu teklifi kabul etmez. Romanın sonlarına doğru Nilece beklenmedik bir şekilde intihar eder. Ulutaş İntihar ve Roman kitabında intihar eyleminin nedenlerini şu şekilde izah eder:

“Çaresiz kalan insanoğlu yer yer sorunlarından kurtulmak, yer yer toplumu cezalandırarak ondan öç almak için intiharı tercih eder. İntihar,

çaresiz kalan kişinin sorunlarından umutsuz bir kaçıışı olarak değerlendirilebilir. Bu sorunlar kişinin kendisinden veya çevresinden kaynaklanabilir. Sonuçta kişi hiçbir çıkış yolu olmadığını, olaylar karşısında eli kolu bağlı kaldığını düşünmekte, umutsuzluk, karamsarlık ve çaresizlik içine düşmekte, gidişi değiştirecek güçten yoksun kaldığını görmektedir. Kendini ezilmiş, köşeye sıkıştırılmış hissetmekte, duyduğu öfkeyi dışa boşaltmadığı için kendine yönelmektedir” (Ulutaş, 2011:19).

Bu bilgilere bakınca Nilece intiharı kim bilir hangi gerekçeyle yapmıştır ancak Süsen bu olayla sarsılır. Çünkü Nilece aslında hikâyelerinde bunu yapacağını sinyali vermiştir. Kahramanın duyguları çok karışıktır. Üzgünlük, pişmanlık, suçluluk... Romanın sonunda Başkahraman ve eski eşi tüm yaşananları unutmak üzere çok önceleri gitmeyi hayal ettikleri Kahire'ye giderler.

3.2.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Romanda yazar, olaylar aktarırken hâkim(tanrısal) bakış açısı yazar anlatıcı kullanmıştır. Tüm roman boyunca aynı tarzdaki anlatım yazarın zaman zaman yaptığı durum değerlendirmeleri aslında anlatıcının sonsuz hayal gücüyle okuyucuyu aydınlatır.

“Yatak odasına dönüp kalın tok kumaştan güneşlikleri açtı. Aynaya baktı. Dağınık kızıl saçlarını karıştırdı. Hafif düşük göz kapakları altında direngen, yırtıcı gözleri incir yeşili tonunda tazeliğini koruyordu” (G.R. : s.9).

Tasvir yönteminden faydalanır:

“Süsen göz ucuyla Arda'ya baktı gülümseyip. Adamın çevresine şavk veren genç gövdesi, bedeninden taşan enerjisi, sabah tıraşından sonra sürüldüğü uçucu losyon uzun zamandır farkında olmadığı şeylerin havasına soktu onu” (G.R. :s. 61).

Anlatıcı olarak kimi zaman karakter(ben) anlatıcının yardımını alır. Ve bazı olayları başkahramanın dilinden anlatır.

“Tepeşehir'e gitmeliydim. Himmet beni çağırıyordu. Bekçi Himmet vardı, mevcuttu ve azap çekiyordu. Tepeşehir'e gitmeliyim” (G.R.:s.66).

Hikâyenin ben anlatıcıya yani Süsen'in romanına geçilen bölümleri okuyucunun kafasını karıştırmamak adına farklı bir punto ve içe girişik bir şekilde verilir. Hâkim bakış açısı ve ben anlatıcı romana öznellik katmıştır. Kişiler, olaylar, mekânlar anlatıcının

dünyasından onun istediği şekil ve kadarıyla bizlere aktarılmıştır. Yine kahramanın rüyalarının anlatıldığı bölümlerde ben anlatıcı kullanılmıştır.

“Sonrası burdan görünmüyordu ama Tepeşehir canlı seçiren bir koyun gözü gibi ötede biraz kanlı, biraz ıslak öylece duruyordu.(G.R. : s.137).

Başka bir bölümde yine aynı dil kullanılır:

“Dolunay gelecekti. Şimdi oğlunu görme telaşı sıcak bir tere boğuyordu bedenini. Bölüşeceklerdi oğlunu. Bir pay Süsen’e bir pay babasına, bir pay, Sungur’un annesine, babasına...Böylece sığmayacaktı sevgiler o daracık günlere”(G.R.:s.182).

Romanın her bölümünden örnekler verilebilir:

“20 Şubat...Kocaman, şehir gibi bir gemideyim. Çok kalabalık. Deniz dibinde insan gövdeleri yüzüyor. Ben birçok merdiveni inip çıkarak ve başka gemilere geçerek varıyorum iskeleye. Sonra tekrar aynı gemiye döndüğümde bizimkileri bulamıyorum ”(G.R.:s.14).

3.2.3. Vak-a-Olay Örgüsü

Gece Rüzgârları iç içe iki hikâye anlatması(helezonik) özelliğiyle sağlam bir kurguya sahiptir. Olaylar belli bir sıralamayla gerçekleşir. Yeni romanını yazmayı amaçlayan bir gazeteci-yazar olan Süsen Divitçi’nin öyküsüdür. Yazar gördüğü garip rüyaları birleştirme ve roman haline getirme çabasındadır. Duygusal dünyası karışık olan süsen eşi Dr. Sungur’dan ayrılmıştır ve Dolunay adında bir oğlu vardır. Dolunay eğiti için yurt dışında yaşamaktadır. Süsen Divitçi’nin hikâyesi romanda yedi bölümde anlatılmıştır. Her bir bölüme, bölüm hakkında ipucu olabilecek söz öbekleri isim olarak verilmiştir.

“Rüyadaki Kadın, Himmet’in Peşinde, İlişkiler , Bahar yaz Sancıları, Son Sayfalar, Köşebaşında Bir Adem, Ve Kahire...”(G.R. , 2015).

En son gördüğü rüyanın etkisinden bir türlü kurtulamayan yazar bu sıralarda komşusu Nilece ile yakınlaşmaya başlar. Bu yakınlaşmaya neden olan şey apartmanda yaşanan bir yangında Nilece’nin yardımlarıdır. Nilece bir çay sohbeti sırasında kendisinin de kısa kısa hikâyeler yazdığından bahseder. Süsen onları okuyabileceğini söyler. Nilece böylece ilk hikâyesini getirir.

“Dün akşam bir şeyler karalamıştım. Fikrinizi almak istedim. Yani olmuş mu acaba?”(G.R.: s.15).

Sohbetleri esnasında Nilece'nin kurduğu bazı cümleler Süsen'i çok etkiler çünkü rüyasıyla bağlantı kurar. Özellikle Nilece'nin hayatı ciddiye alınmaması gerektiğiyle ilgili sözleri onu ürpertir çünkü son rüyasında intihar eden bir kadın görmüştür.(GR.s.15) Hikâyesini getiren Nilece'ye daha sonra inceleyeceğini söyler. Hikâyeyi okuduğunda ise beklemediği bir şekilde etkilenir. Çünkü Nilece yakınlarındaki bir gecekondu mahallesi olan Tepebaşını ve oradaki karakterleri anlatır. İlginç olan ise bir de ‘yazar kadın’ detayı vardır bu hikâyede. Olayların sonraki bölümleri böylece başlar. Süsen daha önce hiç ilgisini çekmeyen Tepebaşı'nı ve orada yaşayanları merak eder. Romanda bu durum yazarın yaşadığı içsel bocalamalar olarak aktarılır.

“İçinden binlerce karıncadan oluşmuş bir karınca ordusu geçiyormuşçasına huzursuzdu...Nilece'nin yazdıkları ona her şeyi gözden geçirmesi konusunda bir uyarı mıydı? Nilece onu Tepeşehir', o gayya kuyusuna doğru itiyordu:

‘Git gör, bir de oradaki insanları gör...’

Çünkü yazının girizgahında bir kadından,Tepeşehir'e ayak basmamış bir kadından söz ediyordu. Ve o Süsen olabilirdi.”(G.R. : s.25).

Zamanla Nilece ile ilişkileri samimiyet kazanır, Süsen hikâyeleri merakla bekler hale gelir. Bir gün Tepeşehir'e gidip bu kahramanların ve yaşamlarının gerçek olup olmadığını öğrenmeye karar verir. Mahalleye gittiğinde bambaşka bir dünya ile karşılaşan Süsen, tanıştığı insanlara Nilece'nin kahramanlarını; Himmet'i, eşi Nakış'ı, Abbas'ı sorar. Bu kahramanlardan bazıları isim benzerliği de olsa vardılar. Pazarda tanıştığı kişi Abbas'tır. Fakat mahalle Himmet değil Hikmet vardır ve eşinin adı Nakış değil Eda'dır. Ayrıca terzi değil bekçidir. Ancak ilginç olan o da hikâyedeki gibi bir süre önce işten çıkarılmıştır. Artık gerçekler hayal dünyası birbirine karışmıştır. Bu durum Süsen'i daha da heyecanlandırmıştır. Bir taraftan yalnızlıktan sıkılan Süsen Sungur'la görüşmeye başlar. Yemeğe çıktıkları bir gece Sungur'un evine giderler ve orada tekrar birlikte olurlar. Yazmayı planladığı romandan, rüyalarından, Nilece'den ve onu hikâyelerinden bahseder Sungur'a. Oğlu tatil için geldiğinde birlikte Sungur'un annesinin yazlığına giderler ve bir aile gibi birlikte kalırlar. Oğlunun babasıyla bir araya gelmelerini

ne kadar istediğini gören Süsen'e bu fikir sıcak gelir. Tatil dönüşü bu konuyu nasıl açacağını düşünürken Sungur'un nişanlandığını duyar ve yıkılır. Duyguları çok karışıktır. Öfke, hayal kırıklığı ve aşk acısı...Sungur'a faks tebrik faksı çeker.

“Sungur, Evrim'den öğrendim. Kutluyorum seni ve nişanlımı. Bir haberim olsaydı çiçek gönderirdim. Evet, hem de en güzelinden...Bir aşk sepeti yaptırırdım hem de... Neyse yine de tebrikler. Mutlu olun. Süsen ”(G.R. : s.225).

Sungur ona kendisine dönmek istediğini ama ondan bir ışık göremediği için böyle bir karar aldığını anlatmaya çalışsa da Süsen çok öfkeli ve kırgındır. Süsen yeni romanının malzemelerini toplama telaşındayken yazarların ve gazetecilerin katıldığı bir programda Kemikel soyadında bir adamla tanışır. Bu adam dönemin siyasetlerinin politikası olan muhafazakâr-dindar cemaatleri temsil eder. Süsen'in genel yayın yönetmeni onu bu ve bunun gibi adamlara karşı uyarır. Çünkü bu topluluk özellikle kendilerine benzemeyen sanatçı, gazeteci, siyasetçi vs. yi birtakım vaatlerle yanlarına çekerek güç kazanmaya çalışmaktadırlar. Kemikel de tam olarak böyle biridir ce Süsen'i ağına düşürmeye çalışır. Sürekli olarak ona farklı yollardan ulaşan Kemikel çok ısrarcıdır ve uzun uğraşlar sonucunda Süsen'in kendi dergileri için bir yazı yazmaya ikna eder. Süsen bu kişiyi hiç sevmez ancak bir taraftan da merak eder. En sonunda ondan kurtulmak için yazıyı yazar. Bu olay Süsen ile yayın yönetmeni Behiç'in arasını açar. Romanın sonlarına doğru Nilece yazmaktan vazgeçtiğini söyleyerek yeni bir işte çalışmaya başlar. Bu arada eşi evi terk etmiştir. Süsen Tepeşehir olaylarına iyice dalmış burada emniyet mensubu Âdem Kanmaz(pazarcı Abbas) ile tanışmış ve yakınlaşmıştır. Âdem ona evlilik teklif eder ancak Süsen kabul etmez. Bir gün Nilece'nin intihar haberiyle yıkan Süsen derin bir üzüntü ve pişmanlık içindedir. Pişmandır çünkü Nilece evine geldiği gün intihar sinyalini vermiştir ama Süsen üstün körü tavsiyelerle geçiştirmiştir (G.R.s.17). Böylece son(126. rüya) rüyasında intihar eden kadının Nilece olduğunu anlar. Nilece'nin kardeşinden daha önce de böyle bir girişimi olduğunu öğrenen yazar daha fazla üzülür. Bu arada yazdığı yazı başını ağrıtmış ve o yapışkan adam Kemikel de ortadan kaybolmuştur. Sungur nişanlısından ayrılmış ve Süsen'e daha önce gitme hayalini kurduğu Mısır'a gitmeyi teklif etmiştir. Süsen Tepeşehir hikâyesin son bulduğunu, romanının bittiğini düşünerek bu teklifi kabul etmiştir. Kahire uçağında okuduğu bir haber yeni bir hikâyeye çeker onu. Haberde Tepeşehir Mahallesiinde adı Himmet olan birinin intihar ettiği yazmaktadır. Romanda giriş bölümünden sonra hikâye son derece

başarılı bir kurguyla düğümlenir ve son beklenmedik olaylarla çözülür. Roman boyunca okuyucunu ilgisini uyanık tutacak ara düğümlerle okuyucuda merak uyandırılır. Romanın sonuç kısmında okuyucu tam her şey bitti aydınlığa kavuştu diye düşünürken son cümle hikâyenin burada bitmediği mesajını verir.

“Anlaşılan Tepeşehir’de işim bitmedi dedi Süsen. Her şeyi çözdüğümü sanıyordum...”(G.R. :s. 280).

Psikolojik çözümlemelere yer verilen romanda dönemin siyasi olaylarına da değinilir.

Roman içinde başka bir hikâye daha vardır. Bu hikâye de romana dönüşecektir. Bundan dolayı Nilece’nin hikâyesini de olay sırası vak-a örgüsü bakımından incelemek gerekir. Bu hikâyede olaylar Himmet adında bir bekçinin ekonomik kısıtlamalar nedeniyle işten çıkarılmasıyla başlar. Himmet evlidir ve çocukları vardır. Bir gecekondulu mahallesinde yaşayan adamın Nakış adındaki eşinin yokluk ve yoksulluğa tahammülü kalmamıştır. Farklı bir hayat yaşamak arzusuyla kadın çocuklarını da bırakıp evi terk eder. Komşuların yardımını ve pazarcı Abbas’ın telkinleriyle Himmet pazarcılık yapmaya başlar. Bir süre pazarda çalışan Himmet psikolojik olarak da çok yıpranmıştır. Eşini öldürmeyi düşünür. Ancak bunu yapamaz. Eşinin zaman zaman gelip çocuklarını görmesine izin verir. Olaylar böyle ilerlerken daha önce çalıştığı iş yerinin işleri düzelir ve Himmet geri çağırılır. Himmet bir sevinçle işe döner ancak eski Himmet değildir. Geçen zaman ve yaşanan olaylar onu oldukça yıpratmıştır. En sonunda Himmet bir bunalım anında intihar eder.

3.2.4. Kişiler

Romanda kurgu içinde kurgu olduğu için gerçek kahramanlar ve iç hikâye kahramanlarının birbirine karıştırılma ihtimalleri vardır. Bunun önüne geçmek amacıyla yazar, eserin başında tüm kahramanları gerçek kişi ve hikâyedeki kişi olarak sınıflandırarak okuyucunun işini kolaylaştırır (G.R. : s.7-8).

Başkişi: Romanın başkişisi Süsen Divitçi adlı bir yazardır. Yeni romanını yazmak için uğraşırken gördüğü rüyalar serisinin etkisinde kalır. Bu rüyaları çözümlemek isterken bambaşka bir hikâye ayağına gelir. Yazar bir apartman dairesinde yalnız yaşayan bir kadındır. Gündüzleri yardımcı kadın gelir eve ama geceleri tektir. Komşularıyla sınırlı bir ilişki içindedir. Çevresine karşı oldukça meraksızdır. Ülkede meydana gelen siyasi bazı

olaylar neticesinde değişen ve kirlenen ilişkilerden sıkılan hatta iğrenen Süsen kendi çevresiyle de aralarına mesafe koyar.

“Bunlar dostlarıydı bir zamanlar, baş soyguncuların resepsiyonlarında gövde gösteren hatta medyaya sızmış mafya gücünün damıtması, imbiklerden süzölmüşü, nicesi bu bulaşığın içinden temiz çıkabilseydiler...İşte o zaman Süsen bu kadar kötümser olamayacak...” (G.R. : s.23).

Kendi iç dünyasında yaşamayı tercih eden bir yapıya sahiptir. Apartmanda bir gece vakti çıkan yangında panikten kilitlendiği bir anda alt komşusu Nilece'nin fedakârca yazarın evine koşup dumanların arasından onu kurtarması Süsen'in komşularına bakış açısını değiştirir. Romanın başında fiziksel tasviri hâkim anlatıcı tarafından yapılan kahramanın ‘incir yeşili gözlerine’ roman atıfta bulunulur. Kahramanın bazı fiziksel özellikleri romanın yazarı Sevinç Çokum’u da andırır.

“Dağınık kızıl saçlarını karıştırdı. Hafif düşük göz kapakları altında direngen, yırtıcı gözleri incir yeşili tonunda tazeliğini koruyordu” (G.R. : s.9). Süsen 12 Eylül askeri darbesinden sonra gerek kendi çevresinde gerek ülkede yaşananları bir türlü kabullenemez ve kendi kabuğuna çekilip sadece yazmak ister.

“(...) Artık zengin olmanın yolları araştırılıyor, yeni örgütlenmelerle nasıl göze girilir, nasıl adam toplanır, ne tür figüranlar seçilmelidir bunun araştırmasını yapıyorlardı. Bense yazıyordum. Geceleri kaloriferlerin söndüğü saatlerde hala yazıyor, sonunda sehere uzanan o soluk ışığın pencereye düştüğü anlarda yastığıma gömüyordum yorgun başımı.” (G.R. : s.41).

Kahramanın eski eşinde arada herhangi bir bağ yokmuş gibi ‘evdeşim’ ifadesini kullanması da oldukça enteresandır.

“Evdeşim doktor olduğunu söylese de kayıtsız kalmışlardı”(G.R. : s.38).

Yalnızlıktan pek rahatsız değilmiş gibi görünmeye çalışan kahraman aslında iç dünyasında oldukça yalnızdır. Bazen içten içe yardımcı kadının bile gitmesini istemez. Kimi zaman annesinin gelip onunla kalmasını ister. Annesi gelemediği zamanlarda ise yalnızlığı daha da derinleşir. Bu duygular boşanmış ve yalnız olan kadınların kendilerine bile itiraf edemedikleri bir durumdur.

“Yalnızlık güvensizliği çoğaltıyor bunu anladı. Tebessümler bile yalan yanlış sahtelik doluydu. İçini dökebileceği kim vardı? Sungur mu? Sungur’u mu aramaya başlamıştı?”(G.R. : s.115).

Romanın sonunda Sungur’la barışması bu başkahramanın duygularına direnemediğinin göstergesidir.

“ Çok mutlu olacaksın. Yani sen, ben, ikimiz...”(G.R. : s.279).

Roman boyunca kendi doğruları ve hayatın gerçekleri arasında bocalayan başkahramanın değiştiğini romanın sonunda Sungur’un sözlerinden anlarız.

“Artık başka bir insansın, dedi Sungur. Ve tekrarladı. ‘Artık başka bir insansın’”(G.R. : s.280).

Norm Karakter:

Nilece: romandaki norm karakterdir. Başkişi Süsen’in komşusudur. Evli olan genç kadın annedir aynı zamanda. Kızıl saç rengi başkahramanla aynıdır. Rahat giyim ve davranışlarıyla ilk zamanlarda Süsen ilişki kurmaktan kaçınır. Üniversite hayallerini gerçekleştirememiştir. Nilece, konforlu bir yaşam arzusundadır. Yazar olma hayalleri kurar. Romanın düğüm karakteridir. Süsen’e bilmesini istediği kadar bilgi verir. Süsen’in Tepeşehir’le ilgili olarak içine merak ateşini düşürüp aradan çekilir. Ve kendisi için başka bir maceraya atılır. Olaylar onun ve hikâyesinin ekseninde seyreder. Romanın sonunda, başkahraman için beklenmedik ancak ailesi açısından beklendik bir sonla intihar eder.

“Nilece’yi ilk görüşü, henüz apartmanlara yerleşmediğimiz o tartışmalı kooperatif toplantılarından birinde olmuştu. İtiraz, kavga, hırçınlık doluydu sesi, konuşmaları. Kırmızı saçları, ince gövdesi, blucini, pembe tişörtüyle geliyor gözümün önüne. O sırada yeni evliydi Arda’yla” (G.R. : s.32).

Başka bir örnek de şöyledir:

“Onun hakkında bildikleri içtenliği, mert görünüşü, bir erkeğin yapabileceği işleri de yüklenmiş, iki erkek çocuk annesi olması, taassuptan nefreti ve mutlaka kadın başına kimsenin yapamayacağı işleri başarma isteğiyle doluydu” (G.R. : s.11).

Meram Uluatabey: Meram Uluatabey, romandaki ikinci norm karakterdir. Süsen’in ustası, düşünür ve yazardır. Başkişiyi harekete geçirme ve kişilik tamamlama konusunda yardımcıdır. İleri yaşına rağmen Süsen’le arkadaşlık yaparken yol gösterir.

“Meram Bey’le bütünlenişini, gövdesini saran güven duygusunu, yeteneğini fark etmesini, yeniden iliklerine kadar duydu. Yazar ve düşünür Meram Uluatabey bugün birçok yeteneğin, hatta kalem sahibininkanadı altına girmek istediği biriydi. Süsen’in ilk romanını henüz basılmadan okuyan da o... O gün ve daha sonra hep şunu söylemişti Meram Bey: ‘ Kendinden vazgeçme, sipariş üzerine yazma, sanatta ideolojilere güvenme, tasarılarını seni kendi safında görmek isteyenlerin buyruğunda şekillendirme. Sadece kendin ol’(G.R. : s.154).

Meram Bey'in ifadeleriyle okuyucuyla paylaşılan sanat ve sanatçı görüşleri Çokum'un 2000 yılından sonra yazdığım romanları okuyanlar bendeki değişimi göreceklerdir, sözlerine atıftır. Bu değişimin sinyallerini verir.

Kart Karakter:

Eski Şampiyon Cemşit Bey: Romandaki tek kart karakterdir. Her ortamda aynıdır. Davranışları kişiden kişiye değişiklik gösterir gibi görünse de fırsatını kollayıp bulunca kendi kimliğine bürünür(G.R. : s.42,43).

Fon Karakterler

Sungur: Başkişinin psikiyatrist olan eski eşi, çocuğunun babasıdır. Süsen'le onu isteği üzerine ayrılırlar. Ancak birbirlerinden kopamazlar. Süsen 40 Sungur ise 44 yaşındadır. Dümdüz, teklifsiz, bazen romantik biridir(G.R. : s.119,188).

Dolunay: Kahramanın yurt dışında eğiti gören oğludur (G.R. : s. 182).

Mürver: Kahramanın kendisi de yalnız yaşayan annesidir. Varlığıyla Süsen'e her zaman destek olur. Kahramanın eşinden ayrılmasını istemez (G.R. : s.137) .

Arda: Nilece'nin eşidir. Eğitimini sanat tarihi üzerine yapmış olmasına rağmen reklamcılık ve müzisyenlikle uğraşır. Bir barda sahne alır. Barın adı Hedera Bar'dır. Bu isim üzerine Süsen ile sohbetleri olur. Ailesine karşı duyarsız ilgisiz imajı verir. Ancak romanın sonunda Nilece'nin tutarsızlıklarına aslında ne kadar da çok dayandığını görürüz (G.R. : s.16, 32, 61).

Ufuk ve Bulut: Nilece'nin ve Arda'nın çocuklarıdır.

Algül : Süsen'in evine gelen günlük yardımcı kadındır. Duyguları dalgalıdır. Bazı günler çok neşeli bazı günler ise hüzünlü ve kaygılıdır. Fiziksel özellikleriyle tam bir Anadolu kadınıdır. Akraba evliliği yapan karakter kazada kaybettiği çocuğunun yerine başka bir çocuk yapmayı arzular. Ancak diğer çocuklarında bulunan kimi engeller, onu düşündürür. Yaşadığı bu ikilemi Süsen ile paylaşır(G.R : s. 26, 27).

Evrin: Süsen'in ve Sungur'un arkadaşıdır. Hırsları olan bir kadındır. Dedikodu yapmayı çok sever. Sungur'un nişanlandığını Süsen'e o söyler (G.R: s. 81).

Dr Şefik: Sungur'un hekim arkadaşıdır.

Nağme: Sungur'un kısa bir süre nişanlı kaldığı kişidir(G.R:s.227).

Gürkan: Yayınevi yöneticisidir (G.R:s. 76).

Dildane Binben: İyi bir aileden gelen Süsen'in yazar, televizyoncu arkadaşıdır (G.R. : s. 76).

Yağız Gür: Sol görüşlü bir yazardır. Süsen kendisinden ve davranışlarından hoşlanmaz. Kahraman buldukları bazı ortamlarda atışmaktan kendini alıkoyamaz (G.R. : s.76)

Aysu Kırkyarar: Dildane'nin eleştirmen ve dergi yöneticisi, kadın hakları savunucusu, çevirmen arkadaşıdır. Süsen ile birbirlerinden hoşlanmazlar(G.R. :s. 109,110).

Behiç Özsöyler: Seher gazetesi genel yayın yönetmenidir.

Erhan: Gazeteci olmaya çalışan bir gençtir. Birilerine yaranmak uğruna etik kaideleri hiçe sayar (G.R. : s.158).

Macit Kemikel: Kendisini dergi yöneticisi yazar, diye tanıtır ancak hepimiz bilir ki o Efendi denilen şahsiyetin adamıdır. Bazen lakayt, bazen son derece saygılı olur. Süseni sürekli takip eder ve en sonunda amacına ulaşır (G.R. : s.74).

Kemikel'in Adamı

Nilay: Nilece'nin kız kardeşidir. Nilece öldüğü zaman süsen ile tanışır.

Satılmış: Apartman görevlisidir.

Kumral, Tomris ve Neriman: Süsen'in apartmandan komşularıdır (G.R.: s. 82,150).

Simten: Başkişinin komşusu Kumral ile katıldığı toplantıdaki kadın kahraman (G.R. : s. 80).

Eski Şampiyon Cemşid: Süsen'in komşusudur(G.R. : s. 42).

Nebile: Meram Uluatabey'in evinde çalışan yardımcı kadın.

İç hikâyenin kahramanları:

Gerçek Himmet: Nilece'nin çocukluk arkadaşıdır. Gerçek bir kişiliktir. Terzidir. Nilece'ye karşı çocukluktan beri aşk besler. Eşi Eda ve Nilece bunu bilirler. Yazarın sevgisini kazanan bir kahramandır(G.R. : s.57).

Eda: Gerçek Himmet'in karısıdır, anlayışlı yumuşak huylu bir kadındır(G.R. : s. 57).

Gülнар ve Gülbahar: Himmet ve Eda'nın çocuklarıdır.

Himmet: Nilece'nin hikâye kahramanıdır. Asıl işi bekleliktir. İşten atılır. Pazarcılık yapar. İki çocuğı vardır.

Nakış: Hikâye kahramanı Himmet'in onu terk eden eşidir.

Doğangün, Emir: Bekçi Himmet'in çocuklarıdır.

Talat: Bekçi Himmet'in kardeşi (G.R. : s. 101).

Selime: Kocasını aldattığı herkes tarafından bilinen evine geceleri erkek aldığı konuşulan kadındır. Himmet karısı Nakış'ın yerini Selime'nin bildiğini düşünür. Yanılmaz da. Onunla haber gönderir. Bu arada Selimeyle Himmet yakınlaşırlar ve birlikte olurlar.(G.R. : s. 97, 98).

Abbas: Pazar esnafından sevilen bir karakterdir. Aslında emniyet görevlisi Adem Kanmaz'ın asayiş ve bilgi toplama amacıyla girdiğı bir kılıktır.(G.R.:s.143). Daha sonra Süse'le arkadaş olacak Adem'in içindeki Anadoluludur.

Âdem Kanmaz: Emniyet mensubudur (G.R. : s.142).

Pankartçı Gülizar: Kumral'ın eski bir arkadaşısıdır. Tepeşehir'de yaşamaktadır. Geçirdiğı kaza sonucunda tekerlekli sandalyeye bağı kalmıştır. Sol görüşlü bir eylemcidir (G.R. : s.52,181).

Nurdane: Tepeşehirli kadın kahraman.

Şehit Osman: Himmet'in şehit olan polis kuzenidir.

Semra Özal: Turgut Özal'ın eşi Semra Özal da dönemi temsilen romanda yer almıştır. Semra Özal başbakan ve cumhurbaşkanı eşiyken de renkli kişiliğinden gece gezmelerinden ödün vermez. Sanat camiasının ünlü isimleriyle yakın ilişkiler kurar (G.R. : s. 66,67).

3.3.5. Zaman

Gece Rüzgârları da yazılma zamanı ve hikâye zamanı farklı olan bir Çokum, romanıdır. Yazarın kitabın sonuna düştüğü bitirme tarihi 2003'tür. Konu olan anlatı ise

Özal dönemidir. Ülkede yaşanan siyasi değişmeler, halkın yönelim farklılığı, Batılılaşmayı sadece tüketim olarak görmek, çıkar ilişkileri açısından siyasi gücü basamak görmek, yabancı ürünler kullanmayı marifet saymak...

“Artık ideoloji yoktu. Bize gelebilecek yabancı ne varsa, ne olursa onu kapışmak, işte buydu önemli olan. İthal muz, ithal tohum, ithal maymun, ithal şeker...Sanki bir göktaşı düşmüştü yahut atıkların karıştığı bir sudan geçmiştik...havada uçuşan polenler gibi etkilemişti bizi. Etkilenmeyen hemen hemen yok gibiydi. Herkes eski kabuğunu beğenmeyerek kimliğini ispatlamak kaygısındaydı. Köşe taşı insanların hayranlık merkezi olduğu bu savaşta kendi payına düşeni aldı.”(G.R. : s.41,42).

Turgut Özal değil ama eşi Semra Özal’ın adı birçok yerde geçer. Semra Hanım’ın şahsında Batılılaşma çabasıyla duruşlarına yakışmayan davranışlarda bulunan veya bunlara prim veren kişileri eleştirir Süsen (G.R. : s.66,67). Romanda ülkenin geçtiği zor zamanları hatırlatmak için anlatı zamanı dışında bir de geriye dönüş tekniği kullanarak 12 Eylül dönemine atıfta bulunulur.

“Kapı önlerinde öldürülenler, sürülenler, durdurulan fabrikalar, acılarla gözden kaçmış, karlara karışmış soğuk günlerin yaslı törenleri... Kimilerine yetişebildiğimiz kimilerini hiç bilmediğimiz sessizlikte yaşanmış acılar. İşte 1977-78-79-80 yılları...” (G.R. : s.40).

Kahraman romanın başında 126. Rüyaya 20 Şubat tarih atar(G.R.:s.14), yine ileryen bir zamanda Mart ayının geldiğinden bahseder.(G.R.: s.68). Son olarak da Sungur ona Mısır’a gitme teklifinde bulunduğu(G.R. : s.276). *“işte kasım geldi.”* aylardan kasımdır mevsim sonbahardır. Süsen evini satmak ister çünkü o evde ve apartmanda Nilece’nin hatıraları vardır. Bu bölümde ise gelecek zaman kullanır.

“Kış sonu, martta satılık levhasını asardı pencereye” (G.R.:s.277).

Yazarın Tepeşehir’le ilgili bir tasvirde kullandığı “mavi önlüklü çocuklar” anlatı yıllarıyla ilgili de fikir verir. Mavi önlük yasası 1990 yılında kabul edilir, 1993’te ise Özal vefat eder. Bu iki tarih arası bir zaman dilimidir olayın yaşandığı zaman.

3.2.6. Mekân

Romanda mekân unsurları şahısların yaşamlarıyla ve karakterleriyle bütünlük gösterir. Çokum’un diğer romanlarında olduğu gibi bu roman da yazar için önemli olan çalışma odasında yani bir mekânda başlar.(G.R.:s.9) Yazarın Gece Rüzgârları romanında en bariz olarak kullandığı mekân Tepeşehir adındaki gecekondu mahallesidir. Bu mahalle başkarakterin oturduğu apartman dairesinin karşısında bulunan bir tepeye sonraları inşa

edilmiş çarpık bir oluşumdur. Tepeşehir ‘dar(bunaltıcı) mekân ’ özelliği taşır. Burada yaşayan yoksul, bu yoksulluğa bağlı asi insanların düzensiz ve karanlık yaşamları mahallenin kendisine de sirayet eder.

“Tepeşehir, kanserli bir doku gibi görünür benim gözüme. Orayı atlarım, hep atlarım, bana yakın değil; ruhumun anlaştığı bir yanı yok. Yoksulluksa bunu yazanlar çok. Bana ruh fırtınaları gerek, yürek meşakkati...”(G.R:s.16).

Kahraman daha önceleri hiç merak etmediği çoğu zaman yok saydığı bu mahalleyle komşusu Nilece sayesinde tanışır.

“Çocukların ardında pencerelerde kör, kısır, dağınık bahçelerde yaban yüzü kadınlara görüyordu. Bahçelerde leğenler arasında eğilip kalkan bir kadının beline takıp sıkıştırdığı eteğinden görünen paçalı donu, yeni yetme hatırı sayılır kalınlıkta sopayla kovalayan anne, yavru kedinin kuyruğuna silan acımasız çocuklar, elinde oturma bahçenin bir köşesine ilerleyen ihtiyar adam, Tepeşehir’le ilgili gözüne çarpan ilk görüntülerdi. Sonrası teneke barakalar, teneke dükkânlar, paslı tenekelerle korunaklı bahçe dönmesi yerlerde lastik tamircileri, camında fasulye pilav yazılı, içersinde Özal’ın resmi asılı aşçı dükkânı... Mavi önlüklü çelimsiz okul çocukları” (G.R:s.55).

Romanda bir iç mekân olarak “ev” unsuru sıklıkla kullanılır. Yazar Süsen’in evi, Nilece’nin evi (G.R:s.165), Himmet’in evi (G.R:s.213), Meram Bey’in evi, kayınvalidesinin yazlık evi (s.183), Sungur’un evi (G.R:s.127)... Romanda ev’in mekân olarak kullanılmasını Bachelard şöyle açıklar:“ Çünkü ev, bizim dünyadaki köşemizdir. Çok kez söylendiği gibi ilk evrenimizdir. Ev gerçek bir kozmozdur. Kendi içselliği içinde ele alındığında, en mütevazı ev bile güzel değil midir?” (2020:34).

Yazar da bunu bilerek ana kişileri anlatırken mutlaka evlerini de tasvir eder. Hâkim anlatıcı Süsen’in yalnızlığını ve arayışını anlatırken evinden faydalanır:

“Ev giderek yuvan olmaktan çıkıyordu. Hatta orada sevmediğin istemediğin bir hayatın tortulu günleri, saatleri vardı. Bahçenin gölgeli yeşiliyle daha kasvetli, daha bıktırıcı ev. Kahve yapmıştın hani, cezveyi şekeri arayacak kadar yabancıydın. O günlerde...”(G.Z.:s.36).

Süsen için çok kıymetli biri olan Meram Bey’in yaşadığı apartman ve ev en az onun kadar kusursuzdur. Meram Bey’in için seçilen mekân, geniş(ferahlatıcı) mekândır.

“Meram Bey’in Nişantaşın’daki apartmanına arabasıyla dura kalka varmıştı. Saraya bağlı yarı soylu bu adamın seçkin kimliğini koruyan apartman, Meram Bey’in mülküydü. Üstündeki katta profesör olan kızı Hale otuyordu. Diğerleri kiradaydı. Arka bahçe; eski tılsımlı loşluğu, anaç ağaçlarıyla Meram Bey’in tutkusu olduğundan ve orada istediği gibi pembe mavi ortancalarıyla, frenk üzümü, şakayık

gibi nesli tükenmiş bitkileriyle ilgilendiği için, o hükmü altındaydı. Giriş katı da o sebeple seçilmişti.(...)” (G.R: s.153,154).

Romanda kullanılan, Mısır (s.123, 280,279), kör yol(s.225), Tepeşehir pazarı (s.46), Beyoğlu, Nişantaşı, Şişli(155) açık mekânlardır. Kemikel’in kasvetli bürosu (s.173) dar mekândır, Ölü Deniz ve Lut Gölü, Süsen’in Sungur’a karşı hissizliğini tasvir etmek için kullanılan tasviri mekânlardır. Süsen’in Anka Kuşu olup Kaf Dağı’na uçmak istemesi bu hayali dağa idealize ve ferah mekân anlamı yükler.

Nilece’nin eşi Arda Hedera Bar adlı bir mekanda sahneye çıkar. Bunun anlamını soran Süsen’e anlamını bilmediğini söyleyen Arda daha sonra araştırıp bulur anlamını. Hedera Latince sarmaşık anlamına gelir. Yazar mekâna bu ismi özellikle vermiştir çünkü Arda da tıpkı sarmaşık gibi Nilece’yi sarıp darlar. Mekân- İnsan ilişkisini gösterir.

3.2.7. Dil ve Üslup

Romanda yazar dil kurallarına bağlı, akıcı ve anlaşılır ve sade bir dil kullanmıştır. Olay örgüsü iç içe geçmiş olmasına rağmen kullanılan dilin sadeliği romanı sıkıcılıktan kurtarır. Tepeşehir bir gecekondu mahallesidir. Bu sebeple farklı bölgelerden iç göç almıştır. Buna bağlı olarak burada yaşanan kişilerin konuşmaları farklı karakteristik özellik gösterebilir.

“Af buyrun limonun tarifini mi vereceğiz abla? Göz var nizam var; bakarsın anlarsın. Yok öyle şey, elledin mi küseriz. Limon limonluktan çıkıyor” (G.R:s. 203).

Yazar karakterin, bazı bölümlerde kurduğu cümleler tahlilî sunum (Ay,2014) olma özelliği gösterir.

“Hiçbir şey insan kadar karmaşık bir yapıya sahip değildi. Oksijenle hidrojenin birleşip su molekülünü oluşturması kadar basit değildi insanı çözmek. En iyisi kendi haline bırakmaktı elbette”(G.R:s.156).

Çokum, pek çok eserinde olduğu gibi bu eserinde de şiirlere yer verir böylece anlatıya ahenk katar.

“Kudüs’te bir dar sokak

İki Süleyman’ın buluştuğu tarih

Bu yufka yürek, bir ekmekçi kadın

Güçlü kralların muhkem duvarları dibinde

Ve küçük haylaz çocuklar aralık dişleriyle

Süt kokuyor tenleri, alınları ıslak

Bana bir şey anlatıyorlar

Belki bir dev masalını çocukça” (G.R.: s.112).

Eserde yer verilen kimi şarkı sözleri ev maniler de romana ayrı bir ahenk katar.

“Söyleyemem derdimi kimseye

Derman olmasın diye”(G.R.:s.116).

Mani:

“Üzüme bak üzüme

Süzüme bak süzüme

Evlenmezsem namerdim

Sözüme bak sözüme.”(G.R.:s.204).

Roman kahramanlarından olan Kemikel’in temsil ettiği tabakaya has ağır ve ağdalı bir dil kullanması da romanın dil çeşitliğidir.

“Azizem, geçmişler olsun! Hakkınızda hayli endişelendim. Rahatsızmışsınız; bir h ekime görüldünüz inşallah? Vahim bir durum değildir umarım. Zat-i âlilerinizin çok çalıştığını biliyorum. Sabahlara kadar mesaide bulunuyorsunuz. Sizin gibi narin insanların biraz daha dikkatli olması gerekecek. Benim merakım şu idi. Size dergi göndermiştim. Herhalde elinize geçmiş olmalı. Kerem edip ve lütuf gösterip tetkik eylerseniz eyvallah derim azizem.” (G.R. : s.134).

3.2.8. Tema

1. Kadın: Romanda tüm anlatı içinde birbirinden farklı kadın karakterlere yer verilmiştir. Bu karakterlerin hepsinin tolumda karşılığı vardır. Süsen; çalışkan, ne istediğini bilen başarılı bir gazeteci-yazardır. Ancak iş hayatında gösterdiği başarıyı özel hayatında gösteremez ve eşinden ayrılır. Bu yönüyle şehirli çalışan iş kadını temsil eder. Kalabalıklar arasında çoğu zaman yalnızdır(G.R.:s.107). Nilece; hayatı yaşamayı seven, mücadelecisi, anne, bir şeyler yapma çabasında olan ancak kendi iç dünyasındaki sorunları çözememiş nitelikte sonunda intihar etmiş kadın.(G.Rs.17) Adının anlamı, Nil’in kraliçesi anlamına gelir. Nilece adına yakışır konforda bir hayat sürdürmek ister ama bu gerçekleşmez.

“Ama Nilece’nin beklentileri daha başka, daha erişilmez... Onun şaşılması yetenekleri var. O yüzden o büyük oynamak ve büyük kazanmak istiyor” (G.R.:s.60).

Evrım ise toplumsal statü sahibi(doktor) olan ancak kendi içinde aşamadığı duygulara sahiptir. Kıskanç, sivri dilli ve dedikoducu kadın tiplemesini temsil eder. (G.R.:s.81).

Kumral, Süsen Divitçi’nin apartman komşusu (G.R:s.150). Eda gerçek hayattaki Himmet’in karsıdır ve aklı ara ara gidip gelir. Bazen unuttur her şeyi (G.R:s.57).

Nakış Hanım, romanda yoksul gecekondu hayatı yaşayan kadınların lüks evlere ve hayatlara olan özlemlerini simgeler(G.R:s.48). Bu özlemleri yüzünden evini ve çocuklarını terk edip kötü yola düşer. Selime Nakış’ın arkadaşı mahallede adı çıkmış bir kadındır.

Algül, cana yakın yardımcı kadın rolündedir(G.R:s.88).

Dildane Binben, babasının siyasi ilişkileri sayesinde televizyonlara çıkan Süsen’in hoşlanmadığı bir kişilik. Dönemin siyasi ortamında birilerinin kayırmasıyla bir yerlere gelen kadın sembolüdür.

Semra Özal, dönemin cumhurbaşkanının eşidir. Batılılaşan, her zaman eşinin yanında duran, modern Türk kadını temsil eder. Ancak yazarın ona da eleştirileri vardır. Özal, eğlence âlemine çok düşkündür ve buradaki çarpık ilişkilere seyirci kalır.(s.66,67) Muhafazakâr ve dindar ailelerde kadın olgusu üzerinde de duran yazar. Bu konudaki görüşlerini, Kemikal’in romanında işlenen kadın ve bu camianın erkek egemen tutumlarını eleştirerek aktarır (G.R.:s.84,85,86,87,88).

2. Dini ve Geleneksel Değerler: Romanın bir bölümünde Süsen’in yardımcısı Algül üzerinden ‘akraba evliliği’ne değinilir. Akraba evliliğinin aileler üzerinde bıraktığı yaralayıcı etkiyi vurgular. Çaresizce yapılmış olan bu evlilikler ve bunun sonucunda doğan çoğu engelli çocuklar (G.R. :s.89).

Ahi Çelebi Camii’nin hikâyesini Arda Süsen’e anlatır. (G.R.:s.61,62). Bu anlatıda manevi ve dini değerlere dikkat çekilir.

3. Dönemin Siyasi ve Sosyal Olayları: 12 Eylül 1980 darbesinden sonra ülkede yaşanan siyasi değişiklikler, halkın yeni yaşama ayak uydurma durumu, idealist hedeflerle yola çıkan siyasetçilerin rahat ortamı bulunca kendi çıkarları için çalışmaları

(G.R.:s.60,61), halkın değişen tüketim alışkanlıkları...Bu konular roman asıl anlatılan hikayede hem de hikaye içindeki hikayede işlenir. Gecekondu mahallelerinde yaşayan insanların isyanlarının sebeplerinin çoğunun ekonomik sıkıntılar olduğu üzerinde durulur. Yazar, Himmet'in ağızından bu dönemde(Özal Dönemi) zenginini iyice zenginleştirdiği, yoksulunsa daha yoksullaştığı anlatır.

“Özal'ın gelmesi bize yaramadı ağabey. Biz neyse oyuz. Özal'ın gelmesi bir varlıklı insana yaradı, bir iş bilene.” (G.R.:s.20).

Yazar sadece uçları anlatmaz. Orta gelirli insanların da ek iş yapmadan geçinemediklerini belirtir. Başkahramana göre Özal bu kitleyi(orta sınıf-muhafazakar) elinde tutmayı hedefler(G.R. : s.33).

“Duyduğuma göre bir emekli öğretmen varmış, halk pazarında maydanoz satasaymış o da... bir de terlikçi öğretmen vardı değil mi? Emekli öğretmenmiş”(G.R. : s.45).

Bu dönemde edebiyata yeterli ilginin gösterilmemesini, sanatçı kayrılmasını, daha çok şarkıcıların taltif edilmesini anlatan yazar, içten içe bu konuda Semra Özal'ı suçlar. Çünkü romanın bir bölümünde Süsen, onun için ‘şarkı söylemek içinde kalmış gibi’ ifadesini kullanır (G.R. : 2015).

“Edebiyatçılardan çok şarkıcılar öne çıkmıştı şimdi. Gazete yazarlığı mı? O başka bir işti. Özal'ın çekip çekip aldığı, sabah kahvaltılarıyla gezilerle ödüllendirilmiş nicesi ise yeni bir mesleği oluşturuyorlardı. Hayat reklam ve yazılıp çizilen senaryolar üzerine mi bina ediliyordu yoksa?” (G.R. : s.24).

Özal döneminin sadece olumsuzlukları anlatılmaz. Yine başkişinin dilinden birtakım olumlu özellikler de söylenir.

“Bence o Türkiye'nin tıkanan damarlarını açtı,” dedi Süsen. “Evet, ülkeye 12 Eylül 1980 tarihinden sonra yani askerinin 1960 yılına geri dönen yönetime el koyuşundan sonra yeni bir kan gerekiyordu” (G.R. : s. 60).

Rüya: Yazar romanda rüya kavramı üzerinde genişçe durur. Jung, İnsan ve Semboller kitabında rüyalar üzerine çalışmalar yapmıştır: “Rüya görenlerin neden rüyalarındaki mesajları görmezden gelmeye hatta hepten reddetme eğilimi gösterdiklerini anlamak kolaydır (2015:22). Bilinç, doğası gereği bilinmeyen ve bilinçdışı olan her şeye karşı koyar.

Süsen'in rüyalarıyla başlayan olaylar için içine Nilece'nin girmesiyle devam eder. Rüyalarını psikiyatr olan eski eşiyle paylaşan Süsen ve Sungur'un rüyalar üzerine uzun sohbetlerine yer verilir romanda (G.R. : s.188). Yine Ahi Çelebi Camii'nin hikâyesi anlatılırken meşhur rüya olayının anlatılması da bir rüya ögesidir. Kemikel'in Süsen Divitçi'yi gördüğü rüyası bir başka kapı açar okura. Yazar, bu romanında da Arda karakteri ve göçmenliği üzerinden Rumeli'ye bir gönderme yapar. Arda'nın fiziksel özelliklerini adından aldığı belirtilir (G.R. : s.32).

3.3. LACİVERT TAŞI

3.3.1. Eserin Tanıtımı

Bu romanda, Sevinç Çokum'un kendi köklerine indiği görülür. Eserlerinde genellikle İstanbul, Rumeli, Balkanlar, Kırım'ı...işleyen yazar bu romanında dedelerinin diyarına Güneydoğu'ya gitmiştir. Romanın başında yazarın kendisine ait bir şiir yer alır.

Zamanı gelince düşer

Ağaç kabuğu

Ya da sen kazıyıp alırsın

Altında parlak rengiyle

Yenir deri, hiç okunmamış.

Okursun...(S.Ç.) (L.T., 2011).

Hicret Bey ve ailesinin yaşadıklarının anlatıldığı roman 19. Yüzyılın sonlarında Osmanlı'da yaşananları da içerir. Roman üç ana bölümden oluşur. Bu bölümlerin her biri kahramanların defterlerine aldıkları notlardan meydana gelir. Birinci Defter: Hicret Bey'in Notları, İkinci Defter: Devran Bey'in Notları, Üçüncü Defter: Yedigâr'ın Notları şeklinde adlandırılmıştır. Her ana bölümün bir de alt başlıkları vardır. Hicret Bey ailesi tarafından iyi yetiştirilmiş bir adamdır ve tüccarlık yaparak ailesini geçindirir. Babası İssız Bey, dönemin âlim zatlarının yanında yetişmiş, annesi Sabah Hanım ise güngörmüş güçlü bir kadındır. Hicret Bey'in ticaret yapmak için katıldığı kervan yolculukları, bu yolculuklar sırasında yaşanan olaylar, ticaret için gittikleri bölgelerin yerel yöresel özellikleri...anlatılır. Hicret Bey, geniş bir aileye sahiptir. İlk eşi vefat edince başka biriyle evlenmiştir. Ara ara ilk eşini de anlatarak ona vefa gösterir. İlk eşinden ve ikinci

eşinden olan çocuklarıyla geniş bir evde yaşarlar. Yine ağabeyi Yordam Beyden sık sık söz eder. Yordam Bey medrese eğitimi görmüş âlim bir kişiliği temsil eder. Hicret Beyin vefatından önce oğlu Selvi evlenir ancak düğün gecesini vefat eder. Bu olaydan sonra ailenin peşini bırakmayan talihsizlikler ayrıntılarıyla anlatılır. Esere, adını veren Lacivert Taşı Hicret Bey'in eşi Telli'nin uğur getirdiğine inandığı kaybolması durumunda aileye felaketlerin geleceğini söyleyerek develeri Humar'ın boynuna astığı bir taştır. Bu taş nasıl olduysa bir gün kaybolur. Ve o günden sonra yaşananlar Telli Hanım'ın tezini doğrular niteliktedir. Hicret Bey'in genç yaşta hayatını kaybetmesinin ardından onun görevini oğlu Devran üstlenir. Artık ailenin reisi odur. Devran romanın ikinci bölümünü oluşturan Devran'ın Notları'nı yazmaya başlar. Bu sırada ülkenin gündemi de değişmiştir. Yıkılma sürecine giren Osmanlı Devleti dört tarafta düşmanlarla mücadele eder. Bu, halkın günlük yaşayışına da etki eder. Devran'ın âşık olması, kardeşlerinin evlenmesi, bir başka kardeşlerinin yol kesen eşkıyalar tarafından katledilmesi, amcasının hastalığı vs. gibi olaylar anlatılır bu bölümde. Devletin savaş halinde olması, ekonominin kötü olması, eşkıyaların çoğalması gibi sebeplerden dolayı artık ticaret yapamayan Devran Bey ve ailesi için zor zamanlar başlar. İçinde bulunulan zor şartlar nedeniyle üç kardeş Devran, Gurbet ve Alaca İstanbul'a gitmeye karar verirler. Bundan sonrasını üçüncü bölüm olarak Hicret Beyin bir ticaret sırasında yolda karşılaştığı ve onunla gitmek için edip onlarla giden, yanlarında büyüyen Hicret Bey'e baba diyen yetim Yadigâr'ın kaleminden Yadigâr'ın Notları şeklinde okuruz. Evin erkekleri İstanbul'a gidince Yadigâr'ın evdeki sorumluluğu da artar. Koşullar gittikçe zorlaşıyordu. Ermeni çeteciler etrafı yakıp yağmıyorlardı. Yine Sarıkamış harekâtı düzenlenmiştir bu dönemlerde. Evin damadı Fazıl da Ermenilerle mücadele etmek için cepheye gider ve orada şehit olur. Bu sırada İstanbul 'da iş bulan ve buraya yerleşen kardeşler için her şey yolunda gitmektedir. İyi bir eğitim aldıkları için Saray hizmetinde görev alırlar. En küçük kardeşleri Gurbet de çalışır. Devran âşık olduğu Bahar ile nişanlanır. Yadigâr, bir kervana katılarak manevi ağabeylerini görmek onlarda Telli Ana'ya haber getirebilmek için tehlikeli olmasına rağmen İstanbul'a gider. Onları gören bir süre onlarla birlikte kalan Yadigâr geri dönmek üzere yola çıkar. Yolculuğun yarısına gelmişken seferberlik ilan edilir. Böylece Devran ve Alaca askere alınırlar. İki kardeş de savaştan dönemezler. Daha sonraki zamanlarda Kurtuluş Savaşına katılan Yadigâr savaş bitince İstanbul'a gidip küçük kardeşleri Gurbet'i bulmaya çalışır. Gurbet'ibulan Yadigâr onunla Tillo'ya dönmek ister ancak

Gurbet buraya alıştığını ve yaşamını burda sürdürmek istediğini söyler. Memleketine yalnız dönen Yedigâr evlenir ve çocuklarıyla ve Telli Ana'yla birlikte ömrünün Tillo'da sürdürmeye devam eder. Defterin sonunda ise 90 yaşında olduğunu vurgular.

3.3.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Roman, üç bölümden oluşur ve her bölümün anlatıcısı farklıdır. Bu üç farklı anlatıcı da hikâye kahramanlarından oldukları için kahraman bakış açısı ve birinci kişi anlatıcı kullanılır. Birinci kişi(ben) anlatıcı olayları hem yaşayan hem de anlatan olduğu için yanlı bir anlatım söz konusudur. Yaptığı tasvirler ve anlatılar kendi dünyasından ve bakış açısından ibarettir. Hicret Bey hikâyede kendisini ve diğer iki anlatıcısı anlatarak okuyucuya fikir verir. Yani anlatıcıları ondan dinleriz. Diğer kahramanları da bizlere tanıtır.

“Ben bir çerçiyim, kırık bir aynanın ardından hayatın içine daldı ve önümde bir duvar yıldı, şehrimden çıkıp kıvrımlı yollar yürüdüm, uzak kentlere girip çıktım. Halep, Şam, Beyrut, Kerkük, Musul... İnsanlara karıştım, dağların ardını gördüm, yedişerli deve katarıyla nice kervansaraylar aştım, develerimizin çanlarıyla uyudum, o seslerle uyandım” (L.T. : s.6).

Anlatıcı oğlunu şöyle tanıtır:

“Dirayetli oğlum Devran,(...) Onun asıl işi kelimelerdi, Arapça, Farsça, Türkçe, Süryani dilleri. Tercümeyle uğraştığından ara zamanlarda bunaldığında, arkadaşları ve kardeşleriyle güreş tutar, ağır taşları kaldırır, dağ tepe tırmanır, sonbaharlarda soğuk nehir sularına girer” (L.T. : s.56).

Anlatıcı evlatlığını ise şöyle:

“Çarşılardan dönerken kervanın peşine dokuz on yaşlarında bir erkek çocuk takıldı. Sanki katarıda bir yakını, bir hakkı ve bir alacağı varmış sanırdınız; öyle dirençli kendine güveni olan bir velet...” (L.T.:s.8).

Olaylar, üç farklı kişi dilinden anlatılarak romana akıcılık katmak amaçlanmıştır.

3.3.3. Vak-A- Olay Örgüsü

Romanda olay, Hicret Bey'in küçük ir çocukken evinde yaşanan 'ayna' ikilemini anlatmasıyla başlar. Babasının aynaya karşı oluşu, annesinin onun dinlemeyip eve aynayı asışı, kahramanın yüzünün detaylarını ilk defa aynada görüşü... Çerçilik yapan Hicret Bey'in kervanının bir yolculuk esnasında eşkıyalar tarafından saldırıya uğrar. Hicret Bey'in saldırıyı gerçekleştiren haydutları yanında çalışanları itirazların rağmen affeder. Bu yolculuk sırasında yanlarına gelen ve yetim olduğunu söyleyen Yedigâr adındaki

çocuk Hicret Bey'i babalığa seçmiştir ve onunla gitmek ister. Hicret Beyin tüm gönderme çabaları boşunadır çünkü çocuk onunla gitmeyi kafaya koymuştur. Onu bırakıp devam ederler ancak bir gün sonra durakladıklarında çocuğun onları takip ettiğini fark ederler. Hicret Bey kararını vermiştir. Çocuğu evine götürecektir. Yolculuk dönüşünde eşi Telli Ana'nın ailesini ve kervanı koruması için uğurlu olduğuna inandığı taşı devenin boynuna asar herkesi sıkı sıkı tembihler taşı kaybetmemeleri yönünde. Bir süre sonra bu taşın kaybolur. Uğur kehaneti gerçekleşmişçesine oğlu Selvi düğün gecesi gerdek odasında ölür. Hicret Bey ve ailesinin bu ölümle yıkılırlar. Hicret Bey'in ticaret için çıktığı yolculukta o sıralar yaygın olan veba hastalığına yakalanır ve hayatını bir anda kaybeder. Dönemin şartlarından dolayı öldüğü yerde gömülür. Defteri çocuklarına kalır. Oğlu Devran babasının ardından, hem eve hem kervana hem de deftere sahip çıkar. Ve artık olayları onun dilinden dinler okuyucu. Devran Dr. Cömert Bey'in kızı Bahar'a âşık olur. Bir yandan babasını işlerini devam ettirmek için kervanlara katılır. Onun kervanı da yolda saldırıya uğrar. Babasının yanında çalışan Sahra adındaki kişi kız kardeşi Turna'yı ister fakat o kız kardeşini Fazıl adında bir gençle evlendirir. Diğer kız kardeşi Sedef ise esnaftan birinin oğlu Demir ile evlenir. Medrese de eğitim gören kardeşi Tutku hocasıyla birlikte çıktıkları bir yolculuk sırasında eşkıyalar tarafından öldürülür. O da babası gibi öldüğü yere gömülür. Bu acı ölün haberi aileyi derinden etkiler. Hem maddi imkânsız hem de devletin içinde bulunduğu sıkışık koşullar kahramana ve diğer iki kardeşi Alaca ve Gurbet'e İstanbul'a göç etme kararı aldırır. İstanbul göçünden sonra son anlatıcı evlatlık Yedigâr sözü alır. Olaylar onun dilinden geçer okuyucuya. Devran ve kardeşleri İstanbul'da yeni düzen kurarlar. Devran âşık olduğu Bahar'la nişanlanır. Yedigâr onları görmek için İstanbul'a gider dönüş yolunda seferberlik ilan edilir. Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla tüm gençler cepheye alınır. Devran kardeşi Alaca ve enişterisi Fazıl şehit olurlar. Fazıl'ın şehit olmasından ardından Sahra tekrar Turna'yı ister ama vermezler. Bunun üzerine zorla kaçıtır Turna'yı ve uzaklara götürür. Turna daha sonra gönderdiği bir mektupta iyi olduğunu ailesine bildirir. Kurtuluş Savaşı'na katılan Yedigâr dönünce kardeşi Gurbet'i de yanına alıp Tillo'ya dönmek ister ama Gurbet İstanbul'da kalır. Yedigâr döner. Tüm zamanlar boyunca aklının bir köşesinden çıkmayan Lacivert Taşı' nı nihayet bir bahçe kazısında bulur. Bu onu çok sevindirir. Bir daha kaybolmasın diye onu evin duvarına asarlar. Yedigâr evlenir. Yazar olayları tek zincirli olay örgüsü şeklinde kronolojik olarak işler. Sadece Hicret Bey'in çocukluğunu anlattığı bölümlerde

geriye dönüş tekniği kullanır. Olayları kurgularken önce bağlar, okuyucunun merakını uyandırır sonra çözüme kavuşturur. Tılsımlı olduğuna inanılan Lacivert Taşı'nın kaybolmasının ardından kötü olayların gerçekleşip gerçekleşmeyeceği okuyucunun merak ettiği bir konudur. Gelişen olaylar okuyucunun bu merakını giderir. Hicret Bey'in Yadigâr'ı yanına alıp alamayacağını okuyucuya merak ettiren yazar, sonradan Yadigâr'ın artık evden biri olduğunu hatta sonunda Hicret Bey'in ocağını onun tüttürdüğünü anlatır. Yine, Devran Bey'in affettiği eşkıyalara ne olduğunu merak eden okuyucunun bu merakı Tutku'nun eşkıyalar tarafından öldürülmesiyle giderilir. Sahra tarafından kaçırılan Turna'nın başına bir şey gelip gelmediğini merak eden okuyucu, Turna'dan gelen bir mektupla bu merakında kurtulur. Romanın sonunu kurgularken de yazar, okuyucunun aklında hiçbir merak unsuru bırakmaz. Tüm olaylar sonuca bağlanır.

3.3.4. Kişiler

Roman kişi kadrosu geniş tutulmuştur.

Başkişi: Romanın ilk başkişisi Hicret Bey'dir. Başkişi aynı zamanda anlatıcıdır. Hicret Bey ve ailesinin başından geçen olaylar anlatılır. Yazar bu romanda kahramanlara isim verirken yaşamlarıyla bağlantılı isimler tercih etmiştir. Hicret de bunlardan biridir. Başkişi tüccardır ve hayatının büyük bölümü yollarda geçer ve hayatı yolda son bulur. Hicret Bey ölmesine rağmen şahıslar onun etrafında örgütlendiği için okuyucuya hâlâ yaşıyormuş hissi verilir. Hicret Bey'in karakteri hakkında kendisini kendi ifadeleriyle tanıttığı ve annesinin onunla ilgili söyledikleri dışında doğrudan bilgi verilmemiştir (L.T.s.6,30,31). İkinci başkişi ise ikinci bölümün anlatıcısı olan Devran Bey'dir. Yazar Devran Bey'i hem hayatı ve sorumlulukları hem de anlatı defterini babasından Devralan kişi olarak tanıtır. Onunla birlikte hayatlarında yeni bir devir başlar. Devran, olgun, anlayışlı, kabiliyetli bir gençtir. Tüccarlık yapmak hiç aklında yoktur çünkü o yazar olmak ister. Tercümelere vardır. Ancak babasının ölümünden sonra şartlar değişir ve evin geçimini sağlamak için kervanlarla yola koyulur (L.T. : s.56, 62, 251) Yine de yazmaktan vazgeçmez. Babasının arkadaşları yardımıyla *Çerçiler ve Yayımcılar* adında bir kitap yazar (L.T.:s.245), Devran Bey bir defa nişanlanmış fakat ailesinin isteği üzer, ne nişanlısından ayrılmıştır. Daha sonra bir gün evine gittiği Dr. Cömert Bey'in kızı Bahar'a âşık olur. Aşkını düşündüğü zamanlar iç monolog yöntemiyle sorular sorar ve bu soruları cevaplar. Romanın üçüncü başkişisi Yadigâr'dır. Yadigâr romanın başında oldukça

gizemlidir. Vahşi bir hayvana benzer. İletişim kurmayı bilmez. Yetim kaldığını ve yanına verildiği aile tarafından şiddete maruz kaldığını söyler. Babaannesi ona babasının kervancı olduğunu söylemiştir (L.T. : s.8,10,11,12). O da Hicret'i baba olarak seçmiştir. Hicret onunla ilgili gaipten sesler duyar.

“Onu kaybetme! Onu kaybetme!”(L.T:19).

Yazar Yadiğâr'ın fiziksel tasvirlerini yaparken özellikle itici sözcükler seçer. Bunun sebebi okuyucuya tüm bu olumsuz özelliklerine rağmen Hicret Beyin onu kabul etmesini anlatmaktır. Hicret Bey yüce gönüllüdür. Hicret Yadiğâr'ı anlatırken;

“Ebi, Ebi... Arkadan boynuma sarılıyor. Ne zaman, nereden, nasıl geldi? Yadiğâr bu! Hayatıma eklenen resim. Bendeki iz...Yadiğâr...” (L.T. : s.36).

ifadelerini kullanır. Yazar bu çocuğun adını da yine anlamına uygun olarak verir. Yadiğâr'ın aileye dâhil olma süreci de sancılı geçer (L.T. : s.58,303) En çok anlaştığı kişi evin en küçük çocuğu Gurbet'tir. Hicret Bey yola düştüğünde onun yüreğinde yetimlik hissi tazelenir. Yadiğâr iç sesiyle sorular kendine ardından bu soruları cevaplandırır (L.T. : s.301,302).

Norm Karakter

Issız Bey: Issız Bey Hicret Bey'in babasıdır. Adıyla ilişkili karakterlerdendir. Hiçliğe önem verir. İnsanın kendini beğenmişliğe kapılmaması gerektiğini düşünür ve bu yönde yaşar. Evlatlarına, dünyanın faniliği insanın sonunda toprak olacak bir bedenle övünmemesi gerektiğini öğütler. Bu nedenle evine ayna almaz. Çünkü ona göre aynaya bakan insan kibre kapılır ve hiçliğini unuttur. Issız Bey İbrahim Hakkı Hz. den etkilenir. Öldüğü zaman mezar taşı ve mezarlık yaptırmamalarını vasiyet eder (L.T. : s.14)Hicret Bey'in yaşadıkça babasının haklılığını hissettiği durumlarda karşımıza çıkar.

Sabah Hanım: Hicret Bey'in annesidir. Oğlunun çerçi olmasını yollara düşmesini hiç arzulamasa da oğlu onu dinlemez. (L.T.:s.36) Sabah Hanım, ayna konusunda babasıyla aynı fikirde değildir. Ve onu dinlemeyerek eve ayna alır. Aynaların gerçeğe ışık tuttuğunu düşünür.

“Ayna hayatı gösterir ve yüzümüzün ışığıdır” (L.T. : s.11).

Eşinin ölümünden sonra ve yaşlandıkça huyları değişir ve doyumsuz bir kadın olur.

Yordam Bey: Başkahraman Hicret Bey'in medrese hocalığı yapan ağabeyidir. Hicret Bey'in baba evinde kurmuştur düzenini. Bu sebeple onun evi Hicret Bey için çocukluğu, annesi babasıdır.(L.T.:s.75)Yordam Bey hem Hicret Bey hayattayken hem de vefatından sonra fikirlerine sıklıkla başvurulmuş bir kişiliktir. (L.T : s.14,37,200). Yol gösterici kişiliği adıyla ilişkilendirilmiştir (Ay,2014).

Kart Karakterler:

Yanaşma Kadın(Heybezan: Hicret Bey'in oğlu Selvi'nin sevdiği kız olan Karanfil'i kaçırmak amacıyla yanına gittiğinde siyah peçeli çarşafıyla kızın yanındadır. Selvi tam kıza yanaşacakken peçesini açar ve ucube görüntüsüyle Selvi'yi korkutur.

“Tam bunları düşünmüş ki kocakarı iyice yaklaştıklarında yüzündeki kara peçeyi indirivermiş. Çocuğum bir de bakıyor ki dili upuzun ve sarkık, gözleri çipil çipil akan, burnunun iki deliği arasında bir halka, gırtlığından böğürtüye benzer sesler gelen bir mahlûk... Korkusuna yenilmek istemediğinden önce bunun ne olduğunu anlamak istiyor ve atını ona doğru yaklaştırıp kaçsın diye bekliyor. Bir daha bir daha... At ürkiyor bu kez. Şaha kalkıyor. Mahlûk tınmıyor, at sahibini tanımamış olsa, Selvi'yi neredeyse yere atacak, öyle ürkmüş. Fakat o kaçmıyor. Selvi atından inip ucuyla halkalı mahlûkun koluna dokunacak oluyor. Sen misin bunu yapan, kocakarının gözleri iki ateş parçasına dönüyor. Oğlumun bütün vücudu bu ateş salan gözlerle dağlanıyor sanki” (L.T. : s.68).

Selvi'nin gördüğü ya ada gördüğünü düşündüğü bu yaratık 'heybezan' adında bir uydurma korku karakterine benzetilir. Bu karakterin düğün gecesi eve gelip Selvi'yi öldürdüğü düşünülür. Selvi'nin kardeşi de onu gördüğünü söyler. Ancak romanda bu sır açığa çıkmaz. İki şey gelir akla ya gerçektir ya da Selvi'nin Karanfil ile evlenmesi hayırlı olmadığı için bunlar olmuştur (L.T. : s.142).

Adem: Hicret Bey'in yardımcılarında biridir. İyiliği temsil eder. Yumuşak huylu akıllıdır. Hicret Bey en çok güvenir. Vasiyetini ona yapar. Para kesesini ona teslim eder (L.T. : s.9).

Sahra: Hicret Bey'in ikinci yardımcısıdır. İşini çok iyi yapmasına karşın biraz tekinsizdir. Hicret Bey'in kızı Turna'ya âşıktır. Yaşı kızdan çok büyük ve kişilik özellikleri beğenilmediğinden Turna'yı vermezler. Romanın sonlarına doğru eşi ölen Turna'yı kaçıtır (L.T. : s.12,15, 359).

Fon Karakterler:

Zühre Hanım: Hicret Bey'in ilk eşidir. Beş çocuğunun annesidir. (L.T. : s.19).

Telli Hanım: Hicret Bey'in ikinci eşidir. Turna ve Gurbet'in annesidir. Güçlü bir kadın imajı çizer. Eşinin yokluğunda evi çekip çevirir. Çocuklara karşı oldukça adildir. Doğaüstü güçleri olduğunu düşünülür. Batıl inançlara sahiptir (L.T.s.33).

Turna: Telli Hanım'ın narin kızıdır. Eşi şehit olduktan sonra Sahra tarafından kaçırılır. Narçe adında bir bebeği vardır. Adı gibi Turna kuşu olup uzaklara uçar (L.T. :s.57,268).

Gurbet: En küçük çocuktur. Ağabeyleriyle İstanbul'a göç eder ve bir daha dönmez (L.T. : s.19,366).

Selvi: Hicret Bey'in oğludur. Yetenekli duygusal bir gençtir. Şiir yazma kabiliyeti oldukça gelişmiştir. Yakışıklılığıyla herkesin dikkatini çeker (L.T. : s.57) düğün gecesi muradına ermeden ölür.

Sedef: Hicret Bey'in esnaf Demir Bey'le evlenen kızıdır (L.T. : s.57).

Tutku Bey: Hicret Bey'in bilime en meraklı oğludur. Hayatı neredeyse medresede geçer. Özellikle fizik alanında önemli çalışmalar yapar. Hocasıyla çıktığı yolculukta eşkıyaların saldırısına uğrayarak hayatını kaybeder (L.T. : s.55,283,284,285).

Alaca: Hicret Bey'in sanata düşkün sakin ve yumuşak mizacıyla tanıtılan oğludur. Devran Bey'le birlikte katıldığı savaşta şehit olur (L.T. : s.56,361).

Cevriye Hanım: Telli Ana ve Hicret Bey'in evinde çalışan emektar kadındır. (L.T. : s.52).

Azim: Hicret Bey'in yeğenidir.

Nergis Yenge: Yordam Bey'in eşidir. Selvi ile Karanfil'in evlenmesinde aracılık yapmıştır.

Feleknaz: Yordam Bey'in kızıdır.

Karanfil: Selvi'nin sevdiği kızıdır. Selvi ile evlenir fakat evlendiği gece dul kalır(L.T. : s.66).

Fazıl Enişte: Turna'nın eşidir. Eve iç güveysi olarak gelmiştir. Nakkaştır. Şehit olur (L.T. : s. 278,353).

Narçe: Turna'nın kızıdır. Kendisine benzemektedir (L.T. : s. 255).

Kılavuz Mahir ve Sürur, Çoban Sıtkı: Hicret Bey'in kervanında bulunan şahıslardır.

Demir: Esnaf Harun Bey'in oğludur. Sedefle evlenir (L.T. : s. 228).

Harun Bey: Çarşıda kumaş dükkânı olan esnaktır. Demir'in oğlu Sedef ile evlenir (L.T. : s. 228).

Daniş Hoca: Tutku'nun medreseden hocasıdır. Tutku onun yanında yetişir. Ancak Tutku'nun bazı bilimsel çalışmalarını kıskanır. Tutku onunla çıktığı yolculukta hayatını kaybeder(L.T. : s.253,254). Dilvenaz adındaki kızına Tutku âşık olur.

Cömert Bey: Hicret Bey'in doktor arkadaşıdır. Aileye yardımcı olur. Devran Bey kızıyla nişanlanır(L.T. : s.64,198). Eşi Yıldız Hanımdır. Evlerindeki yardımcı Şeker Hanımdır.

Bahar: Cömert Bey'in küçük kızıdır. İstanbul'a gidince Devran Bey ile nişanlanır. Devran Şehit olunca başkasıyla evlenir (L.T. : s. 237, 346).

Suzan: Devran Bey'in ayrıldığı nişanlısı (L.T.:179).

Ermeni Bakırcı, Marangoz Huneyn, Attar Firuz, Haçik Efendi: Çarşı esnafı.

Arabacı Kamil: Ailenin ulaşımını sağlayan arabacıdır.

Zeynel Çavuş: Tutku'nun vefatında soruşturma yapan ve halkı yatıştıran asker.

Garabet Efendi: İstanbul'a giden oğullarına kapısını açan esnaf.

Düzgün Bey: Garabet'in hemşerisidir (L.T.:s. 368).

Ayrıca Hicret Bey'e ait **Kıtmir**(köpek) ve Humar(**deve**) adında iki hayvan karakter vardır.

3.3.5. Zaman

Bu romanda olayların zamanını bulmak için dönemin siyasi ve sosyal olaylarına bakılır. Bu romanda geçen zaman 19. Yüzyılın sonu 20.Yüzyılın başıdır. Osmanlı Devletinin yıkılma Cumhuriyet'in kuruluş yıllarına denk gelir. Yine ailenin damadı Fazıl'ın Bitlis'in savunmasına gitmesi ve orada şehit olması da zaman dilimlerinden biridir. Bitlis 8 Ağustos 1916' da işgalden kurtulmuştur. Olaylarda Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş savaşlarından bahseder. Romanın başlangıç ve bitişi arasındaki süre ya da

geçen zamanı da okuyucu Yedigâr'ın yaşından hesaplar. Romanın başında Yedigâr 9-10 yaşlarındadır, sonunda ise doksan yaşına gelmiştir (L.T. : s.8,367).Romanın yazıldığı zaman ise bir yıllık bir zaman dilimdir. Bunu yazarın sondaki notundan çıkartırız: Eylül 2010- Ağustos 2011.

3.3.6. Mekân

Lacivert Taşı'nda yazar genellikle açık mekân kullanmayı tercih etmiştir. Roman başkişilerin yaşam biçimleri bunu gerektirir. Sembol mekânlar da vardır. O bölgenin insanına ait onlarla özdeşleşmiş. Hısn Keyfa, Tillo, Cizre, Şirvan, Diyarıbekir, Dicle Nehri, Botan Çayı, Fırat Nehri, İstanbul, Üsküdar Meydanı, Çekmece, Deniz, Cudi Dağı,, Mezarlık, Yollar, Çarşı, Gökyüzü bunlar romanda geçen açık mekanlardır. Bunların bazıları tasviri mekân bazıları ise fon mekân olarak kullanılmıştır.

“Dicle biraz ötemde ilk aydınlıkla ışımıştı. Beyaz bir aydınlanış. Dicle bizim her şeyimiz. Onda doğar, onda batarız; güneş de öyle değil mi? Sesi yüreğimizden geçer. Hayallerimiz bekleyişlerimiz, ayrılıklarımız karışır o sulara; karışır çöker diplere ya da kendini çarpa çarpa bilinmezliklere gider. Üzerimizden göçmen kuşlar süzülür ve onların akisleri düşer sulara, beyaz kanatlarının resmi çizilir. Ayrılık tortularını bırakır onlarda, iştiyaklı gagalarının resimlerini ve nergisler, süsenler utangaç çiçeklerini açtıklarında yine Dicle'ye bakarlar; eğer yamaçlarda, sırtlardaysalar oralardan başlarını eğip eğer su kenarlarına doğru yol almışlarsa mor, sarı desenler atarlar sulara ve ebru olur sular, üzerindeki renk salınışlarıyla” (L.T. : s.20).

Süryanice Yüksek Ruhlar anlamına gelen Tillo Siirt'e bağlı bir ilçedir. Hicret Bey ve ailesi burada oturur. Burası onların kalesidir.

“Tillo... Her şeyin başladığı ve bittiği yer. Hayatın özeti desem herhalde yaraşır. Dünyanın başlangıcı da orada, sırları ve sonları da. Dağ, taş, otlar, çiçekler, bulutlar, hep aynı çağda kalmış olmalı. Dünya burada yeni doğmuş gibi duruyor öteden beri. Gariptir, ne kirleniyor ne de bozuluyor” (L.T.:s.49).

Açık mekânlardan biri de Şirvan Bahçeleridir. Bu bahçe aşkı sembolize eder.

“Şirvan Bahçelerinde bir kız gördü. Adı Karanfil'di. Yokluğu bilmeyen, sınırsız bir zenginliğin el üstünde büyütülmüş kızı...” (L.T. : s.66).

Cizre Nuh'un Gemisinin tufandan sonra oturduğu dağdır. Bu yönüyle her şeyin yeniden başladığı yerdir.

“Dicle Nehri sanki burayı bir çerçeve ile içine almak için koşup gelmiş olmalı. Çoğu zaman ada demeleri bundan değil mi? Cezire, Cezire evet. Tufandan sonra Nuh Peygamberin gemisinin Cudi Dağına oturduğu söylenir hep. Ben çocukken babam buraların efsanelerini anlatırdı bize. Cizre'ye ara ara gidip geldiğinden hem kocamış kişilerin gölgeliklerde anlattıklarını dinler ve bunları belleğine yazar

hem de gördüğü tarihi yerlerden söz ederdi. Taş harabeleri, kapı boşluklarının üstündeki insan ve hayvan kabartma resimlerini, insan yüzlü arslanları, kubbesi yok olmuş, üzerini ot bürümüş çıplak ve kimsesiz kemerleri, bazısı artık kullanılmayan mefluç köprüleri, haşin yüzlü kaleleri, mağara evleri, su sarnıçları, en çok da Medresetü-l Hamra'yı, Nuh Peygamber Türbesini, Mem-u Zin türbesini..." (L.T. : s.154).

Tillo'dan İstanbul'a göç eden kardeşler için İstanbul çok büyük bir muamma, korkutucu ve bir o kadar da hayranlık uyandırıcıdır. Özellikle savaştan çıkan İstanbul yeni doğmuş ve yorgundur.

"İstanbul'un sarışın sonbaharı... Çiçeklerin yeniden cömertçe açtığı bir vakit. Biçilmiş ot kokusu, güneşli köşk balkonları, güvenle geçen vapurlar, denizin özlediğim serinliği ve kokusu..." (L.T. : s.361).

Özelde İstanbul'un bazı semtleri şöyle anlatılır:

"Burası Üsküdar mı? Sanki tekbir fırçadan çıkmış bir resim...O an Anadolu'nun her bir parçası bir araya gelmiş gibi bir fikre kapıldım..."(L.T. : s.332).

Romandaki kapalı mekanlar ise Hicret Bey'in evi, Yordam Bey'in evi, Dr. Cömert Bey'in evi, Karanfil'in evi,El Hazin Türbesi(s.35) ve diğer türbeler(s.155), Taç Mahal(s.102), kervansaraylar, hastanedir. Kapalı mekân olarak ev kişinin kimliğini yansıtır. Bu nedenle kahramanların devamı olarak görülür.

"Evimin düzgün sedirleri, Telli Hanım'ın her gün silkelediği yaygılar, şilteler, onların sıcaklığı, Jirkan kilimleri, Gülsarlar, Cambazar ve Liluperler, duvarlara astığı üzerlikler, nazar kovucu ve ne olduklarını bilemediklerim, tepelere tırmanıp topladığı ve duvarlarda uygun yerlere bağladığı kekik demetleri özlediğim şeyler oldu" (L.T. : s.33).

3.3.7. Dil ve Üslup

Romandaki anlatıcı birinci kişi anlatıcı olduğu için öznel ifadeler ağırlıktadır. Dil oldukça yalındır. Kahramanlar eğitimli bir aileye mensup oldukları için ve sanatla uğraştıkları için yazılan şiirle ayrı bir ahenk katar.

"Kiraz ağaçları çiçek açtığı gün

Gök daha mavi

Sevgilim daha soyunuk ve daha berrak

Okuyabilirim aşkı

Bana gergefte işlediği kalbidir ince iplikle

Üstüne konmuş kelebeğin uzun uzun dinlediği

Açıp kapayarak

Nakışlı kanatlarını”(L.T. : s.71).

Eserde yer alan ve Hicret Beyin babası Issız Beye ait olan özlü sözlere de yer verilir.

“Dünyaya gelmenin marifet olmadığını, insanlaşmaya doğru adım adım yol almamız gerektiğini söylerdi babam” (L.T. : s.8).

Bir öğüt daha:

“Dünya dev bir aynadır; bu aynanın önünden geçerken oraya herkes bütün işlediği, iyiliği, kötülüğü, unvanları, yoksulluğu, sultanlığı ile yansır, bütün üstünlükleri, alçalmaları, sefilliği ile. Beden olarak ve ruh olarak...” (L.T. : s.71).

Kervanın konakladığı yerlerde çadırlar kurulur. Geceleri ateşin başında şarkılar söylenir. Yazar bu şarkıları montaj tekniğiyle esere yerleştirir.

“Geceler benim elbisemdir

Yollar azığım.

Yıldızlar sevdiğimin gözleri

Dönesim yok şu ırmak gibi.

Bir kez koyulmuşum bu yola

Bir kez yollara geçmiş bu gölgem...” (L.T, 2011).

Romanda leitmotiv tekniğiyle bazı sözcüklere çok yer verilir. Bunlardan biri Lacivert Taşı'dır nitekim romana da adını vermiştir.Tüccarlar aralarında bir dil uydururlar. Bu dile Çerçi Dili derler. Kervansaraylarda, hanlarda konuştuklarını kötü niyetli kimseler anlamasın diye uydurulmuş bir dildir.

“Sen bu valideni dinleme! Atıning balasını koşkan köre, at nire bala nire. Çevikligin yaş. Tut ki yol sening.”

Anlamı :

“O, yavru taya koşmasını öğreten annesidir. Ancak yolu öğrendi mi tay onu geçer. Çünkü o gençtir ve onun yolu daha uzundur” (L.T. : s.358).

3.3.8. Tema

Roman ana konusu, çerçi bir adamın ve ailesinin hikâyesidir. Gelenek göreneklerine bağlı olan bu aile buldukları bölgede söz sahibidirler. Romanda kimi unsurlar ön plana çıkar.

1. Çerçilik: Sınır bölgesinde yaşayan halkın çoğunun geçim kaynağı çerçiliktir. Dükkanların olmadığı zamanlarda çerçiler deve ya da at kervanlarıyla bölgeleri gezer ve alış verişi sağlarlar. Romanın başkahramanlarından Hicret Bey ve oğlu Devran Bey çerçidirler.

“Ben bir çerçiyim, kırık bir aynanın ardından hayatın içine daldım ve önümde bir duvar yıkıldı...” (L.T. : s.6).

Devran Bey yazar olmak ister. Ancak onun kaderi de babası gibi çerçi olmaktır. Çerçilik zordur koşulları çetindir. Aile hayatı yoktur çerçilerin. Hicret Bey’in ailesi de çerçi olmasını istemez. Ancak Hicret Bey için bir tutkudur yollar. Çerçiler sadece ticaret yapmazlar. İnsan tanır, toplum tanır, sanat, millet tanır. Dil öğrenirler zenginleşirler. Günümüzde hala Güneydoğu Anadolu’nun dağ köylerinde ve sınır ilçelerinde çerçilik geleneği devam eder.

2. Kadın: Ailenin temel direği kadındır. Bu romanda da kadın figürleri belirgin ve belirleyicidir (L.T.:s.213). Hicret Bey’in annesi Sabah, eşine karşı güçlü duran kendi kurallarını koyabilen bir kadını temsil eder. Roman ilerledikçe oğlunun ekonomik durumunun düzelmesiyle doyumsuzluk başlar. Artık her şeyin en pahalısını aldırır. Ne var ki alınan şeylerden hevesi çabuk geçer. Bu da doyumsuz ve mutsuz kadını sembolize eder. Bir diğer kadın Hicret Bey’in eşi Telli Anadır. Telli Ana Hicret Bey’in ikinci eşi ve iki çocuğunun annesidir. Adaletli ve sevgi dolu bir kadındır. Batıl inançları vardır. Kitaba adını veren Lacivert Taşı onun ortaya çıkardığı bir metefordur. Arada sırada evde, büyülerden ve kötülüklerden korunmak için ritüeller yapar. Kızlarını ve oğullarını çok iyi yetiştirmiştir. Ancak Hicret Bey’in duygusal ve cinsel ihtiyaçlarını tam olarak karşılamaz. Bu nedenle Hicret Bey bazen evlenmeyi düşünür. Bu özellik de ev işlerine ve çocuklara zaman ayıran ancak eşini ihmal eden kadın tipidir. Dr. Cömert Bey’in eşi Yıldız Hanım ve kızları şehrli oldukları halde buldukları bölgeye uyum gösteren tayinci kadınları

temsil ederler. Heybezan adlı hayali karakter vücuda bir kadın şeklinde büründürülür. Bu da toplumda insanlara kötülük yapan insanların arasını açan kadınları temsi eder.

3. Dönemin Siyasi ve Sosyal Olayları: Osmanlı Devletinin yıkılma dönemi anlatılır. Bu dönemde yaşanan bazı olaylara yer verilir. Efgân Bey'in sahaf dükkânında yapılan konuşmalar okuyucuya tarihle ilgili bilgiler verir. Bu bilgilerin bazıları içinde bulunulan zamanla bazıları ise daha önceki zamanlarda olup bugünkü olaylara zemin hazırlayan olaylara ilgilidir. Meşrutiyet, Duyun-u Umumiye, Celali İsyanları, Ermeni çetecilerinin Anadolu'daki eylemleri...(L.T. : s.29, 30 ,31, 97, 98, 99, 100). Roman boyunca kahramanların başından geçen olaylarda da siyasi ve sosyal olayların etkisi vardır. Devran Bey ve Alaca Birinci Dünya Savaşında şehit olurlar. Fazıl Bitlis'in savunması sırasında şehir olur. Yedigâr Kurtuluş Savaşına katılır. Ermeni çetecilerin zulmü karşısında çıkartılan Tehcir Yasasına da yer verilir (L.T. : s.341).

4. Dini ve Geleneksel Değerler: Lacivert Taşı'nın uğruna, kaybolmasının uğursuzluğuna inanılması batıl bir inançtır (L.T. : s.102). Taşın kaybolmasından sonra gelişen olumsuzluklar ise koşullanma ve kendini gerçekleştiren kehanettir. Taşın romanın sonunda bulunmasıyla hem ülkede hem dünyada hem de ailede her şeyin düzelmesi ilişkilendirilir (L.T. : s.366). Allah'ı yukarda bir yerde görmek de Şamanizm'den gelen Gök Tengri inancıyla ilgilidir. "...Yaradan yüksek bir yerdedir umut da öyle..." (L.T. : s.18). Aynaya yüklenen anlam yine halkın batıl inançlarından. Issız Bey'in ölümüyle duvarda asılı olan aynanın kırılması ilişkilendirmiştir. Bu inanç günümüzde de devam etmektedir (L.T. : s.6). Türbeler, camiler, mezarlıklar Türk halkının manevi değerleridir ve romanda bu unsurlara sıklıkla yer verilmiştir (L.T. : s.154,155). Uzun yolculuktan konaklama yerine gelen kişilerin abdest ve boy abdesti alması da yine dini unsurlardandır (L.T. : s.33). Babasının Hicret Bey'e verdiği öğütler, Hicret Bey'in çocukları için yazdığı defter bu geleneği diğer iki oğlunun devam ettirmesi aile bağlarıyla ilgilidir (L.T. : 2011) .Romanda rüyalara yer verilir. Hicret Bey'in gördüğü rüya sonrasında oğlunu kaybetmesi...Romanda geçen Cigor Bayramı Siirt halkına has bir kutlamadır (L.T. : s.14). Bu bayramı Siirt halkı Şubat ayının ilk pazartesi günü şenliklerle kutlar.

3.4. GÖZYAŞI ÇEŞMESİ

3.4.1. Eserin Tanıtımı

Gözyaşı Çeşmesi yazarın en son yazdığı tarihi romanıdır. Kendisinin ifadesiyle; romanda tarihi kişiler gerçek ancak olaylar kurgusaldır. Bazı gerçek olaylara da yer verilmiş. Ancak Çokum; bunun bir roman olduğu unutulmamalıdır, diyerek bize kurgu ile gerçeğin iç içe olduğunu söyler.(G.Ç,2016) Romanın girişinde olayların 18. Yüzyıla ait olduğu belirtilir. Eser, Kırım Han'ın han olma öyküsü içine yerleştirilmiş bir aşk hikâyesi barındırır. Kırım Han ile Dilara Bikeç'in (Maria) aşkı konusu etrafında dönemin siyasal olaylarına da yer verilir. Savaşlar, yıkılma sürecine giren devletler, devletlerarası ilişkiler işlenen konulardandır. Kırım Han ağabeyi Aslan Giray Han'dan görevi devralır. Roman boyunca ağabeyinin öğütlerine yer verir.

“Bozkırla iyi geçinmek gerek! Ne bozkır seni alt etsin ne de sen onu... Geçimli olunmalı bozkırla iki can misali. Obaları çadırları görmek gerek; dışarda yaşayanların ruhuyla bilişmek bir de...”(G.Ç. : s.17).

Onun bu telkiniyle bir yolculuk esnasında konaklamak üzere göçebe obalardan birine misafir olur ve geceyi orada geçirir. Misafir olduğu Burkan Ağa'dan ve ailesinden Han olduğunu gizler ve kendisini Kerim Bey diye tanıtır. Burada sıcak bir şekilde ağırlanan Han bu durumdan oldukça hoşnuttur. Çadırın hizmetini gören genç bir kız ilişir gözüne. Adının Maria olduğunu öğrendiği kız Lehistan'dan gelmiştir. Burada Burkan Ağanın eşi ona kendi geleneklerini anlatır ve onu yetiştirir.

“O mu? O Lehistanlıdır. Bir kargaşada yolu buralara düşmüştü. Himayemize aldık. Soylu biriymiş. Öyle söyler” (G.Ç.: s.31).

Gece sabaha kadar Maria'yı düşünen Han, bu durumdan hem hoşlanır hem de huzursuz olur. Çünkü yaşı kırktır ve çocukları yetişkindir. Bu yaştan sonra aşkı normal karşılanmayabilir. Buna rağmen engel olamaz duygularına ve gözü her an Maria'yı arar. Han obadan ayrılırken Burkan Ağa'nın eşi Billur Hanım onlara yolluk hazırlar. Bu yollukları Maria verir Han'a. Yine kendi yaptığı işlemeli birkaç hediye de vardır bunların içinde. Kırım Han kız ile Lehçe konuşur bu kız çok mutlu eder. Yola koyulan Kırım Han o günden sonra bambaşka biri olmuştur. Sarayına döndüğünde aklı Maria'da kalmıştır. Onun verdiği el işlerini özenle saklar. Sarayda onu sevinçle bekleyen sütanesi ve cariyesi Zarema ondaki bu değişimi anlarlar. Kırım Han Maria'yı sarayına getirmeye karar verir.

Bir elçiyi Burkan Ağa'nın obasına gönderir. Maria'nın getirilmesini emreder. Bir süre sonra gönderilen elçiler ve misafirler gelirler. Karşılarında Kerim Bey'i Han olarak görünce Burkan Ağa çok şaşırır. Misafirler sarayda en güzel şekilde ağırlanırlar. Burkan Ağa ve eşi, Maria'yı bırakıp dönerler. Ancak Maria neden burada kaldığını anlamaz. Maria' sütannenin yanına yerleştirir. Ona gelenekler görenekler anlatılır. Aradan geçen zaman Maria ile Kırım Han'ı iyice yakınlaştırır. Birlikte yapılan uzun sohbetler ve gezintiler ikisine de iyi gelmektedir. Kırım Han bir türlü Maria'ya açılmaz. Bu arada sütanne Maria'yı Han'ın gözdesi Zarama'nın kıskançlığından korumaya çalışır. Han günün birinde ülkesine gitmek isteyip istemediğini sorar, Maria gitmek istediğini söyleyince Han çok üzülmesine rağmen onu göndermeye karar verir. Bu arada sarayda Altın Oda adında çok gösterişli bir oda yaptırmaktadır ve aslında bu odayı Maria için hazırlar. Maria gitmek üzere yola çıktığında Han çok kötü olur. Bir süre sonra Maria'yı götüren kabile geri döner ve Kırım Han'ı sevince boğan bir şey olur Maria kabileyle döner. Evlenirler düğün, yapılır . Maria'nın bir sohbet esnasında çaldığını söylediği ve Han'ın önceden siparişini verdiği Lehistan'a ait olan ve çok zor bulunan müzik aleti de hediye olarak sunulur. Maria artık Dilara Bikeç'tir. Bu arada Osmanlı ile Rusya arasında yaşanan bazı olumsuzluklar Kırım için sıkıntılı bir durum oluşturur. Hem Rusya hem de Osmanlı'nın ajan olarak gönderdiği adamlar vardır Han'ın sarayında, Han bunu bilir. Lehistanlı bazı çetecilerin Kırımlı Tatarla saldırmalarını savaş nedeni sayan Han Dilara'ya rağmen Lehistan ile savaşmak üzere yola çıkar. Ancak kan dökülmeden sorun halledilir. Bu sırada Dilara rahatsızlanır. Hamile olduğu anlaşılır. İki de çok mutludurlar. Ancak bu mutluluk uzun sürmez. Dilara günün birinde fenalaşır, zehirlendiği anlaşıldığında geç kalınmıştır. Ve hayatını kaybeden Dilara'nın ardından Han yıkılır. Bir taraftan da onu kimin zehirlediğini araştırır. Zarema'nın bu işi yaptığı ortaya çıkar. Zarema korkudan intihar eder. Bu olaydan sonra kendine gelemeyen Han, her şeyden el etek çeker. Karanlıklar içinde boğulur, sağlığını kaybeder. Osmanlı tarafından sürgüne gönderilir. Bu sürgün aslında ona iyi gelecektir. Bir süre sürgünde kalan Kırım Han sonra verilen emirle tekrar görevine döner. Osmanlı'nın yanında savaşa katılmak üzere ordusunu hazırlar. Vefat eden eşi Dilara ile gezdiği sarayın bahçesinde bir çeşme yaptırır. Bu çeşmeye Gözyaşı Çeşmesi adı verilir. Savaşta büyük başarı gösterir fakat o da eşi gibi zehirlenir ve ölüm döşeginde en yakın yareni olan Tuvuş Bey'e

cenazesinin Bahçesaray'a gömülmeyi vasiyet eder. Romanda kullanılan birçok kültürel öge toplumsal ve tarihsel anlayışla ilgili fikir verir.

3.4.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Çokum, bu eserde anlatıcı olarak üçüncü şahıs anlatıcı(yazar anlatıcı) ve birinci kişi(ben) anlatıcı kullanır. Romanda geçen olayları kimi zaman yazarın ağzından kimi zaman kahramanın ağzından okuruz. Kahraman anlatıcı kullanırken de yine iki farklı kahramanı konuşturur. Bunlardan biri Kırım Han diğeri ise Han'ın sütannesi Südenay'dır. Böylece olaylar üç farklı dünyadan okuyucuya sunulur. Öznel ifadeler, duygusal tasvirler oldukça sık kullanılır. Han ve Tefek Hanım Südenay bazı olayları geriye dönüş yöntemini kullanarak anlatırlar. Yazar anlatıcının araya girdiği bölümler ise daha çok tasvir ağırlıklıdır.

“Han, Mesrur'un bu çocukça yalvarı ve yapışkanlıklarının iyi bir güreşçi olmasını kanıtlayan yapılı gövdesi ve uçları aşağıya düşük gür ve iddialı bıyıklarıyla hiç uyuşmadığını görüyor, adamın adeta Moliere karakterlerinden biri olabileceğini düşünüyordu o an” (G.Ç. : s.106).

Bir başka bölümde şöyle bir tasvir yer alır:

“Biraz konuşunca yoruluyorum, sonra ben üst kata çıkıp ovaya doğru bakayım. Ordum nerede bir bakayım diyorum. Bak Osmanlı sadrazamını gözüm tutmamıştı: bu adam bilgisiz biri” (G.Ç.: s.458).

Bakış açısı da anlatıcıya paralel olarak çeşit kazanır. İki farklı türde anlatıcının olduğu romanda iki farklı bakış açısı vardır. Bunlardan biri hâkim bakış açısı diğeri ise kahraman bakış açısıdır. Tarihsel olayları anlatılırken anlatıcı objektifliği yakalama çabasıdır.

3.4.3. Vak-a- Olay Örgüsü

Roman 21 bölümden oluşur. Yazar bu romanının bölümlerini herhangi bir söz öbeğiyle değil sayılarla adlandırır. Roman, Kırım Han'ı, Kırım Giray Han'ın ölüm döşeginde geçmiş hayal etmesiyle başlar. Güzel günlerin ve âşık olduğu eşi merhum eşi Dilara Bikeç'in üzerinde bıraktığı izler bir nebze olsun acılarını azaltmaktadır. Başkışı geriye dönüş tekniğiyle o günleri anlatır. Kırım Giray Han'ın ağabeyi Arslan Han'dan devraldığı Han'lık unvanının gereklilikleri anlatılır. Geçmişten gelen Han'lık gelenekleri dedesi Selim Giray'ın ve Arslan Giray Han'ın anlatılarının aktarılmasıyla verilir (G.Ç. :

s.7, 17). Kırım Han'ın özellikleri anlatıldıktan sonra bir gece tebdil-i kıyafet kaldığı Burkan Ağa'nın obasında Lehistanlı güzel Maria'yı görüp ona aşık olmasıyla başlayan olaylar obadan ayrıldıktan sonra karşılaştığı iki atının Kırım Han'ı olduğunu bilmeden Burkan Ağa'yı ona şikayet etmeleriyle devam eder. Bu şikâyetleri Han'a ileceğini söyleyen Kırım Han, bu vesileyle Maria'ya da ulaşmayı amaçlar. Sarayının bulunduğu Bahçesaray'a döndüğünde aklı sarışın güzel Maria'dadır. Kendi ileri yaşı, Maria'nın genç yaşıyla çatışır ancak aşk duygusu galip gelir ve Burkan Ağa'yı sarayına çağırır ailesiyle birlikte. Kendisine Burkan Ağa'yı şikayet eden adamları da sarayına çağırır. Amacı uzlaşma sağlamaktır. Ve nihayet Maria saraydadır. Adamlar ve Ağa arasında uzlaşma sağlandıktan sonra, Ağa Maria'yı sarayda bırakarak obasına döner. Maria burada neden kaldığını anlamamakla birlikte Kırım Han'a da güvenir. Maria'nın saraya uyum süreci, haremdeki diğer kadınlar tarafından kışkırtılması, hareme değil de Tefek Hanım'ın yanına verilmesi onların Maria'yı kışkırtmalarına neden olur. Südenayın yanında kalması ve eğitilmesi bir başka bölümdür. Han'ın gözdesi Zarema adındaki fethan yapılı kadın bu farklılığın nedeni sezer ve planlar içine girer. Han ile Maria arasında artık gözle görülür bir aşk başlamıştır. Han bunu ölçmek için Maria'ya ülkesine dönmek isterse onu gönderebileceğini söyler Maria da bu teklifi kabul eder. Lehistan'a gitmek üzere yola çıkan kabile yarı yoldan döner çünkü Maria vazgeçer (G.Ç. : s.326). Maria'nın saraya dönmesi sarayda bambaşka bir dönemin başlamasını sağlamıştır. Han Maria için özel olarak dekore ettiği bir oda yaptırmıştır. Bu sırada Han devlet işleriyle de meşgul olur. Osmanlı'ya kendi sarayından ve gizli toplantılarından haber gönderdiğini düşündüğü âlim Samur Bilge Hoca'yı saraydan ve görevden uzaklaştırır. Rus elçileriyle sarayında toplantılar düzenlemesi Osmanlı'nın hoşuna gitmez. İstanbul'da tepki görür. Bu arada Maria'a Dilara Bikeç adını verir. Güzel bir düğünle evlenirler. Tüm çocukları düğüne gelir. Çok mutludur. Ama içi pek rahat değildir. Çünkü yıllardır kendisine yarenlik yapmış olana Zarema'yı çiğneyip geçmiştir. Bu onu huzursuz eder. Eşinin bebek haberiyle mutluluğu iki katına çıkar. Bu sırada Lehista'a hiç istemeği halde sefer düzenler. Bu sefer iken dökülmeden neticelenir. Dilara Zerema tarafından zehirlenir ve ölür. Bu anlaşılınca da Zarema intihar eder. Han yıkılır. Kederiyle baş edemez. Bahçeye bir çeşme yaptırır Dilara anısına.(s. 389)Bu çeşmenin başında saatlerini geçirir. Han'ın bu hali kendisine karşı zaten tepkili olan Osmanlı'nın kulağına gidince onu Rodos'a sürgüne gönderirler. Çünkü Osmanlı Devleti Ruslarla mücadele halindedir. O bölgede

güçlü bir Kırım Tatar Hanlığına ihtiyaç vardır. Bunalımda olan bir lider o bölgeye ve orduya hâkim olamaz.

“Hanın azledilip Rodos’a gönderilmesi kendisi için şaşılacak bir olay sayılmazdı; çünkü bunu bekliyordu. Zira kırım tarihini çok iyi bilen Han, büyüklerinden şöyle işitmişti; Osmanlı kendisine destek verecek yanında düşmana karşı savaşacak olan Kırım Hanlığının başında his dünyası karışık olmayan, aklına estiğini yapmayan ve İstanbul’u dinleyen birini görmek isterdi” (G.Ç. : s.397).

Kırım Han sürgün edilince yerine Fethi Giray Han’ın oğlu Üçüncü Selim Giray Han getirilir (G.Ç. : s.409). Rodos’ta kendisine hizmet genç kızı Maria’ya benzetir. Aralarında güzel bir arkadaşlık başlar. Günün birinde Sarayına dönerse on da yanına alacağına dair söz verir. Han dört yıl sürgünde kaldıktan sonra tekrar görevinin başına geçmek üzere Bahçesaray’a sarayına döner. Halkı tarafından coşkuyla karşılanır. Osmanlı ile Ruslar arasında yapılan savaşta Rus ordusuna ağır hasarlar verir. Ancak cephe dönüşünde hastalanır ve vefat eder. Sarayına dönemeyeceğini anlayınca vasiyetini yapar. İsteklerinden biri Bahçesaray’ gömülmek diğeri ise Rodos’taki adı Maria olan genç kıza öldüğü için onu yanına alamadığı haberinin iletilmesidir (G.Ç. : s.459,460). Romanda olaylar zaman atlaması yapmadan sırasıyla anlatılır. Karışık bir kurgunun olmayışı oldukça hacimli olmasına rağmen romanı akıcı kılar. Yazar, eserin sonunda *Yazarın Notları* adlı bölümde romanla ve karakterlerle ilgili bilgiler verir. Yine bu bölümde bu romanı yazma fikrinin nerden geldiğini de anlatır (G.Ç. : s.463, 464).

3.4.4. Kişiler

Gözyaşı Çeşmesi adlı bu romanda romanın tarihi olması nedeniyle gerçek karakterler gerçek kişilerdir. Bazı olaylar kurku olsa da kişilerin gerçek olması okuyucunun romana bakış açısını etkilemiştir.

Başkişi: Romanda başkişi Kırım Giray Han’dır. Han bir yöneticide bulunması gereken tüm vasıflara sahip bir kişidir. Eşini kaybeden Han’ın bildiğimiz iki oğlu vardır. Han kırk yaşına geldiğinde 17,18 yaşında olduğunu tahmin ettiğimiz Maria adında bir kıza âşık olur ve onunla evlenir. Han,kendi içinde ikilemler yaşar. Maria’yı çok sevmektedir ancak Zarema adlı gözdesini de incitmek istemez. Yine Saray’a gelen şarkıcı kadınla da flörtleşir. Aslında bu davranışlar aşkın kimyasına terstir. Dilara, Zarema ve devlet işleri arasında kalır ve ruhu karışır. Sonunda sevdiği kadın ölür, ona âşık olan kadın intihar eder ve Hanlığı elinden alınır.

“Evet, gelsin Zarema. Bu oda ona alıştı; samimiyetle söylenmiş sözler var ona, ancak onun beklentisi büyük, Zarema tırmanamaz oralara, Han’ın içindeki dağları saracak bir güneş olamaz; olamaz ki o buzlar erisin dağlardan aşağıya uçan sular halinde düşsün yerlere, kayaları parçalasın... Zarema nedenli yırtıcı da olsa Mara’nın bir bakışıyla ve bohçayı verirken bir dokunuşla yaptığını yapamıyor. İçindeki buz kayalarını eritemiyor işte. Son yıllarda hep Zarema vardı. Bekliyor umutlanıyor tabi genç kadın. Ya Maria? Han’ı giderek huzursuzluğa mı sürüklüyor? Oysaki devlet işleri onu bekliyor, kötü zamanların işaretleri geliyor dört bir yandan, Rusya büyüdü, Avusturya palazlandı İkinci Viyana Kuşatması’nda Osmanlının yaşadığı hüsrarla...” (G.Ç. : s.110).

Norm Karakterler

Maria-Dilara Bikeç: Han’ın ilk görüşte aşık olduğu Leh asıllı sarışın ince belli 17-18 yaşlarında genç kızdır. Han ile evlenir. Dilara adını alır. Dilara adını ona Han vermiştir. Dilara; gönül alan, gönül çalan anlamına gelir (Yeğin,1991:106). Hanın gençlik duygularını canlandırır. Okumuş, kültürlü, müzikle ilgilenen bir kadındır (G.Ç. : s.31,41,34,260).

Selim Giray Han: Han’ın büyük dedesidir. Vefat etmiştir. Kırım Han’ın kulağında daima öğütleri ve şiirleri çınlar (G.Ç. : s.7,10, 330).

Arslan Giray Han: Hanın roman boyunca sık sık bahsettiği ağabeyidir. Dedesi Selim Han gibi onu da sözleri öğütleri yol göstericidir (G.Ç.:s.6).

Tefek Hanım (Südenay): Kırım kültürünü ve geleneklerini çok iyi bilen Hanın iltifatıyla sarayda kalan Han’ın sütannesidir. Han daraldığı zaman onun yanına giderek huzur bulur. Han’a verdiği öğütler Han’ın ufkunu açar. Dilara’nın yetişmesinde katkısı büyüktür (G.Ç.:s,20,55,67).

Kart Karakterler:

Zarema: Giray Han’ın birkaç yıllık gözdesidir. Onunla evlenme hayalleri kurar. Han’ın Dilara’yla evlenmesini bir türlü kabullenemez. Kıskanç, fettan, kötü ama bir o kadar da erkekler açısından alımlı özellikleri vardır (G.Ç. : s.58,62,65).

Samur Bilge Hoca: Kırım Han’ın hizmetinde çalışan bir tarihçi devlet adamıdır. Kırım Han’la sık sık fikir çatışması yaşarlar. Osmanlı’ya Kırım Han’la ilgili bilgiler gönderir. Yaşından dolayı ona hürmet eden Han isteyerek de olsa onu görevinden alır. Sabit fikirli yeniliklere açık olamayan biridir. (G.Ç. : s. 26,115).

Fon Karakterler:

Baht Bey: Han'ın oğludur (G.Ç. : s. 9).

Mehmed: Han'ın oğludur(G.Ç. : s.10).

Kaplan Giray: Kırım Giray Han'ın amcasıdır (G.Ç. : s. 102,103).

Kehrüba: Südenayın yanındaki yardımcı kız. Südenayın hayat yoldaşı (G.Ç. : s.58,59).

Maria: Rodos'ta sürgüneyken hana'a hizmet eden Dialara'ya benzeyen kız (G.Ç. : s.437).

Tuvuş Bey: Kırım Han'ının en yakın adamıdır. Sadıktır, başarılı bir askerdir (G.Ç. : s.47,50).

Konur Bey: Sarayın yazıcısıdır.

Ayder: Han'ın kapı askeridir (G.Ç. : s.106). Onu yakından tanır.

Burkan Ağa: Han'ın Dialara'yı gördüğü oba beyi (G.Ç. : s. 13,29).

Billur Hatun: BurkanAğa'nın karısıdır (G.Ç. : s.37).

Baron de Tott: Rus elçisi bir mühendis (G.Ç. : s.10, 432).

Aleksander Nikiforov: Rus konsolos (G.Ç. : s.228, 246).

Görklüce Bey:

Cansuv Bey, Ferit Bey: Sağlıkçı ve doktor.

Abdullah oğlu Çoban: Göçebe köylü

Şirin Bey ve Karaçi Mirza: Saraydaki devlet adamları.

Meşrur: Harem ağası (G.Ç. : s.167).

İgor: Müzisyen

Yakup: Aşçıdır.

Sitare Hanım: Velihaht sultanlardan birinin teyzesidir (G.Ç. : s. 145).

Görklüce Bey: Baş terzidir.

Şakir: Yardımcıdır.

Siropolo: Rum hekim

Regina: Lehistanlıdır, kadın bir göz hekimidir (G.Ç. : s. 259).

Şakayık: Şarkıcıdır (G.Ç. : s. 267).

Valerie: Resim hocasıdır (G.Ç. : s. 273).

Henryk: Lehistanlı piyanisttir (G.Ç. : s.292).

Boğos Ağa: Müzik aletleri dükkânı olan kişi (G.Ç. : s. 307, 308).

Lütfiye Ebe

Narin Hanım:Lütfiye Hanım'ın akrabasıdır (G.Ç. : s. 365).

Ömer Usta: Taş yontma sanatçısı (G.Ç. : s. 377).

Rasim: Yufkacıdır (G.Ç. : s. 377).

Nargül: Mutfak ve kilerde kadınlara yardım eden kişidir (G.Ç. : s. 232).

Çengel:Kırım Han'ın doğanı ve arkadaşıdır.(G.Ç. : s.8).

Uçkun: Han'ın Dilara'ya hediye ettiği doğandır.

Canay: Kırım Han'ın atıdır.

3.4.5. Zaman

Romanın hasta yatağında geçmişe dönük anılarını tazeleyen Kırım Han'ının geriye dönüş yöntemiyle yaptığı anlatısıyla başlar. Eserin sonunda yer alan *Yazarın Notları* adlı bölümde konunun hangi tarihleri kapsadığını görürüz. Olaylar Kırım Giray Han'ın tahta geçmesi ve vefatı arasında geçen zaman diliminde gerçekleşir. Bu da 1758 ve 1769 tarihlerini işaret eder. Han ve Dilara'nın tanışmaları evlenmeleri ve Dilara'nın vefatı iki yıl gibi bir süreye denk gelir. Romanı bazı yerlerinde mevsim şartlarından ve geçişlerinden bahsedilir. Bahar ve yaz ve kış üzerinde durulur.

“O yıl kış, vadiye bütünüyle egemen oldu; öyle ki neredeyse saray dâhil irili ufaklı bütün yapılar kar altında yitip gidecek, uzun bir uykuya dalacaklar, hangi yönden estiği anlaşılamayan kar fırtınalarının ezgin, hüznü dolu korosu hiç dinmeyecekti damlarda, pervazlarda.” (G.Ç. : s. 273).

Romanın yazılma tarihini ise her zamanki gibi yazar kitabın son sayfasında belirtir: Şubat 2015-Eylül 2016 (G.Ç.,: s.460).

3.4.6. Mekân

Romanda Kırım'ın önemli yerlerinde bahsedilir. Buralar özellikle başkahraman için anlamı olan yerlerdir. Han sarayının bulunduğu; Bahçesaray, Han konağının bulunduğu; Kavuşan başkişi için önemli yerlerdir. Bu yerlerde stratejik kararlar alınır ve hayata geçirilir. Bender, Çadır Dağı Çufutkale, Eski yurt, Dinyester(Turla) kıyıları, Akmescit, Gözleve, Karasu Nehri, Karasu Pazarı, Salgu Nehri, Badrak Suyu, Lehistan, Rodos ve İstanbul...okuyucuya sunulan açık mekanlardır (G.Ç.:s.8, 11, 18, 19, 23, 45, 94,96, 232). bu mekanlardan özellikle Bahçesaray, Kavuşan ve Çadır Dağı ferah mekan tanımına uyar.

“Kavuşan'daki bu sarayda tatlı uykularım var, çocukluğum, gençliğim, ilk sevdalarım...” (G.Ç. : s.11).

Kırım Han bu yerlerde nefes aldığını hisseder. Romanın kapalı mekânları saray ve saraydaki odalar ve südenayın odası, Bukan Ağa'nın çadırı, Han Camii'dir. Sarayda bulunan her bir odanın farklı ismi ve anlamı vardır. Altın Oda, Bilmece Oda, Görünüş Odası, Çardaklı Oda, Yaz Çardağı 'dır. Altın Oda Han ve Dilara tarafından özel olarak hazırlatılan gösterişli bir odadır. Bilmece Oda ise Han'ın haremını ağırladığı odadır. Görünüş Oda devlet işlerinin görüşüldüğü bazen de eğlencelerin düzenlendiği odadır. Yaz Çardağı sarayın iç avlusunda yer alır. Yine esere ismini veren Gözyaşı Çeşmesi sarayın bahçesindedir. Bir de romanda Ay Nenni Çeşmesi geçer. Zarema salınarak bu çeşmenin etrafında dolaşır. Romanda henüz Dilara'ya kavuşmayan Han'ın yaptığı mekân tasviri dikkat çekicidir. Bu tasvirde avlunun eksikliğinden bahseder (G.Ç. : s.147).

3.4.7. Dil ve Üslup

Roman başkişisi dili ustaca kullanır. Yazar Kırım halkının kullandığı bazı sözcükleri özellikle romana dahil etmiştir. Okuyucunun işini kolaylaştırmak için ise sözcüklerin geçtiği sayfaların altına anlamlarını yazmıştır.

Tatay: Abla (G.Ç. : s. 138).

İlgara kalkmak: Düşman üzerine dizginleri salıp hızla dalmak (G.Ç. : s.49).

Çapul çevirmek: akıncı gönderip yağmalatma (G.Ç. : s.31).

Kalgay: birinci veliaht (G.Ç. : s.18).

Nureddin: ikinci veliaht (G.Ç. : s.18).

Tuvgan: soydaş, yakınlar (G.Ç. : s.27).

Uçan suv: Çağlayan. (G.Ç. : s.109) .

Çokum'un eşinin ailesin bir tarafı Kırım'dan göçer. Dolayısıyla yazar bu kültüre pek uzak değildir. Hatta eşinin aile büyüklerinden dinlediği bazı unsurları da esere ekler. Romanda şiirlere ve Kırım Türkçesine ait bazı şarkılara yer verilir. Özellikle dedesi Selim Han'ın şiirini aşkını anlatmak için seçer.

“Goncenin rûyunda peyda katre-i şebnem değil

Kaldı çeşm-i bülbül-i şîrîn-tekellüm goncede”

(Goncanın yüzünde görünenler çiğ damlacıkları değildir. /Hoş ötüşlü bülbülün gözleri goncada kaldığından öyle görünür.) (G.Ç. : s. 330).

Başkişi kimi zaman ruhundaki çelişkileri iç monolog şeklinde aktarır okuyucuya. Soru-cevaplar, diyaloglar kullanarak anlatıma akıcılık katar. (G.Ç.: s.108, 165, 188, 180...).

Kitapta Dilara aşkını anlatacağı bazı bölümlerin başına onun için güzel sözler yazar.

“Geceye gizlendikçe gölgem,

Aslım ortada yazı ki...

Sensin büyüyen kalbimin kuytusunda

Dilara...Şifa çiçeği” (G.Ç. : s.242).

3.4.8. Tema

Romanda işlenen bazı konu başlıkları şunlardır.

Sevda/Aşk: Romanın geneline hâkim olan tema aşktır. Bu duygu, eşi vefat eden o günden sonra kendini devlet işlerine adayın Kırım Han'a yeniden hayat verir. Han bu hali ilk zamanlarda kendine ve yaşına yakıştırmaz ancak daha sonra engel olamayacağını anlar.

“Maria... Narin, sırrı nergis! Güneş değil sanki senin yüzün doğdu” (G.Ç.: s.7).

Aşkı şöyle anlatır:

“Aşkı göremediğiniz halde onunla birliktesiniz sultanım...” (G.Ç. : s.176).

“Sevda dediğimiz, dağları bile delermiş, biz bunları hikâyelerden işittik, taş bile taşken gözyaşı dökmüş sevda için” (G.Ç.:s.306).

Başkişi, aşkını kaybettikten sonra uzun süre kendine gelemmez. Başkişi pek çok kadınla birlikte olur ama aşk ve âşık olduğu kadın özeldir. Bu yüzden adını “Dilara” koyar.

1. Kadın: Romanda farklı kadın tipleri vardır. Dilara Bikeç, narin, nazik, çabuk öğrenen, kültürlü hem okuyan hem müzikle uğraşan bir kadını temsil eder (G.Ç. : s.31,41,34,260) Asıl adı Maria olan kadının ölümünden sonra Rodos’a sürülen kahraman orda da Maria adında bir kadınla tanışır. Bu kadın Dilara’ya çok benzemektedir(G.Ç. : s.460). Zarema adındaki cariye kötü, niyetli, fattan kadını temsil eder. Bu kadın kendi arzuları için her şeyi yapar. İsteklerini yaptırmak için kadınlığını kullanmaktan kaçınmaz.(G.Ç. : s.62, 63, 64, 65,394) Tefek Hanım, Han’ın süt annesidir. Güçlü,olgun, güngörmüş kadını temsil eder. Han’a karşı analık duyguları ön plandadır. En büyük korkusu Han’ın Zarema ile evlenmesidir. Dilara’yı yanına alıp ona kendi kültürel değerlerini öğretir. Han’ın Dilara’yı eşi olarak tanıttığı bir ortamda Han’da gözü olan şarkıcı Şakayık Hanım Dilara’yı küçük düşürmek için yöresel şarkıyı tamamlamasını ister. Dilara Leh asıllıdır ve ona göre bu dili bilemez. Ancak südenay ona türküleri öğretmiştir. Dilara söylemeye başlayınca başta Han olmak üzere herkes şaşırır.

“Cılgada bolur cuvası

Cavın cavsa sel alır

Ey aruvum

Cılayda kalır balası

Col yanında boztorgay da

Tarı da sepsem aşamay

Siznin yaknın kızları da

Oy yârim oy

Biznin yakka uşamay...

Bir kışkene boztorgay da

Boylap boylap su işte

Anayım anda men mında

Ey aruvum

Cılay da cılay kun keşe” (G.Ç. : s. 267, 268, 269, 270).

Kırım Hanlığında Osmanlı Devletinde olduğu gibi kaç-göç yoktur erkek ve kadınlar arasında. Birlikte oturur, birlikte yer içerler. Romanda bunun üzerinde de durulur. Tefek Hanımın yanında yetişen ve ona yarenlik eden Kehrüba Tefek Hanımın kızı gibidir. Yaşı çok gençtir. İçindeki çocuk ve olması gerektiği genç kız çatışma halindedir (G.Ç. : s.58,59).

2. Dini ve Geleneksel Değerler: Han eşini kaybedince kendisiyle iç hesaplaşmaya girer. Bir yerlerde yanlışlık yapmış olabileceğini ve Tanrı'nın bu nedenle onu cezalandırdığını düşünür.(G.Ç. : s.378, 379). Türk-İslam geleneğinde ölümlerin arkasında hayır yapma motifi romanda Gözyaşı Çeşmesi olarak yer alır. Atı evcilleştiren ilk millet olan Türkler için at çok önemlidir. Han atıyla derdini paylaşır, atı Canay onun arkadaşısıdır. Han'ın gördüğü rüyayı güngörmüş birine anlatıp yorumlatması. Rüyada geçen düğünlerde pişirilen yemekler, yapılan şenlikler... Türk motifleridir. Ölünün arkasından yapılan ritüeller de milli ve manevi değerlere uygundur (G.Ç. : s.375, 376).

2. Dönemin Siyasi ve Sosyal Olayları: Osmanlı ile Rusların Savaşı dönemin en önemli siyasi olayıdır. Osmanlı Ruslara karşı galip durumdayken Kırım Han'ının vefatıyla bu durum değişmiş ve anlaşmaya gidilmiştir (G.Ç. : s.461) Osmanlı Devleti'nin Kırım Hanlığı üzerindeki nüfuzu Han'ın sürgüne gönderilmesi olayıyla okuyucuya anlatılır.

3.5. KIRMALI ETEKLER

3.5.1. Eserin Tanıtımı

Kırmalı Etekler, kadın bir yazarın hayata karşı duruşunun anlatıldığı bir romandır. Romanın kahramanı Çise adında genç bir kadındır. Roman 23 bölümden oluşur. Yazar, her bölümün girişine o bölümü özetleyecek nitelikte cümleler yazar.

“İnsan her şeyin bittiğini düşündüğü an, dünyanın sonu gelmiş gibi oluyor, oysa öyle değil! Bitiyor ve başlıyor, yeni kan, yeni bir pütürleme dallarda, yeni bir doğuş ve yeni yıkıntı...” (K.E. : s.5).

Bir başka bölümde ise bir ifade kullanılır:

“Duvarı tanıyor fakat isimlendiremiyordum, unutkan, yalnız, uyumsuz bir duvar...” (K.E.:s.164).

Bu cümleler aslında kahramanın duygu dünyasını anlatır. Çise'nin, çocukluğu ve genç kızlığı geniş bir ailede geçer. Mahalle kültürünün kaybolmadığı, insanların iç içe olduğu ve herkesin her şeyi bildiği bir mahalledir. Teyzeleri, eniştelere, annesi, babası herkes birbirinden farklıdır ama zorunlu bir birliktelik vardır. Kendi sosyal çevresine yakın biri olan Cenk'le evlenir. Cenk inşaat mühendisidir. Çise'nin kitap yazma tutkusu ilk eşi ve eşinin ailesi tarafından hoş karşılanmaz. Çoğu zaman alaylı ifadelerle eleştirilir. Yazdığı konuları beğenmeyen eşi onu baskı altına almaya çalışır. Cenk'in arkadaş çevresi de oldukça dar görüşlüdür. Cenk Çise'nin onların yanında konuşmasından hoşlanmaz kaşıyla gözüyle onu dizginlemeye çalışır. Kadınların sohbetleri ise hiç çekilir gibi değildir. Alış veriş, ev işleri, magazin programları, yemek tarifleri gibi konular gündemleridir. Çise evde kaldıkça boğulur gibi olur. Özel bir okulda öğretmenlik yapmaya karar verir. Çise, kukla bebekler yapar. Okulda çocuklara kukla ve drama dersleri verecektir. Onun kuklalara yüklediği anlam küçükken evlerinin bahçesinde annesinin yaptığı korkulukla başlar. (K.E.:s.23).Cenk'le geçen her dakika artık Çise'yi boğuyordur. Hayata bakış açıları, hayattan ve evlilikten beklentileri tamamen farklıdır. Yalnız Cenk değil Cenk'in ailesi de Çise'yi beğenmez ve her fırsatta onunla ve uğraşlarıyla dalga geçerler. Çise bu duruma fazla dayanamaz ve eşiyle ayrılma kararı alırlar. Aslına bakılırsa eşi de dünden ayrılığa razıdır. Eşinden ayrıldıktan sonra Kayaç ile tanışır. Kayaç gazetecidir. Modern bir ailede yetişmiştir. Kayaçla olan evliliğinde tercihleri istekleri sorgulanmaz ve onlara saygı duyulur. Bir erkek çocukları olur. Yele oğullarıdır. Çise evliliği içinde yaşadığı her şeyi ilk evliliğiyle kıyaslar. Eşlerini kıyasladıkça Cenk'ten ayrılma kararının ne kadar doğru olduğunu fark eder (K.E. : s.59) Başından beri Çise'nin yazdıklarına değer veren onları okuyan en yakın arkadaşı Birsen kanser olmuştur. Çise bu amansız hastalıkla birlikte hayatı sorgular. Romanın bu bölümünde kafasında oluşturduğu hayali bir kahraman olan 'Gröfrey' romana dâhil olur (E.K. : s.35). Son zamanlarda gazetelerde işten çıkarmalar artmıştır. Çise eşinin de işten

çıkartılacağı korkusunu yaşar. Bir evleri de Edirne’de olan aile sık sık oraya gidip gelirler. Yine Çise’nin kayınvalidesinin Silivri’deki evi de onu rahatlatan mekânlardandır. Çise var oluş sancısı içinde kendi kimliğini bulma çabasında kadın-erkek kavramlarını tartışır. Romanda bazı yazarlara atıfta bulunur.

“Ona önerdiğim kitaplardan çok, kendi seçtiklerini okumak istemesi de bundan değil mi?Milan Kundera’yı kendisi seçti, Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği... (K.E. : s.25).

Çise başarılı bir yazar olur. Kendisiyle röportaj yapmak isteyen gazeteciler vardır. Çise’nin kafası çok karışıktır. Geçmiş ve kişiler peşini bırakmaz. Bir taraftan geçmiştekilerle hesaplaşma, bir taraftan an’ı yakalama, bir taraftan dünyanın çirkinliklerini görmemeye çalışma.... Tüm bunlar Çise için çok zordur. Çise dünyayı büyük bir tufanın beklediğini düşünür. Gördüğü rüyalar buna işaret eder. (G.R.:s.334). Roman boyunca Nuh Tufanı’ndan bahseder. Eşi olmadan romanının son dokunuşlarını yapmak üzere Edirne’ye gider. Birkaç gün kalacaktır. Bu arada hayali kahramanı gelmiştir yine. Onunla bir kafede oturup uzun uzun sohbet ederler. Birbirlerini tanırlar (G.R. : s.332). Ertesi gün İstanbul’ gitmek üzere yola çıkan Çise, yolda Gröfrey’i görür onu da arabasına alıp gideceği yere bırakacaktır. Aslında Gröfrey onunla aynı istikamete gider. Bastıran sağanak yağışta Meriç Köprüsü’nde mahsur kalırlar. Ve ikisi de selde hayatlarını kaybeder.

3.5.2. Anlatıcı, Bakış Açısı

Romanda, iki ayrı anlatıcı kullanılmıştır. İlki ben anlatıcıdır, ikincisi ise yazar anlatıcıdır. Bu iki anlatıcı eser boyunca birbirine girer. Geçişler çok keskin yapılmamıştır. Bakış açısı da tıpkı anlatıcı gibi iki tanedir. Hâkim bakış açısı ve kahraman bakış açısı.

“Bu azgın kızlar böyleydi; insanı insanlıktan çıkartıp fabl kahramanı yaparak duvara çivilerdi. Sinirden et tutmamış hiç. Önce asabiyetini bekâr mı, değil mi, sorusuyla ölçtüler. Meğer evliymiş” (K.E. : s.246).

“Çise komünizm sözcüğünü çocukluğundaki bir iki siyah beyaz fotoğrafın yer aldığı, tipo baskı gazetelerde görmüştü” (K.E. : s234).

Ben anlatıcı olarak ise: dağıtımları yahut türbeden geçmiş meyve, el emeği börek, tatlı gibi ‘komşuya Koktu’ hakkı götürmeler de dâhildi tabii. Bir ayağınız evde bir ayağınız komşuda günlerdi” (K.E. : s.41).

Yazar, sık sık geriye dönüş teknikleri kullanır. Hâkim anlatıcı olayı anlatırken bir anda kahraman anlatıcı devreye girer ve geçmişe gider (K.E. : s.41).

3.5.3. Vak-a, Olay

Romanda okuyucunun başta kavrayamayacağı bir olay örgüsü kullanılır. Roman ilk sayfalarda sıran bir kadın öyküsü gibidir. Ancak konular ilerledikçe helezonik (iç vaka kuruluşu) olay örgüsü olduğunu görürüz. Romanın başında kahramanımız Çise neden üç yıldır roman yazamadığını sorgular. Eşi moral bozukluğuna iyi gelmesi için onu Edirne'deki evlerine götürmüştür. Aslına bakılırsa eşinin de işleri iyi gitmemektedir. Son zamanlarda beş kez çalıştığı gazeteyi değiştirmiştir. Çise ve eşi Kayaç işlerini yaparken kuralları olan ona göre buna göre değişmeyen insanlardır. Çise bu dik duruşundan dolayı ilk eşi Cenk'ten ayrılmıştır. Romanın ilk kısmında Çise ve eşinin bu sorgulamalarına cevaplar aranır. Bu arada Çise gençlik yıllarına gider. Çise, akrabaları ve mahallelileri kendi hikâyeleriyle uzun uzun anlatır. Birçok karakter ve birçok öykü çıkar karşımıza:

1. Mürver ile Cevdet: Gerçek isimleri değildir. Çise onlara bu isimleri vermiştir. Cevdet taşradan üniversite okumak üzere İstanbul'a gelmiştir. Mühendislik Fakültesinde okumaktadır. Ablası Hediye'nin evinde kalır. Mürver ise mahalleli bir genç kızdır. Cevdet'e gizli aşk gizli bir aşk ile bağlıdır. Fakat kimseye bu aşktan bahsedemez aşkına gizli gizli yaşar. Cevdet in ablası Hediye üniversite öğrencisi olan kardeşi ile gurur duyar ve ona kimseyi yakıştıramaz. Bu durum Mürvet'in daha da umutsuz bir hale gelmesine neden olur. İlerleyen zamanlarda Cevdet Mürvet'in ilgisini fark eder. Ablasının evde olmadığı bir gün Mürvet'in meyve getirmesini fırsat bilerek ondan faydalanmaya çalışır. Cevdet'in ileri gitmesi üzerine Mürvet evden kaçar. Bekâretinin bozulmuş olmasından korkan Mürver Çise'nin ablası ile bir kadın doğum uzmanına gider. Ancak bir sıkıntı olmadığını öğrenir. Cevdet in ablası hediye onun memleketteki bir kızla evlendireceklerini söyleyince Mürver yıkılır. Cevdet okulu bitirir memleketteki o kızla evlenir. Mürver de bir terziyle evlenip yurt dışına taşınır. Çocukları olur. Çok zaman sonra ablası Hediye Cevdet'in evlendiği kızın çok kötü çıktığını Cevdet'in mutsuz olduğunu söyler (K.E. : s.40, 42, 272).

3. Mücella teyze ve eşi Kadir enişte: Mücella teyze Çise'nin teyzesidir. Çalışkan bir kadındır. Evde çok her işe koşan bir yapısı vardır. Çok akli başında bir kadındır. Kadir enişte ise hiçbir şeyden memnun olmayan kaba saba bir adamdır. Mücella teyzeyi

hayattan bıktırır. Kadıncağız o hale gelir ki intihar etmeyi düşünür. Fakat intihar etmeye hazırlanırken sonrasını düşünür. Çocukları cenazesinin başında ağlıyordur ve bu çok acı verir Mücella teyzeye intihardan vazgeçer. Kadir enişte her geçen gün huysuzlaşır ve hastalanır. Evi cehenneme çevirmiştir. Mücella teyze her gün beddua ediyordur kendisine . Günün birinde Kadir enişte ölür. Mücella teyze tek bir damla gözyaşı bile ardından dökemez (K.E. : s.50,51,52, 301).

4. Çise'nin ilk eşi Cenk ile evliliği boyunca yaşanan olaylar. Cenk'in ailesi ve arkadaş çevresiyle yaşadığı çatışmaların anlatılması (K.E. : s.9,13, 16, 33, 117).

5. Komşuları Melek Hanım ve eşi Polat Bey'in başından geçen olayların anlatılması(K.E. : s.25, 26, 27).

6. Güseren ile Mahir'in hazin sonlu aşkının anlatılması (K.E.: 238, 239, 240, 241, 242,).

7. Hiç evlenmemiş olan Pakize teyzenin çalışma hayatında yaşadıklarının anlatılması (K.E. : s.28,50).

8. Çise'nin en yakın arkadaşı Birsen'in amansız hastalığa yakalanması ve buna bağlı olarak yaşadıklarının anlatılması (K.E. : s.20, 21, 22, 297, 298, 320).

9. Şetaret Teyze: Çise'nin annesinin kardeşten yakın komşusuyla ilişkilerinin anlatılması.(K.E. : s.72,313, 314, 315, 71).

10. Nuh Tufanı'nın anlatılarak okuyucuya mesaj verilmesi. (K.E.: s.6, 164, 150, 101, 128).

11. Çise'nin hayali kahramanı Gröfrey'in ortaya çıkması ve kahramanın kendine kurduğu gizli dünya (K.E. : s.34, 35, 295, 317, 332, 335, 336).

Yazar, romanın tüm olayları romanın geneline yaymıştır. Okuyucu merak içinde olayın sonucunu beklerken yarıda kesip bir başka olaya geçmiştir. Böylece bütün olaylar aynı zamanda ilerler ve romanın sonuna kadar merak canlı tutulur. Özellikle eski evliliğini ve gençlik yıllarını anlattığı bölümlerde kahraman ve yazar geriye dönüş teknikleri kullanırlar. Çise'nin kendisiyle hesaplaştığı bölümlerde iç monolog ve diyalog yöntemi kullanılır. Romanda Çise'nin teyzelerinin ve eski ve yeni eşi ile kayınvalidelerinin çatışmalarına yer verilir.

3.5.4. Kişiler

Romanda kişi sayısı oldukça fazladır. Bazıları romanda aktif olarak yer alırken bazıları sadece ismen yer alırlar.

“Birinci Dünya Savaşı’nda Ernest Heminway gelmiş buralara, gazeteci olarak. O çekik gözlü sakallı avcı roman yazarı. Yaşadığı gibi yazan, yazdığı gibi yaşayan ve sonunda av tüfeğiyle (acaba vurduğu hayvanların sızısıyla mı, artık eskisi gibi yazmadığından mı, Nobel almanın yarattığı bir garabetten mi bilemiyorum- intihar eden yazar”(K.E. : s.76).

Başkişi: Romanın başkişisi Çise adında genç bir yazardır. Çise iki defa evlilik yapar. Bir oğlu vardır. Hayatta kendi doğrularıyla var olma mücadelesi veren bir kadındır. Aynı zamanda romanın anlatıcılarından biridir. Tüketim kültürünün edebiyat camiasını da sarmasıyla yazdıklarının değer görmemesi onu yaralar.

“...hiçbir politikaya oturtulamadığımdan ne benimle dost olunabiliyor artık ne de düşman...Uğraşılmaya değmez, sakata ayrılmış biri gibi ben yüzümü gösterdikçe Şuradan buradan uzanan bir ayakkabı altıyla deliğime gönderildim” (K.E. : s.6).

Çise: İnce yağmur, çisenti.(Türkçe Sözlük,2000 :490) anlamına gelmektedir. Yazarın kahramana bu ismi koymasını tesadüf değildir. Yağmurla birlikte sel olan nehirde adı gibi çise olup karışır sel sularına.

Norm Karakter:

Kayaç: Eserdeki norm karakterlerden biridir. Çise’nin her zaman arkasında duran aydın görüşlü bir kişiliktir. Çise karakterinin eksik yönlerini tamamlar. Aynı fikirde olmadıkları durumlarda bile medenice konuşurlar. O da Çise gibi bir başkaldırı örneğidir. Doğrularından taviz vermediği için pek defa işine son verilir. Adı gibi sağlam bir karakterdedir (K.E. : s.533,78).

Selvinaz Hanım: Kayaç’ın annesidir. Güngörmüş bir kadındır. Anlayışlı merhametli ve oldukça da hamarattır. Çise’yi korur ve kollar. Ona ve yaptığı işe saygı duyar, elinin değdiği her şey huzur bulur. O da ikinci evliliğini yapar (K.E. : s.78, 165, 166, 167, 168, 169).

Birsen: Çise’nin en yakın arkadaşıdır. Kanser hastalığına yakalanmıştır. Eşini de bu hastalıktan kaybetmiştir. Oğuluyla birlikte yaşar. Güçlü bir karakterdir. Korkularının

üzerine gider. Hastalığa yenilmez ve hayattan kopmaz. Son anına kadar yaşamdan keyif almaya bakar.(K.E. : s.20,21, 22, 297,298).

“‘Ama ben hastalığıma alıştım.’ Dedi. ‘ Ondan korkmuyorum artık. Bir şeye dokunmak gibi. Dokunur ve inanırsın. İnandığında artık korkmazsın.’”(K.E.: s.23).

Şetaret Teyze: Çise'nin annesinin en yakın arkadaşı, can komşusudur. Hayatı zorluklar içinde geçer. Bildiğini söylemek çekinmeyen bir yapısı vardır. Her konu hakkında bir fikri vardır. Mahallenin bilgi deposudur. Olaylar karşısında söylediği özlü sözler, atasözleriyle ünlüdür (K.E. : s.71,72,313,314,315,316).

“Tuz azığın, söz uzağın yoldaşı olmuş , derlerdi. Öleli on yıl olduğu halde onu annem kadar arıyorum. Gelişiyse hayatın köpükler, canlı dalları dolardı içeriye. Şetaret teyze, gazetelere girmiş girmemiş haberlerle, yollardaki tatsız tatsız yaşanmışlıklarla, o sabah bahçesinden kopardığı ayvalarla gelirdi. Yağmur sıkıntısı çökmüş odalara ferahlık girerdi onunla. Bir sevinirdik, bir havalanırdık işte” (K.E. : s.313).

Gröfrey: Çise'nin hayali kahramanı. Bir anda ortaya çıkar. Mimar olduğunu ve eşini beş yıl önce kaybettiğini söyler. Başka ülkeden buraya araştırma için gelmiştir. Çise onunla ilk defa Beyazıt Meydanında karşılaşır. Uzun zamandır belli aralıklarla gelir uzun sohbetler ederler. Çise ölürken de yanında o vardır (K.E. : s.34, 35, 184,4186, 295, 317, 332, 335, 336). Çokum, bir gazete ropörtajında bu karakterle ilgili şunları söyler:

“Zihinsel bir kurtçuk olarak geçiyor romanda. Kırmalı Etekler'i, toplumsal yanı kadar psişik yanı da bütünler, diyebilirim. İnsanın alt beni söz konusudur burada. Yani keşfedilmesi zor o karanlık kuyu, bilinçaltı. Gröfrey yazdırıcı bir unsur Çise için. Belleğindeki ilham kaynağı, zaman zaman somutlaşarak karşısına çıkıyor ve ayrı bir karakter halini alarak bunalımlardan çıkarıyor onu” (Aksoy, 2015).

Kart Karakterler:

Cenk: Çise'nin ilk eşidir. Romanın kart karakterlerindedir. Sabit fikirli. Düşündüğü yaşayamayan. Ailesinin ve geleneklerinin gölgesinde kalmış birileri yaşayan, başkalarının hayatına özenen bir tiptir. Çıkar ilişkilerini sever. Çise'den ayrıldıktan sonra siyasi çevresi sayesinde zengin olur (K.E. : s.9, 13, 14, 16, 33).

“Cenk'le öyle olmadı, konuşacaklarımız neredeyse bir yılda tükendi.

‘Çok uzatıyorsun sıkılıyorum sen konuşurken.’ derdi. Aile ve arkadaş görüşmelerinde aslında konuşkan olan ben, sessizliği seçiyordum. Çünkü Cenk benim patavatsızlık etmemden çekiniyordu galiba. Kaş göz işaretlerinden veya derhal atılıp konuyu değiştirmesinden anlıyordum” (K.E. : s.33).

Kadir Enište: Romanın en sinir bozucu karakterlerindendir. Eşi Mücella'ya ve çocuklarına aksiliği ve huysuzluğuyla dünyayı dar eder. Öldüğü zaman kimse üzülmez.(K.E. : s.50, 51, 301).

“Ne yapalım nasibin yokmuş efendi, senin için akacak gözyaşım yokmuş demek ki...”(K.E. : s.301).

Cevdet: Kayseri'den İstanbul'a okumaya gelir. Zamanla çevresi genişler. Ablasının evinde kalır. Ablasının sözünden çıkmayan, sabit fikirli bir gençtir (K.E. : s.40, 262, 309, 324).

Fon Karakterler:

Yele: Çise'nin oğlu. Annesiyle pek anlaşamaz. Dik bir karakter çizer (K.E. : s.13, 24, 25).

Çağla: Çise'nin ablası(K.E. : s.43).

Günyüz Abla: Çise'nin ablası

Anne – Baba: (K.E.:s.28, 178,180,189).

Mürver: Komşu kızı (K.E. : s.40,42,262).

Sefer Bey: Mürver'in babası

Peyman teyze: Mürver'in annesi (K.E. : s.65).

Mücella Teyze:Çise'nin teyzesi (K.E : s.28,49).

Pakize Teyze: Çise'nin teyzesi (K.E. : s.28,50).

Müyesser: Komşu (K.E.: s.98).

Terzi Agavni: (K.E. : s.31).

Mahmure Öğretmen, Nisa Öğretmen, Ataca Öğretmen: (K.E:s.108).

Nihal Hanım: (K.E. : s.246).

Şakir Bey: (K.E. : s.109).

Cenk'in abisi Macit ve karısı Asude onların kızları Seda: (K.E. : s.117).

Adem ve Nuh Peygamberler: (K.E.: s.6,101,128,150,164).

Kral Surid: (K.E. : s.126).

Evliya Çelebi

Dalgakıran ailesi: Cenk ve ailesi için ideal olan ancak sonradan görme zengin bir ailedir. Çise'nin kâbusları olmuşlardır. Ölürken bile aklına gelirler. (K.E..s.230,231).

Ernest Hemingway: (K.E. : s.76).

Kayserili Hediye Abla: Cevdet'in evinde kaldığı ablasıdır (K.E. : s.160,161).

Seratan Beyefendi: Kayaç'ın babası (K.E. : s.168).

Şadi Bey: Kayaç'ın üvey babası (K.E. : s.168).

Geyikli Hoca: Mücella'nın gittiği hocadır (K.E. : s.299).

Salim ve Karısı Canan: Apartman görevlisi çift (K.E. : s.25).

Polat Bey ve karısı Melek Hanım: Karaağaç'taki komşuları (K.E. : s.25,26,27).

Nezihe: Komşu.(K.E. : s.26).

Leman Teyze: Birsen'in komşusu, o yokken kedisine bakar.

Albay Towsend ve Margaret: (K.E. : s.203).

Yorgi: Çise'nin ilk aşkı (K.E. : s.19).

Hacı Huriye Hanım: Cenk'in halası(K.E. : s.219, 220, 221).

Kısmet Hanım: Cenk'in annesi. Çise'yi hiç benimsememiştir.

Gülseren ve Mahir: (K.E. : s.238, 239).

Belma: Gülseren'in kız kardeşi.

Fevziye: (K.E. : 245, 250, 251).

Mehpare: (K.E. : s.247).

Hale : (K.E. : s.246, 247).

Feyza: Çise'nin öğretmen arkadaşı (K.E. : s.19).

Nimet: Cenk'in hayalindeki kadın tipi, okuldan arkadaşı (K.E. : s.14, 15)

Benekli : Romanda yer alan köpektir (K.E. : s.26).

İlyas amca, İsmail Ağabey: (K.E. : s.178).

3.5.5. Zaman

Romanın yazıldığı tarih Nisan 2013- Ağustos 2014'tür. Olayların yaşandığı tarihler ise karmaşıktır. Şöyle özetleyecek olursak:

Romanın yazılma tarihi belli bir dönemdir. Yaklaşık 17 ay sürer

Kahramanın yeni bir roman yazmaya başlama dönemi yaklaşık bir yıl sürer

Roman içinde kahramanın geriye dönüşlerle anlattığı olaylar ise yaklaşık 30-40 yıllık bir süreyi içerir. Yazar akronik zaman kırılmalarıyla hikâyeleri okuyucuya aktarmayı tercih eder. Anlatı zamanında, romanın başında yazar yaşının 58 olduğunu söyler.

“Artık üretmeyecektim demek ki; fakat elli sekiz yaş bir yazar için neden bir tükeniş, bir tıkanma sayılsın ki?” (K.E. : s.7)

Kahramanın geriye dönüş teknikleri ve iç monolog yöntemiyle anlattığı olayların yaşanma yılları birbirinden farklıdır.

Çocukluk ve genç kızlık dönemlerini anlattığı yılları anlamak için kahramanın anlattığı; dönemin siyasi olaylarına, o dönem çıkan dergilere, gidilen mekânlara bakmak yeterli olacaktır. 12 Eylül darbesi yıllarında yazar lisededir.(K.E. : s.231) Soğuk savaş yıllarında ise ilkökul. Kennedy, Özal, Çiller, Erbakan gibi kahramanlar yazarın çocukluk ve gençlik yıllarına denk gelir. (K.E. : s.231, 232) Yazar bir dönem *Görüntü* dergisine yazı yazdığından bahseder. Bu dergi 1968 yılında yayınlanmaya başlamıştır. Yazarın romanın bazı bölümlerinde yakın tarihi ilgilendiren bazı kavramları kullanması hikâyenin asıl zamanının yakın bir tarih olduğu bilgisini verir. Cep telefonundan bahsettiği (K.E.: s.77) ya da KPSS'den (K.E. : s.82) bahsettiği bölümler gibi. Kahramanın kafası ve duygu dünyası oldukça karışık olduğu için romanda zamanlar da birbirine girer. Özellikle ölümün kıyısına gelen Çise'nin aklından geçenlerin zaman açısından uyumsuzluğu da buna örnek gösterilebilir. (K.E.:s.338, 339, 340) Üzerine birazdan sulara gömüleceği Meriç Köprüsünün tarihini (kaç yılında, kim tarafında, ne kadar zamanda yapıldığı) kafasından geçirmesi bu durumu örneklendirir. (K.E. : s. 339) Romanda çoğunlukla zamana dair yuvarlak cümleler kurulur; “ Erken bahardı, martı...”(K.E. : s.132), “kıştan

erken bahara yürüyen acı soğuk bir gündü, mart olmalı...” (K.E. : 184), o akşam (K.E.: s.165), yarın öğleden sonra gibi.

3.5.6. Mekân

Romanda başkişinin hayatının çok farklı dönemleri anlatıldığı için mekânlara da geniş yer verilir. Roman kahramanı anlatı mekânı olarak iki şehir seçer. Bunlar Edirne (Karaağaç), İstanbul ve muhtelif yerleridir. Çokum, bir söyleşisinde Karaağaç’ı seçmesinin nedeni olarak Meriç Nehri’nin su taşkınlarından dolayı Çise’nin sonunu Nuh Tufanına bağlamanın en doğru yerinin burası olduğunu söyler.

“Tufan’ı hatırlatması için seçildi bu motif. Biliyorsunuz Karaağaç, bir takım su baskınlarına, taşkınlara uğrayan bir yer. Çise’nin de böyle bir sel sonucu beynindeki kurtçukla beraber sulara gark olması, edebiyat açısından dışlanmış bir insanı, suların kabul etmesi şeklinde düşünülebilir” (Aksoy, 2008).

Romanda yer alan açık mekânlar: Edirne, Karaağaç, İstanbul, Cudi Dağı, Meriç Köprüsü, Meriç Nehri, Beyazıt Meydanı, Üsküdar(264). Kahraman yeni romanı hakkında bilgi verirken bahseder Meriç Köprüsünden ve hemen arkasında Tufan ilgili cümleler kurar. Yazar, kahramanın sonunun geleceği noktayı, romanın başında okuyucuya sezdirmiştir.

“Kayaç’ın ise küçük cep defterine aldığı notlar, her zaman düzgünce alınmış ve gerekli bilgilerin karşılığı olan kayıtlardı. Meriç Köprüsü, iki nokta üst üste...2. Mahmut zamanında temelleri atıldı. Aç parantez,1833. İnşaatı Sultan Macit zamanında devam edip tamamlandı.Karaağaç’a giden yoldadır. 263 metre uzunluğunda...” (K.E. : s.38).

Edirne ve Karaağaç başkişi için ferah mekândır. Yazar bu özelliği taptığı tasvirlerle okuyucuya hissettirir.

“Fakat buraya gelirken atmosfer o alçacık beyaz, eskilerden kalma “yer evleri”yle birlikte değişiyor ve faytonlarla çarşı tarafına giden şimdilerin minibüsleri temsil ettikleri zamanların karışıklığında gülümsüyorlar birbirlerine. Kahverengi ahşap bir Konak Kemerli pencereleri ile bir taş ev kendi kendine geçmekte olan yine bir ahşap ev lokanta ve kafeler saksı çiçekleri yerli-yabancı çehreler...” (K.E. : s.84).

Romanda yer verilen kapalı mekânlar ise şöyledir: Çise’nin şimdiki evi, eski eşiyile oturduğu ev, kayınvalidesinin evi (Selvinaz Hanım), kayınvalidesinin yazlığı, komşu Hediye’nin evi, Edirne’de bir kahvehane (K.E. : s.137), Teşvikiye’deki ev (K.E. : s.95), düğün salonları- oteller(K.E. : s.93), Nuh’un Gemisi (K.E. :128, 120, 164, 6), Camiler (K.E. : s.8). Başkişi Çise, kötü bir evlilik yapar ve o eşinden ayrılır. Hayatının o dönemini

yaşadığı mekânlar bağlayan anlatıcı açısından o dönem yaşadığı mekânlar dar(sıkıcı) mekânlardır. Yine bu evi şimdi oturduğu evle karşılaştırarak mekânsal karşıtlık oluşturur.

“Oturduğumuz site Anadolu'dan bir çırpıda gelenlere denk Son yirmi sene içinde hızla çoğalmış site örneklerindendi. Bizimkisi diğerlerinin benzeri olarak karışık seçilmez insanları ile yerleşmişti zihnime. pencereleri bir ara 80'li yıllarda moda olan beşgen çerçeveli krem rengi mozaikli bir apartmanda Anadolu'nun farklı şehirlerinden, pencere balkon çiçeklerine düşkün çarşı pazar gezmeye meraklı mevlitlerde, doğumlarda, kına gecelerinde mutlaka hazır bulunan o kadınlar, uzun etekleri el örgüsü yelekleri ile hep aklıma gelirler. Ancak onların görgü ve bilgileri genellikle hayat mektebi dedikleri yaşantılardan deneyimlerden oluşuyordu. Kitap sayfası şöyle dursun gazete okuyan bile pek yoktu aralarında, gazeteleri kupon biriktirmek yemek sayfası doktor tavsiyeleri veya Ramazan ekleri kesmek için alıyorlardı biliyorum” (K.E : s.103).

Karaağaç Tren İstasyonu mekân olarak yapıldığı tarihten yapım aşamalarına kadar uzun uzun anlatılır(K.E.: s.80, 81).

Başkişiyi daraltan mekânlardan birisi de ölü evleridir.

“Ölü evlerinden dağılan tütsü kokularını hatırlamak da... O nasıl bir kokuydu öyle; adaçayı mı yakıyorlardı biberiye mi? Hayır hayır öd ağacı galiba üzerlik de olabilir...Bunlar kötü varlıkları kovalamak için ya da ceset kokusu hissedilmesin diye yakırdı ama unutulurdu çabucak yine hayat dolardı içerilere pencerelerden...” (K.E.: s.97).

Tufan fikri her ne kadar kötü olsa da Nuh'un Gemisi başkişi için ferahlatıcı mekândır. Çünkü ona binenler kazanacak ve yeni bir dünyada yeniden başlayacaklardır. Yazar, bu fikrini desteklemek amacıyla kutsal kitaplardan alıntılar yapar.

“Gemiye girecek olanlar için “iki kişi tarlada ise biri alınacak diğeri ise bırakılacak; değirmen çeken iki kadın olacak, biri alınacak biri bırakılacak. İmdi uyanık olun çünkü Rabbinizin ne zaman geleceğini bilemezsiniz” denilmişti (K.E.: s.101).

3.5.7. Dil ve Üslup

Romanda dilin kullanımı açısından, anlatıcılardan birinin ve başkişinin yazar olmasından kaynaklanan bir akıcılık vardır. Aynı anda birden çok zamana, mekâna ve olaya hâkim olmak zorunda olan okuyucu dilin kusursuzluğundan kaynaklı yorulmaz. Başkişi sık sık geriye dönüşler yapar. Kendi içsel hesaplaşmalarını iç monolog şeklinde aktarır. Mahallesini ve akrabalarını anlattığı bölümlerde “dili bozmayı” ihmal etmez. Romanda Pakize karakterinin sıklıkla “Devlette tanıdığı olsa” söz öbeğini tekrar ettiği görülür.

“Alantirikleri söndürün! Devletin alantiriği boşuna yanması!” (K.E.: s.30).

Kullanılan atasözleri ve deyimler de romana hareket katar.

“Erkeğin bıyıklısı bolca olur yavuklusu”(K.E: s.73).

Romanda diyalog tekniği de sık sık kullanılır.

“Sen makyaj mı yapıyorsun?”

“Yok, hocam ne makyajı?”

“Basbayağı boyanmışsın, ben kör müyüm?”

“Hiç olur mu hocam?”

“Eee, onlar ne öyle? Yeşil yeşil, bak bak siyahlar da var? Sen kimi kandırıyorsun?” (K.E.: s.246).

Romandaki tüm bölümlerin başında olan ve bölümde geçecek cümleler içeren sayfa başı yazıları da okuru bölüme hazırlar. Sadece son yani 23. Bölümde sayfa başı yazısı yoktur; çünkü her şey bitmiştir. İlk bölümdeki yazı ise okuyucuyu sona hazırlar:

“İnsan bir şeyin bittiğini düşündüğü an, dünyanın sonu gelmiş gibi oluyor, Oysa öyle değil! Bitiyor ve başlıyor, yeni kan yeni bir pütürlenmeye dallarda, yeni bir doğuş ve yeni bir yıkıntı...” (K.E.: s.5).

Şiire ilgisi olduğunu bildiğimiz yazar bu eserinde de şiire yer vermiştir.

“ O gül endam bir al şala bürünsün yürüsün

Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün, yürüsün” (K.E.: 129).

3.5.8. Tema

Romanın adının *Kırmalı Etekler* olmasının, yazarın “*eteği özgürlük*” olarak görmesiyle ilgisi vardır. Kırmalı Etek ifadesinin romanda geçtiği bölüm onu giyen kadınların esaretlerinden kurtuldukları anlardır.

“Oradan deniz görünüyormuş tevekkeli etekleri kırmalı organze ve tafta elbiseleri ile ev sahiplerinin kızları henüz evlenip de bir yerlere dağılmamışken sezlongları kurulup bacak bacak üstüne atarak o manzaraları seyrederler, arada bağıra çağıra konuşur gülüşürlerdi.” (K.E.:265).

Yazar, başkişiyeye de giydirmiştir Kırmalı Etek.

“Gidiyorduk; ben de katılmışım onlara hevesli hevesli. Annemindiği etekleri kırmalı elbiselerimle ve o gezmelerde ben de vardım. Ben de kesiyordum artist mecmualardan. Amerikanlaştık evet...” (K.E.:s.111).

Roman, eserlerini özgürce yazmak isteyen asıl mesleği öğretmenlik olan bir kadının öyküsünü anlatır. Çise yaptığı yanlış evliliğin pişmanlığını tüm hayatı boyunca içinde taşır. Yaşadığı her durumda eski ile yeni hayatını ve eşlerini karşılaştırır. Bu ikilem onu çok yorar.

1. Kadın: Romanda birbirinde farklı kadın karakterlere yer verilir. İlk kadın karakter başkişi Çise’dir. Çise’nin hayalleri, hayal kırıklıkları, yaşadığı güzellikler ve tatsızlıklar, hayatındaki insanlar... anlatılır okuyucuya. Sürekli olarak kendini sorgulayan başkişi son üç yıldır hiç yazı yazamamıştır ve bu onu çok üzer.

“Belki de kendini tanımıyorsun Çise, diye söyleniyordu. Belki de sen hevesliden başka biri değilsin ya da istedikleri bu. Şu anda hiçliğime doğru gidişimdir bekledikleri, umdukları...”(K.E.:s.47).

Romanda âşık harap ettiği kadın karakterlere de verilir. Bunlardan biri Mürver diğeri ise Gülseren’dir. Her iki kahraman da âşık oldukları erkekler tarafından üzürlüler. Mürver bir başkasıyla evlenir, Gülseren ise başkasıyla nişanlanır.

“Nefrete dönüşen tutkunun depremi ve gizlenen gözyaşları, aylarca Üsküdar’daki evin pencerelerinden postacıları gözliyor, beklediği pişmanlık mektupları ve özürülüler iki satırlık da olsa...” (K.E.:239).

Bir başka kadın tipi ise iki kız kardeşin birbirinden tamamen farklı karakter ve yapılarının anlatıldığı Mücella teyze ve Pakize teyzedir. Bu iki kardeşten Pakize evlenmemiş ve bir karakolda çalışan her şeyi torpille halledeceğini düşünen bir kadındır. Mücella ise kötü bir evlilik yapar ve hiç mutlu olamadan ölür. Ölmeden önce bu dünyada yakalayamadığı mutluluğu belki mezarda yakalarını umuduyla pembe bir kefenle gömülmek istediğini söyler. Fakat ne hazindir ki bu istediği dini kurallar gereği yerine getirilmez. (K.E.:s.28,29).

Bu iki karakter üzerinde kız kardeşlik vurgusu yapılır.

“Yaşanmış o zaman dilimini güzel tarafları ile hatırlayıp bir Övünç çıkarıyordu kendine. Mücella ise kendi mutsuzluğunun yansıması olarak kız

kardeşini o konudaki sözleri ile yaralamaktan huzursuz etmekten geri durmuyordu. Buna rağmen ortak duyguları ve görüşleri olmayan iki kardeşin birbirlerini nasıl bu denli istekle aradıklarını hep şaşmışımdır. Ben bu tabloyu dövüşken kardeş kedilerin birbirlerini hırpaladıktan sonra sarılıp uyumaları gibi adlandırırdım kendi örtü yaparak uyumalarına eş. Artık yoklar...” (K.E.:s.304).

Anlatı boyunca Çise'nin karşılaştırmalarından nasiplenen iki kayınvalide tipi de yer alır. İlk kayınvalidesi ve ikinci kayınvalidesi. Yazar, her annenin evladının kendisine benzediğini vurgular. Kayınvalide figüründe kadının kadını ezmesi ya da yüceltmesi bu karakterlerle vurgulanır. Türk toplumunda bazı ailelerde gelin olmanın ne denli zor olduğu tam da burada dile getiriliyor.

“Bildiği kadarıyla Anadolu gelinleri de çoğunluk misafirlerle birliktelik içinde yemezler mutfakta ayaküstü atıştırırlar veya atıştırmazlar. Sofraya git gel hizmet ederlerdi. Kadının yerleşik anlayışa göre evde konuk oldu mu sofraya oturması konuğun yakınlık derecesine göre değişirdi. Aslında kimi yerde sofraya konacak tepsi ya da kabuğu uzatan el görünürdü kapıdan. Onun görevi yenileceklerin eksiksiz herkese yetmesini ve zamanında ulaşmasını sağlamaktır. Bütün ailenin dışı edilmesi anlayışı yoktu tabii.” (K.E.:s.143).

Bir direniş içinde olan Çise'nin kayınvalidesiyle aralarında geçen bir diyalog bu anlayışı gözler önüne serer.

“Cenk'le evliyken kayınvalidesi ona genellikle 'gelin' diye seslenirdi. Bir defasında dayanamayıp belki de birikmişliğin sonucu patlayıverdi Çise bana neden gelin, diye sesleniyorsunuz benim bir ismim var 'kızım diyemiyorsanız eğer ismimle hitap edin.” (K.E.:143).

“Aaaa, üstüme iyilik sağlık evin gelinisin elbette. Ben de kayınvalideyim. Sen benden nasıl söz ediyon, kayınvalide demiyon mu şuna buna.” (K.E.:s.143).

Anneci eşin devreye girip eşini annesine karşı korumadığı gibi hırpalan sözleri:

“Unutma ki o kaynana da bir gelindi bir zamanlar Çise Hanım. Niye alıyorlar onu, bedava ekmek yesin diye mi, köşeye oturup yüzünü seyretmek için mi ?” (K.E.:143).

2. Dini ve Geleneksel Değerler: Romanda ölümlerin arkasından yapılan merasimler ve bazı batıl inançlara yer verilmiştir.

“Eğer bir cenaze geçiriliyorsa pencereden baktığımda annem tırnaklarımı avuçlarıma saklama mı tembihler, tırnaklarım gözüdürse ölecekmişcesine bir kuşku uyanırdı bende. Şimdi bile tanıdık birinin ölüm haberi üzerine cenazeye gitmeden önce tırnaklarımı kesiyorum ilkin” (K.E. : s.96).

Komşuluk ilişkileri: Çise'nin çocukluk ve gençlik yıllarındaki mahalle ve komşuluk ilişkileri anlatılır.

“Komşum hu! Evde misin? Sür cezveyi geliyorum. Ay bu zembilleri taşımaktan kollarım koptu!” (K.E. : s.96)

Romanda görücü usulü yapılan evlilikler acı hikâyelerle anlatılır.(K.E.: s.31, 32, 203).

Romanda, Anadolu'nun düğün geleneklerine de yer verilir.

“Bizim köylerde düğünler düğün gibi olur. Erkekler ellerinde şekerlerle gelir genç kişilerdir, atarlar kızlara kimin şekeri kime rastlarsa artık o onun yavuklusudur. Eskiden hainliği vakti zamanlarda bir dana kesilirdi mesela. Daha büyük düğünlerde iki dana üç tane... Yenilir içilir genç delikanlılar öyle içerler öyle oynarlar ki sonunda yere uzanıverirler baygın gibi yatarlar. Öyle olmalı düğünü şanıdandır delikanlılık öyle olacak içip uzanacak yere” (K.E. : s.26).

Başkişi, gençlik yıllarında genç kızlar için kâbusa dönüştürülen gerdek gecesi ve kızlık zarı, büyü gibi konuları da anıları arasında oyucuyla paylaşır.

“Hani kadınlar kendi aralarında konuşurlarken tuhaf tuhaf hikâyeleri anlatırlardı. Sözgelimi damat bağlıymış derlerdi, büyü yapılmış o yüzden adama bir tutukluk gelmiş beklenen sonuca varılamıyormuş. Bunun üzerine bilmiş karılar yatağın altına kılınc koyarlarmış ki bağ çözülsün. Kılınc da her zaman bulunmaz ki ancak Paşazade olursam belki. Fakat şimdilerde böylesi bir olayla karşılaşarlarsa bunlar kılınc yerine herhalde ya döner bıçağı ya da satır koyacaklardı Somyenin altına Tabii dip kızlığı lafı da dolaşırdı halk arasında.” Gelinde dip kızlığı varmış” günlerce uğraşmışlar, komşum. Ne için uğraşıyor bilemiyordu Çise. Gözleri büyümüş, ses çıkarmadan anlatılanları dinliyordu. Kurban kesileceği zaman ortaklaşa alınmış dananın ellerinden kurtulup yollarda ateşle dağlanmışçasına koşturup canını kurtarma savaşı verdiği de böyle bir hal mi yaşıyordu. Çise her defasında sesli sesli İnşallah hayvanı bulamazlar, diye dua ederdi. Bu derin kızlık bahsi doğru düzgün bilinmediği için nice evliliğin ayrılıkla sonuçlandığını Şetaret Hanım teyzenin annesi ile sohbetleri sırasında öğrenmiştir Çise. Şetaret teyzenin yakınlarından birinin kızı böyle bir olay yaşamış. Gerdek gecesi çarşafa ve tülbentlere leke düşmediğinden damat gelinin kız olmadığına hükmetmiş ve onu derhal baba evine göndermiş. Kız kendini nasıl savunsun. Acaba uykudayken ben bilmeden başıma bir iş mi geldi, diye aile yakınlarına kuşkuyla bakar olmuş. Kızın eve dönüşü ile kahrolan baba namusumuzu çiğneyen bu rezili herhalde sokağa atmam gerekecek diye söylenirken, aklı başında ve sağduyulu olan annesi kızı doktora götürmeye karar vermiş. Tabii yanına Şetaret Hanım teyzeyi de almış. On bir yaşında kocaya verilen Şetaret teyze bu konularda çok duyarlı olduğundan canla başla yardıma koşmuş. Böylece kızın bakire olduğu ancak dip kızlığı sebebiyle beklenenin gerçekleşmediği ortaya çıkıyor” (K.E. : s.274, 275).

Halk ağzında söylenen bazı özlü sözler de romanda bulunur.

“Fakirin seyri zengine, zenginin hayrı dengine.” (K.E. : s.317).

“Eğer yoksa adamın, ne evin kalır ne damın.”(K.E. : s.72).

Romanda Nuh Tufanına sıklıkla atıfta bulunur. Tufanın öyküsü kutsal kitaplar kaynak gösterilerek desteklenir. (K.E. : s.65, 101, 130).

3. Dönemin Siyasi ve Sosyal Olayları: Roman geriye dönüş teknikleriyle otuz-kırk yıllık bir zaman dilimini anlatır. Özellikle Çise'nin içinde bulunduğu son yıllardaki politik kutuplaşmalar, insanları şu'cu bu'cu diye ayırmalar anlatıcının dilinden aktarılır. İlgili zaman aralığında okura hatırlatılan konular:

27 Mayıs Askeri Darbesi(K.E.: s.235).

Kıbrıs Olayları(K.E. : s.235).

6-7 Eylül Nümayişleri(K.E. : s.235).

Yassı Ada Mahkemeleri(K.E. : s.235).

Marshall Yardım Planı: (K.E. : s.110).

Türkiye'nin NATO üyeliği(K.E. : s.110).

Soğuk savaş Dönemi ve Ülkedeki Benzin kuyrukları(K.E. : s.71).

Truman doktrini (K.E. : s.109).

1999-2000 Ekonomik Krizi: (K.E. : s.197).

12 Eylül Askeri Darbesi ve Öğrenci Olayları(K.E : s.231, 238).

Özal, Çiller ve Erbakan Dönemleri: (K.E. : s.231, 232, 233).

3.6. TREN BURDAN GEÇMİYOR

3.6.1. Eserin Tanıtımı

Sevinç Çokum'un 2007' de yayınlanan romanıdır. Romanı üç yıl gibi bir zamanda tamamlar. Çokum'un “Abukizm” felsefesine ilk defa yer verdiği eseridir. Roman, on dört bölümden oluşur. Romanın girişinde Çokum, günümüz Türkçesine katkı sağlamak amacıyla Eski Anadolu Türkçesiyle Yunus Emre, Ercişli Emrah, ve Karacaoğlan'a ait metinlerde geçen bazı sözcükleri anlamlarıyla birlikte derleyip okuyucuya sunar. Romanda, iyi bir gazeteci olmaya çalışan Aysan adındaki genç ile yılların gazetecisi Nüzhet Fermanlı'nın aynı zaman diliminde başlarından geçen birtakım olaylar anlatılır. Bu roman Çokum'un roman anlayışını değiştirmeye başladığı dönemlerde kaleme alınır.

Ülkenin içinde bulunduğu siyasal koşullara uyum göstermeyi reddeden Nüzhet, gizli bir başkaldırı içindedir. Aysan ise ses getirecek bir şeyler yapmak için oldukça heyecanlıdır. Nüzhet'ten bu konuda yardım ister. Nüzhet onu gazeteci-yazar Süsen Divitçi ile tanıştırır. Kendisine onun yardımcı olabileceğini söyler. Aysan ile Süsen Divitçi tanışır ve birbirlerini anlarlar. Süsen Divitçi Aysan'ı sokaklarda yaşayan Sonsuz lakaplı Sırrı Düzgün ile tanıştırır. Böylece yeni bir öykü başlar. Nüzhet'in nazik bir şekilde gazetede pasife alınması ve yeni oluşacak mizah dergisinin başına getirilmesi geniş olaylar zinciriyle anlatılır. Gazetenin adının konma serüveni, Nüzhet'in yarım kalmış aşk hikâyesi, Aysan'ın Sonsuz'la bir maceraya girmesi ve hızlı yükselişi, Aysan'ın, gazeteden televizyon dünyasına geçmesi, bu dönemde Simay ile yaşadığı aşk ilişkisi... Çokum'un dönem yorumlarıyla aktarılır.

3.6.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Tren Burdan Geçmiyor adlı romanda anlatıcı türü, yazar anlatıcıdır. Yazar anlatıcı hâkim bakış açısı kullanarak anlatıyı okura sunar. Hâkim bakış açısının tüm asli öğeleri kullanılır romanda. Aysan adlı genç gazeteci ile Nüzhet Fermanlı'nın iç çatışmaları kimi öznel bir bakış açısıyla işlenir.

“Nazenin ile sürekli olmayan kesik kopuk ilişkisini değerlendirirken İkinin de özgür olduklarını düşündü. İreni kaçamağı başka bir şeydi. Oysa özgür olmak, evet aşk dışı bir haldi. Nazenin'in açıklanmamış sereserpelenmemiş hiç bir yanı yoktu. Nazenin'in tutsaklığı yoktu. Nüzhet gel diyor, geliyordu. Rüzgar hep aynı yönde esiyor biliyorlar, ne sağanak ne kasırga ne de dolu kaçması koşması olmayan bir birliktelik...” (T.B.G. : s.23).

Yazar anlatıcı kimi zaman nesnel gözlemler ve anlatılara da yer verir.

“Oturma odasının duvarında bir papazın veya azizin resmi sonra çocuk İsa ve Meryem resmi çerçevelenmiş. Bir de gümüş bir haç ve üzerinde çarmlıha gerilmiş İsa. Dinsel bir köşe. Yanında aynalı bir antika konsol ve üzerinde gümüş mumluklar ile mumlar koyu renkli iki çekyat...” (T.B.G. : s.167).

3.6.3. Vak-a- Olay Örgüsü

Romanda aktif iki farklı karakter olsa da olaylar tek zincirde devam eder. İkinin de yazara olması ve aynı yerde çalışmalarını bunda etkilidir. Olaylar gazeteci Nüzhet'in bir yazı dizisi hazırlamak isteyen genç ve hırslı Aysan'ı Süsen Divitçi ile tanıştırmalarıyla başlar. Süsen Divitçi Aysan'a sokak çocuklarıyla ilgili bir çalışma yapmasının ilginç

olabileceği tavsiyesinde bulunarak onu Sonsuz'la tanıştırır. Bu arada Nüzhet çalıştığı gazetede bazı sıkıntılar yaşamaktadır. Hatırı sayılır gazetecilerin yavaş yavaş işlerine son verilen bir döneme girilmiştir ve Nüzhet kendisinin de bunu yaşayacak olmasından endişe duyar. Ancak tüm bu korkulara rağmen yine de arzu ettiği konularda arzu ettiği şekilde yazar yazılarını. Aysan Sonsuz'la tanışmak için onun yaşadığı semte gider ve onu bulur. Çok farklı bir tip çıkmıştır karşısına. Sonsuz sokakta yaşamasına rağmen sanata ve felsefeye ilgi duyar. Burada yazar anlatıcı okuyucunun kafasında soru işaretleri bırakır. Nüzhet gazeteden atılacak mı, Aysan konu olarak ne işleyecek ya da bu konu tutacak mı? Zaman ilerlerken Aysan, hediyelik eşyaların satıldığı bir dükkânda çalışan Simay adında bir kızla tanışır. Simay'ın geçmişi okuyucuda merak uyandıracak şekilde işlenir.

“Kimdi o? Simay'ı İreni'den getiren damlatan şey neydi?” (T.B.G. : s.63).

Bir taraftan da Sonsuz'la çalışmalarına devam eden Aysan Sonsuz'u bir dönem kaybeder. Onun Sonsuz'u arama çalışmalarına yer verilir. Nihayet Sonsuz bulunur. Onun şiirlerini basmaya ve onunla bir TV programı yapmaya karar verirler. TV programın ilk bölümünde Sonsuz vurularak ölür. Aysan yıkılmıştır. Ne yapacağını bilemez.

“ Haliç'te bütün renklerin soluşunu, batmaya yönelmiş kanlı bir gemi gibi ihtişamlı fakat yoğun acılar bırakarak süzülen yaşama teknesinin süzülüştünü görüyor. Eteklerinde kan...Sular kana boyanıyor...İhtişam teknesinin ardınca insanlığın kıyamete yakın son sesleri, son çığlıkları tonunda göğe yükselen koroyu duyuyor Aysan (T.B.G. : s.248).

Nüzhet'in gazetede ki köşe yazarlığına son verilir ve kendisinden bir mizah gazetesi çıkarması istenir. Nüzhet adı Şapka olan bu gateyi çıkarır. Ancak bir süre sonra buradaki görevine de son verilir. Nüzhet bir bocalama içindedir. Yayınevi sahibi olan arkadaşı ona neden roman yazmadığını sorarar, bu soru onun kafasında yeni arzular uyandırır.

“Kitap yap' derdi, Nüzhet yapmazdı. Şimdi anlattıkları Nüzhet'in bataklığı dediği kafasında yüzmüyor. Hayır, giderek batıyordu gidip yeniden dinlemeliydim onu” (T.B.G. : s.219).

Nüzhet bu kafa karışıklığı içindeyken gençlik aşkı İreni'ye ulaşır. İreni'yle buluşur. Aysan yaşadıklarının etkisiyle ordan oraya savrulur, yurt dışına çıkma kararı alır. Simay, onu bırakıp memleketi İznik' döner. Roman sonunda yazar olayları herhangi bir sonuca

bağlamaz. Nüzhet'in roman yazıp yazmadığı, Aysan'ın yurt dışına çıkıp çıkmadığı muamma olarak kalır (T.B.G. : s.281, 285).

3.6.4. Kişiler:

Tren Burdan Geçmiyor adlı romanda şahıs kadrosu oldukça nettir. Tek zincirli olay örgüsüyle kurulan olayda iki kahraman ve onların çevresindekiler etkindir.

Başkişi: Romanın başkişisi Aysan'dır. Aysan hırsları olan, işini seven ve mesleğinde bir yerlere gelmek isteyen genç bir gazetecidir. Aynı gazetede -Seher gazetesi- çalıştığı ve ağabey dedi Nüzhet Fermanlı onu bu konuda cesaretlendirir ve ona yardım edeceğini söyler.

“Diyorum ki ben bir çıkış yapman gerek. Evet, yarın bir gün benim gibi sürünüp gururunla dimdik duracaksan başka. Bu nasıl dimdik durmazsa. Bu benimkisi baş aşağı dimdik durmak galiba. Ama sen zamane çocuğusun sen İzmirliisin, İzmirliiler yaman olur, politika, hırs. Batıcılık, toprak. sevgisi aşk... sende her şey olmalı. Ben derim ki oğlum sana hep, hem pislikle savaş hem de yüksel!” (T.B.G. : s.38).

Aysan çok belli etmese de idealleri için her şeyi yapabilecek bir karakterdedir. Yazar anlatıcı, bunu okuyucuya hem sözleriyle hem de Aysan'ın davranışlarıyla hissettirir.

“Dinliyorum ağabey, dedi genç gazeteci; alınına düşmüş saçlarını düzeltip, henüz kirlenmemiş gözleriyle duru duru baktı” (T.B.G. : s.37).

Aysan kendisini kendi ifadeleriyle akıllı, bilgili ve saygılı biri olarak tanımlar (T.B.G. : s.56).Aysan ile Simay arasında duygusal bir ilişki olmasına rağmen, TV' de program yapabilmek için televizyon programcısı Işıl'ın yaklaşma isteğini kabul eder ve onunla birlikte olur. Bu durum Aysan'ın karakteri hakkında bilgi vericidir(T.B.G. : s.190) Fakat romanın sonunda hem masumluğunu hem de sevdiği kızı kaybeder. Böylece ne yapacağını bilmez bir halde hırslarıyla baş başa, kalır (T.B.G.: s.268).

Nüzhet Fermanlı: Romandaki diğer başkarakter Nüzhet'tir. Nüzhet, kuralları ve ilkelerinden taviz vermemek adına mesleğinden olmayı göze alan bir karakterdir. Yazı yazdığı köşede pasife alınır ve oyulanması için bir Mizah dergisi çıkarması istenir. Daha sonra göreve çağrılır ancak o dönmeyi düşünmemektedir.

“Anlamıyorsun şu anda beni. Bana ihtiyaçları kalmadı. Hatta zararlı bir unsurum orada. Beni açığa alıyorlar, geriye çekiyorlar geri hizmete mücadele diye bir şey yoktur bizim müessesede. Ettiğini sanırsın ama şey ötekilerin hesabında yürür. Ve kabullenirsin sonunda. Tarafsız gazetecilik mi gülerim ben buna, yapamazsın yaptığını sanırsın ve yapamadığın için çeker gidersin. Tabii maişet derdi yahu adının orada görülmesi. Bütün bunlar acayip alışkanlıklardır bırakamazsın. Halk arıyor konuşuyorsun telefonda, şu bu hastalıktır. Evet, bir cakası vardır bu işin, birbirinizle dost görünür aslında caka satarsınız. Ölen biri oldu mu, döktürürsünüz. Şöyle dostumdur şöyle ağabeyimdir diye. Oysa perdeyi araladınız mı rüyayı görürsünüz, bırak Aysan” (T.B.G. : s.88).

Kimi zaman kahramanın kendisine acıdığı cümlelere yer verilir:

“Eski bir aşkın kurbanı memleket sevdalısı Nüzhet Fermanlı... İşte yine yazısı konuşmamıştı. Konmayacağını hiç kimse fısıldamış da kulağına. sessiz bir konuşmadır. Tokatın daha etkilisi, tokat devirir bu ise ezer. Ezerek sürütür. Sessiz konuşmaların yürekte çıkmayanı... Bu kaçınıcı hatırlamıyor daha önce söylenirdi. Bulutlara bak ve unut Nüzhet! Çek sineye sonra uy ortama...” (T.B.G. : s14).

Ancak Nüzhet’in de kendi içinde ikilemleri vardır. En büyük ikilemi gençlik aşkı İreni’yi unutmamasına rağmen Nazenin adında bir kişiyle birlikte olmasıdır. Aslında Nazenin kimliğinde aradığı İreni’dir (T.B.G. : s.15).

Sonsuz(Sırrı Düzgün): Sonsuz hayalleri ve kendi gerçekleri uğruna evini terk etmiş sokaklarda yaşayan bir gençtir. Kendini abukist olarak tanımlar.

“ Hani Aksaray’daki ağbi....Abuk çocuğum ben” (T.B.G.: s.95).

Sonsuz, bu karakterin lakabıdır. Asıl adı Sırrı Düzgün’dür. Lakabı şiirlerine uygun olarak verilmiştir. Kendisi genç yaşta ölür fakat, şiirleri onu sonsuzlaştırır. Çokum bu karakterin adını da kişiliğinden hareketle verir. Sırlarla dolu düzgün bir gençtir. Yazdığı şiirlere annesine olan özlemine anlatır (T.B.G.: s.112, 246, 247).

Anlatıcı Sonsuz’un Aysan üzerinde bıraktığı etkiyi şöyle ifade eder:

“O ezik duruşundan sıyrılmış, rüzgarın oynadığı saçlarını ikide bir sıvazlayarak okuduğu şiiriyle esrik bir hal almıştı. Birkaç kimliği olan biriydi sanki, duygudan duyguya geçerek sarsmıştı Aysan’ı. Bu med cezirlerle insan dışı bir yaratık oluveriyordu (T.B.G.: s.113).

Kart Karakterler:

Romanda birden fazla kart karakter vardır.

Cemil: Fulya'nın Simay için bulduğu zengin mühendis bir gençtir. Ancak Simay onunla birlikte olmak istemez. Parası pulu olan ancak dünya görüşü dar bir kişiliği temsil eder (T.B.G. : s.150,151).

Seramikçi Fulya: Hafif sayılabilecek davranışları olan mutluluğun parada ve zenginlikte olduğuna inanan seramikçi dükkânı olan orta yaşlı bir kadındır. Simay'a verdiği öğütler. Ona bulduğu sevgili adayları Fulya'nın kişiliğini ele verir.

“Fulya o gün antikacı arkadaşı evli İsmet'le yemek için buluşmadan önce kocaman gözlerini kıvrıklar çekip onları birer akvaryum balığına benzettikten sonra gerdanına boynuna göğüs aralarına parfümünü bolca fısıslarken kadınlığının pratik ve çabuklaşmış hareketleri ile yakasını paçasını çekişleyip göğsünü ileriye çıkarıp, karnını çekerek son günlerde aldığı birkaç kiloyu dar pantolonu ve içindeki korseye sıkıştırılmış olarak dükkânda gidip geliyor Simay'a öğütlerde bulunuyordu.” (T.B.G. : s.146).

Fon Karakterler:

Simay: Simay, henüz kendi içsel yolculuğu oturmamış bu arayış içindeyken İznik'ten İstanbul' gelmiş genç bir kızdır. İznik'te yaşadıkları, patronu Fulya'nın verdiği öğütler ve Aysan'a karşı bit türlü adını koyamadığı hisler... Tüm bunlar arasında gelgitler yaşayan Simay romanın sonunda Aysan'ı terk ederek İznik'e döner (T.B.G. : s.61, 150, 151, 266).

Süsen Dıvıç: Bu kahraman Çokum'un Gece Rüzgarları adlı romanın başkahramanıdır. Gazeteci kimliğiyle bu romanda da çıkar karşımıza. Duruş ve tavrı değişmeyen Süsen devamlılığı temsil eder. Tepeşehir, hikayesiyle sokaklara inen karakter, burada geliştirdiği ilişkiler sayesinde Sonsuz ile tanışmış ve Onu Aysan'la tanıştırmıştır(T.B.G. : s.38, 58, 252).

İreni: Nüzhet'in gençlik aşkı roman boyunca adı ve hayali vardır. Roman sonunda buluşurlar (T.B.G. :s.15, 21, 46, 272, 274).

Nazenin: Nüzhet'in İreni'nin yerine koyduğu kadın. İlişki yaşarlar ancak romanın sonunda Nüzhet'i terk eder (T.B.G. : s.15, 272).

Balıkçı Stavro: İreni'nin babasıdır(T.B.G. : s.15, 21, 46).

Faik: Yardımcıdır.

Tasula: İreni'nin annesidir.

Recai: Gazete çalışanıdır (T.B.G. : s.29).

Tan Bey: Gazetede birlikte çalıştıkları gazetenin genel yayın yönetmenidir (T.B.G. : s. 121).

Makaracı Albert: Nüzhet'in gençlik yıllarından hatırladığı İsraili komşusudur (T.B.G. : s.31, 118).

Necati: Meyhanede Nüzhet'ten şiir okumasını isteyen kişidir(T.B.G. : s.43).

Ressam Adnan Kırkbayır: Sergisine gittikleri sanatçıdır.(T.B.G. : s.60).

Nadide Hala: Nüzhet'in şimdi hayatta olmayan halası. Yaşadığı evle bütünleşen karakterdir(T.B.G. : s.80).

Hrpsime: Aysan'ın Ermeni asıllı komşusu. Aysan'la çok yakındır(T.B.G. : s.104).

Hüseyin: Nüzhet'in komşusudur(T.B.G. : s.118).

Harun Bey: Nüzhet'in çalıştığı gazetenin sahibidir (T.B.G. : s.120).

Melike Hanım: Osmanlıyla kan bağı olan asilzade bir yazardır (T.B.G. : 121).

Tuğkan Bey: Yazardır (T.B.G. : s.121).

Mahinur Hanım: Şarkıcı bir karakterdir (T.B.G. : s.122).

Patron Eser Bey: Fulya'nın birlikte olduğu kişidir(T.B.G. :s. 142).

Saltuk Bey: Simay'ın İznik'te birlikte olduğu baba duygularının aşka dönüştüğü evli adamdır(T.B.G.: s. 141,148, 149).

Nagehan: Aysan'ın Komşu kızı (T.B.G.: s.145).

Necdet: Simay'ın İznik'teki ressam sevgilisidir(T.B.G.:s.148,149).

Mülayim Usta: Aysan'ın Sonsuz'la evinin terasında buluştuğu kişidir.

Adem Kanmaz: Emniyet mensubu bu karakter Süsen gibi Gece Rüzgarları kitabının kahramanlarından. Süsen'in ricasıyla Aysan'ın Sonsuz'u bulmasını sağlar.(T.B.G. :s.177).

Işıltı Solmaz: Aysan'ın onunla birlikte olması karşılığı televizyonda önünü açan sosyal ve siyasal ilişkileri kuvvetli bir karakterdir. Kadınlığını ön plana çıkarır (T.B.G. : s.179, 180).

Çimen Hanım: Saltuk Beyin eşidir(T.B.G. :s.154).

3.6.5. Zaman

Romanda olayların yaşandığı zamanla ilgili olarak ilk sayfada yer alan; ‘1994’ün buz kırığı renginde gündüzü...’ ifadesi okuyucuyu olay zamanına götürür. Romanda yer alan bazı ipuçlarıyla da okuyucu anlatı zamanını yakalayabilir. Anlatıcının, romanın bazı bölümlerinde Özallardan bahsetmesi, yine romanda yer alan Süsen karakterinin aynı zaman dilimini konu alan Gece Rüzgarları’nın başkahramanı olması ve hala çalışıyor olması ve Sonsuz’un sokak çocuklarından bahsederken sokaklarda en çok Erzincanlı çocukların olduğunu vurgulaması gibi satır aralarında geçen cümleler roman zamanı hakkında bilgi verir.

“Sonsuz en çok Erzincanlı çocukları görürdü sokaklarda; depremlerin çocuklarıydılar onlar. Sonsuz da kök olarak Erzincanlıydı”(T.B.G.: s. s.112).

Ancak roman Özal’ın ölümünden sonraki dönemi de kapsar. Bu da yine satır arasına gizlenmiş bir detaydır.

“Özal sonrası yeniden kabaran olaylar ve Özal prenslerinin kaybolan itibarlarının arayışları, bir balo ertesinin sönük, sinik lambaları altında sarhoş adamlar... ‘Heyhat.. bitti bitti!’ diyor sanki. Birisi mumları ve tütsüleri söndürsün.”
(T.B.G.:s.122)

Yazar anlatıcı, Nüzhet’in İreni ve Nahide Halasından bahsettiği bölümlerde geriye dönüş teknikleriyle zaman kırılması oluşturur (T.B.G.: s.44).

Romanın yazılma zamanı ve anlatı zamanı farklıdır. Romanın konusu 1994 yılında geçmesine rağmen yazılma tarihi 2004-2007 olarak belirtilir.

3.6.6. Mekân

Romanda kullanılan mekânlar Ay(2014:237), Bakhtin’e göre : “Edebiyatta ve bizzat sanatta, zamansal ve uzamsal belirlenimler birbirlerinden ayrılamaz ve daima duyguların ve değerlerin izlerini taşır”(Bakhtin,2001:316). ifadelerini kullanarak mekân unsurunun roman açısından taşıdığı bütünlüğü anlatır. Romana yazar anlatıcının dilinden Nüzhet’in içinde bulunduğu durumun tasviriyle başlanır. Bu tasvirin içinde kahramanın yaşayışı hakkında bilgi verecek bir mekân olan Beyoğlu da anlatılır. Beyoğlu ve Cezayir Sokağı açık mekân özelliği gösterir. Tarihi özelliği bakımından da Nüzhet’in yaşadığı çocukluk yıllarını anlatır (T.B.G.s.14,133). romandaki diğer açık mekânlar şunlardır:

Burgaz Ada (T.B.G. : s.22, 42), Büyükçekmece, Mimar Sinan Köprüsü,(T.B.G. : s.86,87), Aksaray(T.B.G. : s.107), Tarlabası(T.B.G. : 134), Cağaloğlu(T.B.G. : 218), Fener Parkı(234 ,235) olarak sıralanabilir. Rum bir kıza âşık olan Nüzhet gençlik yıllarında gayri Müslimlerin yoğunlukta olduğu bir semtte yaşar. Eserdeki kapalı mekânlar incelendiğinde ‘ev’ unsurunun öne çıktığı görülür. Nüzhet’in evi (T.B.G. : s.18, 23, 42, 282, Aysan’ın evi (T.B.G. : s.156), Hripsime’nin evi (T.B.G. : 167), Mülayim Usta’nın evi(T.B.G.:205) ve metruk ev (T.B.G. : s.272)Aysan’ın evinin sevgilisi Simay’ın dünyasından uzun uzun aktarıldığı bölümde kişi-mekan ilişkisinin özdeşliği vurgulanır.

“Onun evini solumak... Hayali daha güzeldi belki gerçekliğinden. Aysan...(…) Mutfak, düşündüğünün zıttı, karışık değil; bekâr dağınıklığından uzak, temiz, bakımlı, yerleşik...” (T.B.G. : s.156, 157).

Metruk evler, Nüzhet’e korkutucu gelir. Onlarda kendi geleceğini ve korkularını görür. Yazar mekân algısı tekniğiyle bunu ifade eder.

“O, bu semtte onlardan biri olmayı istemiyordu artık. Gönlü hep burada olsa da. Bu enkaz, bu yıkıntılar, bu kahkahaların sustuğu içine gömülmüş evler onu korkutuyordu. Gidecekti Beylikdüzü'ndeki yeni eve...” (T.B.G. : s.272).

3.6.7. Dil ve Üslup

Günlük konuşma dili kurallarına riayet edilerek yazılan romanda şiirsel anlatım da esas alınır. Karakterlerin iç sesleriyle yaptıkları konuşmalar tahlil yöntemiyle aktarılır.

“Simay, Aysan'ın bakışlarının yeşillerini sarılarını kahve ve grilerini hatta morlarını aralıyor ve çok derince sevgi ışığını o küçük gizli parıltıyı buluyor. Bir şiiri hatırlatıyor o ışık...” (T.B.G. : s.158).

Eser boyunca gerek Sonsuz’un gerekse kahramanların dilinden şiirler okur okuyucu. Sonsuz öksüz bir çocuktur. Annesine özlem duyar ve ona şiirler yazar.

“Annemi hatırladım

İri iri ekmek lokmanla

Yoğurtlu ispanağa uzanan küçücük ellerim

Sırtıma okuyan birileri yok

Nalet bir soğuk o biçim rutubet

Üşüyordum yattığım yere düşler girmiyordu

Yollar ıslaktı ceketim su geçiriyordu üstelik

Yollara birikmiş sular da annemi arıyordum” (T.B.G. : s.113).

“Nüzhet’in meyhanelerde dinlediği şarkılar, romana ritim katar”(T.B.G. : s.39).

Rum olan İreni'nin konuşma metinleri onun kendi aksanıyla aktarılır.

- Aman Nüzhet eskimistir o bina. Çürümüs olmalı.

- Sen hayatına bak vre...Evlense idin hanım beğenmeyecekti o evi.

-Kısmet olmamış demek...Ora nere kuzum, adını işitiyorum...lakin görmedim.

Bana bir oda ayır, bir de çekyat koy, tamam?”(T.B.G. : 277).

Bazı karakterlerin oluşturduğu zıtlıklar kahramanın içsesleriyle aktarılır. Simay'ın Saltuk ile Cemil' i karşılaştırması buna örnek olarak verilebilir (T.B.G. : s.152). Yazar, her bölümünde başındaki bir sayfayı şiirsel ifadelerle ayırmak suretiyle metinde şiirsel bir üslup oluşturur. Karakterler aracılığıyla iç monolog tekniğinden faydalanılır.

“Oğlum Aysan...diyordu kendi kendine bir malzeme yakaladın ki olmaz böyle şey. İşte Sonsuz ve onun hikayesi sonsuzun yükselişi ve yıldız oluşu, filmlerde dizilerde oynayışı, Sonsuz'un bataklık hayatını anlatışı, gazeteci Aysan'ın onu nasıl keşfettiğini anlatışı ...” (T.B.G. : s.99).

Romanın pek çok bölümünde diyalog tekniği kullanılır (T.B.G.: s.102, 166, 178, 199, 242).

Romanın bazı yerlerinde Eski Anadolu Türkçesine ait sözcükler kullanılır (T.B.G.: s.142).

3.6.8. Tema

Romanda iki gazetecinin etrafında gelişen pek çok konu mevcuttur. Aysan ve Nüzhet aynı ideale farklı yollardan ulaşmayı hedeflerler. Romanın sonunda ne olduğu bilinmez. Romanda yer alan kadın karakterler ve dönemin sosyal olayları ağırlıklı olarak işlenen konulardır.

1. Kadın : Romanda birbirinden farklı kadın karakterler yer alır. Bunlardan birincisi Simay'dır. Simay, duygusal arayış içinde olan yalnız bir kadındır. Bu arayışları sonucunda yaşadıklarını unutmak amacıyla İznik'ten İstanbul'a gelmiştir. İznik'te

yaşadığı iki farklı ilişki onun anlatı zamanındaki ilişkisi sorgulamasına neden olur. Simay'ın babası yaşındaki Saltuk Bey' le yaşadığı ilişki kız çocuğunda baba figürü eksikliğinin ona yaptıracağı muhtemel hataları anlatır (T.B.G. : s.154).

“İznik'te yarı deli bir halde bıraktığı, İznik çinilerinin sırrını arayan adam. Sırlarda yitip yokluğa eren adam Simay'ı İstanbul gurbetine düşüren sevda. Babası yerinde bir adam, mercan kırmızılarının peşine takılmış kırmızılarda yetiyordu baba dostu. İznik'te yanıp söniyor Yıldızı ama yaşamak budur böyle hissidir dercesine. Hiçbir dalda durmamacasına ağlıyor ırılıyor Saltuk Bey”(T.B.G. : s.142).

Romanda yer alan bir diğer kadın tipi hiçbir beklentisi olmadan arzuları doğrultusunda erkeklerle birlikte olan kadındır. Romandaki Işıltı'dır. Işıltı adı özellikle seçilmiştir. Girdiği ortamda tüm dikkatleri üzerine çeken bir kadındır. Aysan'la birlikte olmak ister ve karşılığında ona TV program yapma şansı verir. Bu özelliği de erkeklere çekici gelir. Daha önce de Tuğkan'la bir ilişki yaşamış ve Tuğkan'ın romanının çıkmasına yardım etmiştir (T.B.G. : s.180).

Başka bir kadın tipi ise erkekleri para kaynağı olarak gören kadın tipidir. Romandaki Fulya böyle bir karakterdir.

“O çocuğun sana uygun biri olduğunu sanmıyorum, o çocuk seni üzer. Zannımca... Hem yıldızına baktın mı? Burcunu yükselenini biliyor musun? Senin yıldızının kapsamına giriyor mu? Ne dersen de çok hırslı biri... kim bilir kaç kişiyle... bana bile nasıl baktı? Ben anlarım böylesi kadını horlar, alıp koklayıp bir tarafa atar. Seni nasıl algıladı bilemiyorum. Cinselliği ön planda olmayan birini...” (T.B.G. : s.146).

Romandaki Nazenin karakteri ise kadın olarak gençliği boyunca kimseden bir şey beklemeyen, beklentisiz de sevebilen kadın tipidir. Gençliğini yitiriyor olmanın acı verdiği kadın tipidir. Romanın sonunda Nüzhet'e yazdığı mektup bunun kanıtıdır(T.B.G.: s.272).

Sosyal ve Siyasal: Romanda 90'lı yıllarda ülkenin gündemini meşgul eden güneydoğu problemine değinmiştir.

“Güneydoğudaki çatışma nereye kadar sürecek? Bu ülkenin genç kitleleri ya anarşi ya darbeler sonucu ya da savaşa gönderilecek imha mı edilecek? Ölüm limiti ne kadar olmalıdır her iki taraftan? Ve nerede bitmelidir?” (T.B.G. : s.82).

Özal ailesinin karıştığı skandalları hatırlatacak ifadelere yer verir (T.B.G. : s.122).

Romanda Nüzhet'i pasife almak çıkarmasını istedikleri mizah gazetesi adı Şapka'dır. Anlatıcı gazetenin adında dönemin başbakanı Süleyman Demirel'in fötr şapkasından esinlenildiğini belirtir (T.B.G. : s.125,128).

2. Dini ve Geleneksel Öğeler: Romanda Simay karakterinin Cemi'le çıktığı yemekte Cemil'in davranışlarından yaptığı çıkarımlara yer verilir. Bu çıkarımlar Anadolu insanının evlilikten beklentileridir.

“Onların yani Cemillerin karıları başka olacaktı elbet, Anadolu geleneğine göre ya amcakızı ya teyze, dayı. Sonra o kadın birkaç çocuk armağan edecekti ona ve kocası için, aileyi yukarılara taşımak için eze ite yürüyecek, yer aşacaktı adamına ve çocuklarına. Güçlü yumruklarıyla nasıl yoğuruyorsa hamuru, öyle yoğuracaktı çocuklarının geleceğini. Gönlüne hiçbir erkeğin izini tozunu ışığını düşürmeden, muhkem davarlarla kale kapılarıyla aykırılıklara karşı duracaktı. İçinin kadınsı deprenişlerini dizginlerle, kamçılarla yola getirecekti. Kocasının ilk ve son gülü olup ter ü tazeliği iyice solmadan adamının aldatmalarına soğuk yataklarda kıvrantularla bekleyip uykulardan irak öylece yavaştan kadınlığını yok edecekti”(T.B.G. : s.152).

Romana adını veren ve doğru yolda yürüyenlerin ıssız ve yalnız oldukları konusu Nüzhet tarafından ifade edilir. Nüzhet de kendi camiasında yalnız kalır ve kendisini ıssız bir istasyona benzetir.

“Bütün çocuklar, bütün güzel insanlar trenleri sever gibi gelir bana. Ailecek Sirkeci'den, Haydarpaşa'dan şehrin uçlarına uzandığım çocukluk günlerini özlemişimdir hep. Sonradan seyahatlerde de zorunluluk dışında trenlerle gittim geldim. Şehirlerden koparak, hep ayrıcalıklı yürüyüşüyle o çizgi, o hat farklı ve düşsel bir şeydi benim için. Yine öyle. Ama şimdi gönlümün bir kıyısından geçip gidiyor ve ben hattın uzağına düştüm” (Çokum, 2009: 228).

Şiirsel bir anlatıyla şöyle anlatır:

“Şimdi ise gökdelenler fabrikalar...

Ve daha bilmem neler...

Şehrin boyası silindi, O resmi yapmıyoruz demek ki...

Hattın uzağındayız artık...” (T.B.G. : s.229).

3.7. ARADA KALMIŞ TEBESSÜM

3.7.1. Eserin Tanıtımı

2010 yılında yayınlanan Arada Kalmış Tebessüm adlı roman on bölümden oluşur. Yazar birçok eserinde olduğu gibi bu eserin bölümlerinde de isim görevi üstlenen söz öbekleri ya da sözcükler kullanır. Bunlar şöyledir:

Frigyalı, Tortular, Leylâki Efendi, Ankara’da Bir Ev, Gardenya Kokulu Rüya, Turuncu Zeminde Olmazlar, Aykırı Dal, Bu Akşam Levreğimiz Var, Eğlence Treni, Ankara Menekşesi.

Romanda ressam olan başkarakter Feda’nın arayışları, Abukizm felsefesi ve bu felsefe doğrultusunda oluşan eserlerden bir sergi açabilmektedir. Feda güzel sanatlar lisesini bitirmiş resme ve sanata farklı bakış açıları getirmeyi planlamaktadır. Güzel bir çocukluk geçiren kahraman çocukluğuna ve çocukluk arkadaşlarına hala özlem duymaktadır. Roman, Feda’nın resim sergisi hayali, sosyolog olan dayısı Prof. Usveren ve kuralları, arkadaşlarıyla ilişkileri, çocukluğuna duyduğu özlem, aile içinde yaşanan çatışmalar, Günce’ye olan aşkı gibi başlıklarda incelenebilir. Yazar romanda gerek anlatı zamanında gerekse geriye dönüşlerle dönemin sosyal ve siyasal şartları hakkında da bilgi verir. Var olma çabası içinde olana Feda romanın sonunda varlığını ispat eder. Romanda yazarın başka bir romanı olan Tren Burdan Geçmiyor’da yer alan Abukizm felsefesi derinlemesine anlatılmıştır (A.K.T. : s. 209, 210). Tren Burdan Geçmiyor romanında yer alan Sonsuz’un şiirleri kitabın tüm bölümlerinin baş sayfasında okurla buluşturulmuştur (A.K.T.) Şiirlerin altına S.Ç.S ifadesi konmuştur.

3.7.2. Anlatıcı- Bakış Açısı

Romanda anlatıda, yazar anlatıcı teknik olarak kullanılır. Ancak başkahramanın da bazen ben anlatıcıyla olaya dâhil olduğu görülür (A.K.T. : s.244.) Yani çoklu anlatıcı vardır. Buna bağlı olarak hâkim bakış açısıyla yaklaşılır olaylara. Anlatıda hâkim bakış açısı diyaloglarla sıfır odaklanma yönteminden faydalanır.

“-Babam sanki hissediyor?

-Neyi? dedi Feda.

-Bilmiyorum işte; bana ve sana bir tuhaf baktığımı hissettim. Ne yapmam gerek?

-Hiç. Hiçbir şey... Bırak yürüsün hayat. Ve bize ne yapacaksa yapsın..." (A.K.T.: s. 234).

Yazar anlatıcı kahramanın kişiliğine bağlı kalarak öznel anlatımlar yapar.

"Yitkin, küçük, çorak yüzlü Anadolu çocukları söniyordu gözlerinde. Oradaki sade hayat artık geride bırakılan insanların oldu; babası başka tatlara koşmalıydı, koşmuştu; üzerine takılan dalları kırpa kese... Biçe ede. Dikenleri, otların yaban yaban kokusunu, oraların vahşi yemişlerini..." (A.K.T.: s.197).

Tasvirlerin yer aldığı bazı bölümlerde nesnel anlatımlara yer verir.

"Feda, toplantı salonunun imkânlarına göz atmadan edememişti. Tepegöz, projectör, Carousel, video ve tv, flipcahart, beyaz tahta, kulaklıklar, simultane tercüme, barkovizyon..." (A.K.T.: s.13).

Romanda hâkim bakış açısıyla karakter tahlilleri de yapılır.

"Evdeki yardımcı, sarışın, Slav beyazlığında Şule. Epeydir, Yeşilköy'deki evi çekip çeviriyor. Yaptığı işler içe siner oldukça bu evin parçası sayıldı. Aldırmazlıklar, yüzüzlükler...arsız kedilere döndü şule." (A.K.T. : s.16).

3.7.3. Vak-a- Olay Örgüsü

Romanda olaylar tek zincirli olarak kurgulanır. Feda adlı kahramanın öyküsüdür. Roman kahramanı içsel konuşmalarını anlık olarak paylaştığı için bir olaydan diğerine, bir zamandan bir başka zamana geçiş sağlanır. Kurgulanan olaylar, Feda'nın kuzeninin evinde yaşanan aile içi bir gerginliğin tatsız bitmesiyle başlar. Feda'nın trenle Ankara'ya gidişi, dayısı Prof. Duran Usveren'in de bir sempozyum için anda orda oluşu ve buna bağlı gelişen olaylarla devam eder. Tren yolculuğu sırasında ilk aşkı Gülheves'ten gelen mektubu okur. Mektubun her satırı bir anı canlandırır ve böylece an'da geriye dönüşler yaparak başka olaylar anlatılır.

"Tren karanlıkları yırtarken içinin ince kanatlı duygularının şaşkınlığını, kafesinde o tünekte o tüneğe sığıp tel duvarlara yapışan duygularının karmaşıklığını hissetmişti. Gülheves'ten uzaklaştıkça ona yaklaştığını hissediyordu.(...)Sonra Arnavutluk'taki o oteli hatırladı. Ethen Bey Camiine, saat kulesi ve İskender heykeline meydanın yegane eli yüzü düzgün oteli..."(A.K.T. : s.38).

Ankara’da olduğunu duyan çocukluk arkadaşı Güney onu bir şeyler içmek için dışarı davet eder. Bu davette Güney’in arkadaşlarından biriyle Abukizm hakkında tartışır. Ortam tatsızlaşır. Geceyi Ankara’da oturan babaannesinin evinde geçirir. Kahraman bu evde de geriye dönüş teknikleriyle maziye yolculuk yapar.

“(…) Ya o eski kanepeler? Hani üç kişi birden aynı anda oturduklarında Ilgın, Fedâ ve bir de Güney kanepeler içine doğru göçmüş ve onlarda çökmüşlerdi. Önce şaşkınlık sonra kahkahalarla gülmeleri...” (A.K.T.:s.77).

Ertesi gün Ankara’yı gezer ve Ankara’nın eski ve yeni görüntüsünden çok etkilenir. Ankara resimlerinden oluşan bir sergi açmaya karar verir. Abukizm felsefesi ve resim sergisi fikri olaylarda ara düğüm niteliği gösterir. Okuyucu romanın sonunu merak eder. İstanbul’a dönen Fedâ dayısının kızı Günce’ye duygusal bir şeyler hissetmeye başlar. Duyguları karşılıklıdır. Günce ile olan ilişkileri de anlatıcı tarafından ara düğüm unsuru olarak kullanılır.

“Günce’yle birlikte o geceyi yaşamış olduğuma inanmıyorum şimdi. O farklı bir zaman boyutuydu. Üşüyüp birbirimize sokularak ısınmışız, hafiften küf kokan yorgan ve battaniye...” (A.K.T. : s.243).

Fedâ’nın annesi ve dayısı Usveren yıllardır küs oldukları için görüşmezler ancak Fedâ dayısının evine sık sık gider. Fedâ’yı atölyesinde ziyarete gelen Günce’nin resmini çizen Fedâ bunu ona armağan eder. Çocukluk arkadaşlarıyla Yalova’daki yazlıklarında buluşma kararı alırlar. Oraya gittiklerinde hiçbir şey eskisi gibi değildir. Depremde grubun üyelerinden biri olan Ilgın hayatını kaybeder. İstanbul’ dönen Fedâ hayalini kurduğu sergiyi açmak üzere Ankara’ya gider. Sergide annesi ve yıllardır küs olan dayısı barışırlar. Roman son bakımından sonlu bir romandır. Romanın başında verilen küslük biter. Hayalinin kurulduğu sergi açılır.

“Fedâ gülüyor, sürekli gülüyor ama aynı zamanda ağlıyor galiba. Yanakları ne çabuk ıslandı. Annesiyle dayısının tutuk kucaklaşmalarını seyretti. Sonra kendisi sarıldı Usveren’e” (A.K.T. : s.298).

3.7.4. Kişiler

Romanda kişiler başkisi Fedâ Alaca’nın etrafında kurgulanırken arkadaş çevresi ve aile çevresi olarak ayrılır. Bu iki kadro birbirinden farklı olay zinciri içindedirler.

Başkişi: Romanın başkişisi Fedâ Alaca adında genç bir ressamdır. Fedâ, idealleri olan bir gençtir. Hayatta olan her şeyi olduğu gibi düşünmek zorunda olduğuna inanmaz. Bu nedenle abukizm felsefesinin en koyu savunucularındandır. Akademiden hocasına bu felsefeyi canla başla anlatmaya çalışır.

“Burada kafama takılan pek çok soru var Fedacığım, evlatlarımın hası...sen bunları bana izah et bir gün. Moon-Light Pastanesinde oluyorum genellikle. Oraya gel” (A.K.T. : s. 211).

Annesinin babasıyla evlenmesini istemeyen ağabeyi kardeşiyle küsmüştür. Fakat yeğeni Fedâ’yla görüşür. Fedâ dayısının tüm baskıcılığına rağmen çoğu zaman onunla çatışmaya girmekten kaçınmayan bir karakterdir.

“Tanrım ne kadar çok dede ve nine! Onları düşünmek gibi bir mi var? Ben Dikili’deki ziraatçi dedemi bile faza tanımıyorum. Ninemi de. Yani annemin tarafını... Mademki onların yaşamı içinde yer almıyorum, onlar da benim hayatımın içinde mevcut olamazlar. Sadece bildiğim annemin evlenmesine karşı çıkıldığı” (A.K.T. :s.123).

Fedâ’nın dil ile ilgili bir sorunu vardır. ‘b’ ile ‘d’ harflerini söylerken karıştırır. Anlatıcı okuyucun kafasının karışmasını önlemek amacıyla Fedâ’nın iç sesiyle açıklama yapar.

“Bunları değerlendirmek sizin göreviniz tabii, diyor Fedâ... hepimizde ne gidi ...gidi..(d/b) gibi arızalar olduğunu” (A.K.T.: s.132).

Bu eksiklik Fedâ’nın toplum içinde kimi zaman susmayı tercih etmesine neden olur. Başkahraman çocukluğuna hep bir özlem içindedir. Çünkü en güzel yılları bu zamanlardır. Romanda uzun uzun yaptığı tasvirlerle o günleri anlatır. Anlatı anında Günce’yi sevmesine rağmen çocukluk aşkı Gülheves’ten ‘sevili’ diye bahsetmesi karakterde çatışma olduğunu gösterir (A.K.T.:s.62). İnsanları seven, hoşgörülü bir tavır vardır ve bu özelliğini sanatçıda olması gereken bir özellik olarak anlatır(A.K.T. :s.220). O herkesi olduğu kabul eder ve o da olduğu gibi biridir, sahte tavırları sevmez (A.K.T.:s.218). Ailesine çok düşkün olmasına rağmen resim çalışmalarını yaptığı atölyede kalır çoğu zaman (A.K.T.:s.175). Romanın sonunda en büyük hayalini gerçekleştirir.

Norm Karakterler:

Günce: Roman başkişisinin dayısın kızıdır. Günce hayat dolu, dediği dedik, baskılara dayanamayan bir karakterdedir. Filoloji okur ve anlatı zamanında bir yayın evinde editörlük yapar. Girdiği her ortamda dikkat çeken özgüveni yüksek bir kızdır. Feda'dan hoşlanır ve bunu belli etmekten kaçınmaz. Romanın sonunda İngiltere'ye gider ama dönecektir (A.K.T.:s.297,298).

“Düşünen büyük gözleri, kalkık kaşları uzun ve mağrur boynu... Annesi Nihan Hanım'ın gizli gülüşlü ağzı. Hükmenden, cesur, taşkın, merhametli...yattığında yastığı kaplayan kıvrıcığa yakın dalgalı buğday sarısı saçlarının ihtişamıyla çizgiliyor insan onu ” (A.K.T.: s.22).

Seyhan Amca ve Leyla Teyze: Bu karakterler Feda'nın arkadaşı Ilgın'ın anne ve babasıdır. Başkişi yazın tüm vaktini bu insanlarla birlikte geçirir. Karı kocanın uyumlu ve anlayışlı kişilikleri herkes tarafından seilmelerini sağlar. Sol bir dünya görüşüne sahip olsalar bile diğer görüşlere saygılıdırlar (A.K.T. : s.63).

“Seyhan Amcanın o zamanlar anlayamadığım dünya görüşüne şimdi saygı duyuyorum. Çünkü o, bu yurt için savaşmayı, hapse girmeyi, ölmeyi gurbette yaşamayı, aşsız işsiz kalmayı göze alanlardandı”(A.K.T.:s.62).

Leyla Teyze ise şöyle anlatılır:

“Leyla Teyzenin bizim yaylı sazlar grubuna az mı emeği var. (...) Biliyorsun aşırı temiz tertipli bir evdi onlarınkisi ” (A.K.T. : s.62).

Kart Karakter:

Prof. Duran Usveren: Akademide sosyoloji hocasıdır. Pek çok sempozyuma katılır. Aranan bir şahsiyettir. Başkişi roman boyunca çatışma yaşar. Ancak romanın sonunda duyguları değişir. Katı kuralları ve sabit fikirleri vardır. Gerçek kişiliği ile idealize ettiği kişiliği çatışma halindedir. Karısıyla evliliği sadece imza üstünde kalmıştır. Onu evdeki hizmetçiyle aldatır (A.K.T:s.23, 24, 24).

“Bay Usveren'in ikinci kimliği yani kurt adamlığı sahnededir yine. Oysaki sofrada kanunları anlatmıştı. O kadar yıldırıydı ki...”(A.K.T. : s.26)

Leylâki Hoca: Anadolu'da nefesinin şifa olduğu düşünölen bir karakter. Başkişi kalp rahatsızlığıyla ilgili olarak çocukken en yakın arkadaşı Güney'in anne ve babasıyla

giderler. Hastalarından yüklü miktarda hizmet bedeli alan, lüks içinde yaşayan biridir. Ancak yolda bu karakterin zıddıyla var olduğunu öğrenirler. Leyleki Hoca, Leylaki Hocanın tersine tasavvufu ilgilendir. Biri ondan derdine derman olmasını isterse dua ederek yolcular ve karşılığında bir şey talep etmez (A.K.T.:s.91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99,100).

“İmdi sizin için iki yol var, ya Leyleki’ ye gidirsiniz ya Leylaki’ ye. Leyleki’ ye gittiniz mi borcunuz üç ihlas, bir Elham olur. Leylaki’ ye gittiniz mi neyse... Hadi yolunuz açık olsun” (A.K.T.: s.93).

Fon Karakterler:

Romandaki diğer karakterler fon karakterler olarak adlandırılabilir. Bu karakterler şunlardır:

Gülheves: Romanın başkişi Fedâ’nın çocukluk aşkıdır. Birbirlerine açılmamışlardır. Fedâ’ya yazdığı mektup onun geçmişe yolculuk yapmasını sağlar. Mektup sayesinde Fedâ’ya açılır (A.K.T.: s.13,102,165).

Poyraz: Gülheves’in zengin sosyete eşidir (A.K.T. : 13, 165).

Didem Hanım: Fedâ’nın annesidir. Felsefe bölümünü bitirmiştir. Ailesini karşısına alarak eşikle evlenir. Güçlü, merhametli, yeteneklidir. Romanın sonunda yıllardır küs olduğu ağabeyiyle barışır (A.K.T. : s.14, 240, 244, 296).

Baba : Ailesini geçindirmek için çalışıp didinen çoğu zaman oğluyla çatışma yaşayan bir tiptir. Fedâ annesini babasından kıskanır (A.K.T. : s.123, 240, 241, 243).

Nihan Yenge: Duran Usveren’in eşidir. Kendi halinde içine kapanık, mutsuz, kanser hastası bir kadındır (A.K.T. : s.16,17).

Prof. Gündâğ Usveren: Duran Usveren’in oğludur. Akademisyendir. Babası kadar katı kuralları vardır (A.K.T. : s.17).

Nesteren ve Müjde: Duran Usveren’in kızlarıdır.

Avukat Meriç: Nesteren’in eşidir.

Asistan Cemre: Duran Usveren’in asistanıdır. Aileden biri olarak görülür. Günce ile yakınlaşmaları olmuştur (A.K.T.: s.19,148,176).

Güney: Fedâ'nın en yakın arkadaşısıdır. Çocukken kendilerine 'yaylı sazlar dörütlüsü' dedikleri gruptan biridir. Kendi hayatında ailesi ve çevresiyle yaşadığı çatışmalar anlatılır (A.K.T. :s.39,81,89).

İlgın: Dörütlü arkadaş grubunun sonucusudur. Yetenekli ve akıllı bir kızdır. Fedâ'ya aşiktir. Yalova depreminde hayatını kaybeder (A.K.T. : s.56, 101, 111).

Hakim Amca, Ferhan, Türkan, hakimın oğlu Berk, Kenan Bey, Keriman Teyze, Abidin Amca: Fedâ'nın Yalova'daki yazlıkçı komşularıdır. (A.K.T.: s. 56, 57,58, 62, 71, 90).

Fedâ'nın Babaannesi: Ankara'da kızı Yasemin ile birlikte yaşar (A.KT: s.76).

Fedâ'nın Dedesi Tesbihçi Osman: Hayatta değildir (A.K.T. : s.123).

Recep Dayı ve Karısı Zeynep: Yazlıktan komşularıdır (A.K.T. s.:47).

Müfide : Duran Usveren'in emektar hizmetlisi.

Şule: Duran Usveren'in genç ve güzel hizmetçisi. Duran Beyle birlikte olur. Fakat bir süre sonra hiç istemese de evden gönderilir (A.K.T. : s.16...).

Şebnem, Yücel, Kutlu: Ankara'da otelin barında Fedâ'nın tartıştığı kişiler (A.K.T.:s.157,157).

Ferhunde Hoca ve Hikmet Hoca: Fedâ'nın akademiden karı-koca hocaları. (A.K.T. : s.209).

Ramadan Radoviç: Üsküplü ressamdır (A.K.T. :s.117,128).

3.7.5. Zaman

Romanda anlatı zamanı 2001, yazılma yılı 2007-2009 yılları arası ve yayınlanma yılı 2010'dur. Yazar anlatı zamanında sık sık geriye kırılmalar yaparak Başkahramanın çocukluk ve gençlik yıllarına gider. Romanda zamanla ilgili bazı cümleler yer alır.

“Söz gelimi İlgın'ın babası Seyhan Amca ya göre 1977 1 Mayısında Taksim'deki, görüntü, silahlar patlamadan önceki çizgileriyle ülkede bir başka sistemin güçlenişini ve Türkiye'nin bundan böyle eski Türkiye olamayacağını anlatan bir tabloydu.” (A.K.T. : s.103).

Yine:

“1975 yılı ben on yaşındaydım, yazlık yeni alınmıştı Kıbrıs Çıkartması sonrası.”(A.K.T.:s.198).

3.7.6. Mekân

Romanda olayların yaşandığı üç ana mekân vardır. Bu mekânlar; İstanbul, Ankara ve Yalova'dır. Yalova, kahramanın çocukluğunun geçtiği yazlıkların orda olması ve deprem dolayısıyla anısal mekandır (Korkmaz,2017: 13). Bu üç mekân açık mekandır. Diğer açık mekânlar ise şunlardır: Hatay Sokak, Yalova Sitesi, Milano, Napoli, Kumsal, Gerdenya Çay Bahçesi, Moda Yolu, İspanya'dır. Açık mekânlar arasında yer alan Gerdenya Çay Bahçesi ferah mekân olma özelliği taşır. Kendine has kokusu vardır. Kahraman ne zaman oraya ait bir şeyler hatırlasa o koku tüter burnunda (AK.T.s.67,125,152).

Romandaki kapalı mekânlar ise şunlardır:

Feda'nın baba evi(s.74), Feda'nın babaannesinin evi, Leylaki Hoca'nın evi, Teşvikiye'deki Apt.(s.17) Arnavutluk'taki otel odası, Kahvaltı salonu, Gündoğuş Usveren'in Ankara'daki evi, Etiler- Şamdan Gece Kulübü, Feda'nın atölyesi, Günce'nin yemek odası, Seyhan Pastanesi, Şule'nin döndüğü Çatalca'daki baba evi.

Anlatıcı mekânları kimi zaman sadece ismini verip geçerek, kimi zaman ise uzun tasvirlerle anlatır, kimi zamanda karşılaştırma yapar.

“Otelin girdisini çıktısını iyi biliyor ki asansöre yöneliyor, yöneliyorlar. Çıkıyorlar yabancılarla yüz yüze...gökyüzüne yükseliyorlar, sonra yine iniyorlar. Az ışıklı hafiften kırmızıya bulaşık seslerin derinlerden geldiği, gömük bir şark köşesi... Otelin curcunası gitgelleri içinde burada böyle istirdiye içi gibi bir yer bulunduğu kimsenin aklına gelmez. Duvarlarından birinde birkaç seymen deseni...”(A.K.T. : s.155).

“Bütün bu şehirleşme çabası Jansen'in ve daha başkalarının planlarıyla yok olan mahalleler ve yıkık Roma kalıntıları üzerinden yükseliyor. Feda eski fotoğraflardan ve çocukluğundaki şehir gezmelerinden çıkardıklarını belleğinde tutarken, İstanbul kadar karmaşık ve sistemsiz olmayan bu kent görüntüsünün zamanla engellenemeyen gecekondular ve her yöne sarkan beton yayılışıyla bir labirent haline dönüşmesini şaşarak izlemişti”(A.K.T. : s.119). Romanda yer alan mezarlık, mekan olarak dar mekan olarak karşımıza çıkar” (A.K.T.s.79,106).

3.7.7. Dil ve Üslup

Romanda her bölümün başında Sonsuz' a ait şiirlerin olması, Feda'nin gittiği barda söylenen türküler gibi unsurlar esere şiirsel üslup katar.

“Eştım toprağı

Dünyanın merkezine doğru

Olmayı buldum

Olanı yitirdim

Ellerim yandı

Onca kül bundan...S.Ç.S” (A.K.T.s.80).

“Bir ay doğar ilk akşamdan gecedən

Şavkı vurur pencereden bacadan,

Uykusuz mu kaldın dünkü gecedən?

Uyan uyan yar sinene sar beni..

Dağlar kışımış, yolcum üşümüş perişanım ben...”(A.K.T.s.159).

Romanda yer verilen Anadolu ağzı ile bazı İngilizce cümleler dil zenginliği ile romana ritim katar.

“ Şıvga vermek, Fışkın fışkın ötmek, burkaç...” (A.K.T. : s.93, 97).

“ I have never been to London”(A.K.T.: s.11).

Yazar, ‘g’ harfinin ritmik yapısından faydalanır.

“Kar yağıyor, sıklaşıyor. Üşüyor, sancıyor her yanı. Sarkıtlar dikitler halinle düşünceler... Gülheves’e bir mektup yazmak istiyor. Kar yağıyor... Sıcak bir yatak, bir kız... Gerdenya mı adı? O da mı g ile başlıyor?” (A.K.T. : s.161).

Yazar diyalog tekniklerinden faydalanmıştır (A.K.T. : s.219)

Yazarın ana kahraman üzerinden oluşturduğu dil kusuru olan “b” ve “d” harflerinin çatışması romanın dille ilgili başka bir yönüdür (A.K.T. : s.132) Leylâki Hoca'nın kendince uydurmuş olduğu dilin unsurları da üslubu zenginleştirir.

“Bizimle Türkçe konuşan ve Leylaki’yle aramızda tercümanlık yapan adam ejderhadan dönme bir yaratıktı kesin. Leylaki Türkçe yerine Kuş dili vicirtısıyla maymun viyaklaması karışımı bir dille konuşuyordu. Abazaca mı, Çerkesçe mi, Urduca mı Ecevit olsa anlardı ”(A.K.T. : s.94).

3.7.8. Tema

Romanda ressam Feda Alaca’nın işlenir. Belli başlı konuları ele alacak olursak.

Kadın: Romanda toplumun sosyal yapılarına ait kadın tipleri çıkar karşımıza. Bu kadınlardan bazıları hırslı, başarılı, bazıları öfkeli, bazıları ezik, bazıları idealisttir. Günce, romanda hayallerinin peşinden koşan sınır tanımaz bir kadın imajı çizer. Toplumun rahat yetişmiş, ekonomik sıkıntısı olmayan kesimizi temsil eder.

“Topluluğun ya da konukların arasında saçlarını savurarak elinde bardağıyla dönenişi, herkese merhabalar gönderişi, biraz dik, biraz şımarık, açlık yokluk yaşamamış, çıkışlı sesini her köşeye iletmeğe çalışmasıyla seçilirdi , Günce”(A.K.T. : s.22).

Romandaki diğer kadın tipi Gülheves’tir. Gülheves toplumdaki fedakâr içine kapanık kadın tipidir. Aşka dair hevesi kursağında kalır. Çocukluk aşkına sırf diğer arkadaşları (İlgın) seviyor, diye açılmaz. Zengin bir erkekle evlenir fakat mutlu olamaz (A.K.T.: s.101,102). Bir diğer kadın tipi aşkı için ailesini karşısına alan Feda’nın annesi Didem Hanım’dır. Ailesin karşı çıktığı bir evlilik yapmıştır, ailesiyle yıllardır küstürler.

“Aileye göre yanlış bir yol seçip, gösterişsiz, kanaatkâr Tesbihçi Osman Usta’nın oğlu Özer ile evlenen annesi birçok kapıyı kendi eliyle” (A.K.T. :s.14).

Romandaki diğer kadın tipi ise yoksulluktan kurtulmanın tek yolun kadınlığını kullanmak olduğunu düşünen Şule ve onun temsil ettiği kadınlardır. Şule tüm gençliğine güzelliğine rağmen evlerinde çalıştığı yaşlı patronuyla birlikte olur patronun ondan faydalanmasına izin verir. Patronuyla birlikte olduktan sonra aralarında geçen diyalog şöyledir:

“Sahi mi? İstesem ben de koca memeli anam gibi aklımdan geçenleri... O da babama sıralar, liste verir bazen. Babam da, ‘ Yoktur para...bizim karı olmuştur pek azgın..’ derdi. Bizim oraların karıları memeleri önde giderler hep, gururludurlar ondan mı?”(A.K.T.: s.27).

Dini ve Geleneksel Değerler: Romanda Anadolu yaygın olan ‘hacıya, hocaya’ kendini şifa için kendini okutma kültürü işlenir. Halkın bu zayıflığını kullanan din tacirlerinin onları nasıl sömürüp zenginleştikleri Leylaki Hoca karakterine bağlı anlatılır.

“Leylâki'nin mahallesine yaklaştıklarında manzara tozundan gübrelikten sıyrılıp bakımlı bahçelere doğru açılmıştı. Her şeyin çağın istediği biçimde olduğunu görüyorlardı. Mağazalar marketler çocuk parkları kaykayları ile patenleri ve kayan çocuklar. Bir yanda da sefil bir halk kuyruğu vardı; tenekesi bakracı elinde sakatlar, sinek üşütmüş çocuklar ve viyaklayan bebekler, aklını yitirmiş çember çeviren Yeniçeri kılığında gezilenler. Şifa umutları” (A.K.T. : s.94).

Feda'nın babaannesinin geleneksel Anadolu kadını motifini çizdiği bölümlerde Türk halkında yaygın olan, cuma günleri okunan Yasin'lere, kabir ziyaretlerine yer verilir.

“Babaanesi Cuma günleri komşu kadınlarla toplanıp Yasin okuduklarını ve torunları için dua ettiğini...” (A.K.T. : s.78).

Feda duvarına astığı bir tablonun Nuh Tufanı'nı konu ettiğini anlatırken hem dini bir motif hem de babaannesinin tepkisiyle saf Anadolu insanı motifi birleştirilir.

“(…)Tufandan kurtulanların çoğu çıplaktılar. Kasırğa, sel o kadar şiddetliydi ki insanların üzerindeki giysileri almıştı demek. Feda'nın babaanesi, Ankara'dan geldiği bir gün o resmi gördüğünde pek şaşırmış, ‘ Bu ne oğlum? Hepsi de çıplak...’ demişti. Feda, ‘Nuh Tufanı babaanne’ diye cevap verdiğinde kadın öylece şaşkın, başparmağı ve işaret parmakları dudagının kıyısında düşüne kalmış neden sonra, ‘Demek nasıl bir afatmış ki, adamların ve karıların üstlerinde bir şey bırakmamış. Birinin de ayağında bir don kalıvereydi bari. Oda yok! Neüzübillah...sen koru Yarabbi, ele güne karşı böyle çıplak rüsvay etme bizi.’ ” (A.K.T. : s.236).

Dönemin Sosyal ve Siyasal Olayları: 2001 yılını konu alan romanda yazar hem o dönemin siyasi ve sosyal olaylarına hem de kahramanın geriye dönüşlerle yaptığı zaman yolculundaki olaylara yer verir. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Başbakan Ecevit döneminde yaşanan siyasi kriz, meteorolojik hava olayları ve yine dini cemaatlerin hüküm sürmesi

“Donarak ölenler oldu. Kar kalınlıkları Bafra'da 70, Zonguldak Ereğli'de 54 santim olarak ölçüldü, Üçkağıt Ekonomisi, Kayıt dışı ekonomi, IMF...Aymef aymef diyor Ecevit. Türkiye dış borçlardan kurtaracak bir adam arıyor. O adam bir türlü çıkamıyor ortaya” (A.K.T. : s.172).

Kelile ve Dimne masalları, Mevlana'ya vurgu (A.K.T. :s.879).

Alevilik ve sembolleri.(A.K.T.: s.81) Özal'dan sonraki yıllar, Özallı yıllar (A.K.T. : s.24).

12 Eylül Darbesi ve sonrası (A.K.T. :s.100).

28 Şubat süreci(A.K.T.: s.24).

Şah Rıza ve Prenses Süreyya olayı (A.K.T.:s.251).

1 Mayıs 1977 olayları (A.K.T.: s.212).

Menderes ve Yassı Ada Davası: (A.K.T.: s.62, 251).

17 Ağustos 1999 Marmara Depremi ve büyük hasar (A.K.T.: s.294).

3.8. ÇOK YAPRAKLI İLİŞKİLER

3.8.1. Eseri Tanıtımı

Yazarın basımı 2013'te yapılan romanıdır. Romanın tamamı 24 bölümden oluşur. Çokum, bir roman geleneği olan sayfa başı yazıları bu romanda da vardır. Roman belli zamanı belli olmayan olayların sürrealist bir anlayışla kaleme alınır. Konu olarak grafik uzmanı olan Yamaç adında birinin çalıştığı Yeni İnsan Araştırma Merkezi'nde yaşanan illegal amaçlar ve olaylar anlatılır. Yamaç burada çalışmaya başladıktan sonra bu faaliyetlerden şüphelenir ve bunları ortaya çıkarmak amacındadır. Yamaç'ın bu amacının gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinde düğümlenir olay. Yine Yamaç'ın akademisyen olan eniştesi ve çevresinde onun gibi düşünen bazı öğrencileri bu araştırma merkezlerinin çalışmalarının peşine düşüp bu çalışmalara karşı çıkarlar. Ancak eniştesi bir süre sonra geçirmiş olduğu kazada hayatını kaybeder. Yamaç bir taraftan da kitap yazmaktadır. Kitabın adı “ ""ilişkiler Karmaşası”dır. Araştırma Merkezinin başkanı Doruk Bey'in tasvir edildiği bölümlerde şüphelerinde haklı olabileceği imajı yaratılır. Bu arada Koza Beyi sevdiği bir öğrenci olan Şelale de bu merkezle ilgi araştırma yapmaktadır. Doruk Beyin özel takibinde olana Yamaç Bey araştırmalarında sona yaklaşırken Doruk Beyin adamları tarafından dövülür. Şelale ve Yamaç arasında adı konmayan duygusal bir bağ oluşur. En yakın adamı Arı Kuşu Hulki intihar etmiştir. Yamaç kendisini köşeye sıkışmış hisseder. Adı yeni konan ve üzerinde henüz araştırmalar yapılan playa- plastik yaşam hastalığına yakalanır. Hastalığının tedavisi için Paris'e gider. Romanın sonunda Yamaç Doruk Bey'e her şeyi itiraf ettirir ve Doruk Bey istifa eder. Yapılan yeni seçimlerde Yamaç merkezin yeni başkanı olur.

3.8.2. Anlatıcı- Bakış Açısı

Romanda Çokum'un genel tercihi olan yazar anlatıcı hâkim bakış açısıyla anlatır olayları. Okur, kimi zaman nesnel anlatımla kimi zaman öznel anlatımla yazarın penceresinden onun yaklaşımlarıyla izler olanı biteni.

“İlk zamanlar henüz bekçi ailesi ortada yokken ne zordu işleri...Önce arazinin etrafı çevrilmiş, kuyu açacakları yere yakın ahşap bir gölgelik yapılmıştı. Sonra bir kuyucu bulup sondaj çalışmaları sonunda suya kavuşacakları günü beklemişlerdi”(Ç.Y.İ. : s.32).

Anlatıcı romanda kişi tasvirlerine de yer verir.

“Gülümser'in annesi gelin için ‘ Sevi tüyü yok kadında. Kuru bakliyat gibi duruyor öylece. Böyleyken evladım nasıl sevdi hiç bilmiyorum’ derdi” (Ç.Y.İ. : . 34).

Anlatıcı kimi zaman araya girmeden diyaloglarla tarafsız bir sıfır odaklanma perspektifiyle anlatı aktarımı yapar.

“ Elbisen çok güzel!”

“Teşekkür ederim. Söylemiştiniz.”

“Viyana'ya gittin mi, hiç?”

“ Hayır, gitmedim.”(Ç.Y.İ. : s.62).

3.8.3. Vak-a, Olay Örgüsü

Romanda olaylar tek zincirli bir sırayla okuyucuya aktarılır. Romanın başında Yeni İnsan Araştırmaları Merkezinin başkanı Doruk Beyi tanıttığı cümleler aslında onun ne kadar tekinsiz biri olduğunu okuyucuya sezdirir.

“O tokatlar mı büyüttü Yeni İnsan Araştırma Merkezi başkanını? Ve onun hükümetlere bile yön veren etkisi böyle bir ezilmişlikten ve korkuları beklemekten mi doğmuştu? Geometrinin bütün çemberlerinden geçmiş, bütün piramitlerine tırmanmış beyni gerçekten bir dehayı mı yansıtıyor, bir deliyi mi ya da acizi mi. Bir bilse, bir çözsse bunu Yamaç” (Ç.Y.İ.:s.11).

Doruk Bey'in Yamaç'ın şüphelerini sezmesi bunun üzerine ondan bir rapor hazırlamasını istemesi olayların gelişmesine katkı sağlar. Yamaç'ın bu merkezin çalışmalarına karşı çıkan ve bu yönde gösteriler, sempozyumlar düzenleyen akademisyen

eniştesi Koza Bey'in bir kazada ölmesi, Yamaç'ın aklına suikast mi, sorusunu getirir. Doruk Beyin illegal çalışmalarını ortaya çıkarma kararı alır. Bunu için en yakın adamı Arı Kuşu Hulki ve -okuyucunun romanında öğrendiği Doğubey'le- birlikte çalışırlar. Romanın başında The Yellow Tower(Sarı Kule) ye gönderme de bulunulması okuyucuya acaba kim Sarı Kulede intihar edecek? sorusunu sordurur? Burada yazar olaya ara düğüm atar. Romanın sonunda Sarı Kule'den atlayacak olanın Arı Kuşu Hulki çıkması ve hayatını sonlandırmasıyla düğüm çözülür.

“Sistemin matematiği adama kurdeşen döktürecek virgüllerle ve artık sayılarla, kareköklerle insanı Sarı Kule'ye gönderir. Sarı Kule'den Haliç'e günde altı kişi atlıyorsa bunlardan ikisi matematik yüzünden dengesini ” (Ç.Y.İ. : s.7).

Roman aynı zincir üzerinde, ölen hocasının yerine Şelale'nin araştırma görevini alması, Yamaç ve Şelale'yle tanışması. Bir yandan Yamaç'ın bir yandan Şelale'nin Doruk Bey'i sıkıştırması, bu arada Yamaç'ın hastalanması ve tedavi için Parise gitmesi...gibi olayların çözüme kavuşup kavuşmayacağı soruları okuyucuyu romana bağlayan merak unsurlarıdır. Romanın sonunda Yamaç'ın tedavi olması, kişisel menfaatleri ve evrensel değerler arasında kalması sonucunda evrensel değerleri seçmesi, ortaya çıkardığı gerçekler neticesinde merkezin yeni başkanı seçilmesiyle düğümler çözülür. Romanın sonunda eski başkanın da rehabilite edilmek üzere Anadolu yakasında bir merkeze gönderilmesi bu merkezin insandan yana tavır koyduğunu gösterir.

“Eski Başkan Doruk Sayman, namı değer Matkap, geri kalan yıllarını geçirmek üzere Anadolu yakasında istimlakten sonra açılan geniş bir alanda inşa edilip hizmete giren Rehabilitasyon Merkezine gönderilmiştir” (Ç.Y.İ. : s.338).

Romanda yer alan ve Yamaç'ın yazmayı planladığı kitap, Arı Kuşu Hulki'nin hikâyesi, Yamaç'ın halasının başından geçen olaylar, Yamaç'ın Şelale'ye evlenme teklif etmesi, eniştesinin kaza olayı gibi olayların bazıları sonuca kavuşturulurken bazıları sonuçlanmamıştır. Yani romanda eksilteli son tekniği kullanılır. Roman, büyük bahçede verilen bir partide vals yapan mutlu insanların anlatılmasıyla sonlandırılır. Cevaplanmayan sorular okuyucunun hayal gücüne bırakılır.

3.8.4. Kişiler

Romanda yazar anlatıcı; tasvir, diyalog, iç çözümlene vs. teknikler kullanarak okuyucuyu kişiler dünyasıyla buluşturur.

Başkişi: Romanın başkişisi Yeni İnsan Araştırmaları Merkezinde grafiker olarak çalışan Yamaç Yener'dir. Yamaç altı yıldan beri bu kurumda çalışmalarını sürdürür. Kurumun başkanı onun çocukluktan tanıdığı biridir. Yamaç algıları yüksek idealist bir gençtir. Zorlu bir çocukluk döneminden sonra ekonomik olarak rahatladığı bu işe girmiştir. Yaşadığı sıkıntılı günlere dönmek istemediği için uzun süre merkezde yaşanan illegal şeyleri kurcalamamıştır. Yazar anlatıcı geniş tasvirlerle Yamaç'ı okuyucuya anlatır.

“Yüzünü derinlikte bir hal veren bitimsiz mis gibi şakaklarına uzayan çizgiler ile büyük ve koyu gözleri... Hafif peltek konuşması hırslı genişçe ağız düz yatışık siyah saçları. Yamaç Bey'in herhangi birinin belleğine kazanılabilecek özellikler. Fakat unutulsa da sağa sola çevrilen her şeyi görmeye ve anlamaya yönelik gözlerindeki geçitler, engbeler kolayca hafızadan silinmez. Orta boylu çabuk kavrayan, çok gezen. Her işin içine dalıp çıkan girişimci bir insan yüzü. Rahat, kurnaz, alışıktır pürüzleri bir çırpıda düzelden gülmeyi gülümsetmeyi bilen biri” (Ç.Y.İ. : s.56, 57).

Yamaç, kadınlarla birlikteliğinde çoğu zaman aşkı aramaz. Cinsel birliktelik yeterlidir onun için. Merkezde çalışan Hale ile de böyle bir ilişkisi vardır. (Ç.Y.İ. : s.101).

“Son bir yıldır araştırma merkezinin bir şubesinde görevli Hare'yle kaçamakları oluyordu. Hare'ye duyduğu derin hislerden çok, onu hoş bir kadın olarak algılamasıydı. Hoş ve bakımlı. Adı duyulmuş kokular sürünmesi, pahalı ayakkabılarla gezinmesi, yeni bir elbise veya bluz giyindi mi ‘ Bak bunu yeni aldım Sarı Kule'deki Volan mağazasından. Nasıl, yakışmış mı?’” (Ç.Y.İ. : s.61, 62).

Norm Karakter:

Şelale: Şelale romandaki norm karakterlerden biridir. Koza Bey'in öğrencisi başarılı genç bir mimardır. Koza Beyden sonra Doğaya Dönüş Hareketinin en aktif ismi olmuş ve eylemlere katılmıştır. Şelale Gülümser Hala ve Koza Bey için çok kıymetlidir. Kadının, anne-babasının olmayışının da etkisiyle bir aile olurlar. Koza Beyin en büyük yardımcısı ve destekçisidir. Kapalı bir karakter özelliği taşır. Yamaç, ondan çok etkilenir ve romanın sonunda evlenme teklifinde bulunur.

“Kibir yok; annesiz babasızmış, küçük yaşta kaybetmiş onları. Yamaç'ın eniştesi ve Gülümser Halanın ilgisi ve sevgisiyle yol almış kız. Mastırını yaptıktan sonra grup halinde katıldığı yarışmalarda dereceler kazanmış.” (Ç.Y.İ. : s.24).

Şelale karakterinin de Sarı Kule ile bir geçmişi vardır. Yakın bir arkadaşı orada intihar etmiştir.

“Kız bir süre öylece lal kalmış ve daha sonra toparlanıp Sarı Kule bahsine açıklık getirmişti. Bir erkek arkadaşı varmış, mimarmış; bir akşam Sarı Kule’den atlayıp intihar etmiş.”(Ç.Y.İ. : s.113).

Şelale Yamaç’ın da çalıştığı merkeze savaşı açar. Bu nedenle bazen Yamaç’la karşı karşıya gelirler.(Ç.Y.İ. : s.72, 73). Romanın sonunda o da Yamaç’a yakınlaşır.

Arı Kuşu Hulki: Araştırma Merkezinde çalışan kendisine gizli görevler verilen bir gençtir. Hulki kısa sürede Yamaç’ın güvenini kazanır. Yamaç’la ortak hareket ederek Doruk Beyin ipliğini pazara çıkarırlar. Yamaç Arı Kuşunu kendisine benzetir.

“Arı Kuşu’nun yüreğine, insansı hallerine Nebukadnezar elbette yabancıydı. Ve şimdi Yamaç, Arı Kuşu’nun içindeki çatışmaları, örtülü öfkesinin nerelere varabileceğini anlamak istiyordu. Bu noktada ikizini bulmuş gibiydi. Ve onu deşmek, onu yönlendirebilmek ve onu korumak mümkün olabilir miydi?”(Ç.Y.İ. : s.198).

Yamaç ve Hulki amaçlarına ulaşırlar ve Başkanı alt ederler. Ruhi bir bunalıma giren Hulki romanın sonunda Sarı Kule’den atlayarak intihar eder. Memleketi Çorlu’da toprağa verilir. Fakat Yamaç, onun intihar ettiğini kabullenemez. (Ç.Y.İ. : s.330).

Kart Karakterler:

Doruk Bey(Matkap): Yeni İnsan Araştırma Merkezi’nin başkanıdır. Yoksul ve çok zor bir çocukluk geçirir. Kibar görünmeye çalışan son derece kaba biridir. Geldiği mevkii korumak için her şeyi yapabilir (Ç.Y.İ.: s.1,11,). Çocukluğunda yaşadığı bazı şeyler onda sarsıntı yaratır. Bu sarsıntı onun kişiliğini etkiler. Babasından gördüğü şiddeti ve çocukluğunu şöyle anlatır:

“Matkap, çirkin, fakir evlerinin yosunlu taşlarından, tahtakurulu somyalarından, kararmış hela taşlarından, okuldan geldiğinde kimseyi bulamayıp o kapı, bu kapı karnını doyurmak için gezindiği ağır, dayanılmaz saatlerden söz ederdi ”(Ç.Y.İ. : s.220).

Üstün bir matematik kabiliyeti vardır. İnsan sağlığına zararlı ilaçlarla hayvanlar üzerinde deney yaparak düşünmeyen eleştirmeyen bir nesil yetiştirmeyi amaçlar. Bu yoldan onu döndürmek isteyenleri de kendi kurduğu dövüş kulübünün öğrencilerine dövdürür. Yamaç da bunlardan biridir (Ç.Y.İ. 218, 219 ,220 ,221 ,222 ,223).

Fon Karakterler: Romanda yer alan ve başkişinin etrafında toplanan karakterler şöyle sıralanabilir:

Koza Bey: Gülümse Halanın vefat eden akademisyen eşi (Ç.Y.İ. :s.30, 42). Sakin hayatı seven biridir(Ç.Y.İ. : s.31).Sanatla, müzikle ve toplumu iyileştirecek uğraşlar içinde yer alır. Amacı Yeni İnsan Araştırmaları Merkezinin gizli faaliyetlerini durdurmaktır. Ömrü yetmez. Gizli duygularla Şelale'ye bağlıdır. Şelale'ye açılır fakat Şelale bu duruma sıcak bakmaz. En büyük hayali bir Vals Bahçesi açmaktır. Katıldığı bir televizyon programında haksızlıklarla ilgili olarak şunları söyler:

“Hukukun üstünlüğü diyorsunuz. Evet, doğru fakat bir kavram iki ayrı halde kullanılıyorsa burada şüpheye düşerim Ve derim ki hukukun üstünlüğüne inanırım ama hukukun alçaklığı da vardır. Birileri eğer kendi kirlerini kapatmak bir suçlu örtbas etmek ya da çıkar sağlamak için hukuku saptırıyorsa yasalar da buna açık kapılar bırakmışsa hukukun alçaklığı söz konusudur ”(Ç.Y.İ. : s.30).

Gülümser Hala: Yamaç'ın halasıdır. Eşinin vefatından sonra onun bıraktığı işleri tamamlamayı düşünür. Radyo programcılığı yapar. Yaptığı programlarda Doğaya Dönüş Hareketini desteleyen açıklamalar yapar. Doruk Beyin tehditlerine maruz kalır. Eşinin vefatından sonra kalan kadın Göktan adında biriyle tanışır. (Ç.Y.İ. : s.30, 31, 33, 60, 91).

Dağhan: Gülümser Halanın oğlu. Doktordur ve Amerika'da yaşar. Playa- plastik yaşam hastalığıyla ilgili çalışmalar yapar.

Ufuk Bey: Gülümser Halanın komşusu. Koza Beyin ölümünün ardından evli olduğu halde Gülümser Halaya ilgi duyar ve bunu ona söyler(Ç.Y.İ. :s. 83).

Şefkat Hanım: Umut Beyin eşidir (Ç.Y.İ.: s.83).

Yamaç'ın Annesi Beyza: Eşi hayattayken yaşayamadığı konforlu hayatı oğlunun para kazanmasıyla yaşayan, oğluna düşkün bir kadındır.

Ferah: Yamaç'ın ablasıdır. Zengin ve nüfuzlu biriyle evlenmiştir.

Güneş Bey: Yamaç'ın babasıdır.

Yardımcı Nazife: Yamaç'ın annesinin yanında çalışan emektardır(Ç.Y.İ. :s.17).

Bahçıvan Adem ve Karısı Hatun: Gülümser Halanın evinin bahçesini düzenleyen çifttir.

Dolubey: Yamaç'ın öğrencisidir. Ona yakın olmak onunla çalışmalar yapmak ister. Yamaç ona çok güvenir(Ç.Y.İ.: s.49).

Polis Rauf Yoğuran: Koza Bey ve yanındakileri sorgulayan polis memurudur. Son derece nüktedan bir kişiliktir. Romana mizah unsuru katar.

Hare: Yeni İnsan Araştırmaları Merkezinde çalışan kadındır. Yamaçla aralarında yakınlık vardır. Ara ara bir otelde buluşurlar. Cinsel bir figürdür (Ç.Y.İ. :s.61,72).

Güçlü: DDH'de doğa ile çalışmalar yapan tıp fakültesinde okuyan bir gençtir (Ç.Y.İ. : s.73).

Emek: DDH'de abukist bir film üzerinde çalışan sinemacı bir gönüllüdür (Ç.Y.İ.: s.74).

Neva, Özgür, Şebnem, Mimar Selçuk,Kilim: DDH'de gönüllü çalışan herbiri farklı işler yapan gönüllüler (Ç.Y.İ. : s.74, 75, 76, 80).

Mürsel Ağabey: Merkezde çalışan ve Yamaç'a yakın olan bir kişidir(Ç.Y.İ.: 106, 107).

Sezer: Merkezin çalışanlarından biri. lakabı cinsellik uzmanı (Ç.Y.İ.: 106, 107).

Özel Kalem Yunus: (Ç.Y.İ.: s.115).

Kenan: Merkez çalışanlarından biridir (Ç.Y.İ. : s.129).

Nörolog Gündüz Bey: Yamaç'ın üniversite yıllarından beri görüştüğü arkadaşıdır. Onunla beynin özellikleri üzerine sohbetler gerçekleştirir.(Ç.Y.İ. : s.209).

3.8.5. Zaman

Romanda olay zamanıyla ilgili herhangi bir bilgi verilmez. Sadece yaşananlar vardır. Çokum'un bu romanın yazılma tarihini de romanın son sayfasında belirtmemiş olması Çok Yapraklı İlişkiler adlı bu romanını diğerlerinden ayırır. Romanda zaman unsurunun kullanıldığı yerler kahramanların geriye dönüşlerle andıkları geçmiş zamanlardır. Gülümser Hala'nın Koza Bey'le olan öyküleri , Yamaç'ın Şelale'yi sevmeden önceki kadınlara karşı olan duyguları, Doruk Bey'in çocukluk yılları...

“Koza Bey,Gülümser'e ve dostlarına bunları anlatırken gençlik günlerindeki eylemci kişiliğine yeniden döndüğü zannıyla neredeyse keyifleniyordu (Ç.Y.İ.: s.42).

Romanın bazı bölümlerinde bugün, yarın, o akşam gibi kısa zaman dilimleri kullanılır. Romanda zamanın kendisinden de söz edilir.

“İşte hafta sonu çarçabuk geri geliyor. Koca hafta hiçbir şey üretmeden geçti ve binlerce, milyonlarca insan için haftalar hiçbir şey üretmeden yollarda zayı oluyordu dur kalklarla” (Ç.Y.İ.: s.136).

3.8.6. Mekân

Zaman kavramına pek yer verilmeyen romanda mekânlar geniş yer tutarlar. Roman kahramanlarından yola çıkarak mekân tasvirleri yapılır. Mekân-İnsan ilişkisini Tekin şöyle açıklar:

“Daha önceleri “tasviri” bir anlayışla ‘fon’ elde etmek için kullanılan mekân unsuruna yüklenen anlam realistlerin ve natüralistlerin katkılarıyla değişir; modern romanda gerçeği sezdirmek, dolayısıyla anlatıma destek sağlayacak yönde kullanılır. Bundan böyle mekân, sadece dış gerçekliğin değil, büyük ölçüde iç gerçekliğin ortaya konulmasına, yansıtılmasına vasıta kılınır. Onunla dış dünyanın tanıtılmasından çok, insanın bilinç dünyasının aydınlatılmasına çalışılır” (Tekin, 1991:150).

Koza Bey’in eşyalarının bulunduğu deponun ne anlama geldiği, ancak Gülümser halanın bakış açısıyla anlaşılabilir.

“Bağ evinin garajı, karanlık yüzü aletlerden, ıvır zıvır hurda kalıntı eşyadan, esrarengiz böceklerden kurtulmuştu artık. Garaj badanası kaplamaları“ (Ç.Y.İ.: s.82)

Romanda en fazla kullanılan kapalı mekan ‘ev’ dir. Bu evler Yamaç’ın Ataköy’deki evi (s.:14), Yamaç’ın Etiler’deki evi (s.:14,94), Bağ evi (s.:31), Gülümser halanın evi (s:46,50), Başkanın çocukken yaşadığı ahşap köşk (s.:283).

“...Sonra diğer aileler, kapı baca kalmadığından, kırılan yerine gelmediğinden ayrıldılar konaktan. Bir taraftan biz yıkıyorduk, bir taraftan yapının kendisi içten içe çürüyor, köhnedikçe köhniyordu. Tuhaf sesler geliyordu evin her yerinden, inliyordu resmen ve biz öksürürken o da öksürüyordu” (Ç.Y.İ.:s.235).

Başkanın merkezde kendisi için yaptırdığı ve özel misafirlerini ağırladığı Sırça Köşk ise bir başka mekân unsurudur.

“Sırça Köşk aslında adının taşıdığı anlamdan uzak, tam tersi hemen kırılmayacak çift camlı pencerelerle kapatılmış verandasındaki ince işçilikle ilgi çeken bir yapıydı. Verandanın özelliklerinden biri, pencere üstlerindeki renkli vitraylarla süslü bölümlerin hoş bir görünüm sağlamasıydı. Yapıyı kaplayan ahşabın kestane renkli cilasıyla vitray parçalarının lacivert, lal kırmızısı, turuncu, sarı ve yeşil parçaları eskilik ve farklılık katıyordu bahçeye. Storlu beyaz perdeler indirildiğinde içeride kalan kırık aydınlıkla, orta yerdeki küçük fiskiyenin yumuşak dökülüştü suları birbirine karışıyordu”(Ç.Y.İ. : s.5, 6).

Bir eylem sonrası gözaltına alınan Koza Bey’in karakoldayken yapmış olduğu eski ve yeni karakol karşılaştırması mekanlar arası karşılaştırmaya örnek olabilir (Ç.Y.İ. : s.40). Yamaç’ın Hare ile birlikte olmak için gittiği pansiyon Yamaç’ın içinin karanlığıyla paralel bir şekilde tasvir edilir (Ç.Y.İ. : s.101,102.). Başkan’ın kirli işlerini gördürmek için adam yetiştirdiği *Dik Dur Spor Kulübü* işleviyle paralel bir yer özelliği gösterir.(Ç.Y.İ. : s.283).

Romanın diğer mekân unsurları ise açık mekânlardır. Romanda geçen açık mekanlar; valsbahçeleri (Ç.Y.İ.:s.20), Bahşayışköyü (Ç.Y.İ.:s.24), Sirkeci (Ç.Y.İ.:s.35), EyüpSultan, (Ç.Y.İ.:s.136), Kağıthane (Ç.Y.İ.:s.109,253), Şehir (s.54), Dünya(58, 67, 146)..

Dünya kendisine yüklenen derin anlamlara paralel bir tasvirle anlatılır:

“...Yeryüzü sürgün yeriydi ve aslında buradaki yalnızlığımız, çektiğimiz acı, kayıplarımız tüm günahlarımızı hafifletecek kadar ağırdı. En zalim birine de merhamet duyacağımız kadar akıl almaz, kökü derinde ve karanlık...”(Ç.Y.İ.: s.67).

Romana hâkim bir mekân olan Sarı Kule(Yellow Tower) sembol bir mekân olarak anlatılır. İki konuda sembol özelliği gösterir. Bunlardan birincisi şehrin mimari dokusunu bozan bir yapı olması, ikincisi ise intihar eylemlerine ev sahipliği yapması. Aslında Sarı Kule her iki anlamda da bir ‘son’ sembolize eder.

“Şehri yozlaştıranlara, tarihte görülmemiş biçimde yeşil alanları talan edenlere, rant sağlamak için arazi kapatan siyasilere, ruhsuz kuleler devrini başlatanlara karşı sessiz duramayan bu insanı kaç kişi hatırlayacaktı. Birçok işsiz, sınıfsız, yitkin, partisiz, borsada batmış kredi kartı borçlarına gömülmüş, işini, eşini, umudunu kaybetmiş olanların canına kıydığı alış veriş merkezi Yellow Tower denen kuleye o da tırmandı” (Ç.Y.İ. : s.37).

3.8.7. Dil ve Üslup

Yazar bu romanında Abukizm felsefesini sıklıkla işlemesi yönüyle üslubu kullanır. Tüm eserlerinde olduğu gibi bu anlatıya da duru bir Türkçe hâkimdir. Abukizmin uzun uzun anlatıldığı bölümler yer alır. Yazar kişisel raporlar ve mektuplara yer vererek esere dinamizm katar. Romanda Yamaç ile yakın adamları arasında kullandıkları uydurulmuş bir alfabe de yer alır. Bu alfabenin adı *Zevzekî* alfabetesidir. Gizli konuşmalarını bu alfabeyle yapmaktadırlar. Yazarın sık kullandığı telgrafla iletişim yöntemi bu romanda da yer alır. Bu yöntem esere dinamizm katar:

“Hocam yeni haberler geçiyorum es. Gözaltına alınan direnişçi üniversiteliler DÇH’li çıktı. Sarıyer’de bir okuma evi basıldı. Kavgalarım Yayınları’na ait çok sayıda yasadışı yayın bulundu...” (Ç.Y.İ. :s.205).

Romanda Doğaya Dönüş Hareketi(DDH), Dostluğa Çağrı Hareketi(DÇH) ve Derman-Şifa Derneği(DŞD) gibi karıştırılması mümkün dil simgeleri özellikle kullanılarak bazı olayları düğümler.(Ç.Y.İ.s: 207) Romanda zıtlıklar ve ironiler de kullanılır. Huzur Hapishaneleri diye bir kavramın kullanılması buna örnek olabilir (Ç.Y.İ.s.205) olması gibi. Yine bir bestenin üzerinde yeniden çalışarak onu sondan başa doğru yeniden besteleme hem abukizm açısından bir örneklem hem de doğada yeniden var olma açısından bir anlam taşıyacak biçimde anlatılır: Romanda mizah üslubundan da yararlanır.

“O gün ifadesini alan Raif Yoğuran sanki kırk yıllık hocasıyla konuşur gibiymiş. Üstelik şakacı tarafıyla karşısındakini rahatlatan biri.Aslında onun bu tavrı karşısındakinin şuur altlarına inme yöntemlerindenmiş” (Ç.Y.İ. : s.40).

Yazar, tüm romanlarında olduğu gibi bu romanına şiirler ve şarkılar yerleştirmek suretiyle dilde ve anlatıda ritmi sağlayarak sanatlı bir söyleyiş oluşturur.

“Sen gidince kuşlar da gitti...

Karanlığa resim yapmak gibi bir şeydi bu.

Boş bir çöldü artık kalbim.

Bitmiş günün artıklarıydı topladıklarım

Oysa ne yıldırımlar vurabilirdi seni

Ne de art arda seller...

Dizlerinin üstüne çöktün sen

Ahlat ağacım, ahlat ağacım...”(Ç.Y.İ. : s.291).

3.8.8. Tema

Çok Yapraklı İlişkilerde konu olarak, yaşanan ya da yaşanabilecek olaylar dışında gerçeküstü bazı unsurlara da yer verilir. Tüm insanlığa hâkim olmaya çalışan güçlerin ilk önce insanı insan yapan düşünme yetisini elinden alma çalışmalarının işlendiği romanda, bu çalışmalara engel olan gruplar ve bu güçlerin çatışması anlatılır. Yine yüzyıllardan beri bilim dünyasında süregelen hayvanlar üzerinde deney yapma tartışmasına yer verilir. Özellikle Başkan'ın çocukken kapatıldığı depoda kemirgenlerle olan kötü anıları ve anne deney farelerinin kişilerin rüyalarına girmesi bu konuya dikkat çekmek için özellikle kullanılır.

1. Kadın: Romanda güçlü kadın tiplerinin yanında silik kadın tipleri de yer alır. Romanın en çok ön plana çıkan kadın kahramanı Şelale'dir. Şelale yetim büyümüş olmasına rağmen hayata dört elle sarılır ve başarılı bir mimar ve aktivist olur. Aynı zamanda çok güzel dans eder. Hayata dair düşleri vardır ve bunlar her şeyden önce gelir. Aşk onun için ikinci plandadır. Şelale güçlü, ne istediğini bilen, eğitilmiş ve başarılı kadınları temsil eder. Gülümser Hala ise eşine koşulsuz şüphesiz bağlanan kadınların sembolüdür. O da güçlü, başarılı ve entelektüel bir kadındır yalnız bağlılıkları vardır. Eşinin kendisine sadakatle bağlı olduğunu düşünür ancak eşi Şelale'ye aşık olur... Gülümser halanın bundan hiç haberi olmaz. Romanın hafif kadını ise Hare'dir. Hare herhangi bir beklentisi olmadan sadece cinsel arzularını doyumak için Yamaç'la birlikte olur. Yazar toplumda kendisine aşık olunan ama ulaşılamayan kadın ile sadece güzelliği ve rahatlığı için birlikte olunan kadın tiplerini Yamaç'ın gözünden anlatır.

“Hare'yi düşünmek kolay, Şelale'yi zor...Hare'yle her noktada buluşabilir, Hare rahattır, sırtını bir yastığa dayamak gibidir Hare. Şelale ise uzak bir su, serap...” (Ç.Y.İ.: s.72).

2. Dönemin Sosyal ve Siyasal Olayları: Roman belli bir zamanı anlatmadığı için herhangi bir sembol olay yoktur. Uzun yıllar boyunca ülkenin gündeminde olan karakolda sorgulama esnasında yaşanan şiddet olaylarına hatırlatmalarda bulunulur. Kişilerin haklı

oldukları konularda bile ancak nüfuz sahibi insanların araya girmesiyle bu haklarına kavuşabildiklerini anlatır.

“Yamaççığım, ben kız kardeşini aradım, Ferah’i. Halayım şunun şurasında, o bizlerle irtibatını kesmiş olsa da... Dedim ki, ‘Ferahçığım, eşin bir şeyler yapabilir mi bu gençler için?’(...) Yani Ruşen Bey’le bir konuşsan demek istiyorum” (Ç.Y.İ. : s.282).

Sevinç Çokum, bu romanında toplumu yozlaştıran TV programlarının insanları daha doğrusu aileleri getirdiği noktaya da inceden bir eleştiri getirir.

“Kadın kocası ile televizyona çıksın, yarışmalara katılsın istiyor, belli olamaz belki de bir rol de kapar. Sırf isteklerini yaptırın diye Mürsel’in çok sevdiği böreklere giriyor...” (Ç.Y.İ. : s.107).

3. Dini ve Geleneksel Unsurlar: Romanda Yamaç’ın annesi tipik bir Anadolu kadınıdır ve düzenli olarak türbelere gidip dilekleri için dua edip adak adar. Bu, Türk toplum geleneğinin önemli ritlerinden biridir.

“Bugün Nazife Hanım’la Eyüp Sultan’a gittik; işlerin için dua ettim orada. Sen Eyüp Sultan’a bağlısın oğlum, biliyorsun bunu. Orada ablandan sonra dilekte bulunmuştum bir oğlum olsun, toraman bir oğlum diye. Okusun, büyük işler yapsın, çok paralar kazansın benim oğlum, demiştim” (Ç.Y.İ. : s.136).

Romanda *Ahlat Ağacı* sembolik olarak kullanılır. Ahlat ağacı uyumsuzluğu, farklılığı, umudu temsil eder. Bu özelliği Abukizm ile birleştirilerek romanda yitip giden bir kişinin ardından beslenen bir senfoniye verilen ad olarak kullanılır.

3.9. YÜZÜNÜ SIYIR KARANLIĞINDAN

3.9.1. Eserin Tanıtımı

Yüzünü Sıyr Karanlığından, Çokum’un 2021’de yayınlanan son romanıdır. Roman beş ana bölüm, yirmi üç ara bölümden oluşur. Dört yüz seksen sayfa olan roman, yazarın bugüne kadar yazdığı romanlar arasında en hacimli olanıdır. Yazar imzası sayılabilecek bölüm başı kısa yazılarına bu romanda da yer verir. Ve her bölümün başına o bölümle ilgili olacak özet bir söz yazar.

“Köpük bedenli Rüzgarla dans eden Narin kızlar aradık...” (Y.S.K. : s.68).

Bir başka bölümde:

“Sele kapılıp kaybolmuş bir adam hikayesini de beraber götürür”
(Y.S.K. : s.243).

Son yirmi yıldır romanlarında bireysel konulara yönelen yazar, bu romanında da okuyucusunu şaşırtmaz. Eserin başında, hikâyede geçen ana karakterleri kısaca tanıtan bir açıklama metnine yer verilir. Eserin sonunda romanın kilit isimlerinin konuyla ilgili görüşleri ve muhakemeleri başlık başlık verilir. Roman, siyasi şubede görevli bir emniyet mensubu olan Eşref Köklüce ve ailesinin yaşadıklarını konu edinir. Asıl tema Eşref Köklüce'nin oğlu Yetkin Köklüce'nin etrafında örgütlenir. Yani romanın ana kahramanı Yetkin Köklüce'dir. Baskıcı ve kuralcı bir baba olan Eşref Köklüce gençlik dönemlerindeki oğlunu kendi dünya görüşleri doğrultusunda yetiştirmeyi düşünürken oğlu çoktan yolunu seçer. Babasının yıllardır mücadele ettiği komünizmin etkisine girerek, kendisi için bu doğrultuda bir yol çizer. Eşref Köklüce bir tren yolculuğu sırasında kalp krizi süsü verilen faili meçhul bir cinayetle hayatını kaybeder. Bunun üzerine sosyolog ve yazar olan oğlu bu gizemi aydınlatmak için çalışmalara başlar. Perdeler aralandıkça sırlar aydınlanır ve babasının hiç bilmediği özelliklerini görür. Romanda konular, Yetkin Köklüce'nin bu araştırma süresince yaşadıkları, kendi özel hayatı, yeni bir roman yazmaya başlaması ve romanı bittikten sonra kimi çevrelerin romandan rahatsız olması, hayatına giren yeni kavramlar... gibi konular etrafında örülür, sonunda Yetkin Köklüce de babası gibi faili meçhul bir cinayetle ortadan kaldırılmak istenir ancak yaralı olarak hastaneye kaldırılır. Roman yakın dönemin karanlık siyasi olay ve ilişkilerine değinmesine ve bu konuyla ilgili bilgi vermesine rağmen siyasi roman sayılmaz. Bunun sebebi yazarın bu konuları başkahramanın hayatı içine yeteri kadar yerleştirip okuyucuya sunmasıdır. Görünürde genç sosyolog, yazar ve akademisyen olan Yetkin Köklüce'nin hayatını konu alan roman gerçekte dönemin kirli siyasi ilişkilerine ve yaşanan faili meçhul cinayetlere ışık tutar.

3.9.2. Anlatıcı- Bakış Açısı

Romanda olaylar genel olarak Yetkin Köklüce'nin dilinden anlatılır. Kahraman yani ben anlatıcı kullanılır. Ancak kimi zaman üçüncü kişiler de devreye girerek kendileriyle ilgili bölümleri onlar anlatır. Böylece romanda çoklu anlatıcı yöntemi de kullanılmış olur. Kahraman anlatıcının anlatımları genellikle tasvir yöntemi kullanılarak

yapılsa da iç monoglar ve bilinç akışları kullanılan diğer yöntemlerdir. Yapılan tasvirler kimi zaman nesnel kimi zaman öznel dir.

“Babam vazifesi sırasında soğuk, taş bir kütle idi. İnsanları sorguya çekerken zaman zaman ısrır gibi dişlerini neredeyse kilitleyerek konuşur, bazen de zanlının ifadesini alırken tiksindir gibi buruşturduğu yüzüne acımsı bir gülümseyiş ekler...”(Y.S.K.: s.14).

Nesnel anlatım örneği olarak ise şu cümleler örnek verilebilir:

“Sonra duvara misinalarla alt alta asılmış resimler, fotoğraflar. Kumsal’ın sulu boya, guaj çalışmaları, bazen de karakalem...”
(Y.S.K.:s.57).

Yazar anlatıcının devreye girdiği bölümler genellikle Yetkin Köklüce’nin duygu dünyasının okuyucuya aktarılmak istenen bölümlerdir.

“Babasını yeni baştan tanıması gerekiyordu galiba ya da biz ait olduğumuz insanların ne kadarını tanıyor ve biliyorduk sorusuyla karşılaşmıştı o da. Onu kaybettikten sonra...Karışık, yarı uykusuz, karabasanlı, sanrılı bir gece...Eli ayağı demir soğuğu, ısınamıyor duyguları felçli, düşünceleri kopuk”(Y.S.K. : s.23).

Romanın kahramanlarından olan Kumsal’ın teyzesi Rengin Hanım da kimi zaman sözü alan kişilerdendir.

“ Ah çocuğum aslında iyi ki geldiniz. Bazı günler öyle kasvet basıyor ki evin içinde bir tıkırtı arıyorum. Bak geçende sıkıldım telefon açtım Nilgün’e, hemen şoförle arabasını yolladı Nişantaşı’ndan”(Y.S.K.: s.94).

3.9.3. Vak-a, Olay Örgüsü

Roman Eşref Köklüce adlı bir istihbaratçı ve ailesinin sıradan görünen aile hayatının anlatılmasıyla başlar. Mahallelerinde yaşayan Meserret isimli kimsesiz bir genç kızın gördüğü rüya üzerine önce ailenin babaannesi Sümbül Hanım daha sonra gördüğü başka bir rüyanın ardından, rüyanın üzerinden çok geçmeden Eşref Köklüce’nin vefat etmesiyle olaylar gelişir. Bu, sıradan bir kalp kriziymiş gibi görünen ancak oğlunun kafasında soru işaretleri uyandıran bir ölümdür. Yetkin Köklüce babasının ölümünden kimlerin sorumlu olduğunu öğrenmeye çalışırken babasının karanlık ilişkilerini de görür. Yine bu araştırmalar sırasında babasının yasak aşkını da öğrenir. Böylece her şeye ve

herkese karşı bakış açısı değişir. Bu sırada duygusal aralarında duygusal yakınlık bulunan tiyatrocı Kumsal da Paris'e gider. Yetkin yeni bir roman yazmaya karar verir. Bir taraftan babasının yakın arkadaşlarıyla cinayetle ilgili araştırmalar yaparken bir yandan da yazacağı kitap hakkında bilgi toplar. Kumsal'ın Paris'te evlendiği haberi Yetkin'i derin bir üzüntüye ve boşluğa iter. Yetkin, Babasının yasak aşk yaşadığı sanatçı Fulya Enginova ile tanışıp yakınlaşır. Yazar, giriş bölümünde bir rüya üzerine geliştirdiği olayları yine gelişme bölümünde Meserret ve Yetkin'in rüyaları üzerinden devam ettirir. Romanın bu bölümündeki ara düğümlerle okuyucunun aklında şu sorular vardır. Meserret'in gördüğü rüya çıkacak mı, Yetkin Kumsal'ı unutup babasının sevgilisiyle mi aşk yaşayacak, annesi bu durumu öğrenecek mi, Yetkin'in en yakın arkadaşı Atalay'la bozulan araları düzelecek mi, kız kardeşinin Atalay' olan aşkı ortaya çıkacak mı, Yetkin'in *Yollar Islaktı* adlı romanı çıkacak mı?...gibi sorular okuyucunun merak ve heyecan duygusunu diri tutar. Gelişen olayları şöyle sıralayabiliriz: Atalay tanıştığı bir kızla evlenir, akademik çalışmalar yaparken sol görüşlü yazılar yayınlamaya devam eder. Birkaç kez tehdit edildikten sonra bir suikaste kurban gider. Bunun üzerine Yetkin bazı olayların üzerine daha fazla gider. Bu sırada Paris'ten dönen Kumsal eşinden ayrılmıştır ve aralarında yeniden bir yakınlama olur. Fulya Enginova Yetkin'e karşı duygusal hisler besler. Durumu öğrenen annesi oğlunun peşini bırakması için gidip Fulya Enginova ile konuşur. Yetkin'in kitabı çıkar. Kitap oldukça ses getirir. Bazı çevrelerin sert uyarılarına ve eleştirilerine maruz kalan Yetkin bunları ve gelen tehditleri dikkate almaz. Kumsal bir tiyatro oyunu için Paris'e döner. Yetkin'in kafasında dönüp dönmeyeceğiyle ilgili şüpheler vardır. Babasının ölümünden sorumlu olduğunu düşündüğü Numan Konaklı onu dikkatli olması konusunda uyarır. Yetkin bir hocasının evinden çıkarken vurulur. Numan bu girişime engel olamamış ve son anda yetişmiştir. Yetkin ağır yaralı bir şekilde hastane kaldırılır. Romanın sonunda Numan bugüne kadar karıştığı kirli işlerden dolayı çektiği vicdan azabıyla intihar eder. Yetkin hastane odasındayken Kumsal gelir. Roman eksiltili bir son ile biter.

“(...)Gerçek misin? Evet, evet benim, gerçeğe en yakın olanı. Saçların ıslanmış biraz. Dışarıyı bir görsen...Yağmur yağdı. Yaz yağmuru işte...Yağmuru seviyoruz. Kırmızı şemsiyeleri de...” (Y.S.K.: s.479).

3.9.4. Kişiler

Başkişi: Romanın başkişisi Yetkin Köklüce'dir. İstihbarat görevlisi bir baba, hemşire bir annenin çocuğudur. Sosyolog ve roman yazarıdır. Sol eğilimli bir gençtir. Arayışları vardır. Aşk onun için her zaman hissedilmesi gereken bir duygudur. Sosyolog kimliğinin etkisiyle araştırmacı, yeniliklere açık, okumayı ve okuduklarını analiz etmeyi seven bir kişiliktir. Lise yıllarında babasıyla yaşadığı çatışmalar kişiliği üzerinde izler bırakır ve belki bu nedenle babasının inadına komünizme yönelir.

“Babamla aramızda duvarlar vardı, onu yeterince sevemedim. Çünkü onun da beni yeterince sevmediğini düşünüyordum. Hiçbir fikrim onun fikrine uymazdı. Hiçbir beğenimiz, haklı gördüğümüz noktalar, eleştirilerimiz uymazdı. Onun sevdiği filmlerden ben nefret ederdim, benim sevdiğilerimden de o... Onun bana öfkesi hiç geçmedi, çok sık olmasa da ben de onun attığı tokatları ve bir defasında belindeki kemeri çıkarıp, sırtıma bacaklarıma indirdiği darbeleri unutmadım” (Y.S.K.:s.19).

Babasına olan öfkesi onun ölümünden sonra tanıştığı babasının gizli aşkıyla duygusal yakınlık yaşamasına neden olur. Fulya Enginova'dan babasını dinlerken onu bambaşka bir taraflarını tanır. Belki de babasından intikam almak için onun sevgilisiyle buluşur.

“Edirne evet, babam gibi Fulya'yla nasıl buluşuyorduyduysa biz de buluşuruz, üstelik benim gizli saklım olmaz, onu bilmiyorum, sözlü müdür, bir görüştüğü varmı” (Y.S.K.: s.144).

Gözü karalığı ve cesareti babasına benzer. *Yollar Islaktı* romanı çıktıktan sonra rahatsız olan birtakım çevreler rahatsız olur ve tehditlerle karşı karşıya kalır. Buna rağmen geri adım atmaz. Kendisini ben bir şey yapmıyorum sadece roman yazıyorum, şeklinde savunur. Buna rağmen romanın sonunda vurulur. Yazar Yetkin Köklüce özelinde Türkiye'de yakın tarihte yaşanan faili meçhul akademisyen, yazar, gazeteci suikastlerine göndermede bulunur.

Norm Karakterler:

Eşref Köklüce: Başkahramanın babasıdır. Emniyette istihbarat biriminde çalışır. Gizli görevleri vardır. Siyasi olaylara karışan solcuların peşindedir. Komünizmle mücadele eder. Aile içinde oldukça otoriter bir yapıya sahiptir. Çocuklarını kendi doğruları istikametinde yetiştirme arzusundadır. Mahallede de sevilen bir kişidir. Oğlu

Yetkin ile her konuda çatışır. Hatta çoğu zaman ona şiddet gösterir. Eşiyle sınırlı bir ilişkisi vardır. Yaşadığı gizli aşkta ise bambaşka bir karakter özelliği gösterir. Oğlunun tiyatrocunun kız arkadaşı olmasına karşı çıkar çoğu zaman fakat kendisinin yasak aşkı ünlü bir tiyatrocudur. Bir tren yolculuğu sırasında kalp krizi süsü verilen bir cinayete kurban gider.

“Babam gitti sırlarıyla... Hayatını, enine boyuna anlatmadı, babam duvarların arkasından konuşan bir adamdı, dilsiz orkestra idarecisi adeta. Bir göçmen çocuğu, onurlu fakat. En yakın arkadaşı öldüğünde bile ağlamadı, mavi gözlerinde zaman zaman keder tortusu görsem de...Zaman zaman kahkaha attığına tanık olsam da çabuk toparlanıp dalgınlaşması bende onun başka bir dünyadan geldiği düşüncesini uyandırıyor” (Y.S.K.: s.19).

Atalay Dizdaroğlu: Yetkin’in mahalleden çocukluk arkadaşıdır. Gençlik yıllarını da birlikte geçirirler ve çok yakın arkadaşlıklar. Atalay ailesinin ekonomik durumu çok iyi olmamasına rağmen çalışır ve üniversiteyi kazanır. Eşref Bey Yetkin’in Atalay’la olan arkadaşlığına sıcak bakmaz. Bunun sebebi Atalay’ın komünist olmasıdır. Yetkin Atalay’ı şöyle anlatır okuyucuya:

“Atalay’ın tuhaf bir cazibesi vardı ki kadınlar için paralı olup olmamasının önemini siliverirdi. Alnının yarısına doğru düşen saçlarını eliyle arkaya atışı bile ona bir çekicilik katar. Giyiminde yaptığı yenilikler, bulup buluşturup emanet alıp yakıştırmalar konusunda da başarılıydı Atalay. Gücsüz, narin biri değildi; kavgayı biliyordu” (Y.S.K. : s.120).

Üniversiteyi bitirdikten sonra Siyasi Tarih alanında yaptığı araştırmalarla üniversitede öğretim üyesi olur. Tüm uyarılara rağmen cesur yazılar kaleme alır. Yayınladığı yazılarla bir kesimin tepkisini çeker ve suikast sonucu hayatını kaybeder.

“Ama Atalay’ın bu gece kıyısından köşesinden bahsettiği ve araştırdığı konu her şeyin önünde duruyordu sezdiğim kadarıyla. Arı suya sızan ve onu giderek çamurlaştırarak olan; geleceğin karanlıkları... Alttan alta ilerleyen, yol alan tehlike... Bir paranoya mı, sanrı mı? Atalay’ın macera atılımı mı, yoksa Sadi Tükenmez hocanın birkaç ay öncesinde söyledikleri gerçek mi olacak? Ne demişti? “ Üzerimize doğru öyle bir çığ geliyor ki ne yazık göğsümüzü siper edemeyeceğiz. Çoğumuz Oh My God diyemeden altında kalacağız.” Öyle bir şey mi?” (Y.S.K. : s.116).

Atalay’ın ölümü yine şu cümlelerle anlatılır:

“Atalay bütün o araştırmaları yapacağına ömrü tüketip o yolda iki adet pis kurşunla...pis ellerin yolladığı iki pis kurşunla...Öldürücü vuruş, yakından...Arabasına birkaç metre kala. Bir kişi mi iki mi? Balistik muayene akşam saatleri, şuradan buradan ışıklar, yerdeki kan, yüzündeki tebessüm ölüm anında” (Y.S.K.: s.222).

Atalay'ın cesur ve güçlü karakterinin ardında duygularını ifade etmede güçlük çeken, içine kapanık biri yatar. Yetkin'in kız kardeşi Gülhayat'a gizli bir aşkla bağlı olmasına rağmen ona açılma cesaretinde bulunamaz. Başkasıyla evlenir. Fakat bir gün alkolün etkisiyle cesaretlenip Gülhayat'a aşkını itiraf eden bir mektup yazar.

“Votka beni fazla hırpalıyor, içimi parçalıyor daha doğrusu; başka da bir şey bulamadım. Bir Rus arkadaşın hediyesi. Şunu unutma ki insan daima yanlışlıklarla dolu bir canlıdır. Sen de benim en büyük yanlışım, en aydınlık penceredim işin tuhafı. Bunları dile getirmeden ölmek istemiyorum. (Sanki getirebildim mi? Bana göre evet.)Senin yıldızlı gözlerinden bana neler geçtiğini biliyorum. Sen gözlerimin karanlığı çekildiğinde çoban yıldızı olurdu penceredim. Hep olacaksın...”(Y.S.K.: s.233).

Kumsal Sitare: Kumsal tiyatro oyuncusu bir genç kızdır. Yazar bu karaktere adını verirken onun kişilik özelliklerini yansıtmaya dikkat eder. Sitare, yıldız anlamına gelir ve Kumsal da girdiği her ortamda dikkatleri üzerine çeken biridir. Yetkin'in Kumsal'a duyduğu aşk vazgeçilmez bir tutku niteliğindedir. Hayatta her zaman isteklerinin peşinin koşan, hayatını kendi kurallarıyla inşa eden kadın profili çizer. Kumsal'daki başarı arzusu ve hırsı ona yön veren kişilik özelliğidir. Yazar Kumsal'ı çoğu zaman Yetkin'in gözünden tasvir eder.

“Kumsal amatör tiyatro grubuyla varlığını sahnelere taşıyan hırslı, bağırgan, direngen bir kız olarak beni cezbediyordu. Argo dili, ona yakışan delikanlı halleri, güçlü duyguları bağlamıştı beni. Bana mıymıntı, ne bileyim musibet filan diyordu, evet biraz öyleydim, her şeyi seçmeye kalkışıyordum ama Kumsal'la baş etmek de güçtü doğrusu; o kendi üfkunda dolanan bir serseri martıydı. Aslında bütün varlığı loş veya karanlık bir tiyatro salonunun ışıklandırılmış sahnesindeki tozu yutarak yaşamak, orada var olmak, orada alkışla beslenmek ve göklere yükselmektir. Fakat başaracaktı...”(Y.S.K.: s.119).

Macit Beycan: Macit Eşref Köklüce'nin en yakınında bulunan ona evladı kadar yakın olan hatta ailesi tarafından da manevi evlat olarak kabul edilen bir avukattır. Eşref Köklüce'nin tüm sırlarını bilir. Onun vefatından sonra aynı yakınlığı Yetkin'e gösterir ve her anlamda onu destekler. Romanda yaşam içerisinde her zaman kişinin arkasında duran ve onu kollayan karakter özelliğiyle okuyucunun dünyasına girer. Çok güçlü bir kişilik olmasına rağmen kimi zaman duygularını saklayamayacak kadar da duygusaldır.

Kart Karakterler:

Meserret: Mahallede yaşayan kimsesiz bir genç kız. Kafasındaki kırmızı bere onun sembolüdür. Eşref Köklüce Meserret'e sahip çıkar. Onu koruyup kollar. Evine ekmek götürbilmesi için ona iş bulması konusunda yardımcı olur. Meserret her kapıyı çalan her

işi yapan bir kızıdır. Tiyatrocu olmak ister. Bu amacına ulaşmak için her işi yapmaya razıdır. Eşref Köklüce ve ailesini çok sever. Meserret romanda ‘rüya’larıyla dikkat çeker. Gördüğü her rüyanın arkasından bir ölüm ya da kötü bir olay gerçekleşir. Onun rüyaları Yetkin’in rüyalarıyla birleşir. Romanın başında Meserret’in gördüğü rüyayı anlatması ve Yetkin’in onunla ilgili söyledikleri romanın sonuna kadar tek zincirli olay üzerinde süreklilik göstererek devam eder.

“Eşref Baba tren istasyonundaymış, kar yağıyor. Boynuna kırmızı bir atkı bağlamış, böyle kardan adam atkısı. Sonra seni görüyorum ‘ Baba nereye?’ diye sesleniyorsun. Meğer Edirne trenini beklermiş. ‘ Baba sen intihar etmiştin ya! Yaşıyor muydun yoksa?’ diyorsun. Baba da şöyle cevap veriyor: ‘Annene söyleme sakın! Ben çok önemli bir iş için geldim, sonrası gideceğim. O beni yine öldü bilsin.’ Nasıl bir rüyaysa... Eşref Baba’nın ömrü mü uzadı acaba?” (Y.S.K.: s.17).

Bu rüyanın üzerinden çok geçmeden Eşref Köklüce bir Edirne’den dönerken trende vefat eder.

“Artık Meserret’i yaramaz bir çocuk gibi eline geçirdiği boyalı kalemlerle hayat çizgilerimizin üzerinde oynayan biri olarak düşünüyordum. Öyle görüyordum daha doğrusu, rüyalarıyla kehanette bulunan bir varlık bir süredir rüyalarımı uyandıktan sonra hatırlamazken artık ben de iz bırakan rüyalar görmeye başlamıştım. Bazıları öylesine uzundu ki bunları herhalde ben ekliyordum uç uca” (Y.S.K.: s.17).

Fulya Enginova: Eşref Köklüce’nin ailesinden gizli yasak aşk yaşadığı 38-40 yaşlarında ünlü bir tiyatrocu. Eşref Beyle Edirne’de gizli gizli buluşurlar. Eşref Beyin ölümünden sonra onu bulan Yetkin Köklüce’yle de yakınlaşmaktan çekinmez. Ve onların aralarında da kısa süreli de olsa gizli bir ilişki başlar. Romanda Eşref Köklüce’nin okuyucuya ikinci kimliğiyle tanıtılmasında önemli bir unsurdur.

Numan Konaklı: Eşref Köklüce’nin emniyetten arkadaşıdır. Birçok konuda fikir ayrılıkları yaşarlar. Eşref Köklüce’nin ölümünün ardından terfi ederek daha yüksek bir pozisyona geçer. Karanlık ilişkileri vardır. Birilerinin kirli işlerine alet olur. Yetkin’in ölüm emrini öğrenir onu uarmaya çalışır ancak başarılı olamaz. Saldırı yerine son anda yetişebilir. Daha sonra yaşadığı suçluluktan dolayı sırlarıyla birlikte geride bir mektup bırakarak intihar eder.

“(…) Bütün bunlar giderek beni yiyip bitirmeye başladı. Eşref abi hayatta değildi. Ve şimdi de oğlu Yetkin kısıpaca alınmıştı. Evet, o pis işlerden haberim oldu zaman zaman, hangi kişinin canının yanacağını bilerek veya bilmeden bana verilen grev dâhilinde o çerçevenin içinde oldum. Ama bu çocuğa kıyılmazdı. Psikopat ve alçak insanlardan seçilmiş rezil bir grup tetikçinin elinde, bu düşünen, fikir üreten, insanlığa hitap eden güzel insan ortadan kaldırılacaktı öyle mi? Ve bu planın içinde

ben de bu herifleri yönetecektim. Ve onlara işi bitirin diyecektim öyle mi? Sonra da hallettiniz mi, diye soracaktım ha?(...)” (Y.S.K.: s.467).

Fon Karakterler:

Sedef Köklüce: Yetkin’in annesidir. Sedef Hanım hemşiredir. Evinde ve işinde oldukça düzenli disiplinli bir kişidir. Aile içinde çocuklarını koruyup kollayan onları daima ayakta tutmaya çalışır. Eşinin tüm ilgisizliğinin ve hatta kendisini aldattığının farkındadır. Ancak gururundan ve çocuklarına olan sevgisinden dolayı bunu açık etmez. Ancak zaman ilerledikçe mücadele gücünü kaybeder. Yaşlanma korkusu onu derin düşüncelere iter. Yaşlanmayı ve yaşlılığı kabul etmek istemez.

“Annem gençlik ve tazelik cerbezisinin kaybolmakta olduğunu görüyor, uzun uzun aynalara bakmaya koyuluyor, yüzünü o tarafa bu tarafa dönderiyor yanaklarını parmaklarıyla geriye doğru çekerek eski pıriltısını yaşamak istiyor, baktıkça gözlerine bir keder oturuyordu...” (Y.S.K. : s.44).

Gülhayat Köklüce: Yetkin’in kız kardeşidir. Mimarlık okur. Hayat dolu ışıltılı bir genç kızdır. Ağabeyinin en yakın arkadaşı Atalay’ı gizli bir aşkla sever. Fakat hiçbir zaman açılmaz. Atalay evlendikten sonra Deniz adında bir gençle tanışır ve onunla evlenme kararı alır.

İhsan Pekyaman: Eşref Köklüce’nin hem yakın korumalığını hem de şoförlüğünü yapar. Gözü kara, görevine sadık, dürüst ve çalışkan biridir. Eşref Köklüce’nin ölümünden sonra ailesini ve özellikle oğlunu korumayı kendisine görev edinir.

Sadi Tükenmez: Yetkin’in üniversiten hocası ve sosyoloji profesörüdür. Yetkin’in yaptığı çalışmaları destekler ve onu yönlendirir. Yetkin vurulduğu gün onun evinden çıkmaktadır (Y.S.K.: s.185, s.214, 215).

Yurdagül Tükenmez: Sadi Tükenmez’in eşidir. Çok başarılı bir doktordur. Yetkin vurulduğunda hastaneye kadar geçen süreçte ilk müdahaleyi o yapar ve Yetkin’in hayatta kalmasını sağlar (Y.S.K. : s.273).

Nağme: Atalay’ın evlendiği kişidir.

Mayıs: Atalay ve Nağme’nin kızlarıdır (Y.S.K.: s. 221).

Rengin Teyze: Kumsal’ın onu her anlamda destekleyen tiyatro çevirileri yapan teyzesidir. Kumsal Paris’e gittiği zamanlarda bile Yetkin’i evinde ağırlar ve ona sıcak davranır (Y.S.K.: s.30).

Pervin: Yetkin'in Atalay'ın düğününde tanıştığı Nağme'nin arkadaşı genç bir doktordur. İleriye yönelik kariyer planlamasında yurtdışına çıkmak ve yaşamını orada sürdürmek vardır. Bütün ailesi ABD'de yaşar. Kumsal'ın yokluğunda Yetkin'le duygusal yakınlaşma yaşar. Fakat fikir yapıları uyuşmadığı için ayrılırlar (Y.S.K.: s.214).

Adnan: Yetkin'in yanındaki asistandır. Çok çalışkan ve Yetkin'in en sadık adamıdır.

Suavi: Numan Bey'in şoförüdür.

Deniz: Gülhayat'ın evleneceği genç delikanlıdır (Y.S.K. : s.247).

Şahmeran(Seyda): Yetkin'in Fulya Enginova'nın evinde karşılaştığı ve hiç hoşlanmadığı kişidir. Fulya'nın menajeridir. Aynı zamanda müzisyendir (Y.S.K. : s.273).

Şükran: Fulya'nın evinde çalışan hizmetçidir (Y.S.K. : s.252).

Bedri Demirhan: Yetkin'in kitaplarının basım işerinden sorumlu olana yayınevinin genel yayın yönetmenidir (Y.S.K. : s.224).

Sümbül Hanım: Yetkin'in babaannesidir. Romanın başında Meserret'in onu rüyasında görmesi ve ardından vefatıyla Meserret'in rüyaları önem kazanır.

Cem: Fulya'nın Yetkin'e anlattığı hikayede Eşref Köklüce'nin tutukladığı Fulya'nın arkadaşı olan gençtir.(Y.S.K. : s.200).

İbrahim Öğretmen: Yetkin'in liseden edebiyat öğretmenidir. Yetkin'e getirdiği kitaplar sayesinde Yetkin Komünizmle tanışır ve bu ideolojiden etkilenir.

Özlem: Yetkin'in tatil için gittiği Ayvacık'taki otelde çalışan üniversite öğrencisi genç kıızıdır (Y.S.K. : s.132).

Onur: Kumsal'ın asistanlığını yapan yardımcısıdır (Y.S.K.: s.55).

Volkan: Kumsal'ın tiyatrodan arkadaşıdır (Y.S.K. : s.53).

Baynur: Kim olduğu bilinmeyen karanlık ilişkileri olan ve Yetkin'i vuran tetikçidir. Daha önce tehdit etmek ve gözdağı vermek için Yetkin'in imza gününe katılarak onu tedirgin eder (Y.S.K. : s.363, 456)

3.9.5. Zaman

Romanda, olayların zamanı net bir şekilde okuyucuya verilmemekle birlikte, başkahramanın satır aralarından okuyucuya sezdirilir. Olay zamanı 90'ların sonundan 2001 yılına kadar geçen zamanı kapsar. Bu tarihlerde yaşanan olaylar, yakın tarih bilenler için oldukça tanıdaktır. Yine tüm romanda olduğu gibi romanın yazılma tarihi anlatı tarihten çok sonradır. Yazar yine romanın sonunda eserin yazılma tarihini yazmıştır. “Mart 2018- Temmuz 2021”

“Önce Marmara Depremi bölgeyi savurdu, adına ‘küçük kıyamet’ dediler. Sonrası hükümet krizleri...(…) Daha milenyuma girecekmişiz; bekleyelim zaman varmış daha. Hele 2001 yüzünü bir göstereyimmiş...” (Y.S.K. : s.269).

Bir başka olay ise:

“Derken bizde Şubat 2001 Krizi. İyi ki şu evi almışız. Son zamanlarda nedense çok sık rüya görmeye başlamıştım...” (Y.S.K.: s.270).

Yazarın, romana verdiği ismin içinde geçen “Karanlık” ifadesi tesadüf değildir. Özellikle 90’lı yıllarda faili meçhul pek çok olay ülke gündemini uzun süre meşgul etmiş ve çoğu aydınlatılamamıştır. Romanda olaylar kurgulanırken yazar da bu olaylardan esinlenerek yine onlara atıfta bulunur. Ülkenin içinden geçtiği zorlu koşulları anlatırken 1920’ler, 1950’ler,60’lı yıllar,80’ler ve anlatı zamanına kadar yaşanan birçok olaya değinir.

“Bilinçli, dimdik fakat fakir; şehit ve gazilerin çocukları okuyarak Türkiye’yi omuzlarında taşıyacaklardı; öyle de oldu. Birçok fabrika ohhh, dokuma sesleri, makineler! Memurların ayağında Beykoz kundurası... Has kumaşlar, kendi emeğimiz ve ürünümüz ne güzeldi... Mısırmız, buğdayımız, ketenimiz, pamuğumuz kendimizin... Uçak fabrikası, silah fabrikası, sonra 1950’ler... Yollar, barajlar, fabrikalar... Ondan sonra al sana Kore Savaşı! Dünyayı yöneten büyük devletler, NATO. Üsler: Kapat kapat onu bunu, uçak yapma, silah yapma!Bu Türkiye de çok ,ileri gidiyor canım! Kapat kapat! Ben sana veririm demeler. Asker tayını, asker karavanası...” (Y.S.K.: s.147).

Başkahramanın hem roman yazarı hem sosyolog olmasıyla anlatılanların okuyucu tarafından hem çabuk benimsenmesini hem de okuyucunun sıkılmamasını sağlar. Romanda mevsim geçişleri de satır aralarına yerleştirilir. Romanın başında bri akşamüstü Yetkin Çınçın Meserret’le karşılaştığında başında kırmızı bere ve manto vardır okuyucu anlar ki mevsim kıştır (Y.S.K. : s.16). Zaman ilerler kar devam eder dışarda kartopu oynanır. Daha sonra Ayvacık’a tatile gidilir mevsim ilkbahardır. Romanın sonunda

Yetkin Numan Bey'le Emirgan'da karşılaştığında hava oldukça sıcaktır ve en sonunda Yetkin, Sadi Hocanın bahçesinde kahvaltı yapar ve oradan çıkınca vurulur. Yani hava bahçede kahvaltı yapacak kadar ısınmıştır. Mevsim yazdır.

3.9.6. Mekân

Roman hem anlatı mekânı hem de yazılma mekânı bakımından zenginlik gösterir. Yazar, romanın sonuna düştüğü notta romanın İstanbul ile birlikte: Çorlu, Ayvacık-Küçükkuyu, İznik, Çamlıgözel(Kuşadası-Aydın), Poyrazlar Gölü Kampı(Sakarya)'da yazıldığı bilgisini içerir (Y.S.K.: s.480).

Romanda yer alan açık mekanlar şöyle sıralanabilir: Beyazıt, Yüksek Kaldırım, Çukurcuma(Y.S.K.:s.13),Sirkeci(Y.S.K.:s.17),Tepebaşı(Y.S.K.:s.63,82,276), İstanbul (s.81,110,119) Cadde(s.83), Koca Mustafa Paşa(s.107), Ayvacık-Küçükkuyu(s.126,129,400,401,430),Edirne(s.183),Teşvikiye(s.184), Kadıköy(s.83), Beyoğlu(s.36,315),Florya(s.220), Ataköy(218), Bulgaristan(s.241), Beşiktaş(s.392).

“...Beyoğlu'nu seviyorduk, cadde boyunca Avrupa şehirlerine has koku, merak ve doluşlarla yol alırken çizgiler, sesler bizi yönlendiriyor, pencerelerin gizemli duruşları, vitrinler, tabelalar, ara sokakların bilinmedik yanlarıyla uzayıp kayboluşları ya da caddeye açılan her sokağın köşesinde bir sahne oyununun parçası gibi duran kestaneçi, belki niyetçi ya da tebrik kartları satan biri ilgimizi çekiyordu” (Y.S.K. : s.36).

Romanda bazı mekânlar ile kişiler arasında duygusal bağ oluşturulur. Bu mekânlar böylece anlam kazanır.

“Kumsal gittiğinde İstanbul birdenbire boşalmış gibiydi benim için. Bir düşünmüş sonra da uyanmıştım”(Y.S.K.: s.81).

Romandaki kapalı mekânlar ise şunlardır: Eşref Köklüce'nin evi (Y.S.K.: s.25, 211), Rengin Teyzenin Perapalas'taki evi (Y.S.K.: s.54, 69), Rengin Teyzenin evinde Yetkin'in kaldığı oda-sandık odası (Y.S.K.:s.57), Kumsal'ın annesinin Nişantaşı'ndaki evi (Y.S.K.: s.76), pastane (Y.S.K.:189), Küçükkuyu'daki motel(Y.S.K.: S.129), Fulya'nın Teşvikiye'deki evi(254), Fransız Sarayı(Y.S.K.: S.297), Meyhane(Y.S.K.: S.322), Sabancı Müzesi(Y.S.K.: 434), Molla Zeyrek Camii(Y.S.K.: s.260). Bu mekânlarla ilgili olarak bazen nesnel olmakla birlikte çoğu zaman öznel bir yaklaşımla okuyucuya aktarma yapılır.

“Önü açık; kumlukla birlikte denize kavuşuyor. Ardına sağına soluna dağları almış. Yer, gök, dağlar, sular birbiriyle konuşuyor. Bahçede zeytin ağaçları, tek tük

bodur mandalinalar, zakkumlar... Büyük toprak saksılarda kaktüsler, sardunyalılar...Bir de duvarın kıyısından çıkmış, büyümüş, yayılmış bir incir ağacı. Meyve de veriyormuş, toplamaya zaman bulamıyorlarmış”(Y.S.K.: s.129).

Kimi mekânlar kokularıyla insan ruhunda iz bırakır. Ve ne zaman o koku hissedilse o mekân gelir akla ya a tam tersi ne zaman o koku duyulsa mekân akla gelir. Arada Kalmış Tebessüm romanında Gerdenya Çay Bahçesi kokuyla özdeşleşmiş bir mekândır. Bu romanda ise bu Yetkin'in anılarının en güzel taraflarını kapsayan Üniversite ve bahçesidir.

“Eski çarşıdan baharat kokusu zaman zaman belki çağrışımlar rüzgârın getirdiği yaşanmışlıkların kokusu, hatıralar, öğrenciliği Yetkin'in, sahaflar...Yenilikler silemiyor üniversite çevresinin limon küfü çehresini”(Y.S.K.: s.225).

Sosyal ve ekonomik hayatın değişmesiyle mimari de değişir ve değişim mekân tasarımını da etkiler. Ekonomik yapılanmanın şekil değiştirdiği dönemlerde evlerin geniş pencereleri küçültülerek daha ekonomik bir boyuta getirilir.

“Artık ısınma derdi düşünülmeden yapılmış büyük pencereci apartmanlar yerine, alt yapısı sağlam, dar pencereci, az buçuk korunaklı yapıların olduğu düzgün sitelerde oturmak istiyordu”(Y.S.K.: s.29).

Rengin Teyzenin evi başkışı için ferah mekândır. Kahraman kendini orda huzurlu hisseder ve sıkıldığı zamanlarda orada olmanın hayalini kurar.

“Teyzenin rahatlatıcı, hoş kokulu mutfağı kendi eviymişçesine sarıp sarmalamıştı onu”(Y.S.K.: s.95).

Romanda Fulya Enginova'nın yaşadığı yerler için kullandığı ifadeler de insan – mekân algısı açısından önemlidir.

“ ‘Teşvikiye yani benim karargâh...’ diyor. ‘ Edirne ise sığınak.’ diye ekliyor, kahkaha atıp ”(Y.S.K.:s.184) .

3.9.7. Dil ve Üslup

Romanda açık ve duru bir anlatım kullanılır. Yazar tüm romanlarında olduğu gibi şiir zevkini ve hassasiyetini bu romanında da yansıtır. Romanda bazı bölümlere yerleştirilen şarkı sözleri düz yazıya ritim katar. Bu örneklerde şiirsel üslup ve montaj tekniği kullanılır.

*“Ne kasketim kaldı senin ora işi
Ne yollarını taşımış ayakkabım...
Son mintanın da sırtımda paralandı çoktan
Şile bezindendi...
Sen şimdi yalnız saçımın akında
İnfarktında yüreğimin
Alnımın çizgilerindesin memleketim
Memleketim...memleketim...”(Y.S.K.: s.202).*

*“Geçti hayal içinde bunca yıl bir gün gibi
En eski hatıralar daha henüz dün gibi
Neden gönül bu içli hayata küskün gibi...”(Y.S.K.: s.322).*

Romanda yer alan Numan Konaklı'nın intihar etmeden önce yazdığı ve Atalay'ın Gülhayat'a yazdığı mektuplar, mektup tekniğine örnektir. Eşref Köklüce'nin notları da romana merak unsuru katar. Yetkin Köklüce'nin sosyoloji ile ilgili bilgi verdiği bölümlerde esere öğreticilik özelliğiyle birlikte gerçeklik de katar. Yani romanı kurgu dünyasından gerçek dünyaya yaklaştırır. Yazar kişi, mekân, durumlar üzerinde de durarak tahlil ve tasvir yöntemleri kullanır.

“Paris'te güvercinler, parkta dinlenen yaşlılar, satıcılar, güneşlikli kafelerde içeceklerini yudumlayıp gazete okuyanlar, sevgililer, barlar... İstanbul'dan Haliç kıyıları, sokakta oynayan çocuklar, İstiklal Caddesi'nden bir kesit” (Y.S.K.: s.316).

“Ben Numan Konaklı... Bu mektubu sadece yakınlarıma değil herkese yazıyorum, yeni yetmelere, işlerinin başında olanlara, önemli görevleri yürütenlere... Babam bana şu sözü söylemişti ‘Seni alkışlayanlar, bir gün arkandan bela okuyabilirler, bunu düşünerek kötülükten kıl payıyla bile uzaklaşabilirsin.(...)” (Y.S.K.: s.465).

“Annem yorgun, terli. Son günlerde ayaklarından şikâyetçi. Hastane koridorlarındaki uzun yürüyüşleriyle; kim bilir ne vakalar görmüş, içi burkulmuş, tiksinişmiş. Yıllar yılı... Tiksinişmeye alışmış olarak siren seslerine, koşturmalara, sedyelere asansör kapılarından çıkan tank görünüşlü demir karyolaların aceleyle götürülüşüne, odalarda yatan yarı ölü insan gövdelerine kanıksadığı resimler olarak bakarak ve yaraları, acıları elinden geçirerek şefkatli bir iki cümleye muhtaç bakınanlarla gözleri birleşerek ya da solgun, sarı uzanmış beyaza kesmiş hiç kıpırdamandan büyük yolculuğu bekleyenlerin yanından artık bıkkın ve sitemli niçin yaşadıklarını, niçin öldüklerini düşünerek gelip geçiyor.” (Y.S.K.: s.234).

Romanda Meserret'in "vefat" kelimesini yanlış bir telaffuzla "mefat" şeklinde söylemesi ve bunu sık sık tekrar etmesiyle leitmotiv tekniği kullanılır.

"Anacığım mefat etti işte. Okusaydım avukat olacaktım" (Y.S.K.: s.309)

3.9.8. Tema

Roman konusu, genç akademisyen yazarın başından geçen olayları anlatır. Bu olaylar, yakın dönem Türkiye'sinde yaşanan faili meçhul cinayetler, yasak aşklar, büyük aşklar, umutsuz aşklar vs.dir. Yazar rüyaları romanın kilit noktalarına yerleştirir. Olay örgüsü kurulurken okuyucunun konudan uzaklaşmadan belli sınırlar içinde hayal kurmasına izin verilir. Romandaki belli temaları şu başlıklarda inceleyebiliriz.

1. Kadın: Romanda pek çok farklı tipine yer verilir. Bunlardan birincisi Eşref Köklüce'nin eşi Sedef Köklüce'dir. Sedef Hanım, sağlık çalışanı, evinde ve işinde titiz kuralları olan bir kadındır. Eşine karşı kendisiyle ilgili durumlarda çoğu zaman itaatkâr olsa da çocuklarıyla ilgili konularda ona karşı çıkabilecek kadar da güçlüdür. Eşiyle severek evlenmelerine rağmen zamanla aralarına duvarlar örülür ve evlilikleri zorunlu bir birlikteliğe dönüşür.

"Bunlar bana bir aile olduğumuzu hatırlatır ama annemle babamın giderek birbirlerinden uzaklaştıklarını unutturmaz. Bayramlaşmalarda, doğum günü ve benzeri törensi şeylerde annemle babam kırık dökük sarılışlar. Şöyle candan kucaklaşmazlar, bundan anlarım. Ne tuhaf... Sevmişler güya birbirlerini. Ama aile olduktan sonra o ailenin büyüklerinden, yaşlılarından gelip yerleşen bir şeyler vardır. O kaçak sevgi cümlelerini alır götürür o şeyler. Adeta yasalaşan anlayışlar, mesafeler, ölçüler..."

Sedef Köklüce eşinin hayatında başka bir kadın olduğunu bilir ancak bunu çocuklarına hiçbir şekilde hissettirmez. Eşinin hayatındaki kadın ünlü bir tiyatro sanatçısıdır. Sedef Hanım eşini takip ettiği bir gün onları birlikte görür (Y.S.K.: s.160) Romanda açık açık dile getirilmese de oğlu Yetkin'in tiyatrocusu Kumsal ile olan ilişkisine de bu nedenle sıcak bakmaz. Babasının ölümünden sonra onunla ilgili araştırmalar yapmaya başlayan oğlu Yetkin'in Fulya Enginova ile duygusal olarak yakınlaştıklarını anlayınca eşi için yapmadığını oğlu için yaparak gururunu düşünmeden Fulya Enginova'nın evine giderek oğluyla bir daha görüşmemesini ister. Bu da okuyucuya annelik duygularının olduğu yerde kadınlığın arka planda kaldığında, annelerin evlatları için her şeyi yapabileceği mesajını verir. Aslında bu iki kadın arasında geç kalınmış bir hesaplaşmadır.

“Hanım geldi hemen, böyle kanatlı manatlı bir elbise giyinmiş, sallantılı küpeler, elmaslı bir broş, kokular... Aman Tanrım! Ben hastaneden ilaç kokulu radyasyon yüklü formamla döndüğümde beni ne yapsındı adam? Bu kadını görünce feleğ  şaştı demek. Senin de öyle değil mi sanki? Fakat o gün ben de çok güzel giyindimdi. O elbiseyi yeni almıştım, beyaz üzerine kırmızı k  c c k çiçekleri olan, etekleri plise, yakası havuz biçiminde açık, sırf bu iş için. Saçlarımı boyatmıştım kendi rengine, aralarına me ler vurdurmuştum. O gün bir sofraya hazırlanıyordu benim için.(...) Bir sanatçı olarak size saygı duyuyorum hanımefendi. Kumsal Hanım talebenizmiş. Kumsal'ı çok severim çok yetenekli, güzel resimler de yapıyor. Aslında Eşref Beyle olan yakınlığınıza da bir Şekilde öğrenmişim, o günlerde çok üzüntüler geçirdim, başınızı ağırtmak istemiyorum, hastanedeki işlerim çok yoruyordu beni bir taraftan. Biz, bizim ailemiz ne olacaktı? Bunları düşünmek...Fakat Eşref dağıtmadı ailesini ve ölene kadar benim eşim olarak kaldı.  nk  biz görücü usuliyile evlenmemiştik, birbirimize  şık olmuştuk hanımefendi. ‘Bunları bana neden anlatıyorsunuz Sedef Hanım?’ Doğru bunca zaman sonra ben niye zuhur ettim değil mi efendim? Öyle ya; yandı, bitti, k l oldu. Hayır, hayır! O küllerden yeni bir isim doğdu. Oğlum...Gelişim bununla ilgili. Sizden bir anne olarak ve gözde bir araştırmacı olan oğlumun alanında verimli olabilmesi için ricada bulunuyorum sevgili Fulya Hanım. Oğlumun geleceğine gölge düşürmeyin.  alışsın yükselsin, sevdiği ve gerçekten istediği bir hanımla evlensin ve elbette çocukları olsun. Olmazsa o Rabbimin bileceği iştir. Ben işte bunları söyleyip kalbimi ferahlatmak için geldim. Tabi biraz rengi soldu, yelpazesini istedi hizmetçisinden. Bir pencere daha a ırtırdı. ‘Merak etmeyin’ dedi. ‘Sizi  zmek istemiyorum. Ama Şunu bilmenizi istiyorum, ben oğlunuza köstek olmadım ve tam tersi bazı konularda yardımcı olmaya çalıştım. Ve her zamanda desteklerim.  nk  onun değerinin farkındayım.’ Böyle dedi işte. Ve beni kapıya kadar geçirdi, kibar insanmış neme lazım. Keşke hiç peşine d şmeseydin oğlum ve onu tanımasaydın. Ne vardı babanla ilgili bir Şeyler öğrenmek için? Ama sana kızamıyorum;  nk  sevgim ağır basıyor” (Y.S.K.: s. 371, 372)

Sedef Köklüce özelinde kadınların annelik duygularının her türlü duygudan üstün olduğunu görebiliriz. Romandaki diğer kadın tiplemesi ise hayatını aklına estiği gibi yaşayan, idealleri uğruna her Şeyden vazge ebilen, başarılı g c l  açık sözlü bir kadın olan Kumsal’dır. Kumsal Yetkin’i sever ancak tiyatro aşkı daha ağır basar ve kendisini hem oyunculuk konusunda hem de resim konusunda geliştirmek için Paris’te yaşayan babasının yanına gider. Bir süre Paris’te kalan Kumsal, orada tanıştığı biriyle evlenir ancak bir süre sonra ayrılır. Yetkin’e haber verme gereği bile duymaz. Romanın bir başka kadın tiplemesi  ın ın Meserret’tir. Meserret k  c k yaşta yetim kalmış genç bir kızıdır. Mahallenin desteğiyle ayakta kalmaya çalışır. Gördüğü rüyalar genellikle gerçek olan Meserret ve rüyaları Yetkin’i son derece tedirgin eder. Meserret de Kumsal gibi tiyatrocunun olmak ister. Bu amacına ulaşmak için her kapıyı çalar her işi yapar. Ve nihayet k c k bir rolle de olsa sahneye çıkar.

“O gün Laleli’de Meserret’i gördüm. Yeniden eski semtime döndüğüm sanısıyla sarsıldım, zaten mevsimin en asık suratlı tablolarından biriydi; acı rüzgar zehir gibi eser de kar tek tük isteksizce düşer durur, düşer durur...(...) Meserret...

Hiç kimse onun kadar bir başına savrulan yaprak halinde yaşamadı diye düşündüm o gün. (...) Meserret, zavallıların sultanı...(...) Bak, siz taşındınız gittiniz ya, ben hala ara sıra sizi görüyorum rüyamda.(...)” (Y.S.K.: s.308)

2. Dönemin Sosyal ve Siyasal Olayları: Roman konusu itibariyle her ne kadar 90’ları ve 2000’lerin başını işlese de romanın satır aralarında ülkenin geçmiş dönem siyasi ve sosyal olaylarından bahsedilir. Yetkin’in arkadaşı siyaset tarihçisi Atalay’ın yazdığı “Aralık Kapıdan Görünenler” romanından dönemsel bilgiler okuyucuyla paylaşılır. Kitapta özellikle içinde buldukları dönemim hem siyasi hem de sosyal özellikleri anlatılır. Nitekim bu sadece bir anlatı değil aynı zamanda bir eleştiridir. Atalay, kitabı yayımlandıktan sonra bir suikast sonucu öldürülür.

“Giderek laçkalaşmış bir zamanın eteklerine gelmişlerdi oysa. Bir dağılma, bir ayrışma döneminin eşiğindediler. Yani parçalanmış bir nesne vardı, ne zamk tutuyordu ne tutkal...Tutunsa da çözülüyor, birazdan kopup dağılıyor. Herkes kendi kârının peşinde ve yüreklerde bir tırmalanma, bir kötü tırmanış! Soygunlar sürüyor, kayırmacalar da öyle. Gene muktedirler kazanıyor önü sonu. Yoksullara yardım fonları nerelere nerelere gidiyor, bu bir öğreti gibi geleceğe sarkacak, kokuşmuş bir bataklığın çürükçül kokusu ebedi kalacak yurdun üstünde. 90’lı yıllar, kendi karanlıklarıyla faili meçhulleriyle bol keseden harcamaların kokularıyla şehirlerin yer altlarından tütüyor. Partiler kuruluyor, partiler dağılıyor, partiler isim değiştiriyor. Koalisyonlar kuruluyor, koalisyonlar yani BPH’ler (Birleşik Partiler Hükümeti) deneniyor, BPH’ler çatlıyor, derken yeniden kuruluyor. Ortada enkaz olduğu gibi duruyor. (...) Yeni semtler kuruluyordu; yeni göç dalgaları, ansızın yolunu şaşırmış rüzgârlarla sürüsünden ayrılmış, ana gövdeyi kaybetip dağılmış kuş kabileleri gibi şehir kenarlarında, şehir uzantılarına dökülüyor, saçılıyorlardı. Sanki bunları Anadolu’nun şurasından, burasından derleyip yalnızlıklardan, yoksullaşmalardan belki yaşam savaşlarının yenilgisinden sonra önlenemez bir güç buralara, itiyordu.(...)” (Y.S.K.: s.210).

Yine romanın bir bölümünde Yetkin sosyolog kimliğiyle geçmiş zaman ve içinde buldukları zamanın mukayesesini yapar. Bu karşılaştırma hem sosyal hem de siyasaldır.

“Şimdi kendi apartman pencerelerinin 60’lı yıllardan kalma genişliğine karşılık, daha sonra yapılanların pencerelerinin küçük olması, koşulların getirdiği değişimlerdi. Sıcaklığı koruyan, içeride tutan tasarruflu apartmanlar... Enerji sıkıntısı, petrol krizi yaşandığı dönemler hem cüzdanlar küçülmüş hem de pencereler...” (Y.S.K.:s.212).

Giyim tarzını belirlemede dönem etkisi de anlatılır. Belli yıllardan örnekler verilerek bazı giyim tarzlarının yeniden moda olduğu anlatılır.

“Baba bu paçalar 1920’lerde de revaçtaymış. Dar ceketler, kısa ve sıkı süveterler, golf pantolonları filan... Ama siz henüz dünyada yokmuşsunuz. Yani

demek ki Şarlo devrinde İspanyol paçalar hâkimmiş piyasaya. Şimdi de moda... Yani nodalar toplum hayatının tasarlanıp yaşayan ve zaman içerisinde geriye de dönüşen kurgularıdır. Anlayışlar, tarzlar ve biçim kurguları... Sosyal çevrede kaçınılması mümkün olmayan, insanları etkileyebilen algı biçimleri. Sizler de modayı takip ediyordunuz sanırım” (Y.S.K.:s.150).

Romanda Fuzuli'nin Şikâyetname'sinde geçen şiirden bir bölüme yer verilerek 16. yy.daki rüşvet ve iltimas olaylarının günümüzde hâlâ devam ettiğinden bahsedilir.

“‘Selam verdim rüşvet değildir diye almadılar.’ Fuzuli, dönemin padişahu Kanuni tarafından kendisine bağlanan maaşı almak üzere vakıf idaresine gidince kendisiyle ilgilenmeyen görevlileri eleştirmek için bu şiiri yazar” (Y.S.K.:s.258).

Romanda 1999'da yaşanan Marmara depremi, 2000'de yaşanan ekonomik kriz, hükümet bunalımları ve milenyum çılgınlığından da örnekler verilir (Y.S.K.: s.269).

3. Dini ve Geleneksel Unsurlar: Romanda yer alan karakterlerden birinin lakabı Şahmeran'dır. Şahmeran Anadolu'da yaygın olarak bilinen bir efsanedir. Bu efsaneye göre yer altında yaşayan yılanların şahına Şahmeran adı verilir. Yaşadıkları yeri tesadüfen bulan bir köylü uzun yıllar bu yılanlarla ve Şahmeran'la yaşar. Ailesini özlediğini söyleyip gitmek isteyen köylüye yerlerini söylememek üzere söz aldıktan sonra izin verirler. Köyüne dönen adam uzun yıllar Şahmeran'dan kimseye bahsetmez. Ancak bir gün padişahın hasta olduğunun ve şifasının Şahmeran'da olduğu yayılır. Vezir köylüyü sıkıştırır yılanların yerini söylemesi için. Köylü mecbur kalır ve söyler. Şahmeran vezir tarafından yakalanır. Köylüyle karşılaşan Şahmeran ona, etini suda pişirip suyu vezire içirmesini, eti padişaha yedirmesini söyler. Köylü söyleneni yapar. Vezir suyu içince ölür, padişah iyileşir ve köylüyü vezir yapar. Efsaneye göre yer altındaki yılanlar hala Şahmeran'ın öldüğünü bilmezler. Romanda Fulya Enginova'nın asistanı Anadolu'lu saz ve gitar çalan, divan edebiyatıyla ilgilenen, türkü söyleyen bir gençtir. Yetkin onunla ilgili olumsuz fikirlere sahipken onu tanıdıka bu olumsuz fikirler yerini güzel düşüncelere bırakır. Seyda adındaki gence Şahmeran mahlasının verilmesinin nedenini şöyle açıklar:

“Biz daima karanlıklardayız Şahmeran” (Y.S.K.: s.258).

Türk kültür ve yaşayışında camiler ve kiliseler tıpkı farklı dine mensup kişilerin bir arada yaşaması gibi bir aradadır. Buna gönderme yapılır.

“Sonra Aya Yorgi Kilisesi, içeriden gelen ilahiler ve ötede Yavuz Sultan Selim Camii...Gücün heykelleşmiş hali...Buna rağmen bir hüznün de yansıyor üzerinden.”
(Y.S.K.: s.261).

Romanda kullanılan “ Hızır gibi yetiştin İhsan abi!” (Y.S.K.: s.333). ifadesiyle Anadolu halkının Hızır(a.s) inancına göndermede bulunulur. Eşref Köklüce'nin cenaze törenin anlatıldığı bölüm resmi cenaze törenlerinin bir özetidir.

“Resmi bir törendi; ayak sesleri hâkimdi avluya, hep böyledir, konuşmalar mırultu halindedir, asıl baskın sesler ayak sesleridir, her şeyi anlatır. Burada bir acı var denilir. Burada bir acı var... Sonbahar yapraklarının hisirtileridir, yüzünüze değen nemli rüzgâr bunun yanında kasımpatı kokusudur, çelenklerden yayılır. Yaşanmış bir şeyler geçer önünüzden, zihninizden. Tanıdıklarınızı tanıyamazsınız...” (Y.S.K.: s.195).

SONUÇ

Sevinç Çokum, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında özel bir yere sahip olan yazarlardandır. Çokum'un romanlarını ön plana çıkaran unsurlardan biri içerik zenginliğidir. Romalarında özgün konular işleyen Çokum, yapısal yönden de güçlü eserler verir. Hayata bakış açısı değiştikçe yazarlık anlayışı da değişen Çokum'un bu farklılaşması ilk önce içerikte kendisini gösterir. Romanlarında geçen zamanla birlikte bireyselleşmeye doğru evrilmesinden kendisi ve okuyucu karşılıklı memnuniyet içindedirler. Çokum, gerek aile yaşantısından gerekse köklerinden getirdiği değerleri eserlerine yansıtmaktan kaçınmaz.

Sevinç Çokum'un romanlarında, kadın unsuru ön plandadır. Hayata karşı dik duruş sergileyen, güçlü karakterli ve onların yanında kendi arayış hikâyelerini yazan kadınlar, Çokum'un romanlarının olmazsa olmazlarından. İnsan sosyal bir varlıktır, dolayısıyla yaşadığı her şeyden etkilenir. Bu bağlamda ülke tarihindeki siyasal ve sosyal olaylar kişileri derinden etkiler. Yazar, romanlarında karakter seçimi yaparken bu olayların yansımalarından faydalanır. Roman kahramanlarına verdiği isimler de oldukça dikkat çekicidir. Bu isimler- özellikle ana karakterler- alelade olmaz. Çise, Süsen, Yetkin, Yamaç, Yele, Nilece, Arda, Arı Kuşu Hulki, Feda, Ayper, Sonsuz, Şelale...

Romanda kullanılan mekânların, eserin kahramanlarıyla ilişkisi romanlarda bilinçdışı teknikler kullanılarak anlatılır. Roman karakterlerinin kişilikleri doğrultusunda seçilen kimi mekânlar ferah kimileri ise dar mekân olarak belirlenir. Arada Kalmış Tebessüm romanında, kahraman ne zaman Gerdenya Çaybahçesi'ndeki anılarını düşünse burnuna oradaki çiçeklerin kokusu gelir. Çokum, köklerine önem veren bir yazar olarak romanda kullandığı mekânlarda kendisi için de önemli olan yerleri mutlaka anlatıya katar. Buna bağlı olarak romanlarında, Rumeli, Balkanlar, Kırım'a dair küçük de olsa detaylar verir. Gözyaşı Çeşmesi: Kırım'da Son Düğün adlı romanda konunun geneline Kırım hâkimdir, Gece Rüzgârları'nda ise Nilece'nin eşi Arda Rumelilidir, Çok Yapraklı İlişkilerde, Arı Kuşu Hulki Çorluludur ve ölünce oraya gömülür, Deli Zamanlar'da Aypare Rumeli göçmenidir ve Kırmalı Etekler'de Çise Meriç'te boğulur, son romanı Yüzünü Sıyr Karanlığından'da Yetkin'in annesi ve babası Balkan göçmeni çocuklarıdır. Çokum'un, Lacivert Taşı adlı romanı ise Güneydoğu konulu tek romanıdır. Çok Yapraklı

İlişkilerde ise yazar ilk defa bir ütopyaya yer verir. Bu romandaki başarısı Çokum'un gerçeküstü kurgulara yatkınlığını gösterir.

Çokum, son dönem romanlarında 'zaman' olarak genellikle yakın dönemi işler. Zamanda geriye doğru kırılma geçişleri hayaller ve anımsamalarla sağlanır. Bazı romanlarında ise 'an'ı belli olmayan bir konu işlenir. Böyle romanlarda, zamana dair hiçbir iz bulunmaz. Gerçeküstü izler taşıyan bu romanlarda anlatı yine tek zincirle sunulur. Çokum, romanlarında sık sık zamanda geriye dönüş tekniği kullanır.

Sevinç Çokum, romanlarının olay örgüsünü kurgularken ana düğümü ve ara düğümleri okuyucuda merak uyandıracak şekilde ayarlamayı başarılı bir şekilde gerçekleştirir. Romanlarında genellikle eksiltile son kullanmayı tercih eder. Bazı romanlarında metinler arası geçiş kullanılır. Gece Rüzgârları'nın başkişisi Süsen adlı gazeteci- yazar ve emniyet mensubu Âdem Kanmaz, Tren Burdan Geçmiyor romanında bu defa fon karakter olarak karşımıza çıkarlar.

Yazarın şiire olan ilgisi ve bu konudaki becerisi tüm romanlarında satır aralarına bir şekilde yerleştirilir, okuyucuyu düşündürürken ona estetik zevk de katar. Sevinç Çokum, Lacivert Taşı adlı romanda 'Çerçi Dili' diye bir dil geliştirir ve bazı kahramanları bu dille konuşurur. Çok Yapraklı İlişkiler adlı romanda kahraman ile arkadaşı arasında çeşitli semboller kullanarak yeni bir alfabe oluşturur. Tren Burdan Geçmiyor romanının başına ise Eski Anadolu Türkçesine ait bazı sözcükleri anlamlarıyla birlikte koymak suretiyle Türk diline hizmet eder. Romanlarında akıcı ve sade bir dil kullanır. Genellikle düz anlatım teknikleri tercih eder. Arada Kalmış Tebessüm ve Çok Yapraklı İlişkiler ve Yüzünü Sıyrır Karanlığından romanlarında kullandığı mektuplar ve notlar teknik açıdan okuyucunun ilgisini canlı tutar. Yine Çok Yapraklı İlişkilerde güldürü ögesi sayılabilecek bir karakterin (Rauf Bey) romanda bulunması da romanda dinamizm açısından önemlidir. Çok Yapraklı İlişkiler adlı romanda yazarın icadı olan 'Zevzekî' yazısı romana farklı bir heyecan katarak okuyucunun ilgisini diri tutar. Çokum, dil zenginliğine ve ahengine önem verir, hatta bazı romanlarında kendi buluşu olan farklı sözcükler kullanır. Karsımak: Hafiften kar atıştırışı (Y.S.K.:S.328). Dil konusunda yeniliklere açık olan yazar eski Türkçe'den de kopamaz. Romanlarında pek çok defa Klasik edebiyattan da örneklere yer verir. Yine son romanı olan Yüzünü Sıyrır Karanlığından'da hem Fuzuli'nin Şikâyetname adlı eserinden bahseder hem de çok bilinen bir gazelinden beyitler

kullanır(Y.S.K.:s.257). Romanlarında kaybolmaya yüz tutmuş sözcükler ve deyimler kullanmaya özen gösterir. Örneğin “fişkın fişkın ötmek”, “burkaç”, “şıvga vermek”, “ibrim ibrim” gibi (Çokum,2010). Sevinç Çokum romanlarında genellikle hâkim anlatıcı kullanılırken çoğul anlatıcı kullandığı romanları da vardır. Anlatıcının gücünün roman ile okuyucu arasında önemli bir bağ kurduğunu savunur. Bu sebeple roman anlatıcısını seçerken çok titiz bir çalışma yapar. Hâkim anlatıcıdan hikâyeyi dinleyen okuyucu geniş tahlil ve tasvirler nedeniyle roman bitinceye dek duygu ve hayal dünyasında olayların yaşandığı yerlerde, kahramanlarla gezinir. Bu durum okuyucu ile roman arasında doğru bir bağ kurulduğunun göstergesidir.

KAYNAKÇA

- Abrams, M. H. (1070). *A Glossary of Literary Terms*. Newyork.
- Aksoy, D. (2015). “Bir Başkaldırı Romanı: Kırmalı Etekler” *Star Gazetesi*.
- Aktaş, Ş. (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aristoteles, (2006). *Poetika*. İsmail Tunalı (çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ay, İ. (2014). *Sevinç Çokum'un Roman Tekniği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). 19 Mayıs Üniversitesi SBE.
- Bachelard, G. (2014). *Mekânın Poetikası*. Alp Tümertekin (çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Bakhtin, M. (2001). *Karnavaldan Romana*. Cem Soydemir (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bolat, S. (2009). *Öykü Yazma Teknikleri*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Borst, A. C. (1997). *Computos (Avrupa Tarihinde Zaman ve Sayı)*. Z. A. Yılmaz (çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Boruneur, R. ve R. Quillet (1989). *Roman Dünyası ve İncelemesi*. Hüseyin Gümüş. (çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Boynukara, H. (2002). “Karakter ve Tip”, *Hece Dergisi*. Sayı 65/66/67, 174-187.
- Çetin, N. (2019). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Akçağ yayınları.
- Çetişli, İ. (2009). *Metin Tahlillerine Giriş 2*. Akçağ Yayınları: Ankara.
- Çıkla, S. (2002). “Romanda Kurmaca ve Gerçeklik”. *Hece Dergisi*, Sayı 25, 111-129.
- Çokum, S. (1992). “Roman Üzerine”. *Türk Edebiyatı Dergisi*, Sayı 220, 15-16.
- Çokum, S. (2007). *Tren Burdan Geçmiyor*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Çokum, S. (2010). *Arada Kalmış Tebessüm*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Çokum, S. (2011). *Lacivert Taşı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Çokum, S. (2013). *Çok Yapraklı İlişkiler*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Çokum, S. (2014). *Deli Zamanlar*. İstanbul: Kapı Yayınları.

- Çokum, S. (2014). *Kırmalı Etekler*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Çokum, S. (2015). *Gece Rüzgarları*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Çokum, S. (2016). *Gözyaşı Çeşmesi: Kırım'da Son Düğün*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Çokum, S. (2021). *Yüzünü Sıyrı Karanlığından*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Dağ, N. (2012). *Sevinç Çokum'un Romanlarında Sosyal Yapı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman Üniversitesi SBE.
- Demir, A. (2011). *Mekanın Hikayesi-Hikayenin Mekanı*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Eco, U. (2012). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*. Kemal Atakay (çev.). İstanbul: Can Yayınları.
- Emil, B. (1989). *Reşat Nuri Güntekin*. Ankara: KB Yayınları.
- Forster, E. M. (1985). *Roman Sanatı*. Ünal Aytürk (çev.). İstanbul: Adam Yayınları.
- Jung, C. G. (2015). *İnsan ve Sembolleri*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Kantarcıoğlu, S. (1988). *Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kaplan, M. (2000). *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kıran, Z. ve A. K. Eziler (2011). *Yazınsal Okuma Süreçleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kırılmış, Y. (2011) *Sevinç Çokum'un Eserlerinde Folklor Unsurları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi SBE.
- Kocakaplan, İ. (2003). "Sevinç Çokum İle Konuşma: Ben Aslında Keşfedilmemiş Bir Şairim" *Türk Edebiyatı Dergisi*, Sayı 356, 16-24.
- Lekesiz, Ö. (2001). *Yeni Türk Edebiyatında Öykü*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Miyasoğlu, M. (1998). *Roman Düşüncesi ve Türk Romanı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Moran, B. (1981). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Narlı, M. (2002). *Orhan Kemâl'in Romanları Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Narlı, M. (2018). "Çokum'un 'Rozalya Ana' Hikayesinde Kırım Türklerinin Göç Hadisesi ve Vatan Sevgisi". *Turkish Studies*. Cilt 4, Sayı 3, 101,102.

- Parla, J. (2000). *Donkişot'tan Bugüne Roman*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Stevick, P. (2017). *Roman Teorisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- TDK, (1998). *Türkçe Sözlük* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDV (2022). *İslâm Ansiklopedisi*. Cilt, 25, 342-343. Ankara: TDV Yayınları.
- Tekin, M. (1991). *Roman Sanatı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Tepebaşı, F. (2012). *Roman İncelemesine Giriş*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Türk Söylence Sözlüğü (2011). Türkiye: E Kitap
- Ulutaş, N. (2011). *İntihar ve Roman*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Wellek, R. ve W. Austin (1983). *Edebiyat Biliminin Temelleri* . Ahmet Edip Uysal (çev.).
Ankara: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Yeğin, A. (1991). *Osmanlıca- Türkçe Yeni Lûgat*. İstanbul: Hizmet Vakfı Yayınları.